اخلاق ورزشی در رسانه

سید محسن حسینی هرندی

بسم الله الرحمن الرحیم

اخلاق ورزشی در رسانه

نویسنده:

محسن حسینی هرندی

ناشر چاپی:

مرکز پژوهشهای اسلامی صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

اخلاق ورزشی در رسانه

مشخصات کتاب

سرشناسه: حسینی هرندی، سید محسن، ۱۳۴۹ -

عنوان و نام پدیدآور: اخلاق ورزشی در رسانه/پژوهشگر سید محسن حسینی هرندی.

مشخصات نشر: قم: صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران، مرکز پژوهش های اسلامی، ۱۳۹۲

مشخصات ظاهری: ۲۹۵ ص.؛ س م.۲۱/۵×۱۴/۵.

ISBN: ۹۷۸-۹۶۴-۵۱۴-۳۳۰-۳ ۹۰۰۰۰ ریال؛.

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۲۸۹ - ۲۹۵؛ همچنین به صورت زیرنویس.

موضوع: ورزش -- جنبه های اخلاقی

موضوع: رسانه های گروهی و ورزش

موضوع: اسلام و ورزش

موضوع: ورزش -- جنبه های اجتماعی

موضوع: ورزش برای زنان -- جنبه های مذهبی-- اسلام

شناسه افزوده: صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران، مرکز پژوهش های اسلامی

رده بندی کنگره: ۱۳۹۲ ح ۵ الف ۳ / ۳ / ۰۶ GV

رده بندی دیویی: ۱۷۵

شماره کتابشناسی ملی: ۳۴۳۴۸۰۵

ص: ۱

اشاره

ص: ۲

ص: ۳

ص: ۴

ص: ۵

ص: ۶

ص: ۷

ص: ۸

ص: ۹

ص: ۱۰

ص: ۱۱

دیباچه

دیباچه

سلامتی جسم و روح، از اموری است که انسان همیشه در پی آن بوده و هست. دین اسلام، همواره به عنوان دین کامل و جهان شمول به تمامی زوایای زندگی سالم می اندیشد و همه راه های منتهی به سعادت دنیا و آخرت را برشمرده است، ارزش تندرستی را بیان می کند؛ حفظ بهداشت را لازم می داند و اسلام، ورزش را به عنوان پیشنیاز تندرستی تأیید می کند.

امروزه ورزش در زندگی مردم دنیا نقش مهمی دارد. یک ورزشکار، علاوه بر جسم، به روح نیز باید توجه کند؛ زیرا میان تن و روان ارتباط نزدیکی وجود دارد. به همین دلیل در اسلام، تنها به تربیت و پرورش جسم توجه نشده، بلکه به موازات جسم، به روح نیز توجه شده و دستورات فراوانی در زمینه تربیت و تقویت آن آمده است؛ مانند: روزه، نماز، دعا و... و گرنه پرداختن به جسم به تنهایی دارای ارزش و تعالی نبوده و انسان را از محدوده حیوانیت خارج نمی کند.

در کشور ما روح دینی در بیشتر رشته های ورزشی تجلی یافته و ورزشکاران با توسل به امیر مؤمنان، حضرت علی علیه السلام ، اخلاق را به

ص: ۱۲

قهرمانی ترجیح می دهند و همراه با تقویت بدن، ایمان خود را هم تقویت می کنند و هر چه بر قدرت بدنی آنان افزوده می شود، تواضع آنان نیز فزونی می یابد. بنابر آنچه اسلام آموزش داده است، ورزشکاران متوجه می شوند ورزش هدف نیست، بلکه وسیله ای برای خدمت بیشتر و بهتر به خدا و خلق اوست و می فهمند که قوی ترین مردم کسی است که بر هواهای نفسانی خود غلبه کرده و هنگام خشم، آن را فرو برده و هنگام پیروزی، شکرانه آن را به جا می آورند.

بنابراین، یکی از روش های مؤثر ترویج اخلاق در ورزش، نهادینه کردن فرهنگ پهلوانی در میان ورزشکاران و به ویژه نوجوانان وجوانان است. این مهم زمانی تحقق خواهد یافت که مسئولان فرهنگی به این امر توجه ویژه و کافی داشته باشند. از دیگر روش های تثبیت اخلاق در ورزش، نقش و جایگاه رسانه هاست. رسانه ها از سویی با معرفی ورزشکاران متخلف و بداخلاق و با ارائه توصیه هایی، می توانند در ایجاد سیاست های اعمال قانون و ایجاد نظم نقش عمده ای داشته باشند و از سوی دیگر می توانند با برجسته نمودن ورزشکاری بااخلاق، موجب شوند تفکر قهرمانی همراه اخلاق پرورش یابد.

در نتیجه داشتن اخلاق ورزشی در همه ورزشکاران، امری ضروری است و این موضوع در ورزشکارانی که قصد شرکت در مسابقات ورزشی خارج از کشور را دارند، بیشتر نمود پیدا می کند؛ زیرا هنگامی که ورزشکاری پا به عرصه مسابقات بین المللی می گذارد، در مقابل دیدگان میلیون ها بیننده و تماشاگر به عنوان نماینده یک ملت و سفیر فرهنگ و تمدن کشورش، به شمار می آید.

بنابراین، اخلاق ورزشی می تواند برای برنامه سازان و برنامه ریزان

ص: ۱۳

رسانه ملی به عنوان یکی از پر مخاطب ترین رسانه ها، به خصوص در زمینه ورزش بسیار مهم باشد. امید است تمامی اصحاب رسانه بتوانند از این پژوهش که پژوهشگر محترم جناب آقای سید محسن حسینی هرندی زحمات فراوانی در تدوین و تهیه آن کشیده است بهره کافی را ببرند.

اداره کل پژوهش

گروه اخلاق و رسانه

ص: ۱۴

ص: ۱۵

پیشگفتار

پیشگفتار

عصر حاضر و دوره کنونی را «عصر اطلاعات»، دانش و مدیریت نامیده اند؛ زمانه ای که انقلاب در ارتباطات باعث شده حجم بالایی از اطلاعات و آگاهی های جدید از طریق شبکه های اطلاعاتی به سهولت در دسترس عموم قرار می دهد.

بنابراین، در دوران حاکمیت رسانه ها و به وجود آمدن دهکده جهانی، شناخت رسانه و سمت وسوی آن و چگونگی بهره وری از آن به عنوان یکی از راهبردهای اساسی فراروی فرهنگ کشورهاست. رسانه ها وسایلی هستند که پیام را از پیام دهنده به پیام گیرنده می رسانند و رسانه های جمعی مجموعه ابزارها و روش هایی است که برای ایجاد ارتباط با مخاطبان انبوه به کار گرفته می شوند.

بر این اساس، برای رسانه ها باید جایگاهی ویژه و کارکردی گسترده در نظر گرفت. که چنین نیز هست. عرصه های گوناگون سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و اخلاقی حوزه هایی هستند که کارکرد رسانه در آنها گستره وسیعی دارد.

در حقیقت، اگر دانشگاه یعنی مجموعه ای که آموزش می دهد و

ص: ۱۶

افکـار و عقایـد را پرورش داده و جهت می بخشـد، بـدون تردیـد رسـانه هـا و در این جـا رادیـو و تلویزیـون را بایـد گسـترده ترین، کارآمدترین و مؤثرترین دانشـگاهی دانست که بدون هیچ محدودیتی همه افراد جامعه را پوشش می دهد. به عبارت دیگر، رادیو و تلویزیون آموزشـگاهی است که شـاگردان آن فـارغ از هر مـانع و سـدی، با هر ایـده و عقیـده ای و در هر سن و سالی به فراگیری و آموختن مشغولند.

کوتاه سخن آنکه رسانه ها فرهنگ سازان جامعه اند و فرهنگ بانان جامعه باید بر آن حکمروایی و حکمفرمایی کنند.

از سوی دیگر ورزش به عنوان بدیهی ترین و فراگیرترین جلوه اوقات فراغت، در فراروی نسل های جامعه از کودک تا نوجوان و از جوان تـا بزرگسـال قرار دارد. شایـد بتوان گفت بـدون تردیـد بیشتر جوانـان و نوجوانـان هر جـامعه در رویـارویی با مقوله ورزش یا حاضرند یا ناظر، یا ورزشکارند یا ورزش دوست.

بنـابراین، می توان دریـافت وقتی رسـانه بـا آن توانایی ها و ورزش با این ویژگی ها با هم تلفیق شونـد و برنامه ای ورزشـی از رسانه پخش شود، بایدها و الزامات زیادی در برابر آن قرار دارد.

در اینجا سـخن از جامعه ای اسـلامی و ارزشی است که در آن رسانه، مجموعه ای مؤثر است و ورزش برنامه ای قابل توجه، که این نیز چنین است، بایسـته و شایسته است در تمامی برنامه ها اعم از تولیدی و زنده، مستند و گزارش، گفت وگو و مصاحبه و حتی خبر ورزشی، اخلاق و رویکرد ارزشی فرهنگ اسلامی نه تنها مدنظر است که ملاک و معیار برنامه ها قرار گیرد.

ص: ۱۷

نوشتار حاضر تلاشی است ناقص و گامی است نخست در تبیین جایگاه مؤثر و نقش آفرین اخلاق در برنامه های ورزشی رسانه ملی.

بدیهی است اخلاقی شدن مجموعه ای از پرمخاطب ترین برنامه های رادیو و تلویزیون از یک سو الگویی است فرا راه سایر برنامه ها و برنامه سازان و از سوی دیگر گامی است بلند و اساسی در اخلاقی شدن سطح عمومی جامعه. در مجموعه پیش رو که در هشت فصل تدوین شده، پس از ارائه کلیاتی در باب ورزش و اخلاق ورزشی، جایگاه ورزشِ مبتنی بر اخلاق در رسانه از ابعاد گوناگون بررسی شده و در ادامه، ضمن بیان وظایف و محورهای کلان، مجموعه ای از سفارش ها و پیشنهادات اساسی و راهبردی به دست اندرکاران رسانه ارائه شده است. امید که برنامه نویسان و دست اندرکاران رسانه ملی از این پژوهش بهره کافی ببرند.

ص: ۱۸

ص: ۱۹

فصل اول: کلیات

اشاره

فصل اول: کلیات

ص: ۲۰

ص: ۲۱

۱. طرح و تبیین مسئله

ورزش به عنوان اساسی ترین و عملی ترین راه کـار ایجـاد و حفظ سـلامت در جامعه است. آن گاه که ورزش با موازین ارزشـی و نمادهـای اخلاقی آمیخته شود، می توانـد افزون بر سـلامت جسم و شادابی ظاهری جامعه، سـبب سـلامت روح و روان و در نهایت، سعادت واقعی فرد فرد اعضای اجتماع شود.

حـاکمیت اخلاق ورزشـی و نهادینه شـدن آن در میان ورزشـکاران، یکی از مهم ترین راه های ایجاد الگو و ارائه آن از طریق رسانه ملی است. به سـخن دیگر رسـانه ملی در پرتوِ غلبه اخلاـق بر پیکره ورزشـی جـامعه، می توانـد ورزشـکاران را به عنوان نمونه جوان مسلمان به اجتماع معرفی کند.

۲. تعریف مفاهیم تحقیق

الف) ورزش

الف) ورزش

ورزش در لغت، «رسم، دستور عادت، شغل، کار، محنت، سعی و کوشش و جهد، فایده، حاصل و منفعت و پرهیز و اجتناب و زهد» معنی شده است.(۱)

۱- فرهنگ نفیسی، ذیل «ورزش».

ص: ۲۲

ورزش در اصطلاح، به معنی «ریاضت و حرکات و اعمال مخصوص است که برای قوّت اَعمال بدنی، همه روزه آن را به جای می آورند».(۱)

فرهنگ عمید پس از بیان معانی مختلف، می گوید: «ورزش، به معنای ورزیدن و حرکت دادن پیاپی اعضای بدن برای تقویت اعصاب و عضلات، به منظور حفظ سلامتی (تندرستی)، به تنهایی یا دسته جمعی است».(۲)

در لغت «ورزش» به معنای «کوشش و تلاش» و نیز «پرهیز» است و در اصطلاح «ریاضت و حرکات و اعمالی است که برای قوّت بدن و سلامت جسم» انجام می شود.

ب) اخلاق

ب) اخلاق

اخلاق، مَلَکه ای نفسانی است، به گونه‌ای که رفتارهای آدمی، مطابق با آن ملکه، از وی سر می زند و می توان در اصطلاح از «حُسن سلوک و رفتارهای متعارف» به عنوان اخلاق یاد کرد. شهید مطهری می گوید: «چیزهایی که مربوط است به خلق و خوی انسان «اخلاق» خوانده شده است».(۳) در جای دیگر «دستورهایی که به رابطه انسان با خودش مربوط است»، اخلاق بیان شده است.(۴)

ج) اخلاق ورزشی

ج) اخلاق ورزشی

۱. نهادینه شدن تعهد و پا ی بندی به مقررات و ارزش ها در میان اهالی ورزش، که امری فراتر از رقابت ورزشی است، اخلاق ورزشی نامیده می شود.

۱- فرهنگ نفیسی، ذیل «ورزش».

۲- فرهنگ عمید، ذیل «ورزش».

۳- مرتضی مطهری، مجموعه آثار سه، ص ۵۸.

۴- مرتضی مطهری، اسلام و مقتضیات زمان، ج ۲، ص ۴۲.

ص: ۲۳

۲. پذیرش حق تقدم سبب عدالت، همکاری و رفاقت در میدان رقابت می شود که همان اثر اخلاق در ورزش است.

۳. رعایت اخلاق ورزشی راه کار ساخته شدن الگوی سالم و معرفی آن به نسل جوان و الگوپذیری در پرتوِ مسابقهها و فعالیت های ورزشی است.

۴. نماد بیرونی رفتار و گفتار ورزشکاران حرفه ای که موازین اخلاقی تعریف شده را در شخصیت ورزشی و اجتماعی خود عملی کرده اند معرف شخصیت ورزشکار بااخلاق است.

۵. بازی جوانمردانه از اثرهای اخلاق ورزشی است که به معنی رقابت متهورانه (عاری از سستی) و محترمانه (بدون پرخاش) است که روح را بالاتر از صفات رذیله فریبکاری، تکبر، انتقام جویی پرواز می دهد و فراتر از افراط های ناسیونالیستی و فارغ از تعلقات تیمی و نژادی از رقابت لذت بردن است.

اندیشمندان، همواره به دنبال آن بوده اند در تعریف اخلاق ورزشی، به معیارها و کدهایی دست یابند که میان همه فرهنگ ها و هویت ها مشترک باشد. در این صورت اگر معیاری بتواند این جهان شمولی را بیان کند، همان قاعده طلایی است.

بر اساس این قاعده «کاری را که نمی خواهی با تو بکنند، با دیگری مکن.» به نظر این افراد، این قاعده است که همه ورزشکاران حرفه ای باید مطابق آن رفتار کنند که البته این گونه هم رفتار می کنند. برای مثال: اگر فوتبالیست ها از قاعده بازی جوانمردانه پیروی می کنند، این قاعده، در واقع مبتنی بر قاعده طلایی است.

د) رسانه

د) رسانه

تمام ابزارهای ارتباطی که به وسیله آن پیام های سمعی و بصری به طور

ص: ۲۴

مستقیم به مخاطبان انتقال می یابند، شکل های متنوعی دارند اما باید دانست رسانه ملی، کاربردی ترین و مؤثرترین وسیله اثرگذار در جامعه است. به عبارت دیگر، رسانه دانشگاهی است که بیشترین بهره گیری و بهره دهی و فراگیرترین دامنه را از آن خود کرده است.

ه) اخلاق ورزشی در رسانه

ه) اخلاق ورزشی در رسانه

این نوع از اخلاق، سمت و سویی دارد که رسانه، در همه جنبههای ورزش و زندگی ورزشکاران به آن توجه می کند و رسانه ملی آن را به عنوان ساختار شخصیتی الگوهای ورزشی و فضای حاکم بر جامعه ورزش و ورزشدوستان معرفی می کند.

بنابراین، منظور از اخلاق ورزشی در رسانه، ایده آل های ارزشی و اسلامی ورزش نظیر پهلوانی، جوانمردی، فروتنی، غیرت، رضایت مندی خالق، احترام به حریف و پیشکسوت، دوری از رذایل اخلاقی نظیر تقلب، دوپینگ و خطای فنی و... است که رسانه باید بکوشد در قالب برنامه های ورزشی، آن بایسته ها را برای عوامل ورزشی و مخاطبان خود تبیین کند.

۳.کاربرد تحقیق در صدا و سیما

صدا و سیما، رسانه ای است که افزون بر مسئولیتهای بی شمار خود (اعم از اطلاع رسانی، آگاهی بخشی و ...) وظیفه دارد برای نسل جوان و جویای الگو، از یک سو، راه کارهایی برای سلامت جسمانی عرضه کند و از سوی دیگر، با تبیین کاربرد اخلاق در ورزش و عملی شدن آن نزد ورزشکاران، فعالیت های ورزشی درست و هدفمندِ ورزش دوستان را گسترش دهد.

ص: ۲۵

۴. پیشینه تحقیق

مقالهها و نوشتارهایی در زمینه اخلاق ورزشی نگاشته شده است. «ورزش از دیدگاه اسلام» موضوعی است که نویسندگان، کتاب های بسیاری درباره آن نوشتهاند و به مسائلی چون جوانمردی، منش پهلوانی، فتوّت و رادمردی پرداخته اند و نیز الگوهایی چون پوریای ولی، که نمونه ای از تلاقی و تلفیق ورزش و اخلاق در جامعه است، ارائه کرده اند. در میان آثاری که به مسئله ورزش از دیدگاه اسلام با رویکرد اخلاقی نگاشته شده، کتابی دیده نشد که درباره اخلاق ورزشی در رسانه، باشد. هر چند کتاب های ترجمه شده ای مانند «اخلاق ورزشی» که «جی مورگان» آن را جمع آوری کرده است. اما ایشان اخلاق از منظر غرب را مطرح کرده و به نقش و ارتباط آن با رسانه توجه نکرده است.

۵. مسائل مهم و اساسی اخلاق در ورزش

در بررسی مسائل اخلاقی در ورزش، ابتدا باید دانست که خود ورزش به تنهایی زمینه ساز نتیجههای اساسی و مقدمه ای بر دست آوردهای بزرگ است. بر این اساس، ابتدا آثار و فایدههای ورزش را بررسی میکنیم و سپس به نقش رسانه در ورزش می پردازیم.

الف) اطاعت و بندگی

الف) اطاعت و بندگی

با توجه به دعاها و سخنان پیشوایان معصوم علیهم السلام پی می بریم ورزشِ درست و جهت دار، می تواند وسیله ای برای غلبه بر نفس و اطاعت و بندگی خداوند رحمان باشد.

ص: ۲۶

ب) تقویت سیستم عصبی و شادابی روح و روان

ب) تقویت سیستم عصبی و شادابی روح و روان

ورزش متعادل، سیستم عصبی انسان را تقویت می کند؛ استعدادهای فکری و نظری وی را شکوفا می سازد. نیروی ابتکار و خلاقیت انسان، با ورزش تقویت می شود.(۱)

ج) آثار افراط در ورزش

ج) آثار افراط در ورزش

زیادهروی در ورزش، یعنی: استفاده بیش از اندازه از فرصت و انرژی، به گونه ای که انسان را از هدفهای مورد نظر و سازنده دور سازد. طبیعی است، کسی که در ورزش به قهرمانی می اندیشد، نسبت به فردی عادی که ورزش را تفریح و عامل تندرستی می داند، وقت و انرژی بیشتری صرف می کند و چون این وقت و توان اضافی، صرف هدفی می شود که لازمه آن، توجه بیشتر است، در این جا زیادهروی نیست. البته همین ورزشکار که ورزش قهرمانی را دنبال می کند، اگر بیشتر از حالت متعارف، که نسبت به هر رشته و هر شخصی متفاوت است، به ورزش بپردازد، کار وی، عملی غیرمعقول و غیراخلاقی به شمار میآید؛ زیرا دیگر ورزش برای او هدف شده است؛ نه وسیله.

افراط و زیاده روی در ورزش آثار منفی بر فرد و جامعه می گذارد که به آن اشاره می شود.

یک اختلال در یادگیری

دکتر گورنابورگ، روان شناس سوئدی می گوید: «ورزش های سنگین، اگر

۱- نک: حسین حق جو، ورزش و ورزش کار، صص ۲۷ و ۲۸.

ص: ۲۷

در فاصله کوتاهی بعد از شنیدن، خواندن یا دیدن مطلبی علمی باشد، در یادگیری، اثر معکوس می گذارد».(۱)

دو توقف رشد روانی

دکتر الکسیس کارل عقیده دارد: «زیاده روی در تغذیه و ورزش، از رشد روانی بدن جلوگیری می کند و با حذف تلاش های عضلانی در زندگی روزانه، بدون آنکه خود متوجه باشیم، سیستم های عصبی انسان را از تمرین هایی که برای حفظ تعادل محیط داخلی لازم است، بی بهره ساخته ایم».(۲)

سه بیماری های جسمی

اگر ورزش و حرکات بدنی از حد خود بگذرد، مواد زایدی زیر پوست جمع می شود که پس از مدتی پوست را می ترکاند و سبب پدید آمدن زخم و عفونت در پوست می شود.

زیادهروی در ورزش، ورزش بی هنگام یا ورزش با شکم پُر، سبب سردرد و اختلال در کبد نیز می شود.(۳)

اگر انسان در ورزش زیادهروی کند، افزون بر بروز بیماریهای ذکر شده، به کل جامعه نیز آسیب میرساند؛ اولویت ها و ارزش ها را نیز در جامعه تغییر میدهد و حرکت جامعه به سوی تعالی را کُند می کند، چراکه به این شکل، ورزش در جامعه هدف میشود و سرمایه های ملی

۱- سید رضا پاک نژاد، اولین دانشگاه و آخرین پیامبر، ج ۱۴، ص ۱۱۵.

۲- الکسیس کارل، انسان موجود ناشناخته، ص ۱۱۷.

۳- محمدحسین توحیدی اقدم، درآمدی بر ورزش در اسلام، ص ۳۶.

ص: ۲۸

بیشتر به سوی ورزش سوق می یابد و این امر سبب بروز ناهنجاری های اجتماعی می شود و چه بسا که امنیت ملی را نیز به خطر بیندازد.

چهار اختلال در همه فعالیت ها

پروفسور هولمن می گوید: «ورزشکار، در صورت افراط در ورزش، همیشه دچار نارضایتی و ناآرامی درونی است و احساس خستگی دایمی و حساسیت فوق العاده می کند؛ از بی خوابی می نالد و از شدت اشتیاق او کاسته می شود؛ تمرکز او کم می شود و کلیه مهارت های جسمانی او تضعیف می شود و دچار ناهماهنگی عصبی در سیستم بدنی می شود. چنان چه زمان استراحت ورزشکار کافی نباشد، به هماهنگی و جبران کسری اکسیژن گیری لطمه وارد می آید و ... این حالت، موجب اختلال در ارتباط با تحریک و جواب گویی به تحریک می گردد».(۱)

با توجه به عاقبت خطرناکِ زیادهروی در ورزش، رسانه ملی باید در حالی که مخاطبان را به ورزش تشویق می کند، آنان را از بروز پیش آمدهای ناگوار حتمی یا احتمالی زیاده روی در ورزش آگاه کند.

۱- فصل نامه ورزش، ش ۶، ص ۱۰۱.

ص: ۲۹

فصل دوم: بایدها و نبایدهای ورزش در اسلام

اشاره

فصل دوم: بایدها و نبایدهای ورزش در اسلام

ص: ۳۰

ص: ۳۱

۱. ورزش و اخلاق ورزشی از دیدگاه مربیان جامعه اسلامی

اسلام، مکتب تعالی بخش و کمال آفرینی است که در همه جنبهها می کوشد تا انسان را و در نهایت بشریت را به تعالی و تکمیل روحی و روانی برساند. تربیت اخلاقی، یکی از بزرگ ترین علل برانگیختگی پیامبران، به ویژه حضرت ختمی مرتبت صلی الله علیه و آله است، بهگونهای که ایشان فرموده اند: «برانگیخته شدم برای اکمال مکارم اخلاقی».(۱)

آن کمال روحی و کسب مکارم اخلاقی در عرصه زندگی فردی و اجتماعی، افزون بر زمینه ها و بایدهای روحی و روانی، نیازمند وجود سالم و جسم تندرست است تا بتواند آدمی را در مسیر دست یابی به اخلاق اجتماعی و فردی یاری رساند.

در این بخش برآنیم نمونه های کوتاه و گزیدههای اندکی از دیدگاه مربیان و بزرگان جامعه اسلامی بیان کنیم تا چراغی فراراه جویندگان اخلاق در جامعه باشد.

الف) قرآن

الف) قرآن

بی شک قرآن مجید به عنوان یکی از مربیان جامعه اسلامی، معیار و

۱- «انی بُعِثْتُ لِاُتَمِمَ مَکارِمَ الاَخْلاقْ»، بحارالانوار، ج ۷۱، ص ۳۷۳.

ص: ۳۲

مرجع معتقدان به آن معجزه جاویدان است. سفارش خداوند مبنی بر فراهم ساختن قوا و آمادگی دفاعی در برابر دشمنان، از مواردی است که در این کتاب آسمانی بدان اشاره شده است.(۱)

در داستان نبرد طالوت و جالوت، آن جایی که اشموییلِ پیامبر دو ویژگی را برای طالوت بیان می دارد، در کنار علم طالوت، به قدرت جسمی او اشاره می کند. علامه طباطبایی رحمه الله در تفسیر آیه ۲۴۸ سوره مبارکه بقره می فرماید:

منظور از فرمان روایی این است که هر فرد به کمال لایق خود برسد و موانع پیشرفتش برطرف گردد و برای این امر، دو چیز لازم است: یکی علم به تمام مصالح و مقام زندگی و دیگری، نیروی جسمانی برای اجرای نظریات اصلاحی؛ و طالوت دارای این دو صفت بود.(۲)

بدیهی است یکی از راه های اصلی تندرستی و حفظ نیروی جسمانی، ورزش است. در داستان حضرت یوسف علیه السلام و برادرانش در قرآن می خوانیم: «أَرْسِلْهُ مَعَنا غَدًا یرْتَعْ وَ یلْعَبْ وَ إِنا لَهُ لَحافِظُونَ؛ فردا او را با ما بفرست تا در چمن و مراتع بگردد و بازی کند و البته ما نگهبان اوییم.» (یوسف: ۱۲)

ارزش حفظ قوای جسمانی و وجود آن تا جایی است که یکی از نعمت های خدا که حضرت هود علیه السلام برای قوم خود برمی شمارد، فزونی در جسم است.(۳)

۱- انفال: ۶۰.

۲- ترجمه المیزان، ترجمه: محمدتقی مصباح، ج ۲، ص ۴۰۴.

۳- نک: اعراف: ۶۹.

ص: ۳۳

حضرت هود علیه السلام در این آیه، درشتی هیکل و نیروی بدنی فراوان را که خداوند به آنها ارزانی داشته، از نعمت های الهی برشمرده است.(۱)

خداوند بلندمرتبه در آیات بسیاری، خود را «قوی» می نامد. بر این اساس، قوّت و قدرت، یکی از صفتهای کمال است. برای مثال: «أن الْقُوَهَ لِلهِ جَمیعاً؛ تمامی قدرت و توانایی از آنِ خداوند است.» یا: «اِن الله عَلی کلِ شَی ءٍ قَدیرٌ؛ همانا خداوند بر هر چیزی تواناست.» (بقره:۱۶۵)

«قدیر»، از اسمای حُسنای الهی است که چهل و پنج بار در قرآن آمده است.

دانستیم قوّت و قدرت و تندرستی، صفت کمال الهی و محبوبِ اوست و یکی از راه های اصلی پدید آمدن و حفظ آن، ورزش و تمرین های بدنی است. همان گونه که اشاره شد و در روایتها نیز بدان پرداخته شده است، قدرت بدنی باید همراه با تهذیب نفس و اخلاق مداری باشد. ازاین رو، رسانه باید اخلاق و معنویت را در کنار ورزش رواج دهد.

یکی از نکته هایی که از آیه یادشده استفاده می شود، این است که بازی و جنب و جوش و سرگرمی، به صورت کلی، خود نوعی ورزش و برای کودکان ضروری است. به همین علت هنگامی که برادران حضرت یوسف علیه السلام به بهانه بازی کردن، ایشان را از پدرش جدا می کنند، حضرت مخالفتی نمی کند و آن را می پذیرد.

خداوند در قرآن در دو مورد دیگر که مربوط به حضرت موسی علیه السلام است، به نیرومندی و قوای جسمانی اشاره می کند. نتیجه این اشارات قرآنی این است که: قدرت از ویژگی های محبوب خداست و شرطی

۱- المیزان، ترجمه: بنیاد علمی و فکری علامه طباطبایی=، ج ۸، ص ۲۴۷.

ص: ۳۴

است که حضرت موسی علیه السلام پس از به دست آوردن آن، لایق عنایت خداوند می شود. پروردگار سبحان در قرآن کریم، درباره حضرت موسی علیه السلام می فرماید:

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَاسْتَوَى آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ؛ هنگامی که (موسی علیه السلام) نیرومند و کامل شد، به او حکمت و دانش دادیم و نیکوکاران را این گونه پاداش می دهیم. (قصص: ۱۴)

خداوند، در داستانِ از چاه آب کشیدن حضرت موسی علیه السلام برای دختران حضرت شعیب علیه السلام نیز به قدرت جسمانی و قوّت بدنی حضرت اشاره می کند و آن را برجسته و ممتاز نشان می دهد. در جایی که چوپانان، سنگ بزرگی را برای نگه داری از چاه بر رویش می گذاشتند که برای برداشتنش، به گفته برخی، نیروی هفت و به گفته بعضی ده و بنا بر نظر شماری دیگر، چهل نفر لازم بود، موسی علیه السلام سنگ را به تنهایی از روی چاه برداشت و سطل آبی را که چندین نفر با هم از چاه بالا می کشیدند، به تنهایی بالا کشید و گوسفندان دختران حضرت شعیب علیه السلام را سیراب کرد.(۱)

در ادامه داستان، خداوند از زبان دختران حضرت شعیب علیه السلام ، به نیرومندی حضرت موسی علیه السلام به عنوان ویژگی ممتاز اشاره می کند و می فرماید: «إِنَّ خَيْرَ مَنْ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِيُّ الْأَمِينُ؛ همانا بهترین کسی که می توانی استخدام کنی، کسی است که نیرومند و امین باشد». (قصص: ۲۵) از این کلامِ بسیار ظریف و دقیق، درمییابیم صفت نیرومندی، زمانی ارزشمند است که همراه با مکارم اخلاق باشد؛ به گونه ای که در این جا، «امین» بودن را در کنار نیرومندی بیان می کند.

۱- نک: امین الدین ابوعلی طبری، تفسیر جوامع الجامع، ج ۳، ص ۲۱۵.

ص: ۳۵

ب) ورزش و اخلاق ورزشی در کلام معصومان علیهم السلام

ب) ورزش و اخلاق ورزشی در کلام معصومان علیهم السلام

یک رسول اکرم صلی الله علیه و آله

«المؤمنُ القَوی خَیرٌ و أحَب مِنَ مؤمنٍ ضَعیفٌ؛ مؤمنِ قوی و نیرومند از مؤمن ضعیف و ناتوان، بهتر و دوستداشتنی تر است».(۱)

«طوبی لِمَنْ اَسْلَمَ و کانَ عَیشُهُ کِفافاً وَ قُواهُ شِداداً؛ خوش بختی برای کسی است که آیین اسلام را پذیرفته [است] و درآمدش، مخارج زندگی او را تأمین می کند و دارای بدنی توانا و نیرومند است».(۲)

«أحَب اللَّهو إلی الله تَعالی إجراءُ الخَیلِ و الرمی؛ بهترین بازی ها و ورزش ها در نظر خداوند متعال، مسابقه اسب سواری و تیراندازی است».(۳)

«أتَحْسَبُونَ الشدهَ فی حَمْلِ الحِجارَه، إنما الشدَه أن یمتَلِی أحَدُکُمْ غَیظاً ثُم یغْلِبَهْ؛ آیا گمان می دارید نیرومندی و قدرت در بردن و بلند کردن سنگ است؟ نیرومندی آن است که یکی از شما، ظرف جانش مملو از خشم گردد و او بر خشم خویش غالب آید».(۴)

«إن الشدید لَیسَ مَنْ غَلَبَ الناس وَ لکِن الشدید مَنْ غَلَبَ عَلی نَفْسِهِ؛ همانا شجاع و پهلوان، کسی نیست که بر مردم پیروز شده است، بلکه کسی است که بر نفس سرکش خود پیروز شده باشد».(۵)

«عَلِّموا أبْنائَکُمْ الرَّمْیَ وَ السَّباحَهَ؛ به فرزندان خود تیراندازی و شنا بیاموزید».(۶)

۱- کنزالعمال، ج ۱، ح ۵۴۰.

۲- بحارالانوار، ج ۷۲، ص ۶۷.

۳- کنزالعمال، ج ۴، ص ۳۴۴.

۴- نهج الفصاحه، ج ۲۸، ص ۶

۵- مجموعه ورام به نقل از: میزان الحکمه، ج ۱۰، ص ۳۸۷.

۶- فروع کافی، ج ۶، ص ۴۷.

ص: ۳۶

«خیرُ لَهْوِ المؤمِنِ السّباحَهُ؛ بهترین سرگرمی مؤمن، شنا کردن است».(۱)

دو حضرت علی علیه السلام

«قَوِّ عَلی خِدْمَتَکَ جوارحی و أشْدُدْ عَلی العزیمه جَوانحی؛ [پروردگارا!] اعضا و اندام مرا در طریق خدمت به خودت نیرومند گردان و اعصاب و افکارم را بر عزم و استواری محکم فرما».(۲)

«إذا قَدَرْتَ علی عَدوِّکْ فَاجْعَلِ العَفْوَ عَنْهُ، شُکْراً لِلْقُدْرَه عَلَیهْ؛ آن گاه که بر دشمنت فایق آمدی، پس به خاطر شکر نعمتِ قدرتمندی و توانایی، او را عفو کن».(۳)

«زکاهُ الظَفَرَ الْإحْسانْ؛ زکات پیروزی، نیکی و احسان است».(۴)

«یا رَبِّ قَوِّ عَلَیَّ خِدْمَتِکَ جَوارِحِی؛ خدایا؛ مرا برای خدمت برای خودت قوی گردان».(۵)

«اَلْعَفْوُ زَکاهُ الظَفَرْ؛ زکات پیروزی، عفو است».(۶)

«زَکاهُ الْقُدْرَهِ الْإنْصافُ؛ زکات قدرت، انصاف و دادگری است».(۷)

«زَکاهُ الشَّجاعَهِ الجِهادُ فِی سَبیلِ اللهِ؛ زکات شجاعت، جنگیدن در راه خداست».(۸)

«تَواضَعُوا لِمَن تَتَعَلَّمُوا مِنْهُ الْعِلْم؛ در برابر کسی که از او دانشی فراگرفته اید، فروتنی کنید».(۹)

۱- میزان الحکمه، ح ۱۸۶۹.

۲- مفاتیح الجنان، فرازی از دعای کمیل.

۳- نهج البلاغه، حکمت ۱۰.

۴- غررالحکم، ج ۴، ح ۵۴۵۰.

۵- مفاتیح الجنان، فرازی از دعای کمیل.

۶- غرر الحکم، ج ۱، ح ۹۷.

۷- غرر الحکم، ج ۴، ح ۵۴۴۸.

۸- غرر الحکم، ج ۴، ح ۵۴۵۵.

۹- میزان الحکمه، ج ۳، ح ۲۰۸۳.

ص: ۳۷

«اِضاعَةُ الْفُرصَهِ غُصَّةٌ؛ از میان بردن فرصت ها موجب حسرت است».(۱)

سه امام صادق علیه السلام

«عَدُوٌّ الْعَمَلِ اَلْکَسَلُ؛ تنبلی و کسالت، دشمن کار و تلاش است».(۲)

«إنهُ کانَ یحْضُرُ الرمْی و الرهانَ؛ از حضرت صادق علیه السلام نقل شده است که آن حضرت (پیامبر) در مسابقه تیراندازی حاضر می شدند و شاهد شرط بندی بود».(۳)

«حَقُ الوَلَد عَلی والدِه أنْ یعَلِّمَهُ الکِتابَهَ و السَّباحَهْ و الرَّمایه و أن لایرْزُقَهْ اِلا طَیبا؛ حق فرزند بر پدرش آن است که نوشتن، شنا کردن و تیر انداختن را به او بیاموزد و او را جز با غذای خوب و حلال تغذیه نکند».(۴)

ج) ورزش و اخلاق ورزشی در سیره معصومان علیهم السلام

اشاره

ج) ورزش و اخلاق ورزشی در سیره معصومان علیهم السلام

یک توصیه پیامبر صلی الله علیه و آله

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله بلند مرتبه ترین انسان و معلم اولِ مکتب رسالت، علاوه بر فرمایش های گهربار، در عمل نیز به ترویج اوامر و نهی از نواهی می پرداخت. اینک نمونه ای از تأیید رسول اکرم صلی الله علیه و آله نسبت به ورزش را بیان می کنیم:

روزی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله از محلی عبور می کرد که دو نفر کشتی می گرفتند. ایشان آنها را از کشتی گرفتن منع نکرده و آنها را برای این کارشان، سرزنش و توبیخ نکردند:

«مَرَّ النَّبی بِرَجُلَینِ کانا یتَصارَعانِ. فَلَمْ یُنْکِرْ عَلَیهِما؛ پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله از

۱- وسائل الشیعه، ج ۱۶، ص ۸۴، ح ۲۱۰۴۵.

۲- وسائل الشیعه، ج ۱۷، ص ۵۹، ح ۲۱۹۷۶.

۳- وسائل الشیعه، ج ۱۳، ص ۳۴۸.

۴- کنزالعمال، ج ۱۶، ص ۴۴۳.

ص: ۳۸

کنار دو مردی که با یکدیگر کشتی می گرفتند، عبور کرد و آنها را سرزنش نکرد».(۱)

همچنین پیامبر صلی الله علیه و آله شبی وارد خانه حضرت زهرا علیها السلام شد و امام حسن و امام حسین علیهما السلام که در سنین کودکی بودند، همراه ایشان بودند. آن حضرت خطاب به آن دو فرمود: «به پا خیزید و با یکدیگر کشتی بگیرید.» آنها نیز برخاسته و به کشتی گرفتن پرداختند.

دو ورزش حضرت علی علیه السلام

یکی از عادات حضرت ابوطالب علیه السلام ، پدر گرامی حضرت علی علیه السلام و عموی ارجمند پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله ، این بود که همه پسران خود و تمامی برادرزاده هایش را جمع می کرد و آنها را به کشتی گرفتن، تشویق می کرد. حضرت علی، همه آنها را بدون استثنا شکست می داد و هر بار پدرش می گفت: «ظَهَرَ عَلیٌّ!؛ علی پیروز شد.» ازاین رو او را «ظهیر» یعنی «همیشه پیروز» نامید.(۲)

آداب مسابقه در بیان امیرمؤمنان، علی علیه السلام

آداب مسابقه در بیان امیرمؤمنان، علی علیه السلام

امام علی علیه السلام در حدیثی زیبا، خطاب به اسب دوان، آداب برگزاری این مسابقه را این گونه شرح میدهد:

هرگاه به نقطه آغاز مسابقه رسیدی، اسب ها را به صف کن و فریاد برآور: آیا کسی هست که اسب خود را لگام نزده باشد یا کودکی به همراه داشته باشد یا اسب خود را زین

۱- محمدباقر مجلسی، بحارالانوار، ج ۱۰۳، ص ۱۸۹.

۲- محمدباقر مجلسی، بحارالانوار، ج ۴۱، ص ۳۷۵.

ص: ۳۹

نکرده باشد؟ (این پرسش ها برای اطمینان از آمادگی مسابقه دهندگان بود.) اگر کسی پاسخ نداد، سه بار تکبیر بگو و با تکبیر سوم، فرمان حرکت بده. خداوند هرکه را خواهد پیروز می گرداند.

آن حضرت خود در نقطه پایان مسابقه می نشست و خطی می کشید و دو مرد را، رودررو، در دو طرف خط می نشاند به گونه ای که خط، روبه روی انگشت شصت پای آنان بود و اسب ها از میان دو نفر عبور می کردند. سپس به آن دو مرد می فرمود:

اگر یکی از اسب ها، یا دو گوش، یا یک گوش، یا افسار آنها از خط گذشت، سوارکارِ آن را برنده بدانید و جایزه را به وی بدهید. اگر تردید داشتید، هر دو را برنده بدانید و جایزه را تقسیم کنید. اگر دو اسب با هم به خط پایان رسیدند، کوچک تر بودن اسب را ملاک پیروزی قرار دهید. بدانید که در اسلام، جَلَبْ (آزار دادن اسب و فریاد زدن بر سرش برای افزودن بر سرعتش) و جَنَبْ (اسب یدک به همراه داشتن که در نیمه مسابقه از آن استفاده کنند) و شِغار (کمک کردن به یکی از مسابقه دهندگان) منع شده است.(۱)

از این روایت می توان چندین درس اخلاقی و نکتههای فنی دقیقی آموخت که چند نمونه از آنها را بیان میکنیم:

۱. ائمه معصوم علیهم السلام به صورت عملی به تشویق ورزش می پرداختند.

۲. مسابقه، جزء جداییناپذیر ورزش است و بدون دستورالعمل و قرارداد نمی توان آن را عملی ساخت.

۱- به نقل از: سنن کبری، ج ۱۰، ص ۳۷.

ص: ۴۰

۳. در مسابقه باید مساوات رعایت شود؛ یعنی همه شرایط یکسان داشته باشند. برای مثال: همه اسب ها در شرایط یکسانی مسابقه دهند (اشاره به لگام و زین آماده داشتن).

۴. سلامت افراد جامعه، فدای مسابقه ورزشی نشود.

۵. در مسابقات ورزشی، باید نام خداوند برده شود و چه زیباست بزرگی پروردگار را با ذکر «الله اکبر» یادآور شویم.

۶. قهرمانی و ناکامی را مشیت الهی بدانیم.

۷. در مسابقه، بیش از یک داور، قضاوت را به عهده گیرند. (نشاندن دو مرد، رودررو، در دو طرف خط)

۸. دقت در قضاوت (خط، روبه روی انگشت شصت پای آنان باشد).

۹. مقام قهرمانی تنها مخصوص یک نفر نیست؛ دو یا سه نفر نیز می توانند با هم قهرمان شوند. (تقسیم جایزه)

۱۰. رعایت همه نکتهها برای رسیدن به عدالت. (اگر دو اسب با هم به خط رسیدند، کوچک تر بودن اسب، ملاک پیروزی است.)

۱۱. در مسابقهها، افزون بر رعایت حقوق انسان ها، به حیوانات نیز نباید ستم شود. (پرهیز از «جَلَبْ»)

۱۲. هدف، وسیله را توجیه نمی کند. برای قهرمان شدن، حتی به حیوان نیز نباید آزار رساند.

۱۳. در اسلام، هر گونه تقلب رد شده است. (زودتر شروع کردن مسابقه یا «جَنَبْ» ممنوع است).

۱۴. اسلام، اِعمال نفوذ در مسابقهها را رد کرده است. (شِغار ممنوع است).

ص: ۴۱

سه امام محمدباقر علیه السلام

در جریـان مسـافرت امـام محمـدباقر علیه السـلام به شـام «مرکز حکومت بنی امیه و بنی مروان» روزی هشام بن عبـدالملک(۱) برای تحقیر امام علیه السلام تصمیم گرفت یک مسابقه تیراندازی برگزار کند تا شاید امام علیه السلام در مسابقه شکست بخورد و در نظر مردم کوچـک شود. ازاین رو، به گروهی از درباریـان خود دسـتور داد تـا نشـانه ای نصب کننـد و مشـغول تیر انـداختن به سوی آن شونـد. در این هنگام امام باقر علیه السـلام وارد مجلس شـد. هشام بـدون مقـدمه رو به امام کرد و گفت: آیا تمایل دارید در مسابقه تیرانـدازی شـرکت کنیـد؟ امـام فرمود: من دیگر پیر شـده ام، مرا از این کـار معـاف دار. هشـام بـا مشاهـده اجتنـاب امام از این کار، پنداشت فرصت خوبی برای سـرکوب و تحقیر امام به دست آورده است؟ ازاین رو، بر پیشنهاد خود پافشاری کرد و امام را به خدا و پیامبرش سوگند داد که باید این کار را بکند و به یکی از بزرگان دربار اشاره کرد که تیر و کمان را به امام بدهد. امام تیر را بر چله قرار داد و کمان کشـیده، تیر را درست وسط هدف زد. (با اصرار هشام) آنگاه تیر دیگری پرتاب کرد و این بار تیر بر چوبه تیر قبلی نشـست و آن را شـکافت و به وسط هدف رسـید. تیر سوم نیز به وسط تیر دوم اصابت کرد و به همین ترتیب تا نه تیر پرتاب کرد که هرکدام به وسط چوبه قبلی می خورد و آن را می شـکافت. این عمل امام، حاضـران را به شدت تحت تأثیر قرار داد و شگفتی هشام و دیگران را برانگیخت. هشام بی اختیار گفت: آفرین بر تو ای ابا جعفر! تو سرآمد تیراندازان عرب و عجم هستی! چگونه می گفتی پیر شده ام!؟ سپس سرش را پایین انداخت و لحظه ای به فکر فرورفت. آنگاه امام باقر علیه السلام و فرزندش

۱- خلیفه به ناحق مسلمین.

ص: ۴۲

جعفر علیه السلام را که همراه امام بود در جایگاه ویژه ای نزد خود نشاند و احترام کرد و گفت: قریش از پرتو وجود بزرگ سروری چون تو به عرب و عجم شایستگی پیدا کرد. این گونه تیراندازی را چه کسی به تو یاد داده و کی آن را فرا گرفته ای؟ امام علیه السلام فرمود: می دانی که اهل مدینه با این کار مأنوس اند. من نیز در ایام جوانی ام به این کار علاقه داشتم و به آن سرگرم بودم و هرگز نمی پندارم چنین تیراندازی در جهان وجود داشته باشد. آیا جعفرت نیز به سان تو چیره دست است؟ امام علیه السلام فرمود: «ما خاندان کمال رساننده دین و برفروزنده آفتاب نعمتیم و از یکدیگر ارث می بریم و زمین هرگز از وجود ما خالی نمی ماند».(۱)

چهارده برداشت اخلاقی از داستان تیراندازی امام محمدباقر علیه السلام

چهارده برداشت اخلاقی از داستان تیراندازی امام محمدباقر علیه السلام

۱. در مقابل ظالم کرنش نکنیم.

۲. عزت مؤمن اقتضا می کند هر گونه دعوتی در هر شرایطی را اجابت نکند.

۳. ورزشکار مؤمن همیشه آماده حضور در مسابقه است.

۴. ورزشکار مؤمن باید همیشه وضعیت جسمی خود را لحاظ نماید.

۵. ورزشکار مؤمن برای نام مقدس پیامبر صلی الله علیه و آله و سایر ائمه علیهم السلام احترام خاصی قائل شود.

۶. وقتی مجالی برای قدرت نمایی مؤمن پیش می آید قدرت خود را به رُخ جبهه باطل بکشد.

۷. بایستی ورزشکاران نسبت به آموزش فرزندان خود اهتمام ورزند.

۸. باید همراه با موفقیت و قهرمانی پای بندی به رفتارهای اسلامی

۱- بحارالانوار، ج ۴۶، ص ۳۰۶.

ص: ۴۳

نشان داده شود. (سجده شکر، بیان الطاف الهی، استفاده از لباس های منقوش به اسماء متبرکه)

۹. اثبات حقانیت: در پرتو پیروزی، زمینه بهتری برای اثبات و ترویج حق فراهم می آید. بنابراین، بایستی ورزشکاران مؤمن، همواره مترصد فراهم آمدن چنین فرصت هایی بوده، به شایستگی از جبهه حق دفاع کنند.

۱۰. در مقابل تملق دیگران و یا تمجید دیگران خود را نبازد. (افزایش ظرفیت وجودی)

۱۱. در ورزش هم نباید دچار «کیش شخصیت» شد. کسی را که استحقاق ستایش و تعریف ندارد تحسین ننماید.

۱۲. باید مسلمان از دوران نوجوانی به ورزش کردن اقدام کند؛ زیرا: اَلْعِلْمُ فی الصِغَرْ کالنَفْشِ فِی الْحَجَر(۱) یعنی علم آموزی و آموزش در کودکی مانند نقشی که بر سنگ می ماند ماندگار است.

۱۳. ممارست در تمرین شرط موفقیت است. همه الطاف و موفقیت ها از ناحیه خداست ولی سعی و تلاش، لازمه موفقیت است و عنایت الهی به سعی و کوشش انسان تعلق می گیرد. (وَأَنْ لَیسَ لِلْإِنسَانِ إِلَّا مَا سَعَی)(۲)

۱۴. ورزش و مهارت ورزشی می تواند ظالم و ستمگر را مجبور به کرنش و عقب نشینی کرده، باعث شکست روحی دشمنان اسلام شود.

۱- علی نقی فیض الاسلام، بنا در البحار، ص ۱۴۴.

۲- النجم: ۳۹.

ص: ۴۴

د) ورزش از دیدگاه امام خمینی رحمه الله

د) ورزش از دیدگاه امام خمینی رحمه الله

«عقل سالم در بدن سالم است».(۱)

«همان طوری که کوشش می کنید جسمتان قوی باشد، کوشش کنید روحتان قوی باشد».(۲)

«من امید دارم که شما ورزشکاران، همان طوری که قدرت بدنی برای خودتان تحصیل می کنید، همان طور به علی علیه السلام اقتدا کنید».(۳)

«من خودم ورزشکار نیستم، اما ورزشکارها را دوست دارم».(۴)

۱- صحیفه نور، ج ۶، ص ۱۴۶.

۲- صحیفه نور، ج ۷، ص ۲۵۵۵.

۳- صحیفه نور، ج ۴، ص ۱۲۵.

۴- صحیفه نور، ج ۱۶، ص ۸۰.

ص: ۴۵

«از قدیم ورزشکاران ایران به یاد خدا و حضرت علی علیه السلام بوده اند و این از برجستگی های آنان بوده است. ... امیدوارم از حیث اخلاقی هم قهرمان باشید که بحمدالله اخلاق خوب در ورزشکاران بسیار دیده می شود».(۱)

«آنها که جنبه ورزشکاری و مادی را دارند، آنها جوان هایی هستند که قوای جسمی شان به خاطر همین ورزش، نشاط و آمادگی پیدا می کند».(۲)

«شما [ورزشکاران] بینتان محبت رایج است و مردانگی».(۳)

«ورزشکارها همیشه این طور بوده اند که یک روح سالمی داشتند، از باب اینکه توجه به شهوات نداشتند، توجه به لذات نداشتند».(۴)

«از قدیم ورزشکاران ایران به یاد خدا و علی علیه السلام بوده اند».(۵)

«پهلوانها از سابق ایام، اینها که در زورخانه های آن وقت (ورزش) می کردند، توجه خاصی به اسلام داشتند، مخصوصاً در صحبت هایشان، در کارهایشان، همه با ذکر خدا و ذکر امیرمؤمنان علیه السلام توأم بود».(۶)

ه) دیدگاه های مقام معظم رهبری

ه) دیدگاه های مقام معظم رهبری

«تأثیر عامل معنوی در کسب موفقیت ها، بسیار زیاد است و در امر ورزش نیز نباید خود را از این عامل مهم محروم کنیم».(۷)

«محیط ورزش در کشور ما باید محیطی معنوی و آکنده از جوانمردی، پهلوانی، تقوا، پاکدامنی، پارسایی و درخشندگی های اخلاقی و روحی باشد».(۸)

«در ورزش، تکیه بر ارزش های اسلامی و رعایت موازین اخلاقی ضروری است».(۹)

«یک ورزشکار متعهد آگاه و بااخلاقِ صحیح می تواند سفیر انقلاب اسلامی در میدان های ورزشی باشد».(۱۰)

«ورزش در زنجیره حرکات انسان در محیط اسلامی و در جامعه ای که زیرساز نظام ارزشی آن، اسلامی است؛ یک نردبان برای تکامل است».(۱۱)

۱- صحیفه نور، ج ۱۸، ص ۱۲۵.

۲- صحیفه نور، ج ۷، ص ۱۵۸.

۳- صحیفه نور، ج ۷، ص ۲۶۱.

۴- صحیفه نور، ج ۱۶، ص ۸۰.

۵- صحیفه نور، ج ۱۸، ص ۱۵۱.

۶- صحیفه نور، ج ۱۵، ص ۴۲۲.

۷- روزنامه جمهوری اسلامی، ۲۵/۶/۱۳۷۴.

۸- روزنامه ایران، ۱۶/۶/۱۳۷۶.

۹- جزوه مروری بر سیاست های ورزش در جمهوری اسلامی، مرکز پژوهش های اسلامی صداوسیما.

۱۰- جزوه مروری بر سیاست های ورزش در جمهوری اسلامی، مرکز پژوهش های اسلامی صداوسیما.

۱۱- جزوه مروری بر سیاست های ورزش در جمهوری اسلامی، مرکز پژوهش های اسلامی صداوسیما.

ص: ۴۶

«یکی از مهم ترین کارهای ورزش این است که دایم میـدان های تازه و افق های تازه ای را باز می کند و قابلیت های جسم انسان و قدرت پروردگار را در به وجود آوردن این جسم، در خلق این شیء بدیع که نامش انسان است، نشان می دهد.

هر ورزشکار ما که در عرصه ای از عرصه های ورزش حضور پیدا می کند و چشم هایی را در سر تا سر دنیا به سوی خود جلب می کنـد، در واقع، ترجمه ای است از احساسـات ملی و هـویت اسـلامی کشور و ملت مـا؛ هر چه در این زمینه هـا تلاش کنیـد، تلاش باارزشی کرده اید.

یک جهت لطیف و بسیار مهم دیگر در کار مجموعه قهرمان های ما که بحمدالله نشان داده شده، نشان دادن دینداری و علاقه مندی به ارزش های اسلامی است. این خیلی باارزش است؛ هم در ورزش جانبازان و معلولان، انسان این مسئله را مشاهده می کند، هم در ورزش قهرمـان هـای دیگر. وقـتی یـک قهرمـان کشور مـا جلو چشم میلیون هـا و شایـد صـدها میلیون جمعیت دنیـا، بعـد از پیروزی خودش، خدا را شکر می کند و دستش را به آسمان بلند می کند یا سجده می کند، این را دست کم نگیرید؛ این پیام معنویت را در دنیـا پخش می کنـد؛ دنیـایی که بـا میلیاردهـا دلار سـعی شـده [است] که معنویت در آن بی فروغ شود و چراغ معنویت آن خاموش شود. می دانیـد صـهیونیست ها در این صـد سال اخیر و به خصوص در این ده ها سال اخیر چه خرجی کرده اند تا انسان ها را بدون هویت معنوی بـار بیاورنـد و به بی بنـد و بـاری و بی اعتقـادی و لاابـالی گری در عقیـده و ایمـان دینی بکشاننـد؟ شـما وقتی بعـد از پیروزی، روی تشک کشتی یا محل وزنه برداری یا در هر نقطه دیگری، دستتان را بلند می کنید، خدا را

ص: ۴۷

شکر می کنید، به سجده می افتید یا نام بزرگان دین را بر زبان می آورید. در واقع دارید همه سرمایه ای را که آنها خرج کرده اند، با یک حرکت ساده دور می کنید. خدای متعال به شما کمک می کند که این کار را انجام بدهید. حتماً این حسین آقای رضازاده، آن روز اولی که فریاد کشید «یا ابوالفضل علیه السلام » نمی دانست که این چه قدر اثر می گذارد! او احساس دینی خودش را بروز داد. یا آن برادری که سجده می کند یا آنکه دستش را بلند می کند که من بارها در ورزش های قهرمانی خودمان این صحنه را از تلویزیون دیده ام اینها در حقیقت، معنویت را القا می کنند».(۱)

«یک بعد دیگر این کار، جنبه معنوی و روانی قضیه است. همچنان که عروج و صعود به قله های بزرگ از سوی نخبگان، افراد متوسط را به دامنه ها می کشاند من بارها این را گفته ام و لذا احترام به قهرمان، شخص پرستی نیست، تشویق انسان هاست برای حرکت به این سمت، که فوایدی برای کشور دارد. در زمینه های معنوی هم همین طور است؛ یعنی وقتی ما اراده و عزم یک جوان مسلمان یا یک بانوی مسلمان را تجسم می دهیم و نشان می دهیم که چه عزم راسخی او را به این عرصه کشانده [است]؛ این، تقویت اراده را در سطوح متوسط جامعه زمینه سازی می کند. البته در این کار، فضایل اخلاقی دیگری هم وجود دارد: کار دسته جمعی، توکل، اعتماد به نفس، همه اینها خصوصیاتی است که آمیخته ای از همه این خصوصیات در وجود یک ورزشکار که چنین کارهای بزرگی را انجام می دهد، نشان داده می شود؛ یعنی در واقع یک مجموعه در هم تنیده ای از احساسات درست، از خُلقیات والا در یک

۱- سخنرانی مقام رهبری، ۱۴/۷/۱۳۸۳.

ص: ۴۸

ورزشکاری که به یک چنین ورزش بزرگی و کار بزرگی دست می زند، هست».(۱)

«در میدان های ورزشی با اخلاق انسانی و با جوانمردی ظاهر شوید.

قهرمانان ملی مروّج اخلاق و سنن ایرانی باشند.

قهرمانان و مدال آورانِ ما قدر خود را بدانند.

ورزشکارِ ما بعد از پیروزی، شعار «یا حسین» سر می دهد، سجده و شکرگزاری می کند. این خیلی کار اثرگذار و مهمی است.

همه باید از قهرمانان ورزش، جانبازان و معلولان تجلیل کنند.

بی اخلاقی در رسانه ملی متوقف شود.

مغرور نشدن، مردمی ماندن، جوانمرد ماندن، برای مردم دل سوزاندن. (از صفات ورزشکاران باید باشد)

مراقب خطرهای اخلاقی ناشی از توجه افکار عمومی باشید».(۲)

و) احکام ورزشی

و) احکام ورزشی

گسترش اخلاق ورزشی و نهادینه سازی آن در جامعه به وسیله رسانه، می تواند از راه تبیین و توضیح احکام فقهی ورزشی و مسائل شرعی مربوط بـا آن نیز انجـام پـذیرد. در واقع، وجود پرسشـهای بسـیار و پاسـخ هـایی که بزرگـان و کارشـناسان دین (مراجع عظام تقلید) به چند و چون رفتار و کردار ورزشی داده اند، خود به نوعی زمینه ساز فراگیر شدن اخلاق در جامعه، به وسیله الگوها و افرادِ بنامی است که رسانه آنها را به جامعه و نسل جوان معرفی می کند.

۱- سخنان مقام معظم رهبری، ۳۰/۸/۱۳۸۴.

۲- دیدار با مسئولان وزرات ورزش و جوانان و قهرمانان ورزشی ۲۱/۱۲/۱۳۹۱.

ص: ۴۹

حکم شرعی ورزش کردن

ورزش، فی نفسه، مانعی نـدارد (جایز است)(۱)، الا اینکه اولاً: نوع خاص ورزش در شـریعت اسـلامی حرام شمرده شده باشد، ثانیاً: مستلزم فعل حرامی باشد؛ مثلاً لمس و نظر به نامحرم از لوازم آن باشد.

ورزش مشـروع، که برای پرورش و تربیت قوای جسـمانی و همچنین برای آمـادگی نظـامی و رزمی جوانـان برای مقـابله بـا دشـمنان اسلام مفید، مطلوب و در بعضی موارد تا حدودی واجب و لازم است.

حکم استفاده از مواد نیروزا

اسـتفاده از مواد نیروزا و مکمل های غذایی، اگر ضـرر قابل ملاحظه ای (حتی در طولانـی مدت) داشـته باشد، جایز نیست و همچنین اگر اسـتفاده از مواد نیروزا (مواد نیروزای خـاص) خلاـف مقررات مسابقـات ورزشـی باشـد، چون تخلف از شـرط است و از طرفی، عنوان تقلب و تدلیس پیدا کرده، حرام است.

حکم خوراک ورزشکاران در کشورهای غیرمسلمان

باید از خوردن غذاهای حرام اجتناب کنند.

سفر ورزشـی به کشورهای خارجی (غیر مسـلمان) اشـکال ندارد، اما اگر از اول می دانند نماز یا عبادات آنها مشکل پیدا می کند یا مجبور به استفاده از غذای حرام می شوند، سفر و شرکت در مسابقات خارجی جایز نیست.(۲)

۱- فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج ۱، ص ۶۳۴، مسئله ۲۲۱۹.

۲- حسن هاشمی نوربخش، ورزش از دیدگاه اسلام، ص ۲۵۱.

ص: ۵۰

استفاده از سبزیجات و میوه ها به شرط پاک بودن جایز است.

حکم ورزش با آلات قمار

هر نوع بازی و ورزشی که در آن شرط کنند که شخص برنده از بازنده، پول یا چیز دیگری بگیرد، قمار است. قماربازی، برد و باخت و شرط بندی است که مفهوم آن در عرف، معلوم و غالب مصادیقش مشخص است.(۱)

در بازی قمار، «شرط بندی» و «برد و باخت» نقش اساسی دارند.

بازی با آلات قمار، چه با شرط بندی و چه بدون شرط بندی، حرام است.(۲)

خرید و فروش آلات قمار و تعلیم و تعلم قمار و تشویق و مساعدت و انتشار و رونق قمار حرام است.(۳)

نکته: متأسفانه، چون که برخی بازی هایی را که با آلات قمار انجام می گیرد، با عنوان «ورزش های فکری» نام می برند، به احکام فقهی و شرعی قمار و آلات آن اشاره کردیم.

ورزش بانوان و احکام شرعی آن

نفس ورزش برای بانوان (در محافل زنانه یا در خلوت) مانعی ندارد.(۴)

۱- جامع الاحکام، ج ۱، صص ۳۰۱ و ۳۰۲.
۲- ورزش از دیدگاه اسلام، ص ۱۴۳
۳- ورزش از دیدگاه اسلام، ص ۱۴۴.
۴- ورزش از دیدگاه اسلام، ص ۱۹۰.

ص: ۵۱

ورزش بانوان با حفظ حجاب کامل در مکان های عمومی و مردانه

چون در مراکز و معابر عمومی و در منظر نامحرمان انجام می پذیرد، به ملاحظه مفاسدی که بر آن مترتب است، جایز نیست.(۱)

ورزش یا مسابقه زنان و مردان نامحرم به صورت مشترک جایز نیست. (حرام است.)(۲)

موتورسواری و دوچرخه سواری بانوان در مکان های عمومی

دوچرخه سواری و موتورسواری بانوان و اجرای این گونه برنامه های خلافِ عفت و غیرت، علاوه بر آنکه جذابیت های بدن بانوان را به مردان اجنبی نمایش می دهد، مستلزم فتنه و ترویج فحشا و منکَرات و مفاسد عظیمه برای جامعه اسلامی است. بنابراین، به دلیل پی آمدهای سویی که این گونه ورزش ها دارند، جایز نیست.(۳)

حکم دست دادن مردان و زنان نامحرم با یکدیگر

– در پایان مسابقهها، در داوری ها، اعطای جوایز و در معرفی و خوش آمدگویی، ممکن است زنان و مردان بخواهند با یکدیگر دست بدهند. در این صورت، این پرسش پیش می آید که اگر یکی از دو طرف و یا هر دو مسلمان باشند و نامحرم، حکم شرعی این کار چیست؟ به فتوای جمیع مراجع تقلید، این عمل، حرام است.(۴)

۱- ورزش از دیدگاه اسلام، ص ۱۹۱.

۲- ورزش از دیدگاه اسلام، ص ۱۹۲.

۳- ورزش از دیدگاه اسلام، ص ۱۹۵.

۴- ورزش از دیدگاه اسلام، ص ۱۹۷.

ص: ۵۲

پرسش: هرگاه در منطقه یا محیطی، رسم بر این باشد که هنگام برخورد با یکدیگر مصافحه می کنند (حتی زنان با مردان) و اگر این کار را ترک کنند، اهانت و اسائه ادب نسبت به طرف مقابل محسوب می شود حکم دست دادن زن و مرد با این فرض چیست؟

همه مراجع: دست دادن با زن نامحرم جائز نیست و شعائر دینی باید حفظ شود و با بیان حکم شرعی، حمل آن بر اسائه ادب از بین می رود.(۱)

حکم تماشای مسابقه مردان و زنان

۱. تماشای مسابقات مردان (با رعایت پوشش کامل) برای بانوان، اگر بدون قصد ریبه و مفسده باشد، بلامانع است.

۲. تماشای مسابقات مردان با کمترین پوشش مانند: شورت شنا، دوبنده کشتی و ...، با داشتن مفسده، به اتفاق اکثریت مراجع جایز نیست.

۳. تماشای مسابقات زنان با هیئت و نوع مسابقه مناسب، مانند تیراندازی، کوه نوردی و ... بدون ریبه و مفسده، بلامانع است.

۴. تماشای مسابقات زنان غیرمسلمان با پوشش مناسب، بدون ریبه و مفسده، بلامانع است.(۲)

پرسش: آیا نمایش دادن ورزش زنان از تلویزیون یا چاپ عکس های آنها در مطبوعات، از نظر شرعی جایز است؟ آیا نمایش دادن موجب از بین رفتن حجب و حیای زنان نمی شود؟

۱- سید مجتبی حسینی، رساله دانشجویی ش ۱۶، صص ۲۳۱.

۲- ورزش دیدگاه اسلام، ص ۲۰۸.

ص: ۵۳

پاسخ: به دلیل داشتن مفسده و پی آمدهای منفی، جایز نیست.(۱)

حکم تماشای مسابقات یا ورزش زنان غیرمسلمان و بی حجاب

۱. چون در معرض مفسده است، جایز نیست.

۲. اگر موجب ریبه و فساد و تهییج شود، حرام است.

۳. اگر بهطور غیرمستقیم (نه پخش زنده) و بدون قصد لذت و ریبه باشد و خوف ارتکاب گناه و فساد در میان نباشد، اشکال ندارد.(۲)

حکم خمس و جایزه های دریافتی

در معرفی الگوهای ورزشی و ارتباط شخصیت ورزشی، اجتماعی و دینی آنها، ابتدا به چند مسئله بر میخوریم که یکی از آنها، خمس است. باید دانست پرداخت خمس یکی از واجبات اسلامی است و اعتقاد به آن، از امور ضروری دین به شمار می آید.

نظر مراجع عظام تقلید درباره اینکه: «آیا پرداخت خمسِ جوایز و هدایا واجب است یا نه؟» در دو گروه دسته بندی می شود:

۱. هدایا و جوایز خمس ندارند.

۲. پس از گذشت یک سال، اگر هدایا و جوایز موجود بودند، پرداخت خمس آنها واجب است. (۳)

بر این اساس، هر کسی باید در این زمینه به نظر مرجع تقلید خود عمل کند.

۱- مسائل جدید، ج۴، ص۸۷.

۲- ورزش از دیدگاه اسلام، ص ۲۱۵.

۳- توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسئله ۱۷۵۳.

ص: ۵۴

حکم به گردن آویختن نشان طلا برای آقایان(۱)

اگر زنجیر آن از طلا باشد، استعمال به گردن آویختن و استمرار در آن جایز نیست.

اگر برای چند لحظه باشد، اشکالی ندارد.

به مقدار ضرورت مانعی ندارد.

اگر مدال طلا با زنجیر غیرطلا باشد، صدق لَبْس(۲) نمی کند و جایز است.

حکم ورزش و روزه داری

تمرین و مسابقه ورزشی، هرگز، مجوز برای روزه خوردن نیست.

برای اینکه ورزشکار در ماه رمضان با حالت غیرروزه، مسابقه دهد و تمرین کند، یک مسافرت تا مسافت شرعی برود و بازگردد. (توضیح مسئله در رساله های علمیه آمده است).(۳)

اگر ورزشی سبب ضعف ورزشکار روزه دار شود، جایز است؛ اما مکروه.

حکم اشیای پیدا شده در ورزشگاه

اگر انسان چیزی پیدا کند، هر چند برداشتن آن مکروه است، ولی اگر بردارد، ملزم است که به حکم مربوط به اشیای پیداشده عمل نماید:

۱. مسئله: مالی که انسان پیدا کند، اگر نشانه ای نداشته باشد که به

۱- ورزش از دیدگاه اسلام، ص ۲۲۳.

۲- لَبْس: پوشش.

۳- فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ص ۱۴۳، مسئله ۵۲۳..

ص: ۵۵

واسطه آن، صاحبش معلوم شود؛ احتیاط واجب آن است که از طرف صاحبش صدقه بدهد.(۱)

۲. مسئله: اگر ارزش آنچه پیدا شده، کمتر از یک درهم(۲) است، می تواند برای خود بردارد. (به شرطی که صاحبش معلوم نباشد.)

۳. مسئله: اگر قیمتش یک درهم و بیشتر باشد، باید اعلام کند و پی صاحبش بگردد و اگر صاحبش پیدا نشد، بین این سه کار مخیر است؛ به هر کدام بخواهد می تواند عمل کند.

الف) برای خودش بردارد، ولی اگر صاحبش پیدا شد، باید به او برگرداند.

ب) به فقیری صدقه بدهد، ولی اگر صاحبش پیدا شد آن را یا مانند یا قیمتش را به او بدهد.

ج) به طور امانت، برای صاحبش نگهداری کند.(۳)

برای اطلاع بیشتر از شرایط مسئله، به رساله های توضیح المسائل یا کارشناسان فقه مراجعه شود.

حکم اشیای جا مانده در ورزشگاه

وسائلی که جا مانده، اگر صاحب آنها مجهول باشد و سراغ آنها نیایند، بعد از اعلام کردن و مأیوس شدن، بنا بر احتیاط واجب، صدقه بدهند.

حکم تشویق (دست زدن)

کف زدن، فی حد نفسه مانعی ندارد.

۱- امام خمینی=، توضیح المسائل، مسئله ۲۵۷۰.

۲- درهم: ۶/۱۲ نخود نقره یا ۴۱۹/۲ گرم نقره سکه دار است. پاییز ۱۳۹۱ حدود ۴۰۰۰ تومان است.

۳- تحریرالوسیله، ج۲، ص ۲۲۵، مسئله ۶.

ص: ۵۶

دست زدن (کف زدن) به طور متعارف، اگر لهوی نباشد و مفسده ای بر آن مترتب نباشد، اشکالی ندارد.(۱)

حکم شرط بندی در ورزش

شرط بندی هایی که در اسلام جایز شمرده شده، به مسابقه‌دهندگان (متسابقین) محدود میشود.

شرط بندی در مسابقات سوارکاری (اسب دوانی) جایز است.

شرط بندی در مسابقات تیراندازی (تیر و کمان، تپانچه) اشکال ندارد.

شرط بندی بینندگان روی بازیکنان جایز نیست.(۲)

حکم پیش بینی مسابقه

پیش بینی مسابقات و شرکت در مسابقات پیامکی تلویزیون به منظور تعیین تیم برنده، یا اعلام نتیجه مسابقه که جوایزی داشته باشد، اشکال دارد. (أکل مال به باطل است.)(۳)

مثال: نتیجه دیدار دو تیم فوتبال را پیش گویی کنید و آن را پیامک بزنید. به پاسخ های درست به قید قرعه، جوایزی اهدا می شود.

شرکت در نظرسنجی های ورزشی که از طریق رسانه انجام می شود و برنده شدن و دریافت جایزه، جایز است.

۱- ورزش از دیدگاه اسلام، ص ۲۲۸.

۲- ورزش از دیدگاه اسلام، ص ۱۲۵.

۳- سایت تابناک، کد خبر ۱۱۱۸۵۶، ۱۱ مرداد ۱۳۸۹، تحت عنوان «اشکالات شرعی پیش بینی پیامکی مسابقات فوتبال».

ص: ۵۷

مثال: مسابقه پیامکی درباره اینکه کدام یک از گل های زده شده در نیم فصل دوم را به عنوان بهترین گل انتخاب می کنید؟ یا: شما طرف دار کدام یک از تیم های ورزشی هستید؟ یا: به نظر شما بهترین راه حل مشکلات ورزش چیست؟

این گونه نظرسنجی ها و اختصاص جایزه به آن، از نظر شرعی حلال بوده و اشکال شرعی ندارد.

در آخر، به دو نکته فقهی که خود رسانه باید آنها را رعایت کند، می پردازیم.

حکم موسیقی در برنامه های ورزشی

موزیک تند برخی برنامه های ورزشی، به خصوص برنامه های «رادیو ورزش»، شائبه حرمت شرعی دارند و در برخی دیگر از برنامه ها برای آنکه موسیقی لهوی محسوب می شوند، حرمت دارند.(۱)

حکم نقل قول اخبار و شنیده ها

نقل اخبار، تحت عنوان «شنیده ها» و نقل قول که سبب بروز اتهام به افراد حقیقی و حقوقی می شود، مصداق تهمت و آبروریزی افراد است گناه کبیره و عملی حرام است که متولیان رسانه و عوامل دخیل، باید از نظر شرعی، از فرد یا افراد متهم کسب رضایت کنند، حلالیت بطلبند و اعاده حیثیت کنند؛ هر چند آن افراد، مطلب را نشنیده و یا شکایتی نداشته باشند.

لازم است درباره صحت و سقم مطالب منتشرشده، تحقیق شود تا به

۱- توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسائل متفرقه، ص ۷۸۱ و ۸۰۳.

ص: ۵۸

کسی تهمتی زده نشود و آبروی افراد، بی جهت در معرض آسیب قرار نگیرد.

۲. اخلاق ورزشی از دیدگاه اسلام

اسلام در تبیین جامع الاطراف بودن رفتارهای اخلاقی بشر و توجه انسان به جنبههای گوناگون کارها و رفتار خود و نیز آثاری که کردار و رفتار او بر جای می گذارد، به نکتههایی اشاره می کند که در بررسی اخلاق ورزشی می توان به آنها اشاره کرد.

در این دیدگاه، هر رفتار ورزشی که پسندیده و مشروع باشد، رفتار اخلاقی شمرده می شود. برخی از این ویژگی های نیک و پسندیده عبارت است از:

الف) ایمان با مراحل سه گانه آن

الف) ایمان با مراحل سه گانه آن

امام علی علیه السلام در این باره میفرماید: «اَلایمانُ مَعْرِفَهٌ بِالقَلْبِ وَ اِقْرارٌ بِاللِسَانِ وَ عَمَلٌ بِالْاَرْکانِ؛ ایمان، عبارت است از: شناخت قلبی، اعتراف و اقرار به زبان، عمل به اعضاء و جوارح بدن.»(۱) شایسته است ورزشکار مسلمان برای جلوگیری از لغزش، خود را به مراتب ایمان مجهز سازد.

ب) امین بودن

ب) امین بودن

این ویژگی، شامل امانت داری در اموال و اَعراض و اسرار است. منظور از «اعراض»، آبروی افراد است، به گونهای که اگر اشتباه یا گناهی از کسی سرزد و ورزشکار از آن آگاه شد، در صورتی که شخص خطاکار

۱- منهاج البراعه، ج ۱، ص ۲۹۵.

ص: ۵۹

توبه کرد و پشیمان شد و دیگر بر آن پافشاری نکرد، نباید با بیان آن اشتباه، آبروی وی را به خطر انداخت. رسانه ملی نیز نبایستی از طریق ورزشکاران، اقدام به افشای اسرار نموده، آبروی افراد را ببرد. بدانیم بر اساس روایات، مجالس امانات هستند. افشای مسائل رخ داده در جلسات فدراسیون ها و رختکن بازیکنان و غیره، با حفظ امانت مغایر است.

ج) دانش و بینش

ج) دانش و بینش

دانش و بینش، یعنی درباره هر خبر و پدیده ای جستوجو کند و تا نسبت به آن آگاهی کامل پیدا نکرده است، آن را باور نکند و دیگران را نیز از آن آگاه نسازد. نسبت به پیش آمدهای اطراف خود نیز دقت کند و بر آگاهی خود بیفزاید. بسیار اتفاق افتاده ورزشکار یا مدیر ورزشی به خاطر یک خبر کذب یا ناقص به موضع گیری نسنجیده اقدام کرده و متأسفانه رسانه ها نیز بدون توجه به صحت خبر و نیز فارغ از عواقب التهاب آفرین پخش این مسائل، اقدام به انعکاس قضیه کرده است. در صورتی که اگر رسانه و فردی که موضع گرفته، کمی بینش نسبت به عواقب انعکاس خبر یا دانش نسبت به اصل خبر داشتند، به گونه ای شایسته عمل می نمودند.

د) پیشی گرفتن در کار خیر

د) پیشی گرفتن در کار خیر

انجام دادن کارهای نیکو و خیرخواهانه، از سجایای اخلاقی شمرده می شود که در شرع مقدس اسلام و عرف جامعه، از عمل کننده به آن، به نیکی یاد میشود. افزون بر نفس عمل نیک، که ستوده و پذیرفتنی است، در مبانی فکری و اعتقادی ما، به انجام دادن سریع و بهنگامِ کار خیر

ص: ۶۰

سفارش شده است. پروردگار متعال در قرآن کریم بر انجام دادن سریع کار نیک تأکید میکند تا مبادا شیطان با وسوسه‌هایش، فرد را دچار سستی کند.(۱) حضور ورزشکاران در جشن گلریزان و کمک به ایتام و مستمندان و نیز سرکشی ورزشکاران و پیشکسوتان ورزشی از مناطق زلزله زده رودبار، بم و آذربایجان گوشه ای از اخلاق ورزشی است که انعکاس شایسته ای را از طرف رسانه جهت ترویج حس نوع دوستی و سبقت در کار خیر می طلبید.

ه) حمایت از ستم دیده

ه) حمایت از ستم دیده

امیرمؤمنان، حضرت علی علیه السلام در سفارش خود به امام حسن و امام حسین علیهما السلام می فرماید: «کونا لِلْظالِمِ خَصْماً و لِلْمَظلومِ عَوْناً؛ پسرانم! همیشه دشمن ظالمان باشید و یاریگر و مددرسانِ مظلومان».(۲)

چه خوب است ورزشکاران ایران اسلامی در رفتار فردی و اجتماعی خود، همواره یاریگر ستم دیده باشند و در طلب حقوق ستم دیدگان تا آن جا که می توانند بکوشند. این حمایت از مظلوم به صورت های مختلفی می تواند پدیدار شود: از کمک های مالی تا حمایت های معنوی.

در این جا شایسته است از ورزشکارانی که در رویارویی با ورزشکاران رژیم اشغالگر قدس، به نشانه حمایت از مردم مظلوم فلسطین، از مسابقه خودداری می کنند، به صورت ویژه سپاس گزاری کنیم. رسانه ملی نیز باید نسبت به انعکاس این حرکت جوانمردانه، که به

۱- مائده: ۴۸.

۲- غررالحکم و دررالکلم، ج ۴، ص ۶۰۳، ح ۷۱۵۳.

ص: ۶۱

سبب آن، در بسیاری از موارد، ورزشکار ایران اسلامی از به دست آوردن نشان طلا بازمانده و با محرومیت های قانونی نیز روبهرو شده اند، همت گمارد و این ویژگی پسندیده و منش پهلوانی را بارها و بارها، به مناسبت های مختلف به تصویر بکشد.

و) گذشت و بخشش

و) گذشت و بخشش

از ویژگی رادمردان و بزرگان، گذشت و بخشش است. در تعالیم انسان ساز اسلام یکی از ویژگیهایی که افکار عمومی و تک تک افراد جامعه، از ورزشکاران انتظار دارند و به عنوان صفت مشخص ورزشکاران و منش پهلوانی قلمداد میشود، چشمپوشی از ستم و کاستیهایی است که نسبت به او شده است. خداوند خطاب به پیامبر گرامی اسلام درباره امر به عفو می فرماید: «خُذِ الْعَفوَ وَ اْمُرْ بِالْعُرفِ وَ اَعْرِضْ عَنِ الْجاهِلین؛ عفو پیشه کن و به نیکوکاری امر کن و از مردم نادان روی بگردان».(۱)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «عفو، مایه عزت است؛ عفو کنید تا خداوند شما را عزت دهد».(۲)

حضرت علی علیه السلام نیز فرموده است: «بخشش و گذشت، زینت قدرت و توانایی است.»(۳) یا: «هر که را قدرت مجازات بیشتر است، عفو از او پسندیدهتر است.»(۴) نتیجه این سخن حضرت، همان جمله معروف است که میگوید:

ما از گناه خصم تجاوز کنیم از آنک

در عفو لذتی است که در انتقام نیست ج

۱- اعراف: ۱۹۹.

۲- محمد ری شهری، منتخب میزان الحکمه، ص ۳۸۶، ح ۴۳۲۶.

۳- غررالحکم، ج ۱، ص ۱۹۸، ح ۷۷۲.

۴- غررالحکم، ج ۲، ص ۴۳۵، ح ۳۱۸۴.

ص: ۶۲

امام موسی کاظم علیه السلام در دوری از کینه توزی و سفارش به بخشش فرموده است: «اگر کسی در گوش راست شما بدی بگوید و در گوش چپ شما عذرخواهی کند، عذرش را بپذیرید و از او درگذرید.»

گشتیم سالها به بیابان و کوه و دشت

چیزی نیافتیم که باشد به از گذشت

وز انتقام نیز نبردیم لذتی

ما را به سیر خویش همین بود سرگذشت

ز) فروتنی

اشاره

ز) فروتنی

تواضع، اصل هر شرف و بزرگی است و نردبان ترقی انسان بر آن استوار است. تواضع، آن است که انسان، سخن حق هر کسی را بپذیرد. نیز، نرمی و فروتنی با کسی که مرتبه‌اش پایینتر است و بزرگ داشت آنکه مقامش بالاتر است و خشم خود فروخوردن، در حالی که شکرگزار درگاه الهی باشیم، تواضع است.

خداوند به پیامبر گرامی اسلام میفرماید: «فَإِلَهُکُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَلَهُ أَسْلِمُوا وَبَشِّرْ الْمُخْبِتِینَ؛ خدای شما خدایی است یکتا. همه تسلیم فرمان او باشید و متواضعان را (به سعادت ابدی،ای محمد!) بشارت ده». (حج: ۳۴)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرموده است: «تواضع، مایه بلندی است؛ تواضع کنید تا خدا شما را بلندی بخشد».(۱)

امیر مؤمنان، حضرت علی علیه السلام نیز میفرماید: «خود را از پایه‌ای که

۱- مجموعه ورّام، ج ۱، ص ۱۲۶.

ص: ۶۳

داری، فروتر آر تا مردم تو را از پایهات فراتر برند.»(۱) یا: «فروتنی، صیدگاهی است که در آن، شرف و بزرگی شکار کنند».(۲)

از اشعاری که ورزشکاران گذشته، همواره آن را سرمشق کارهای خویش قرار می دادند، این بیت است:

افتادگی آموز اگر طالب فیضی

هرگز نخورد آب زمینی که بلند است(۳)

دامنه تواضع:

دامنه تواضع:

۱. تواضع نسبت به استاد.

۲. نسبت به هم تیمی.

۳. نسبت به رقیب خود.

۴. نسبت به شاگرد.

۵. نسبت به مردم.

۶. نسبت به پیشکسوتان.

ح) پرهیز از غرور

ح) پرهیز از غرور

پرهیز از غرور، مقدمه ای بر تواضع است. تا غرور از انسان دور نشود، شخص نمی تواند خود را به صفت پسندیده تواضع آراسته سازد.

ط) راستی و درست کاری

ط) راستی و درست کاری

اگر هدف از ورزش، الهی باشد؛ افزون بر سلامتی جسم، فرد را شایسته اجر و پاداش اخروی نیز می کند.

۱- آمدی تمیمی، غررالحکم و دررالکلم، ج ۲، ص ۴۳۴، ح ۳۱۷۹.

۲- آمدی تمیمی، غررالحکم و دررالکلم، ج ۱، ص ۳۸۹، ح ۱۵۰۵.

۳- پوریای ولی.

ص: ۶۴

ز نیرو بود مرد را راستی

ز سستی کژی آید و کاستی

ی) آراستگی ظاهر و باطن

ی) آراستگی ظاهر و باطن

ورزشکاران از جمله نخبگانی هستند که همواره جامعه به خصوص قشر تأثیرپذیرتر آن؛ یعنی جوانان به آنها توجه می کنند و احترام می گذارند. بنابراین بایستی دقت کرد حُسن ظاهر آنان در الگودهی به مخاطب اثر مثبتی داشته باشد. ازاین رو، ورزشکاران باید نسبت به نوع پوشش و صورت ظاهری خود بیشتر دقت کنند، به گونه ای که همواره دیگران او را تکریم و تمجید می کنند. البته رسانه ملی باید به شیک پوشی و انتخاب مدل های موقر و وزین ورزشکار توجه کند و موارد جلف و زننده و مدل های سخیف غربی را که گاهی در ظاهر ورزشکاران دیده می شود از پوشش رسانه ای خارج سازد. به این ترتیب رسانه باید به آراستگی باطنی که در رفتار و گفتار ورزشکار هویدا می شود، بیشتر توجه کند.

ک) نیک رفتاری

ک) نیک رفتاری

شامل اَعمالی است که جامعه آنها را قبول دارد و منطبق با فرهنگ دینی و ملی است. جامعه از یک ورزشکار انتظار دارد همواره کردار او همسو با فرهنگ فاخر کشور بوده، خلاف عرف و شرع مقدس نباشد. این رفتار شامل عملکرد شخصی او و نیز ارتباط او با اجتماع است. توقع جامعه از نخبگان، تمایل به صفات پسندیده و حمیده شامل گفتار خوب و اعمال شایسته است. بنابراین، باید صدا و سیما نسبت به بزرگنمایی این گونه رفتارها و پاسداشت این گونه ورزشکاران، اهتمام ویژه ای بورزد.

ص: ۶۵

ل) تعهد به احکام شرعی

ل) تعهد به احکام شرعی

اخلاق هر فرد در هر جامعه ای با تفکرات مکتبی آن فرد و جامعه گره خورده است، فردی که به عقاید و احکام مکتب مورد قبولش ملزم نباشد، اصلی ترین شاخصه اخلاقی یعنی صداقت را ندارد. فردی که عقیده ای را می پذیرد باید صادقانه پیرو آن مکتب باشد که البته از الزامات هر مکتبی تعبد به احکام شرعی آن آیین است.

اگر ورزشکاری ملزم به احکام شرعی نباشد، در مرحله اول با خودش و سپس با جامعه صادق نیست؛ چراکه از بایدهای هر دینی، تعهد به احکام شرعی آن دین است. مگر می شود کسی اعلام کند آیینی را پذیرفته ولی نسبت به اعمال دینی آن آیین بی توجه باشد؟

رسانه ملی وظیفه دارد افزون بر بیان احکام شرع مبین، جلوه هایی از عمل به احکام دینی توسط ورزشکاران را به تصویر بکشد و موارد خلاف شرع مقدس اسلام را که گاهی عوامل ورزشی ناخواسته و جاهلانه انجام می دهند منعکس نکند.

م) احترام به پیشکسوت

م) احترام به پیشکسوت

از آنجایی که دین مبین اسلام بر اساس گفتار شریف نبوی(۱) بر مبنای اخلاق پایه گذاری شده است و از شاخصه ها و توصیه های اسلامی احترام به «سابقین»(۲) و «بزرگ ترها»(۳)ست. باید ورزشکاران، سابقین و

۱- انی بُعِثْتُ لِأُتمِمَ مکارِمَ الْاَخلاقْ؛ به درستی که من برای تکمیل نیکویی های اخلاق به پیامبری انتخاب شدم. (بحارالانوار، ج ۷۱، ص ۳۷۳).

۲- السابقون السابقون، اولئك المقربون. (واقعه: ۱۰ و ۱۱)

۳- وَقرِّوا کبارکُم و ارحموا صِغارکم. (حضرت علی۷)، (شیخ صدوق، امالی صدوق، مجلس بیستم، ص ۹۴).

ص: ۶۶

بزرگ ترهای ورزش را که به نام پیشکسوت ورزشی نامیده شده اند احترام و تکریم نمایند. اگر این پیشکسوت افزون بر سابقه و سن بیشتر حق معلمی و مربیگری داشته باشد، احترام ورزشکار به او دوچندان می شود. وظیفه رسانه ملی است که این توصیه اسلامی و این بدیهی اخلاقی را جدّی گرفته، آن را تبیین کند و در راستای ترویج این شاخصه اخلاق ورزشی علاوه بر انعکاس اخبار و تهیه گزارش ها و برگزاری میزگردها، مستندهایی تولید و پخش نماید.

ن) جوانمردی

اشاره

ن) جوانمردی

هرگاه صحبت از اخلاق در ورزش می شود، اولین واژه که به ذهن متبادر می شود، بازی جوانمردانه است. این واژه در تعاریف و مفاهیم توصیف شد. اما هرگاه صحبت از بازیکن بااخلاق و یا منش پهلوانانه در ورزش می شود واژه زیبای «جوانمردی» به میان می آید. حتی امیرمؤمنان علی علیه السلام می فرماید: «انسان به زینتی زیباتر از جوانمردی آراسته نشده است».(۱)

امیر بیان حضرت علی علیه السلام در توضیح و تعریف جوانمردی می فرماید:

«قوام جوانمردی به این است که انسان لغزش ها و اشتباهات برادران دینی خود را تحمل کند و از آنها درگذرد و با هم جوارانِ خود به خوبی رفتار کند».(۲)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله علاوه بر توصیه به گذشت و عفو، در بیانی شیوا اثر

۱- غررالحکم و دررالکلم، ج ۹، ص ۳۷.

۲- غررالحکم و دررالکلم، ج ۹، ص ۳۷.

ص: ۶۷

گذشت و عفو را این گونه بیان می فرماید: «بر شـما باد عفو و گذشت که این دو صـفت، جز بر عزت انسان نیفزاید پس از یکدیگر درگذرید تا خداوند به شما عزت دهد».(۱)

توجه به ویژگی هـا و بایسـته های ذکرشـده، نشان دهنـده تأکیـد اسـلام بر جنبه اخلاقی رفتارهای فردی و اجتماعی انسان، از جمله، ورزش است. ازاین رو، رسانه ملی که قرار است در جایگاه دانشـگاهی اسلامی در جامعه ایفای نقش کند، لازم است از رویدادهای ورزشـی و رفتارهـای پسـندیده ورزشـکاران در میـدان مسـابقه و خارج از میـدان ورزش، تصویرها و مجموعه هایی تهیه کنـد و این حرکتها را هنجارهای اخلاقی ای به جامعه معرفی کند و آن ورزشکاران را به مثابه الگو، به جوانان و نوجوانان بشناساند.

۳. مفاهیم و عناصر اخلاقی موجود در ورزش

در پایـان این فصـل، بـار دیگر به برخی عنوانهای اخلاقی موجود در ورزش اشاره می کنیم، به این امیـد که مسـئولان و برنامه ریزان صدا و سـیما، به ویژه در بخش ورزشـی، در نهادینه کردن مفاهیم اخلاقی و زدودن عناصـر مخالف با اخلاق در برنامه های ورزشی بکوشند.

الف) وسیله بودن ورزش نه هدف بودن آن.

ب) بازی جوانمردانه و داشتن گذشت.

ج) احترام به مربی، پیشکسوت، داور و هم تیمی.

د) فروتنی و مردم دوستی.

ه) معنویت و عبادت.

۱- دیلمی، ارشاد القلوب، ص ۱۳۳.

ص: ۶۸

و) دانش و بینش.

ز) راستگویی و درست کاری.

ح) شرکت در امور عام المنفعه.

ط) حمایت از ستم دیده.

ی) یتیم نوازی.

ک) احسان و بخشش.

ل) مسابقه و مبارزه عادلانه.

م) ساده زیستی و پرهیز از تجمل گرایی.

ن) غیرت، حیا، عفت.

۴. مفاهیم و عناصر غیراخلاقی در ورزش

الف) افراط در ورزش.

ب) تفرقه.

ج) تعصبات تیمی، باشگاهی، اقلیمی و مذهبی.

د) تبعیض و بی عدالتی.

ه) منفعت طلبی.

و) غرور و خودبزرگ بینی.

ز) چاپلوسی.

ح) کوته فکری و پرداختن به امور جزیی.

ط) رانت خواری و باندبازی.

ی) مواد نیروزای غیرمجاز (دوپینگ)، تقلب و تخلف.

ک) رقابت ناسالم و تبانی.

ل) خشونت گرایی در گفتار و رفتار.

ص: ۶۹

م) اظهار نظر غیرکارشناسی گزارشگران و مجریان.

ن) بزرگ نمایی اشخاص یا آسیب زدن به اعتبار افراد.

س) رواج ورزش های طبقه اشراف.

ع) گزارش های تصویری از ورزش بانوان و مصاحبه از نمای نزدیک و در برخی موارد، خلاف شئون شرعی.

ف) رعایت نکردن خطوط قرمز. (سیاسی و اعتقادی)

ص) غیبت، تهمت، دروغ.

ق) نظرسازی به جای نظرسنجی در برنامه های ورزشی رسانه.

ر) پیش داوری و اظهارنظر ناعادلانه گزارشگران و مجریان برنامه های ورزشی.

ش) تجمل گرایی ورزشکاران و رواج آن به وسیله رسانه ملی.

۵. حقوق استاد و شاگردی از دیدگاه معصومان علیهم السلام

ورزش و جامعه ورزشی، مانند دانشگاهی است که همه ورزشکاران، طرف داران و تماشاچیان در آن پای نهاده اند تا اوقات فراغت خویش را بگذرانند و البته چنین مجموعه گسترده ای، با داشتن مربیان و بازیکنان، محلی برای فراگرفتن و آموختن است.

مربیان در جامعه ورزشی، معلمانی هستند که با همه وجود می کوشند داشته ها و دانسته های خود را بیاموزند و «علم ورزش» را در عمل به اجرا درآورند. از سوی دیگر، بازیکنان، همان شاگردانی هستند که این بار نه در پشت نیمکت، بلکه در میدان بازی و در فضایی کاملاً متفاوت با فضاهای آموزشی، حضور می یابند تا آنچه مربیان در پرتو تجربه یا تحصیلات کلاسیک به دست آورده اند،

ص: ۷۰

بیاموزند و آن علومِ عملی را که باید در میدان مسابقه به کار گیرند، فراگیرند.

بازیکنـان در هر مسـابقه ورزشـی، در واقع آزمونی را پشت سـر می گذارنـد و در ورای حضور در صـحنه مسـابقه و آسوده خاطر از نتیجه آن، درسـی را که فراگرفته اند، به اسـتاد خویش، که مربی ورزشـی است، پس می دهند. بنابراین، همه آن بایدها و نبایدهایی که میـان معلم و شـاگرد برقرار است، اینجـا نیز حـاکم است؛ یعنی توجه معلم به شـاگرد و احترام شـاگرد به اسـتاد؛ و در یک کلام، حقوق متقابل میان این دو.

اسلام به عنوان آخرین دین الهی، به این مسئله نیز توجه کرده است. امام سجاد علیه السلام فرموده است:

حق معلم آن است که او را بزرگ داری؛ و مجلسـش را محترم شماری؛ و درست به گفتارش گوش دهی؛ و به او توجه کنی؛ و وی را در تربیت علمی خود، که به آن محتـاجی، کمـک دهی. این اعمال از آن روست که فکرت را فارغ و ذهنت را حاضـر سازی و با چشم پوشـی از لـذت هـا و کاسـتن شـهوت هـا، قلب را پـاک کنی و چشم را جلاـ دهی؛ و بـدانی که در آن درس هـا که به تو می آموزد، پیک او هستی که به هر جاهلی برمی خوری، پیام او را نیکو به گوشـش برسانی؛ و چون این رسالت را به عهـده گیری، باید در ابلاغ و ادای آن خیانت نورزی.(۱)

وظایف شاگرد نسبت به استاد

وظایف شاگرد نسبت به استاد

با استفاده از کلام گُهربار امام زین العابدین، حضرت سجاد علیه السلام ، وظایف

۱- ابن شعبه حرانی، تحف العقول، ص ۲۶۰.

ص: ۷۱

شاگرد نسبت به استاد، یا به تعبیری وظایف بازیکن نسبت به مربی را با توضیحاتی بیان می کنیم.

الف) تواضع در مقابل استاد

الف) تواضع در مقابل استاد

بیان این نکته ضروری است که عالِم با همه مراتب و درجات، اگر بر کرسی تدریس و تعلیم و آموزش قرار بگیرد، افزون بر ارزشمند بودن علم و دانایی او، معلم و مربی بودنش نیز شایسته احترام است. در حقیقت، کسی که در جایگاه تعلیم و تدریس قرار می گیرد، لزوم احترام گذاشتن به وی، دو چندان میشود. در واقع، بزرگ داشت عالم، گرامی داشتن خداوند متعال است. به تعبیر امام علی علیه السلام : «مَنْ وَقرَ عالِماً فَقَدْ وَقرَ رَبهُ؛ کسی که به عالمی احترام بگذارد، در حقیقت خداوند را احترام کرده است».(۱)

در آموزههای دین ما، چاپلوسی، فروتنی و خواری بیش از اندازه در مقابل دیگران، از صفات ناپسند اخلاقی به شمار میآید. «لَیسَ مِنْ أخلاقِ المؤمِنِ التَّمَلُّق؛ چاپلوسی از اخلاق مؤمن نیست.»(۲) این مسئله، در پیشگاه معلم و آموزش یار، نه تنها ناپسند نیست، بلکه پسندیده و سفارش شده است. در واقع، حرمت گذاری و فروتنی در مقابل مربی، فضیلتی اخلاقی است.

اگر قرار باشد موازین اخلاقی خود را بر اساس اخلاق الهی اصلاح کنیم و شکل دهیم، باید بدانیم خلق و خوی الهی این است که اگر عالمی گناه کار هم باشد، حساب مجازاتش در جای خود محفوظ

۱- تصنیف غررالحکم، ص ۴۷، ح ۲۱۸.

۲- مستدرک الوسائل، ج ۸، ص ۴۶۷، ح ۱۰۰۳۲.

ص: ۷۲

است، ولی در پیشگاه الهی، تحقیر نمی شود. حضرت علی علیه السلام می فرماید:

لاتُحَقرَنَّ عَبْداً آتاهُ اللّهُ عِلماً، فَأن اللّهَ لَمْ یحقرْهُ حینَ آتاهُ اِیاهُ.(۱)

کسی حق ندارد آن بنده ای را که مورد عنایت خدا قرار گرفته و علم آموخته است، تحقیر کند؛ چراکه خداوند وقتی به او علم عطا کرد، او را کوچک نشمرد.

ب) سکوت و فراگیری مطالب

ب) سکوت و فراگیری مطالب

خوب گوش کردن و خوب فهمیدن، از اموری است که رعایت آن در محضر استاد ضروری است و این گونه است که خوب شنیدن و دقت در کلام استاد هم امری آموختنی است و انسان باید این امر ستوده را تمرین کند تا بتواند بیشترین بهره را از مربی خود ببرد. حضرت علی علیه السلام می فرماید: «لا تَقْطَعْ عَلی أحَدٍ حَدیثَهُ؛ وقتی او (استاد) سخن می گوید، کلام او را قطع نکنی.»(۲) در نتیجه، یکی از راه های علم آموزی و رعایت حق استاد، سکوت و خوب شنیدن است.

ج) شرف یابی به محضر استاد

ج) شرف یابی به محضر استاد

امام سجاد علیه السلام فرموده است: «برای آموختن باید به سوی او (استاد) بروی و نسبت به او اقبال داشته باشی.»(۳) از این کلام مشخص می شود در روابط بازیکن

۱- بحارالانوار، ج ۲، ص ۴۴، حدیث ۱۸.

۲- مستدرک الوسائل، ج ۹، ص ۵۱، ح ۱۰۱۲۳.

۳- میر سید محمد یثربی، سیری در رساله حقوق امام سجاد۷، ص ۵۱۷.

ص: ۷۳

و مربی، اگر مربی محل تمرین را مشخص کرد، حق استادی و اخلاق اسلامی و ادب ورزشکار حکم می کند که وی به دنبال مربی خود برود.

د) یاری و کمک خواستن در فراگیری علم

د) یاری و کمک خواستن در فراگیری علم

یکی از حقوق دیگر استاد، این است که به تعبیر امام سجاد علیه السلام : «او (استاد) را یاری کنی تا بتواند تو را آموزش دهد.»(۱) ایشان یاری دادن مربی در امر آموزش را این گونه بیان می فرماید: «بِأنْ تُفْرِغَ لَهُ عَقْلَکْ؛ عقل و اندیشه ات را که نیروی خدادادی است و ذات ربوبی در اختیار تو گذاشته، فارغ کنی».(۲)

فهم و زیرکی «شاگرد» و پاکیزگی «ولیّ»، به تعبیر امام، از راه هایی است که می تواند استاد را در امر آموزش یاری رساند. آنچه مهم است، چگونه شاگردی کردن و کیفیت یادگیری بازیکن و نیت قلبی و صفای باطن اوست که به رابطه دوسویه میان او و مربی میانجامد و این پدیده اخلاقی در نهایت، امر آموزشی را ارتقا می دهد.

ه) انتقال درست آموخته ها به دیگران

ه) انتقال درست آموخته ها به دیگران

یکی دیگر از حقوق اخلاقی استاد نسبت به شاگرد، این است که: «أنْ تَعْلَمَ أنکَ فیما ألْقَی إلَیکَ رَسُولُهُ إلی مَنْ لَقِیکَ ...؛ باید همانند فرستاده، میان او و افراد نادان عمل نمایی و پیام استاد را به وجهی نیکو به ایشان برسانی.»(۳)

۱- میر سید محمد یثربی، سیری در رساله حقوق امام سجاد۷، ص ۵۱۷.

۲- میرزا حسین نوری، مستدرک الوسائل، ج ۱، ص ۵۱۷.

۳- ابن شعبه حرّانی، تحف العقول، ص ۲۶۰.

ص: ۷۴

در مجموعه ای ورزشی، سطح بازیکنان یکسان نیست و کیفیت فنی افراد با یکدیگر متفاوت است، به گونهای که برخی به سبب سابقه کمتر، بهره کمتری از فنون و آداب فنی استاد خود برده اند. ازاین رو، بازیکنان پیشکسوتی که کیفیت فنی بالایی دارند، باید دانش و فنون و تکنیکی را که از مربی خود فرا گرفته اند، با کسب اجازه از مربی خود، به دیگران انتقال دهند.

و) پرهیز از سخن گفتن با صدای بلند

اشاره

و) پرهیز از سخن گفتن با صدای بلند

از نمونه های بزرگ داشت افراد این است که: انسان با پدر، مادر، استاد یا هر کسی که حقی بر گردن وی دارد، با صدای بلند سخن نگوید. بدیهی است کمترین بی احترامی و اهانت، سخن گفتن بلند با مخاطب است.

ازاین رو، فروتنی و تواضعی که لازمه حرمت نهادن به استاد است، اقتضا می کند با او این گونه رفتار شود. آرام سخن گفتن و صدا را به روی استاد بلند نکردن، از نمونه های خضوع، فروتنی و حفظ حرمت اوست.

از دیگر مواردی که می توان از حقوق استاد نسبت به شاگرد دانست، «پوشاندن عیوب استاد و دوستی با دوستان و دشمنی با دشمنان وی»(۱) است. مشخص است عیب های هر کسی را باید به صورت محترمانه و منصفانه، تنها با خود آن فرد، به مصداق نهی از منکر در میان گذاشت.

«در محضر استاد با دیگران سخن نگفتن، بدون اجازه استاد سخن نگفتن و دفاع از مربی و استاد در جایی که در حضور شاگرد از معلم به

۱- شهید ثانی، منیهالمرید، صص ۱۳۵ ۱۳۹، ۱۴۴، ۱۵۹.

ص: ۷۵

زشتی یاد می شود» نیز، از نظر شهید ثانی و برگرفته از کلام امام سجاد علیه السلام از حقوق استاد نسبت به دانش آموز است. (۱)

حق دانش آموز بر استاد

و اما حق آنان که در علم، رعایای تو هستند، این است که: بدانی خداوند بزرگ به سبب علمی که به تو داده و گنجینه ای که بر تو گشوده است، تو را قیم و سرپرست ایشان قرار داده است. پس اگر آنان را به خوبی تعلیم دهی و آن گونه که امین و کلیددار خزانه، با صبر و متانت و از سرِ دوستی و صدق، اموال مولایشان را میان بندگان محبوب او صرف می کند، برایشان تندی نکردی و خشم نگرفتی، خداوند از فضل خود، علم تو را بیفزاید؛ زیرا که با اعتقاد و امیدواری، به هدایت آنان اهتمام کرده ای. اگر دانش و علم خود را از مردم دریغ؛ یا هنگام آموختن به ایشان، درشتی کردی، در امانت الهی خیانت ورزیده ای و به بندگان او ستم روا داشته ای و حق خداست که دانش و جمالش را از تو باز گیرد و رتبه و جایگاه تو را از دل ها ساقط کند.(۲)

در فرمایش امام سجاد علیه السلام نکته ای هست. ایشان می فرماید: خداوند، تو (استاد) را قیم آنها (شاگردان) قرار داده است. «قیم» در لغت، به چیزی گفته می شود که خودش از ثبات و استواری برخوردار است و می تواند موجب ثبات و استواری چیز دیگری شود. استواری و ثبات معلم، به

۱- سیری در رساله حقوق امام سجاد۷، ج ۲، ص ۵۶۵؛ منیه المرید، ص ۱۱۵

۲- سیری در رساله حقوق امام سجاد۷، ج ۲، ص ۵۶۵

ص: ۷۶

دانش و معلومات اوست؛ یعنی دانش، موجب استحکام و قوّت انسان می شود. عالِم و استاد، زمانی می تواند تکیه گاه علمی دیگران هم قرار بگیرد که خود را در معرض و دست رس آنها قرار دهد.(۱)

به تعبیر امیرمؤمنان، علی علیه السلام : «نه تنها قوام محصل به عالِم و استاد است، بلکه قوام دنیا با استاد است».(۲)

وظایف استاد در برابر دانش آموز از نگاه امام سجاد علیه السلام

۱. او را به تدریج، با آداب درست و خلق و خوی پسندیده انس دهد و تربیت کند. نخستین چیزی که در این مسیر باید در نظر استاد باشد، این است که به دانش آموز بفهماند در امر یادگیری، اخلاق، مهمترین نکته است و به او بیاموزد که اگر کار برای غیرخدا باشد، ارزش و دوامی نخواهد داشت.

۲. مربی باید در تشویق شاگرد به یادگیری، تا آن جا که میتواند بکوشد، به گونهای که حس اشتیاق به یادگیری را در وی به وجود آورد. دست یابی به این امر از راه های مختلفی امکانپذیر است که یکی از راه های آن، بیان فضیلت و ارزش علم (فنون) و عالم (مربی) است.

۳. سلوک و رفتار مربی با شاگرد باید به گونه ای باشد که دوست دارد دیگران با او رفتار کنند.

۴. معلم وظیفه دارد در برابر مسائل اخلاقی و عملی شاگرد حساس باشد؛ او را از سوء اخلاق، انجام دادن گناه و بدخلقی نسبت به دیگران بازدارد و حتی به او بیاموزد نسبت به کارهای ناپسند حساس باشد.

۱- سیری در رساله حقوق امام سجاد۷، ج ۲، ص ۵۶۵

۲- نک: نهج البلاغه، حکمت ۳۷۲.

ص: ۷۷

آموزش های اخلاقی استاد نبایـد آشـکار و بی پرده باشـد، بلکه باید حریم اسـتاد و شاگرد رعایت شود؛ یعنی مسـتقیم به او نگوید، بلکه با کنایه و اشاره و به صورتی بگوید که هیبت و حرمت استاد حفظ شود.

۵ . استاد و مربی از بزرگ نمایی پرهیز کند و روح تواضع و فروتنی را عملاً به شاگرد بیاموزد و خود عامل به صفات اخلاقی باشد.

۶ . استاد در آموختن نباید بخل بورزد.

حقوق استاد و شاگرد در کلام بزرگان

از اندیشمندان مسلمان، افرادی مانند ابن خلدون، ابوعلی سینا (در کتاب قانون در طب)، خواجه نصیرالدین طوسی (در کتاب اخلاق ناصـری)، و شـیخ شـجاع (در کتـاب انیس النـاس)، دکتر سـید رضا پاک نژاد (در کتاب اولین دانشـگاه، آخرین پیامبر) و ملاحسـین واعظ کاشـفی (صاحب کتاب روضه الشـهدا) نظرهایی در تأیید و توصـیه به ورزش و اخلاق ورزشی آورده اند که به نمونه هایی از آن اشاره می شود:

یک ملا حسین کاشفی

اشاره

یک ملا حسین کاشفی

مولانا واعظ کاشفی، کشتی را یادگار انبیا و اولیا دانسته است و در این باره می گوید:

اگر بپرسـند که این هنر از که مانـده؟ بگو: از اولاـد یعقوب پیـامبر علیه السـلام که یعقوب این علم را می دانست و فرزنـدان خود را تعلیم می داد و می گفت: بدانید که این علم، شـما را به جهت دفع دشمن به کار آید. و گفته اند: آدم علیه السلام از جمله ۴۴۰ هنر که می دانسته، یکی این بوده است.

ص: ۷۸

نقل است: حمزه، سیدالشهدا، با کافران غالباً به صنعتِ کشتی گرفتن جنگ می کرد. و دیگر نقل است که امام حسن و امام حسین علیهما السلام با یکدیگر در خدمت رسول اکرم صلی الله علیه و آله کشتی می گرفتند؛ و حاصل سخن اینکه: این علم را به انبیا و اولیا نسبت می دهند.(۱)

شرایط مربیان کشتی از نظر واعظ کاشفی

شرایط مربیان کشتی از نظر واعظ کاشفی

واعظ کاشفی، درباره ویژگی های مربیان و استادان کشتی می گوید: «اگر پرسند: آداب استادان کشتی چند است؟ بگو: دوازده.

اول آنکه خود پاک و بی علت بُوَد.

دوم شاگردان را به پاکی، ارشاد و هدایت کند.

سوم بخیل نباشد و چیزی از شاگرد دریغ نکند.

چهارم مشفق بر شاگردان باشد.

پنجم طمع مال به شاگردان نداشته باشد. به عبارتی دیگر، حرص و طمع به مال و منالِ مُتربی نداشته باشد؛ یا اینکه در آموزش هنر، کاهلی نماید تا روز دیگر این هنر را با اجرت فرا گیرد!

ششم هر یک را به قدر قابلیت آنها تعلیم دهد.

هفتم دورویی و ریا و تظاهر به ریا نکند.

هشتم اگر کسی بد کشتی گرفت، تضعیف روحیه او نکند. به او نگوید: تو بد کشتی گرفتی، بلکه باید به نرمی با او سخن گوید تا دل او را به دست آورد و او را تشویق کند که در دفعات بعدی، بهتر عمل کند.

نهم اگر تعلیم گوید در معرکه، پوشیده گوید که خصم، واقف نگردد.

۱- عباس قنبری نیاکی، تربیت بدنی از دیدگاه اندیشمندان اسلامی، ص ۱۵۰.

ص: ۷۹

دهم باید از علم کشتی باخبر باشد.

یازدهم برای شاگردان خود بد نخواهد.

دوازدهم در هیچ معرکه، ذکر پیر و استاد خود را فراموش نکند و از آن افراد قدردانی و سپاس بنماید».(۱)

ویژگی های کشتی گیر مسلمان از نظر واعظ کاشفی

ویژگی های کشتی گیر مسلمان از نظر واعظ کاشفی

آن چه کشتی گیر مسلمان باید رعایت کند و جزو اعمال اسلامی و وظایف مسلمانی است، به نظر واعظ کاشفی چنین است.

اگر پرسند: آداب شاگرد چند است؟ بگو: دوازده است.

اول آنکه درست باشد و با راستی و درستی برخورد کند. ناباب نباشد. (ناخالص نباشد).

دوم پارسا بُوَد و نیک. (معاش را از راه حلال ارتزاق کند.) اگر بتواند از راه حلال ارتزاق کند، هرگز زور و قدرتش در خدمت نابابان نیاید.

سوم نیکوسیرت و پاکیزه اخلاق باشد.

چهارم نیک نیت باشد. (در یادگیری صنعت (ورزش) نیت های بد نداشته باشد. سوء استفاده هایی را که بعداً می تواند از آن فنون بنماید، مدنظر نداشته باشد، بلکه نیتش خیر و درستی باشد.)

پنجم در اطاعت الهی کوتاهی نکند.

ششم خدمت استادان به صدق کند.

هفتم بر هیچ کس حسد نبرد.

هشتم هر چه دارد، فدای پیر کند.

۱- عباس قنبری نیاکی، تربیت بدنی از دیدگاه اندیشمندان اسلامی، صص ۱۵۱ ۱۵۳.

ص: ۸۰

نهم با دیگران و شاگردان، از نظر دل و زبان، توافق داشته باشد. (دورنگ و نیرنگ باز نباشد. ظاهر و باطنش را با آنان یکی کند).

دهم به زور خود مغرور نشود.

یازدهم به شکست خصم، دل خوش نباشد».(۱)

نکته: این شرایط که در بیان واعظ کاشفی درباره کشتی و عوامل آن آمده، به طور طبیعی، می تواند به عنوان توصیه نامه ای برای دیگر رشته های ورزشی و سایر مربیان و ورزشکاران نیز استفاده شود. در واقع، واعظ کاشفی، با استفاده از مفاد آیات و روایات و سیره اولیای الهی، این آیین نامه اخلاقی را تنظیم کرده است.

دو حقوق شاگرد از دیدگاه شهید ثانی

دو حقوق شاگرد(۲) از دیدگاه شهید ثانی

اگر شاگرد به هر علتی چند روزی از محضر درسی (و تعلیم) او غیبت کند، استاد موظف است که از طریق دیگر شاگردان حال او را بپرسد یا اگر غیبت او طولانی شد، خود به عیادت او برود و از وضع او باخبر شود؛ اگر مشکلی دارد، در حد توان حل کند و اگر مشکلی ندارد، برای او دعا کند.

استاد موظف است در برخورد اول با دانش آموز و شاگردانش، اسامی آنها را سؤال کند و آنها را با اسم و خصوصیات (اخلاقی، رفتاری، خانوادگی) شناسایی کند و بر حالات آنها مراقبت داشته باشد و آنها را با القاب و اسامی مورد علاقه شان صدا بزنند، نه با اسامی و القابی که شاید به آن مشهور شده اند، ولی به آنها علاقه ای ندارند.(۳)

۱- عباس قنبری نیاکی، تربیت بدنی از دیدگاه اندیشمندان اسلامی، صص ۱۵۴ و ۱۵۵.

۲- شاگرد و استاد در حیطه ورزش را می توان همان ورزشکار و مربی دانست.

۳- منیه المرید، ص ۱۰۰.

ص: ۸۱

کسانی که امروزه پرچم دار فرهنگ و مدنیت هستند به نکته های ظریفِ موجود در موازین اخلاقی شرع مقدس اسلام، باید توجه کنند. در ذیل به بعضی دیگر از این حقوق اشاره می شود:

۱. استاد بکوشد شاگردش را از پرداختن به اموری که سبب گمراهی او از مسائل آموزشی می شود، بازدارد.

۲. او را هدایت کند تا اوقاتش را صرف یادگیری و فراگیری کند و از هدر دادن وقت بپرهیزد.(۱)

۳. استاد در پاسخ به پرسشها، حق تقدم پرسشکنندگان را رعایت کند.(۲)

۴. استاد نباید دانش آموز یا دانش آموزانی را نسبت به دیگر شاگردان برتری دهد؛ زیرا این کار سبب کینه ورزی و حسادت در افراد می شود.(۳)

۵. استاد باید نسبت به سطح آموزشی و توان فراگیری شاگردانش، حساس باشد. اگر استاد احساس کند شاگردش توان آموزشی تا اندازه مورد نظرش را ندارد، باید سطح آموزشی را پایین بیاورد، تا وی آزار نبیند.

۶. استاد و مربی هرگز به سبب جهل و بی خبری خویش، شاگردان را از یادگیری و فراگرفتن رشته های دیگر باز ندارد.

امیرمؤمنان، حضرت علی علیه السلام ، می فرماید: «النّاسُ أعْداءُ مَا جَهِلوُا؛ انسان ها دشمن آن چیزی اند که به آن جاهل اند.»(۴) به عبارت دیگر، اگر استاد

۱- صحیفه سجادیه (دعای بیستم).

۲- بحارالانوار، ج ۲، ح ۱۵.

۳- بحارالانوار، ج ۲، ح ۱۵.

۴- نهج البلاغه، حکمت ۱۷۲ و ۴۳۸.

ص: ۸۲

چیزی نمی دانـد، نبایـد از رفتن شاگردش نزد اسـتاد دیگر برای یادگیری فنون و رشـته های مختلف جلوگیری کند. چه بسا شاگرد، فنونی را که این استاد نمی تواند به وی بیاموزد، نزد استاد دیگری بهتر فراگیرد.

برخی اساتیـد به سـبب اینکه نتوانسـته اند خود را از نظر شخصـیتی و اخلاقی به کمال لازم برسانند، از اینکه شاگرد آنها نزد دیگری بیاموزد، آزرده می شوند که البته این نگرش، از سیئات اخلاقی به شمار میرود.

۷. از حقـوق و آداب دیگر، این است که اگر اسـتاد در شـاگرد خـود، اسـتعداد بـازگویی و آموزش آموخته هـا را دریـافت، او را به تدریس و آموزش دیگران تشویق کند. (این همان رسم و کار پسندیده ای است که در برخی رشته ها، شاگردان نوپا و تازه وارد را از نظر آموزشـی به ارشـد کلاـس می سپارند تـا به آنهـا آموزش دهـد.) شایـد بتوان این مطلب را این گونه تفسـیر کنیم وقتی معلم احساس کنـد شاگرد از آموزش و فراگیری بینیاز است، او را تشویق کنـد تا به کار مفیدتری بپردازد که برای اجتماع سود و بازدهی دارد.

بـا توجه به نکـات یادشـده، بـدیهی است وظیفه رسانه ملی در تبیین اخلاقِ بایسـته میان مربی و بازیکنان در خلال پخش برنامه های ورزشی و نقد و ارزیابی مسابقهها می تواند به نهادینه سازی اخلاق اسلامی در آن جامعه گسترده بینجامد.

۶. اهداف تربیت بدن از نظر اسلام

هدفهای تربیت بدن، از نظر اسلام، بدین شرح است:

الف) هدفهای بهداشتی.

ب) هدفهای پرورشی و اخلاقی.

ص: ۸۳

ج) هدفهای روانی و اجتماعی.

د) هدفهای حرکتی، مهارتی.

الف) هدف های بهداشتی

الف) هدف های بهداشتی

سلامتی، از عواملی است که در رشد و تعالی انسان نقش مؤثری دارد؛ به گونهای که اگر گوهر گرانبهای سلامتی از دست بشر بیرون برود، وی قدرت پیمودن راه کمال را نخواهد داشت. به دیگرسخن، انجام اعمال عبادی مانند: نماز، روزه، حج و جهاد، که وسیله تقرب الی الله هستند، هنگامی امکان دارد که بدن سالم باشد. بدن نیز، وقتی سلامتی و نشاط دارد که ورزش را در دستور کار روزانه اش قرار دهد. حضرت علی علیه السلام در این باره فرموده است: «الصحهُ أفْضَلُ النِعَمْ؛ صحت و سلامتی از برترین نعمت ها است».(۱)

با توجه به این امر، باید گفت: بخش قابل توجهی از سلامتی و شادابی، در سایه ورزش به دست می آید، به سخن دیگر: میوه شیرین سلامتی را باید از درخت ورزش چید.

آیا نباید از سلامتی به مثابه ارزشمندترین نعمت پاس داری کرد؟

در صورتی که پاس داری از سلامتی با ورزش تأمین شود، آیا نباید ورزش را چون ارزشی گرانبها در متن زندگی وارد کرد؟

در حالی که به جا آوردن بخشی از اعمال عبادی و واجبات دینی، به سلامت بدنی ارتباط دارد و ورزش میتواند این سلامتی را تأمین کند، آیا نمی توان آن را به عنوان مقدمه واجب، واجب دانست؟

۱- آمدی تمیمی، غررالحکم، ج ۱، ص ۲۶۳.

ص: ۸۴

پاسخ همه این پرسش ها مثبت است. افزون بر این، بدن سالم و نیرومند در برابر بیماری های گوناگون از مقاومتی بیشتر برخوردار خواهد بود.(۱)

اینک به فهرستی از هدفهای بهداشتی ورزش اشاره می کنیم.

۱. تأمین سلامت و بهداشت بدن و آماده ساختن آن در برابر بیماری ها.

۲ . تأمین و تسهیل شرایط رشد و تقویت بدن تا اندازه امکان، توان و با رعایت جنبه اعتدال.

۳ . بهرهمندی از قدرت، سرعت، چابکی و مهارت.

۴. قدرت حفظ ارادی اعضای بدن.

۵. بازسازی بدن به منظور برطرف ساختن نارسایی های فیزیکی و افزایش میزان کارایی آن.

ب) هدف های پرورشی و اخلاقی

ب) هدف های پرورشی و اخلاقی

یکی از آثار توسعه صنعتی، که زندگی بشر را با دگرگونی هایی روبه رو کرده است، ایجاد رفاه بیشتر و در نتیجه، افزایش اوقات فراغت انسان است. ازاین رو، اگر برای گذران اوقات فراغت نسل پرانرژی اجتماع، راه کاری نیندیشیم و این اوقات را با سرگرمی های مناسب و سازنده پر نکنیم، باید در انتظار فرجام خطرناکی باشیم که فرسودگی روحی و انحطاط اخلاقی را در پی خواهد داشت.

در چنین شرایطی، ورزش، بهترین و سالم ترین وسیله سرگرمی برای پر کردن اوقات فراغت به شمار می رود و از این راه، می توان جلوِ بسیاری از لغزش ها و انحرافها را گرفت. مهمترین هدفهای پرورشی و اخلاقی از دیدگاه اسلام چنین است:

۱- سید رضا تقوی، چهل حدیث ورزشی، در مقدمه کتاب.

ص: ۸۵

۱. پرورش روانی و ایجاد زمینه استقلال شخصیت، سعه صدر، همت بلند، ایثار و فداکاری.

۲. دست یابی به مراتب قوّت قلب، جرئت، شهامت، استقامت و پایداری و تقویت روحیه.

۳. رشد و پرورش آرزو های مثبت و جهت دهی آنها به سوی خیر و کمال.

۴. توجه به کرامت و والایی خود و ایجاد مقاومت و خویش تن داری و افزایش میزان تحمل و عادت دادن آدمی به صبر و استقامت در برابر سختی ها، نا به سامانی ها و بدی ها.

۵. شناخت مسئولیت های انسانی و اسلامی و کوشش در به جا آوردن هر چه بهتر تکالیف و وظایف خود.

۶. افزایش توان و قدرت تصمیم گیری های سریع، صحیح و عادلانه.

۷. رشد و پرورش توجه دقت مقایسه و تشخیص و جهت دادن به آن ها.

۸. خودداری از پذیرش تحمیلی افکار و عقیدههای نکوهیده و ارشاد و هدایت دیگران به راه مستقیم.(۱)

ج) هدف های روانی و اجتماعی

ج) هدف های روانی و اجتماعی

اثرگذاری جسم و جان بر یکدیگر، از مسائل بسیار مهمی است که همیشه مورد نظر مربیان بزرگ بشری بوده است. روح سالم و بانشاط، بدن را سرشار از طراوت و شادابی می سازد و بدن سالم، روح و جان را در رسیدن به کمال یاری می دهد. با توجه به ارتباطی که میان جسم و جان وجود دارد، ورزش می تواند تعادل مناسبی را میان تن و روان به وجود آورد و این نکته، روشن است که تعادل شخصیت روانی، اساس

۱- محمدحسین توحیدی اقدم، درآمدی بر ورزش در اسلام، ص ۲۸.

ص: ۸۶

دست یابی به کمال معنوی به شمار می آید؛ پس اگر چنین تعادلی نباشد، تکاملی وجود نخواهد داشت.

از سویی دیگر، ایجاد نشاط و سرور در روح و جان انسان، زندگی را با شیرینی و شادی آمیخته می گرداند. انسان هایی که از سرمایه ارزشمند نشاط بی بهره اند، هیچ گونه لذتی را از زندگی خود نمی برند.

خوشیها، کدورت های درونی و ملالت های بیرونی را از میان می برد؛ روح انسان را سبک بال می سازد؛ و شکوفه های ذوق و ابتکار و صفا و صمیمیت، محیط زندگی را از عطر عواطف پاک و سازنده آکنده می سازد.

پیشوای هفتم شیعیان، حضرت امام کاظم علیه السلام می فرماید: «اوقات شبانه روز خود را به ۴ قسمت تقسیم کنید: بخشی را برای عبادت خداوند، بخشی را برای تأمین معاش، ساعتی را هم برای تعلیم و تعلم و رفع عیب[قرار دهید]» و نسبت به قسمت چهارم می فرماید: «و ساعتی را برای تفریح و ایجاد لذت و نشاط اختصاص دهید و با این ساعت، برای انجام وظایف ساعات دیگر، نیروی لازم را تأمین کنید».(۱)

ورزش خستگی را از تن می زداید و اسباب تجدید قوا را فراهم می سازد.

برخی از هدفهای روانی و اجتماعی ورزش عبارتند از:

۱. تقویت روان و افزایش توانمندی آن در مبارزه با هوای نفس و غلبه بر عادت های زشت، مانند: دروغ، غیبت، سخن چینی و تقلب.

۲. اعتدال عواطف و حاکم نشدن حالتهایی چون خشم، ستیز و ترس.

۱- محمدباقر، مجلسی، بحارالانوار، ج ۷۵، ص ۳۲۱.

ص: ۸۷

۳. تعدیل رقابت و پذیرش اصول و ضوابط معقول در زندگی روزمره.

۴. پرورش فردی هوش و قوه کنجکاوی و دیگر اندوختههای وجودی انسان.

۵. تمرین تشکل و تحزب و تعاون برای پیش برد هدفها و عادت به انضباط و دقت در امور.

۶. افزایش توان رزمی انسان برای مبارزه با ستم و بی داد.

به جز این موارد، هدفهای دیگری نیز وجود دارد که به منظور اختصار از بیان آنها صرف نظر می کنیم.

د) هدف های حرکتی و مهارتی

د) هدف های حرکتی و مهارتی

نخستین فایده ورزش در این است که به دنبال تمرین و تکرارِ حرکت های منظم اعضا و اندام، جسم انسان ورزیده میشود و توانایی خاصی به دست می‌آورد و این توانایی به او کمک میکند تا کارهای سخت زندگی را در چارچوب احکام الهی به سادگی انجام دهد و در برابر مشکلات بایستد.

اصل توانمندی، یکی از اصول مورد علاقه اسلام است. قرآن کریم از مسلمانان می خواهد برای برابری با دشمنان اسلام، در پی کسب توانایی های لازم باشند: «وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ؛ آن مقدار که می توانید در برابر دشمنان، توانایی کسب کنید».(۱)

بنابراین، کسی که خود را در برابر سختیهای زندگی و دشمنان مختلف آماده سازد تا با قدرت به جنگ آنها بشتابد، محبوب خداوند است. دو نمونه از این هدف ها عبارتند از:

۱- انفال: ۵۹.

ص: ۸۸

۱. شناخت استعدادهای حرکتی و پرورشی و شکوفایی آنها و نیز شناخت دیگر قابلیت ها و توانایی های فطری و استعدادهای خدادادی.

۲. تمجید فرهنگی و تقویت حس زیبایی شناسی در حرکت ها.

۷. کارکردهای ورزش

کارکردهای عمده ورزش را با توجه به ماهیت متفاوت آن در جهان امروز، می توان در چند دسته خلاصه کرد:

الف) کارکرد اقتصادی

الف) کارکرد اقتصادی

این کارکرد، به صورت ثانوی و با واسطه از ورزش حاصل می شود. این کارکرد، که از نفس ورزش قابل دست یابی است، به منافع اقتصادی برمی گردد. مکان های ورزشی برای رفاه بیشتر تماشاگر و افزایش گنجایش و زیبایی طراحی می شوند؛ قوانین ورزشی به منظور جذب بیشتر و بهتر تماشاگر تغییر می کنند؛ تهیه عکس و خبر و تصویرهای تلویزیونی، به شکل جذاب و گوناگون، هدف اصلی می شوند. از نگاهی دیگر، برای گروه هایی که در تولید ورزش دست دارند، اشتغال زایی اقتصادی ایجاد می شود.

ب) کارکرد اجتماعی فرهنگی

ب) کارکرد اجتماعی فرهنگی

پُر کردن اوقات فراغت، جهت دادن به ارزش ها و آرزوهای جوانان و نوجوانان، مبارزه با مفاسد اجتماعی، مانند: اعتیاد و بزه کاری، عمومیت دادن فرهنگ های خاص به سطح جهان، جذب مخاطب به منظور القای پیام های فرهنگی و استفاده از ورزش در آموزش و پرورش، برای دست یابی به هدفهای آن، از موارد عمده این کارکرد است.

ص: ۸۹

ج) کارکرد بهداشتی

ج) کارکرد بهداشتی

در این دسته، مواردی چون پیشگیری از بیماری ها، افزایش توان جسمی و ایجاد روحیه نشاطِ روانی و روحی قرار می گیرد.

د) کارکرد سیاسی

د) کارکرد سیاسی

از عمده ترین کارکردهایی که در این دسته قرار می گیرند، زدودن سیاست های خاص از جامعه، بی توجه کردن جامعه نسبت به مشکلات سیاسی و اقتصادی، ایجاد وحدت ملی، ایجاد کشمکشهای دروغین و سرگرم کننده میان باشگاه ها به سود منافع گروه های سیاسی، بهره برداری سیاسی احزاب و مؤسسه های ملی و جهانی از چهر ه های محبوب ورزشی و جذب مخاطب بیشتر از سوی رسانه ها برای انتقال هم زمان پیام های سیاسی.

با توجه به تبیین کارکردهای مختلف ورزش، به نظر می رسد صدا و سیما که همگانی ترین رسانه موجود در جامعه ماست، ظاهراً تحت تأثیر سیاست یا کارکرد اقتصادی قرار گرفته است که این امر، نتیجه زیادهروی رسانه ملی در ورزش است.

توجه گسترده و روزافزون به ارضای مخاطب، که حجم کارکرد اقتصادی رسانه را بالا می برد و نیز جذب مخاطب، که در واقع، ارتقای کارکرد اقتصادی است و در همه سطوح (مانند تبلیغ به سود ستاره سازی و تبلیغ مصرفی)، خود را نشان می دهد؛ در ظاهر محور اصلی و اساسی رسانه ملی در رویکردش به ورزش است.

از نگاه دیگر، اگر بگوییم چنین مسئله ای، سیاست فرضی صدا و سیما درباره ورزش نیست (که در حقیقت هم نیست)، نمی توانیم بگوییم

ص: ۹۰

با شیوه معمول و رایج در صدا و سیما، کارکرد دیگری جز این مسئله حاصل می شود.

در واقع، مسئله همان چیزی است که در بُعد فرهنگ ورزش در غرب هم دیده میشود. (مانند برنامه ورزشی «نود» که کپی برداری صِرف از برنامه ای مشابه در تلویزیون ایتالیا است).

به سخن دیگر: ظاهراً فرهنگ جهانی ورزش، در فرهنگ سازی ورزشی، بر صدا و سیمای ما چیره شده است و این رسانه، در این زمینه، به پیروی محض از مشابه غربی خود پرداخته است.

گرایش روزافزون رسانه به هیجان بخشی ورزشی، تبلیغ، ترویج و ایجاد هیجان های کاذب، ستاره سازی و تحلیل های نادرست، از رویدادهای ورزشی، حجم گسترده پخش مسابقات جنجالی و حاشیه های آنها که نشانه توجه به خواستی گذرا و سطحی است، از مشکلاتِ توجهِ بیش از اندازه رسانه به ورزش است.

ص: ۹۱

فصل سوم: عوامل مؤثر بر بروز بداخلاقی های ورزشی

فصل سوم: عوامل مؤثر بر بروز بداخلاقی های ورزشی

ص: ۹۲

ص: ۹۳

مقدمه

یکی از بایسته های فرهنگی در جامعه تلاش در رواج اخلاق و ارزش های انسانی است. بدون شک، جوامع بشری در مسیر تعالی خود علاوه بر راهنمایان الهی که افق های روشن را فرا راه مردم قرار می دهند، از یک سو به الگوهای قابل دسترسی و دست یافتنی نیاز دارند و از دیگر سو باید روند جامعه به سویی برده شود که از فراهم آمدن زمینه های ایجاد بد اخلاقی و حاکمیت ضد ارزش ها پیشگیری شود.

لازمه این معنا شناخت عواملی است که در بروز و ظهور بداخلاقی ها مؤثرند. این مسئله در ابعاد گوناگون اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و نیز بُعد ورزشی قابل بررسی است که به چند عاملِ آن به اختصار پرداخته می شود.

۱. ضعف ایمان

از اصلی ترین دلائل بروز بداخلاقی توسط افراد، ایمان ضعیف آنان است. ایمان و قوّت آن در وجود آدمی سبب تقویت باورهای دینی می شود. این باورها می گوید بایستی صفات مذموم و به اصطلاح ناهنجاری های رفتاری و اخلاقی را باید ترک کرد. ایمان به انسان می آموزد به ثواب و عقاب باید باور داشت.

ص: ۹۴

و باورِ به این دو باعث می شود که رفتارهای انسان کنترل شده باشد.

شخصی که به صفت ایمان متصف است نسبت به دستورات دینی متعهد می باشد و بایدهایی که در قرآن و عترت علیهم السلام آمده عملی می کند و از نبایدها، پرهیز می نماید.

در تعریف ایمان گفته شد «ایمان شناخت قلبی، اقرار به زبان و عمل»(۱) می باشد. ورزشکارِ مؤمنِ بامعرفتی که نسبت به خداوند متعال و دین عزیز اسلام و پیامبر خاتم صلی الله علیه و آله ایمان دارد در عمل هم پای بند به قواعد و قوانین شریعت مقدس است و این تقید موجب می شود هر آنچه از او صادر می شود براساس دستورات اسلامی است؛ چراکه کتاب آسمانی و احادیث پیامبر صلی الله علیه و آله و عترت علیهم السلام همگی امر به حسن خلق و رعایت سجایای اخلاقی می کند.

اگر ایمان در وجود شخصی قرار گرفت. به صورت مَلکی و مَلکه ای، همواره او را کنترل و به سوی خیر و خوبی هدایت می کند. در میدان عمل هم می بینیم که ورزشکارانی که چهره دینی دارند و نیز به دینداری معروف هستند کمتر مرتکب بد اخلاقی های ورزشی و رفتاری می شوند. شایسته است این نسبتِ بین ایمان و رفتارهای مثبت و نیز ارتباط بین ضعف ایمان و بداخلاقی های ورزشی، به شکلی لطیف و مدبّرانه از طریق رسانه به جامعه منعکس شود و نوع برنامه های ورزشی نیز به گونه ای باشد که سمت و سوی آن تقویت ایمان و باورهای مذهبی ورزشکاران و مخاطبان باشد.

ورزشکاری که فاقد ایمان راسخ به دین و آیین و معاد و کیفر و

۱- میرزا حبیب الله خوئی، منهاج البراعه، فی شرح نهج البلاغه، ج ۱، ص ۲۹۵.

ص: ۹۵

عقاب است، به راحتی دروغ می گویـد، تقلب می کنـد برای او تبانی و زد و بند، امری عادی و نوعی زرنگی است. غیبت در تمرین و غیبت از مربی را بـدون واهمه از عقـاب مرتکب می شود. ناسـزا گویی و هتک حرمت افراد را جزئی از رفتارهای کلامی خود قرار می دهد. برای بُردن و قهرمانی متوسل به خشونتِ رفتاری و گفتاری می شود.

در صورتی که ورزشـکارِ مؤمن می دانـد در مقابـل این رفتارهـای ناپسـند در قیـامت پاسـخگوست و «حق الناس» و رعایت آن را از باورها و بایسته های اخلاقی و اعتقادی می شـمرد. شایع ترین گناه و بدرفتاری اخلاقی دروغ گویی است که به تعبیر روایات، کلید گناهان به حساب می آید. این رفتار زشت در اثر نبود ایمان بروز پیدا می کند. پیشوای شـشم شـیعیان امام جعفر صادق علیه السـلام می فرماید: «هیچ بنده ای طعم ایمان را نمی چشد، مگر آنکه دروغ گویی را، خواه شوخی و خواه جدی ترک کند».(۱)

یعنی اگر ایمان نباشد دروغ گویی هست و هر گاه دروغ گویی عادت و شیوه فردی شود، انجام گناهان دیگر و بداخلاقی های دیگر برای او کاری ساده و عادی می شود.

امام صادق علیه السـلام در جایگاه یکی از ائمه بر حق دوازده گانه شـیعیان و شخصیتی که به راستی مفسّر کلام وحی (قرآن) و بیان کننـده احکـام الهی بوده و از کرسـی تـدریس ایشـان قریب به چهـار هزار شـاگرد بهره علمی می برنـد ارتبـاط میـان ایمان و خوش اخلاقی را این گونه بیان می فرماید:

۱- محمد کلینی، اصول کافی، ج ۲، ص ۳۴.

ص: ۹۶

«کامل ترین مؤمنان از نظر ایمان، کسانی هستند که خوش اخلاق تر باشند».(۱)

۲. فقر شخصیت

از دیگر عوامل بروز بد اخلاقی های ورزشی، ضعف شخصیت افراد بد اخلاق است. شخصیت یعنی؛ شرافت، رفعت، بزرگواری، مرتبه، درجه، وجود.(۲)

در اصطلاح روان شناسی مجموع نفسانیات (احساسات، افکار، عواطف...) هرکسی است.(۳)

اشخاص به دلیل تولد و رشد در محیط های مختلف و نیز در اثر تربیت درست یا تربیت نادرست، داشتن بینش صحیح یا نداشتن نگرش درست به زندگی، ندانستن یا دانستن چیستی و چرایی زندگی، دارای شخصیت و هویت متفاوتی می شوند.

خانواده سالم و ریشه دار و تربیت صحیح به همراه نگرش درست به زندگی، انسانی متعالی و دارای شخصیتِ بالا می سازد. این شخصیت باعث می شود فرد در اثر فراز و نشیب زندگی، عقاید و باورهای خود را حفظ کند، تغییری در آداب و رفتارش به وجود نیاید.

ورزشکار باشخصیت نباید ورزش را هدف غایی قلمداد کند بلکه وسیله ای بداند برای رسیدن به اهداف متعالی؛ یعنی ورزش و قهرمانی در آن را برای رضایت خدا بخواهد ازاین رو، برای رسیدن به قرب الی

۱- دیلمی، ارشاد القلوب، ص ۱۳۳.

۲- علی اکبر دهخدا، لغت نامه، ج ۹، حرف ش.

۳- علی اکبر دهخدا، لغت نامه، ج ۹، حرف ش.

ص: ۹۷

الله، به هر شیوه ای متوسل نمی شود و هر بد رفتاری و بد اخلاقی را انجام نمی دهد.

ورزشکارانِ بی اصل و نسب و دارای سوء تربیت که هدف از خلقت را درک نمی کنند و حضور در زندگی را چیزی جز اهداف کوچک نمی دانند، از ورزش چیزی جز قهرمانی، سَکّو و بُرد نمی خواهند و نمی فهمند، دچار فقر شخصیت هستند و هویتی ندارند، در فراز و نشیب زندگی ورزشکاری شان، دچار بداخلاقی هایی مانند غرور، تکبر، خودبزرگ بینی، تفاخر، پرخاشگری، تقلب، دروغ گویی، تبانی و فساد اخلاقی و رفتاری می شوند.

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله می فرماید:

«دروغگو جز به خاطر بی شخصیتی و خودکم بینی دروغ نمی گوید».(۱)

افراد بی شخصیت به دلیل نداشتن تکامل روحی و اجتماعی وقتی در پی ورود به ورزش با اقبال عموم مردم و پول سرشار (دولت) روبه رو می شوند، خودِ واقعی را فراموش می کنند؛ چراکه ظرفیت آنان کم بوده، توان پذیرش توجه مردم و ثروت بادآورده شان را ندارند، به طغیان و عصیان و سرکشی مبتلا می شوند.

دهخدا می گوید:

برای هر شخصیّت دو رکن است؛ ۱. وحدت ۲. هویت. وحدت یعنی نفسانیاتش سلسله واحدی را تشکیل می دهند و هویت محفوظ ماندن وحدت است که شخص همواره حس می کند همان است که قبلاً (دیروز سال قبل) بوده است. به

۱- شیخ مفید، الاختصاص، ص ۲۳۲.

ص: ۹۸

عبارت دیگر هویت، تفاوت معنوی، اخلاقی و جسمانی با دیگران است.(۱)

پس می توان این گونه بیان کرد ورزش و انگیزه های موجود در ورزش [برد قهرمانی کسب پول حضور تورنمنت های بین المللی] گاهی سبب می شود رکن اول شخصیت افراد که وحدت است مخدوش گردد. و گاهی رکن دوم شخصیت که هویت است، فرو می ریزد و بی هویتی به بی شخصیتی منتهی می شود و نهایتاً فرد بی شخصیت اِبائی از بی اخلاقی و بدرفتاری ندارد.

۳. فقر فرهنگی

برخی از بداخلاقی های ورزشکاران مستقیماً مربوط می شود به «فقر فرهنگی». ورزشکاری که هنگام بُرد یا قهرمانی یا باخت و ناکامی، نداند چه بگوید و چه نگوید یا چگونه بگوید گفتارش و رفتارش واجد صفات اخلاقی نیست، هنجارشکنی می کند، خطوط قرمز اخلاقی و سیاسی و اعتقادی را می شکند. هرچند ممکن است بدون قصد و عمد این ناهنجاری ها و بداخلاقی ها را مرتکب شود.

ورزشکاری که برای مسابقه به خارج کشور می رود یا در رویارویی با ورزشکارانِ غیر ایرانی در تورنمنت های مختلف شیفته و دلباخته نام و ملیت بیگانگان می شود، برای گرفتن عکس و امضای یادگاری یا درخواست پیراهن ورزشی رفتاری ذلیلانه نشان می دهد، از فقر فرهنگی رنج می برد. او از سابقه فرهنگی و تمدن ایرانی و افتخارات و مفاخر این مرز و بوم اطلاعی ندارد. از شرافت اسلامی و کرامتی که اسلام به

۱- علی اکبر دهخدا، لغت نامه، ج ۹، حرف «ش»، ص ۱۴۱۸۳.

ص: ۹۹

انسان ها داده غافل است. او نمی دانـد عزت مسـلمان و تمدن ایرانی را نمایندگی می کند، پس باید محافظ این عزّت و تمدن باشد. نقش خـانواده، مربیـان، مـدیران و به خصوص رسـانه ملی در این فقر فرهنگی دارای اهمیت است و همگان در قبال بـداخلاقی های اتفاق افتاده سالیان گذشته و احتمالی آینده مسئولیم.

نمونه های دیگری از نماد فقر فرهنگی در بین ورزشکاران وجود دارد که سبب بروز بداخلاقی ورزشی می شود که به دلیل اختصار از ذکر آنها صرف نظر می کنیم.

ص: ۱۰۰

ص: ۱۰۱

فصل چهارم: اخلاق ورزشی در رسانه

فصل چهارم: اخلاق ورزشی در رسانه

ص: ۱۰۲

ص: ۱۰۳

مقدمه

از آنجـا که پرداختن به اخلاق ورزشی در رسـانه، ارتبـاط مسـتقیمی بـا اخلاق حرفهـای دارد و عوامل رسانه ملی، به عنوان ناظر و مجری اخلاق ورزشی، باید ابتدا خود به اخلاق صنفی آراسته باشند، تعریفی از اخلاق حرفهای در رسانه بیان میکنیم.

اخلاق حرفه ای در رسانه، نقطه تلاقی عمل رسانه و وسایل ارتباط جمعی با علم اخلاق است.(۱)

شامسی،(۲) اصول اخلاق حرفهای رسانهای را این گونه بیان میکنـد: مجموعهای از هنجارها که لازم است عوامل رسانه به آنها پای بند باشند و با رعایت آنها و مقدس شمردنشان، فعالیت حرفهای خود را به شکلی ضابطه مند ادامه دهند.(۳)

در نهـایت، میتوان گفت: منظور از اخلاق حرفهـای در رسـانه، مجموعهـای از قواعـد و اصول است که اصـحاب رسانه بایـد آنها را رعایت کنند و از این نظر، با حقوق و قوانین رسانه کاملاً تفاوت دارد. چه بسا

۱- حسن خجسـته و عبدالحمیـد احمـدی، «اصول اخلاق حرفهای خبرنگاران و رسانههای ارتباط جمعی در مـدیریت بحران»، فصـل نامه پژوهشهای ارتباطی، ش ۵۶، صص ۴۷ ۶۸.

۲- Shamsi.

۳- فصل نامه پژوهشهای ارتباطی، ش ۶۷، ص ۱۵.

ص: ۱۰۴

بسیاری از رفتارهای رسانه‌ای، به ظاهر با هیچ اصل و بند و تبصره‌ای اختلاف ندارند، ولی از نظر اصول اخلاقی قابل پذیرش نیستند.

در حال حاضر، بسیاری از انجمنهای رسانه ای در سراسر جهان، قواعدی حرفه‌ای بر اساس اصول اخلاقی را تصویب کرده‌اند که میتوان مبنای همگی آنها را در چهار مورد خلاصه کرد:

۱. رعایت اصول کلی اخلاقیات بشری در رسانه‌ها، همچون: راست گویی و انصاف.

۲. اخلاقشناسی خاص رسانه، مانند: شرافت فردی و پرهیز از دریافت رشوه.

۳. بهره‌گیری از ابزارهای درست و صادقانه برای کسب اطلاعات.

۴. وظایف جنبی حرفه رسانه، همانند: پاسخ گویی، پذیرش مسئولیت های اجتماعی و پرهیز از هرزه‌گویی و هرزه‌نویسی.(۱)

۱. موانع توسعه اخلاق حرفه ای در رسانه های ورزشی

تحقیقی به نام «رتبه بندی موانع توسعه اخلاق حرفه ای در رسانه های ورزشی» انجام گرفته است که به بررسی مشکلات توسعه اخلاق حرفه ای در رسانه ها پرداخته و ۲۸ مانع را نام برده است. از میان این موانع، چهار مانع نسبت به موانع دیگر، اهمیت بیشتری دارند که عبارتند از:

۱. نبود نظام جامع اخلاقی ناظر بر عملکرد رسانه‌های ورزشی.

۲. نارضایتی شغلی کارکنان (نبود امنیت شغلی، وجود فساد اداری).

۱- ای. وایت رابرت، «عوامل اجتماعی و سیاسی توسعه اخلاق ارتباطات» ترجمه: اسماعیل بشری فصل نامه رسانه، ش ۶۶، صص ۱۳۷ ۱۶۸.

ص: ۱۰۵

۳. نبود تحصیلات و تخصص کافی در میان کارکنان رسانههای ورزشی.

۴. پوشش بسیاری از تخلفهای اخلاقی با قوانین موجود.(۱)

آنچه مشخص است که نظارت بر عملکردِ کارکنان رسانه، تنها با تنظیم، تدوین و ابلاغ اصول اخلاق حرفهای ممکن است. ابهام در ارزشها، ضرورتهای حرفهای و مشکلات اجرایی، مانعهایی برای ورود اخلاق به صحنه رسانه است.(۲) ازاین رو، به نظر میرسد نخستین گام در راه رشد و گسترش اخلاق حرفهای در رسانهها، تدوین اصول اخلاق حرفهای است. طبق آمار، دو مانعِ «نارضایتی شغلی کارکنان» و «نبود تحصیلات و تخصص کافی در میان کارکنان و عوامل اجرایی و مدیریتی»، سبب عقب ماندگی اخلاق در رسانهها شده است. بر همین اساس، می توان نتیجه این تحقیق علمی را برای برنامههای ورزشی رسانه ملی نیز در نظر گرفت.

به کارگیری مدیران ارزشی و اخلاقمحور و تضمین شغلی برای آنان که بتوانند نقشه راهِ برنامههای ورزشی صدا و سیما را با توجه به ویژگی های اخلاق اسلامی و فرهنگ ملی ترسیم کنند، از لوازم رواج اخلاق در برنامه های ورزشی رسانه ملی است. هنگامی که فضای اداری، سالم باشد و مدیر، متخصص و متعهد به اصول و آرمانهای اسلامی باشد، قوانین موجود را که سبب نفوذ بداخلاقی و رواج ناهنجاریهای اخلاقی و رفتاری در برنامههای ورزشی و در نهایت، همه برنامه های رسانه میشود، تغییر خواهد داد و به آن قوانین، سمت و سویی آرمانی می دهد.

۱- مهدی سلیمی، فصل نامه پژوهش های ارتباطی، ش ۶۸، ص ۲۳.

۲- محمدتقی سبحانی، موانع حضور اخلاق در صحنه مطبوعات، برگرفته از فصل نامه پژوهش های ارتباطی، ش ۶۸، ص ۲۵.

ص: ۱۰۶

به منظور ارتقای اخلاق حرفه ای در رسانه که با رواج اخلاق ورزشی در صدا و سیما، رابطهای مستقیم دارد، اقدامات زیر بررسی می شود:

۱. تهیه و ترسیم نقشه راه برای رسیدن به آرمانهای اصیل اسلامی و اخلاقی از طریق برنامههای ورزشی.

۲. تنظیم و تصویب منشور اخلاقی بر اساس نقشه ترسیم شده و کدهای اخلاقی واقع بینانه، به منظور ابلاغ به مدیران و برخورد با تخلف کنندگان در رسانه ملی.

۳. حمایت معنوی از مدیران ارزشمدار و اخلاقمحور، به منظور پیش برد نقشه راه و عملیاتی کردن منشور اخلاق.

۴. تشویق و حمایت مالی از عواملی که در عملی کردن نقشه راه و منشور اخلاقی می کوشند یا سبب نوآوری و ابتکار و تحول در روش و فرهنگسازی برنامههای ورزشی رسانه ملی شدهاند.

۵. توبیخ و سلب مسئولیت از کسانی که بدون توجه به آرمانهای انقلاب اسلامی و نقشه راه، برای جذب مخاطبان بیشتر، برنامههای سلیقه ای و مخاطب محور میسازند و با این کار، سبب تخریب فرهنگ ملی اسلامی و رواج بداخلاقی و ناهنجاری میشوند.

۶. ایجاد یک نظام جامع و کنترلی برای نظارت بر عملکرد اخلاق حرفه ای کارکنان و مدیران برنامههای ورزشی، بر اساس استانداردهای پذیرفته شده و موجود.

۷. برگزاری کارگاههای آموزش ویژه، به منظور افزایش سطح دانش، تخصص و تعهد عوامل رسانه با هدف آگاهیبخشی نسبت به موقعیت ارزشمند و حساس آنان.

۸. برگزاری نشستهای علمی سالانه، با هدف آسیبشناسی برنامه های

ص: ۱۰۷

ورزشـی رسـانه و نگـاه انتقـادی به این برنامههـا، نه فقـط تعریف و تمجیـد که در برخی موارد، هـدفهای شخصـی نیز در آنهـا دنبال میشود!

۲. نقش رسانه در گسترش ورزش

یکی از عواملی که سبب میشود رسانهها در گسترش ورزش، نقش مهمی داشته باشند، عوامل فرهنگی اجتماعی است. بدیهی است رسانه های گروهی، ابزار بسیار قدرتمندی در گسترش ارزشـهای اجتماعی و فرهنگی هستند. از میان مهمترین موضوعات اجتماعی فرهنگی، می تـوان به الگوسـازی، ملیگرایی، جامعهپـذیری، همبسـتگی ملی، فرهنـگ، بهـداشت، اخلاـق و گسـترش آن و پر کردن اوقات فراغت اشاره کرد.

بر این اساس، میتوان وظیفه رسانههای گروهی را، کوشـش برای ایجاد همبستگی، تبادل عقاید و بهبود شاخصهای فرهنگی، همراه با شکلدهی عقاید عمومی درباره موضوعات مختلف اجتماعی دانست.

رسانهها، باعث فراگیر شـدن، مجازی شـدن، عقیدتی و جهانی شدن و کالایی شدن (اقتصادی شدنِ) ورزش میشوند. رسانهای شدن ورزش، تنهـا بـه علت قـدرت تـأثیر رسانههـا بر همه عرصـههای زنـدگی نیست، بلکه به علت قابلیتهـا و جـذابیتهای مختلفی است که ورزش در خود دارد.

رُو(۱) اسـتدلال میکند: ورزش در سه سطح نهادی، نمادی و ارتباطی، با رسانهها پیوندی ناگسستنی دارد و این دو به صورت متقابل بر یکـدیگر اثر میگذارند. به اعتقاد رو: در هر سه سـطح، نوعی بازی قدرت و منافع اقتصادی و سیاسـی میان دو نهاد ورزش و رسانه وجود دارد. ازاین رو، هر

۱- Rows.۷.

ص: ۱۰۸

یک از این دو نهاد، جذابیتهای اقتصادی و سیاسی مشخصی برای یکدیگر دارند. همچنین او معتقد است: انواع ورزشها، از جمله فوتبال، برای رسانهها مخاطب جذب میکند. مخاطب، مهمترین نیاز رسانه است؛ زیرا بدون مخاطب، هیچ رسانهای نمیتواند به حیات خود ادامه دهد. هر قدر مخاطب بیشتر باشد، رسانه، موفقتر و قدرتمندتر است.(۱)

۳. وضع ایده آل ورزش در رسانه

وضع ایده آل ورزش در رسانه را می توان در چند مورد خلاصه کرد و اگر از این هنجار عام، که به نوعی می تواند ایده آل ترین وضع ورزش در رسانه باشد، بگذریم، و آن را نادیده بگیریم، نتیجهای جز ناهنجاری در ورزش و فرهنگ سازی ورزشی رسانه نخواهد داشت. با این حال می توان وضع ایده آل ورزش در رسانه را در موارد زیر خلاصه کرد:

الف) پرداختن به آموزش ورزش (در همه رشته ها، نه رشته خاصی) و ایجاد فرهنگ ورزش دوستی و داشتن روحیه ورزشی.

ب) تبلیغ، پخش و رواج همراه با اعتدال همه رشته های ورزشی و دوری کردن از بی اعتدالی در موارد خاص.

ج) رواج ندادن فرهنگ های نادرست ورزشی، مانند ستاره سازی و جنجال آفرینی و مقدس سازی ورزش.

د) ارضای درست مخاطب و جنبش و نشاط بخشیدن به او به منظور گرایش به ورزش، نه تماشای صرف برنامه های ورزشی که نتیجه آن، تنها تخلیه هیجان موجود در مخاطب است و دیگر برای ورود به دایره فیزیکی ورزش گرایش و انگیزه ای نمی ماند.

۱- مجله پژوهش های ارتباطی، ش ۶۸، زمستان ۱۳۹۰، ص ۷۴.

ص: ۱۰۹

ه) اطلاع رسانی ورزشی و دادن اطلاعات درست و به روز، برای جلوگیری از پردازش نادرست و به احتمال، مغرضانه اطلاعات، به وسیله مطبوعات خاص. (نشریات زرد)

و) رعایت عدالت و مساوات در مقدار پخش برنامه های ورزشی (در همه رشته ها).

آن چه بیان کردیم، کلیات مسائل ورزش در رسانه است، ولی اینکه همه آنچه گفتیم، به مرحله اجرا درآید؛ راهی طولانی و سخت را فراروی تهیه کنندگان و سیاست گذاران ورزش رسانه قرار می دهد؛ زیرا از یکسو توجه به خواست عامه ای است که گرایش نادرستی را در او ایجاد کرده ایم و از سوی دیگر، توجه به فرهنگ سازی سالم، ورزشی است که در واقع این دو، به نوعی دو نقطه متضاد هستند که جمع میان آنها کوششی بایسته را می طلبد.

در پایان باید گفت: ایجاد فرهنگ سالم ورزشی به دور از جنجال و هیاهو، که هم فایده داشته باشد، هم چهره زیبایی از ورزش ترسیم کند، هم مخاطبِ خواهان جنجال و هیاهو و هیجان را ارضا کند و هم درونمایه ای داشته باشد که بتوان آن را بر فرهنگ ملی و اسلامی کشورمان منطبق ساخت، مسئله ای است که باید با نظر کارشناسی و سپری کردن مراحل مختلف و نیز توجه به دیگر انگاره ها، از جمله انگاره های اخلاقی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی در جامعه پدیدار شود و اگر در این مسئله، آنگونه که اکنون کم و بیش به چشم می خورد، کوتاهی صورت گیرد؛ توابع و نتایج خاصی به دنبال خواهد داشت که جوامع غربی امروز نمونه کامل آن است.

به امید روزی که با کوشش روزافزون مسئولان صدا و سیما و ورزش، چهره واقعی ورزش ما در رسانه انعکاس پیدا کند.

ص: ۱۱۰

۴. نقش رسانه ها در ورزش

بیشک رسانه های ورزشی، الگوهایی را در فرهنگ مدرن ایجاد می کنند که ادراکات مشترک اجتماعی را گسترش می دهند، آگاهی عامه جامعه را واقعیت می بخشند و قهرمان می سازند، به گونه ای که الگوها را در جامعه به عنوان مدل های اخلاقی ورزشی مطرح می کنند و گاه این اسطوره ها را از شکل مفهوم فرهنگی، به فهم عامیانه تبدیل می کنند.

مثال زنده این توجه، شادروان غلام رضا تختی است. در دوره ای که یکی دو نشریه ورزشی بیشتر نداشتیم، کیهان ورزشی از تختی الگویی دست نیافتنی، اما مردمی ساخت. البته او اسطوره ای از پهلوانی و جوانمردی در جامعه بی قهرمان ما شد؛ به گونه ای که این نشریه، شخصیت معمولی تختی را به شکل سحرآمیزی ترسیم کرد و ناگهان تختی به پهلوان اسطوره ای بدل شد و تا امروز، پس از گذشت ۴۰ سال، همچنان قهرمانی بیرقیب باقی مانده است. این نشریه در آن زمان، تختی را الگویی قابل فهم در تاریخ معرفی کرد و آن را در میان توده های مردم به شکل فرا اجتماعی جا انداخت تا به اثرگذاری رسانه ها در ورزش بیشتر پی ببریم.

رسانه های ورزشی، ما را از طریق تیم یا کشوری که تشویقش می کنیم، در فضای فرهنگی و معرفتی آن کشور قرار می دهند. از این روش می خواهیم به اهمیت فرهنگی ورزش در جامعه نقب بزنیم و از طریق آن، به نقش الگوها در رسانه ها و اجتماع برسیم.

رسانه ها، الگوسازی می کنند؛ قهرمان می سازند و نمونه های اجتماعی معرفی می کنند و تماشاگران ورزشی به دنبال نوعی الگوبرداری برای پرورش شخصیت خود هستند. روان شناسی اجتماعی نشان می دهد

ص: ۱۱۱

چگونه همسان سازی شخصی با یک گروه، هنگامی که فرد در تشخیص هویت خود، گروه بزرگتری را مرجع قرار می دهد، به وقوع می پیوندد؛ سپس این همسان سازی، تعمیم می یابد و هویت گروهی، هنجاری برای فعالیت اجتماعی می شود.

در این جا، نقش رسانه ها بیشتر پدیدار می شود؛ چون آنها می توانند همین نیازهای شناختی یا عاطفی را به نوعی منطقی به سوی یک مسابقه سوق دهند و تماشاگران را به نوعی با ستاره های خود همسان سازند. در بخش های دیگر نیز می توان با رسانه های ورزشی، بسترهای تازه ای برای پرورش فرهنگ معرفی کرد.

کوبرتن، بنیان گذار المپیک نوین، از روزنامه نگاران و دستگاه های تبلیغاتی خواست شرافت و اخلاقیات در ورزش را سرآمد همه فعالیت ها تبلیغ کنند. او معتقد بود: ورزش، با اخلاقیات پیوستگی تنگاتنگی دارد، به گونه‌ای که ورزش نیز چون مذهب، به انسان اطمینان و خشنودی خاطر می بخشد و به همین سبب، قابلیت های فرهنگی نو را در خود دارد.

در ورزش، سختی، تمرین، ریاضت و خودسازی وجود دارد و در جایی که «ریاضت باشد، ریا نیست.» استفاده تبلیغاتی از ورزش نیز تنها به وسیله رسانه ها امکان پذیر است؛ از تبلیغات نژادپرستانه و سیاسی تا تبلیغات افراد و کالاها و تبلیغ فرهنگی.

آن چه امروز به عنوان یک رسالت اجتماعی بر دوش نویسندگان ورزشی ما گذاشته شده است، حفظ اصالت ها و نقش فرهنگ در نوشته ها و مقاله‌ها و گزارش هاست. رسانه ها می توانند در ورزش امروز جهان و ایران، در جایگاه عامل پیش برنده فرهنگی و ورزشی معرفی شوند. گریز از اخلاقیات و فرهنگ در ورزش و دست یازیدن به خبرها

ص: ۱۱۲

و پیش آمدهای بی ارزشِ جاری در سطح زیرین ورزش، نسل امروز ما را در همان کلاس و سطح معمول نگه خواهد داشت و سبب رکود فرهنگی در جامعه ما خواهد شد.(۱)

۵. وندالیسم و فوتبال رسانه ای

برخی عوامل بروز رفتارهای ضد اجتماعی در ورزش، از یادگیریهای اجتماعی ناشی میشود که در پی مشاهده آن، رفتار شکل میگیرد. لازم است یادآوری شود در انتقال این رفتارها، رسانهها اهمیت قابل توجهی دارند.

از میان رشتههای مختلف ورزشی، فوتبال، برای جامعه و نیز برای رسانه، جایگاه ویژهای دارد. فوتبال، برای رسانهها، به ویژه رسانههای تصویری، ویژگیهایی دارد که بر توجه آنها به این بازی میافزاید. به عبارت دیگر، بازی فوتبال، بازنمایی رسانهای بسیار بالایی دارد و به گونهای است که با بیشتر کارکردهای اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی رسانهها سازگار است.

«نمایش زوایا و جوانب مختلف سنتی و نو و پردازش رسانهای این رشته را، «فوتبال رسانه ای» گویند.»(۲) فوتبال رسانهای، بر تماشاچیان اثرگذار است. شور و هیجانی که پس از برنده شدن در یک مسابقه، میان هواداران رخ میدهد، سبب بروز رفتارهای مختلفی میشود که گاهی برخی از آنها با رفتارهای ضد اجتماعی یا آسیب های اجتماعی همراه است. یکی از انواع رفتارهای ضد اجتماعی که در گروه رفتارهای پرخاشگرانه طبقهبندی می شود «وندالیسم» است.

۱- جهانگیر کوثری، برگرفته از: «نقش رسانه ها در ورزش»، مجله الکترونیکی ویستا.

۲- یونس شکرخواه، «فوتبال رسانهای»، هفته نامه بزرگراه فن آوری، ۱۳۸۵.

ص: ۱۱۳

در بیشتر تعریفهای بیان شده درباره مفهوم «وندالیسم»، در بحث انحرافها و آسیبهای اجتماعی، پژوهشگران و صاحب نظران، از این پدیده به عنوان رفتار معطوف به تخریب و خرابکاری اموال، تأسیسات و وسایل عمومی نام بردهاند. در هر حال، «وندالیسم» همچون دیگر انحرافهای اجتماعی، میتواند از ناسازگاریهای حاکم بر روابط فرد و جامعه، ضعف و فروپاشی اقتدار اخلاقی در تنظیم روابط میان افراد و تزلزل نهادهای جامعه در انتقال ارزشهای اجتماعی ناشی شده باشد.

«به زعم صاحبنظران، کشاکش میان اخلاق، رسوم، ارزشها و منافع گروههای اجتماعی، زمینه را برای ظهور انواع بزه کاری، گرفتاری و یا آسیب های اجتماعی فراهم می کند».(۱)

اکنون که علل بروز «وندالیسم» مشخص شد، به بررسی این موضوع که «رسانهها، تا چه اندازه در گسترش رفتارهای خشونت آمیز و غیراخلاقی یا برعکس، در کنترل خشونت و نمایش رفتارهای غیراخلاقی نامناسب نقش دارند؟»، میپردازیم.

امروزه فوتبال، یکی از پر مخاطبترین رشته های ورزشی است. همچنین ورزش رسانه ها می تواند برای ترویج ارزشهای اخلاقی، معنویت و روحیه جوانمردی ایفای نقش کند و با به تصویر کشیدن الگوهای رفتاری مطلوب و پذیرفته شده، به رشد و گسترش اخلاق کمک شایانی کند و زیربنای رفتار نوجوانان و جوانان را اخلاق قرار دهد؛ یا برعکس با پررنگ کردن بداخلاقیها و به صورت کلی، با به نمایش گذاردن و به گزارش درآوردن رویدادها و مصاحبهها و شعارهای خاص، سبب بروز بداخلاقی و رواج آن در میان تماشاچیان شود.

۱- علی رضا محسنی تبریزی، وندالیسم، تهران، ۱۳۸۳.

ص: ۱۱۴

انعکاس رفتارها و گفتارهای نامطلوب، سبب میشود مخاطبان رسانه، پیوسته پریشان خاطر باشند و در برخی فرصتها، آنچه در فکر برخی از آنان انباشت شده است، به فعلیت برسد و به آشوبهایی در استادیومها و خیابانهای اطراف و مکانهای عمومی که بر سر راه هواداران تیم ها است، بینجامد. این ناآرامی در بسیاری از موارد، سبب بروز مشکلات اجتماعی و سیاسی و امنیتی میشود. این جاست که نقش آموزش و خطدهی و اثرگذاری رسانه، توجه ما را به خود جلب میکند؛ زیرا دامن زدن به مسائل حاشیهای و نمایش اوباشگری شماری تماشاگرنما، نه تنها زشتی این رفتار را نشان نمیدهد، بلکه انگیزهای می شود برای تکرار آنها از سوی عده ای دیگر که دیروز مخاطب رسانه بودهاند و امروز در استادیوم تماشاگر هستند.

البته عوامل مختلف دیگری در بروز پرخاشگری تماشاچیان تأثیر دارد که از آن جمله میتوان به رفتار مسئولان، بازیکنان، داوران و عوامل فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی و نیز ویژگیهای فردی تماشاگران اشاره کرد. لازم است بدانیم همین عوامل، بیشتر از طریق رسانهها، از جمله رسانه ملی منعکس میشود. برای مثال: هنگامی که رسانه نتواند عوامل فرهنگی و اجتماعی مطلوب را به مخاطب منتقل کند و سطح آگاهیهای اجتماعی او را بالا ببرد، این، خود عامل غیرمستقیمی در بروز پرخاشگری و بداخلاقیهای میدانی، مانند: خراب کردن اموال و مکان های عمومی، توهین به افراد و پرتاب اشیاء به داخل زمین مسابقه و کارهایی مانند اینها است.

زمانی فرهنگ عمومی فاخر و ارزشمند ما بروز میکند که سطح آگاهی های اجتماعی اخلاقی که برگرفته از فرهنگ دینی و ملی ماست،

ص: ۱۱۵

بالاـ رود و این کار، یعنی ارتقای سطح آگاهیهای اجتماعی، زمانی امکانپـذیر است که به صورت فرهنگ عمومی، همواره از طریق وسایل ارتباط جمعی، از جمله رسانه ملی، بیان و به جامعه منتقل شود. به همین علت، نقش برجسته نهادهای اجتماعی، از خانواده تا رسـانه فراگیر ملی، در شـکلگیری و انتقـال اخلاـق اجتمـاعی و کنترل آشوبگری و پرخاشـگری، به ویژه در میان نوجوانان و جوانان بیشتر مشخص میشود.

«فرهنگ عمومی عبارت است از: اندیشـهها و معرفت مشترک جامعه که تحت تأثیر عناصـر مختلفی نظیر: جهانبینی، ارزشها، گرایش ها، کنشها، نمادها و فن آوری قرار میگیرد».(۱)

«اخلاق اجتماعی، به عنوان بخشـی از فرهنگ عمومی، از طریق سه ساز و کار «یادگیری، فرهنگپذیری و جامعهپذیری» انتقال مییابد. در نتیجه انتقال اخلاق اجتماعی و فرهنگ عمومی، الگوهای رفتاری که ممکن است ادراکی، احساسـی و عملی (رفتاری) باشند، در ذهن افراد حـک می شونـد. فرآینـد انتقـال اخلاـق اجتمـاعی، در بر گیرنـده تأثیرات متفاوتی است که در طول زنـدگی بر فرد تأثیر میگذارد. این چهار عامل عبارتند از: خانواده، مدرسه، گروه همسالان و وسایل ارتباط جمعی».(۲)

در دهه اخیر، پژوهشها و تحقیقات مختلفی درباره پدیده «وندالیسم» انجام گرفته و دیدگاههای گوناگونی درباره آن بیان شده است که در بخش معرفی کتاب، آنها را بیان خواهیم کرد. در پژوهشی که به تازگی

۱- عمـاد افروغ، فضا و نابرابری اجتماعی ارائه الگویی برای جـدایی گزینی فضایی و پی آمـدهای آن. به نقل از: فصل نامه پژوهش های ارتباطی، ش ۶۸.

۲- غلام رضا خوش فر، بررسـی تأثیر وسائل ارتباط جمعی بر اخلاق اجتماعی، به نقل از: فصل نامه پژوهشـهای ارتباطی، ۱۳۸۷، ش ۶۸.

ص: ۱۱۶

انجام شده است، پژوهشگران و صاحبنظران مدیریت ورزشی، به صورت مشخص، به نقش رسانه در بروز این پدیده و نیز جایگاه رسانه در ارتقای اخلاق در جامعه با انتقال ارزشهای اخلاقی پرداختهاند.

این پژوهش، «نقش رسانه در انتقال ارزش های اخلاقی و رابطه آن با وندالیسم در فوتبال» نام دارد(۱) و پژوهشگران آن عبارتند از: دکتر سارا کشکر،(۲) دکتر غلامعلی کارگر،(۳) آقای رضا خورشیدی.(۴) این پژوهش، در جامعه آماری بیست هزار نفری، از میان هوادار تیمهای ملوان بندر انزلی و پیروزی تهران انجام شده و هدف این بوده است که «رسانهها با نمایش برنامهها و مسابقههای ورزشی و حواشی آن، به ویژه مسابقه فوتبال که بیشترین مخاطب را در کشور و جهان دارد، تا چه اندازه در انتقال ارزشهای اخلاقی به جامعه توفیق داشتهاند؟ آیا انتقال این ارزش ها، سبب کنترل هیجانهای پرخاشگرانه تماشاچیان فوتبال شده است؟ آیا ویژگیهای فردی تماشاچیان در چگونگی بروز رفتارهای پرخاشگرانه و جذب ارزشهای اخلاقی پنهان در ورزش رسانهای نقشی داشته است؟»

تمایل به وندالیسم، به دو شکلِ «تمایل به آسیبرسانی به رقیب و نیز اموال عمومی»، تحت تأثیر نمایش رفتارهای وندالیستی تماشاچیان و دیگر عوامل مسابقههای فوتبال در رسانهها، با در نظر گرفتن ویژگیهای فردی هواداران، توجه این تحقیق را به سوی خود کشانده است.

این تحقیق با روش پیمایشی و بر اساس جدولها و استانداردهای

۱- فصل نامه علمی پژوهشی پژوهشهای ارتباطی، ۱۳۹۰، ش ۸۴، صص ۷۱ ۱۰۵.

۲- دکترای مدیریت ورزش، استادیار دانشگاه علامه طباطبایی=.

۳- دکترای مدیریت ورزش، استادیار دانشگاه علامه طباطبایی=.

۴- کارشناس ارشد تربیت بدنی، دانشگاه علامه طباطبایی=.

ص: ۱۱۷

علمی و ابزار سنجش دقیق و بهروز انجام شده است. یکی از یافته های قابل تأمل در این پژوهش، این است که ۲۹درصد از افراد جامعه معتقدند: رفتارهای مبتنی بر ارزشهای اخلاقی، با نمایش فوتبال در رسانهها به جامعه منتقل میشوند، در حالی که ۶۸ درصد دیگر عقیده دارند نمایش فوتبال در رسانه ها سبب میشود رفتارها و ضد ارزش های اخلاقی، به جامعه انتقال یابد؛ یعنی بیشتر افراد جامعه تحقیق معتقدند: نمایش ورزش در رسانهها رفتارهای مبتنی بر ارزشهای اخلاقی را منتقل نمیکند.

این امر موضوع بسیار قابل توجهی است که نیاز دارد اربابان رسانه، با نمایش رفتارهای اخلاقی در رشتههای مختلف ورزشی به ویژه فوتبال، که پر مخاطبترین رشته ورزشی است، در انتقال مفاهیم و ارزشهای اخلاقی بکوشند.

بیش از نیمی از هواداران جامعه تحقیق، معتقد بودند: رسانه، الگوهای اخلاقمدار را به خوبی نمایش میدهد. معنا و مفهوم این یافته، آن است با وجود اینکه بسیاری از بازیکنان فوتبال به عنوان چهرهها و الگوهای اخلاق مدار، شایستگی معرفی به جامعه را دارند، اگر این بازیکنان در شرایط مختلف، رفتارهایی مخالف با ارزشهای اخلاقی داشته باشند، بزرگ نمایی آنها در رسانهها، سبب رواج یافتن رفتارهای غیراخلاقی در میان هواداران خواهد شد. این امر، تأییدکننده دیدگاه های صنایع فرهنگی و نیز یادگیری اجتماعی است که هر دوی آنها تأکید دارند: هواداران، تحت تأثیر رفتار بازیکنان محبوب، به الگوپذیری و تقلید از آنان میپردازند.

نتیجههای به دست آمده از این پژوهش، نشان داد: بروز وندالیسم،

ص: ۱۱۸

تحت تأثیر رسانهها، با ویژگیهای فردی تماشاچیان ارتباط مستقیم دارد. به نظر میرسد افراد تحصیلکرده، متأهل، مسن و کارمندان، کمتر تحت تأثیر نفوذ رسانهای قرار میگیرند و در حقیقت، کنترل بیشتری بر رفتارهای پرخاشگرانه خود دارند. این امر را می توان ناشی از پختگی، بلوغ فکری و اجتماعی و تجربه رویارویی با امور دشوار و تنش زا دانست.

یادگیریهایی که در محیطهای آموزشی، از جمله دانشگاه، به سبب تعامل بیشتر با افراد مختلف وجود دارد در کاهش این تأثیر نیز نقش دارد. این عوامل، در نظریههای ارتباطات، مانند: نظریه های یادگیری اجتماعی، تمایز اجتماعی و سازمانبندی اجتماعی، که بر تفاوتهای فردی و محیطی افراد در اثرپذیری آنها از رسانهها، تأکید دارند، تأیید شده است.

از میان افراد جامعه پژوهش، ۵۵درصد معتقدند: نمایش فوتبال در رسانه ها می تواند سبب معرفی الگوهای اخلاقمدار به جامعه شود و ۴۳ درصد عقیده دارند نمایش فوتبال نمیتواند الگوهای اخلاق مدار را به جامعه، به ویژه جوانان و نوجوانان معرفی کند.

به یقین، رسانه ملی، باید الگوهای اخلاق محور را معرفی کند و مدیران رسانه ملی و شبکههای اجتماعی و ورزش رسانه، بر رواج یافتن اخلاق و معنویت، معرفی و الگوهای ورزشی اهتمام ورزند؛ چراکه درصد بیشتری از جامعه مخاطب (بیش از ۵۵ درصد)، اعتقاد بر این داشتند که: رسانه میتواند الگوهای مثبتی به جامعه معرفی کند.

مطابق این پژوهش، در مورد کنترل آسیب رساندن به حریف و ورزشگاه و اموال عمومی، میان افراد متأهل و مجرد و نیز دانشآموزان

ص: ۱۱۹

و گروه کارمندان، رابطه معناداری وجود دارد، به گونه‌ای که افراد مجرد و دانش آموزان، کنترل کمتری بر تمایلات آشوبگرانه خود دارند و از سویی، افراد متأهل و گروه کارمندان، کمتر تحت تأثیر نمایش رسانهای فوتبال و تمایل به وندالیسم قرار دارند.

یافتههای بیان شده، بیانگر و تأییدکننده فرضیههای «قدرت محدود رسانه» و «قدرت مشروط رسانه» هستند. طبق نظریه قدرت محدود رسانه، انسانها در زمینه خواستهها، هوش و استعداد، عشق و تنفر و مسائلی از این دست، تفاوتهای بسیاری با یکدیگر دارند و ممکن است محتوای رسانهای برای برخی از آنها، جذاب و جالب توجه و برای برخی دیگر، کسلکننده و نفرت انگیز باشد. این، واقعیتی است که ارتباطگران و پیامسازان همواره باید در نظر داشته باشند.

بر اساس دیدگاه قدرت مشروط رسانه، مخاطبان رسانه، افراد اثرپذیری نیستند، بلکه خود میتوانند با تصمیمگیری، میزان نفوذ رسانه را انتخاب کنند.

نکته قابل توجه در این یافتهها، این است که: طبق نظریه «گلوله جادویی»(۱) و نیز نظریه «تزریقی»،(۲) نفوذ رسانه بر شیوه تفکر، احساسات و شکل رفتار مخاطبان، تأیید میشود، ولی تفاوت در نوع تمایلات

۱- طبق نظریه گلوله جادویی، همان گونه که یک تفنگ سرپر، هنگام شلیک به سوی فوجی پرنده، ساچمههایش در طیف وسیعی، به آنها اصابت میکند، به همان صورت هم، پیامهایی که از طریق یک رسانه شلیک میشود، بر مخاطبانی که آن را دریافت میکنند، اثر میگذارد (تقی غفاری، جزوه «نظریهها و مفاهیم ارتباطات جمعی».

۲- نظریه تزریقی را میتوان این گونه بیان کرد که: پیامهای رسانهای، همانند آمپولهایی هستند که به طور مستقیم در بدن مخاطبان منفعل تزریق میشوند و بر آنها سریع اثر میگذارند. در این نظریه، رسانه، منبع قدرتمند و خطرناک تلقی میشود، زیرا گیرنده یا مخاطب، در مقابل تأثیر پیام، ناتوان است (علی احمدی، نظریههای ارتباطی).

ص: ۱۲۰

پرخاشگرانه هواداران، همان گونه که اشاره شد، تأییدکننده این نکته است که هواداران فوتبال، تحت تأثیر نمایش های رسانهای، میتوانند به صورت های گوناگون بیندیشند، تصمیم بگیرند و متناسب با آن عمل کنند. به همین علت، برخی هواداران (جامعه آماری پژوهش) بیان داشته اند: تمایلات پرخاشگرانه خود را که حاکی از برداشتهای نامطلوب رفتار وندالیستها در فوتبال است می توانند کنترل کنند و این امر، تأییدکننده دیدگاه قدرت مشروط رسانه است.

دیدگاهی دیگر، به آثار مشروط رسانه با توجه به برداشتهای مخاطبان اشاره دارد. همین موضوع، تأییدکننده نظریه «باندور»(۱) است. وی میگوید: مشاهده نتایج نامطلوب رفتارهای پرخاشگرانه، خود عاملی بازدارنده از بروز رفتار مشابه در مشاهدهگران میشود. از سویی دیگر، مشاهده رفتارهای پرخاشگرانه بازیکنان محبوب، عاملی برای الگوپذیری و تقلید رفتارهای آنان از سوی تماشاچیان است.(۲)

یافتههای این پژوهش نشان داده است، موقعیت اجتماعی و اقتصادی افراد، در برداشت آنان از پیام رسانه مؤثر است. به عبارت دیگر، کارمندان به علت لزوم رعایت ضوابط ارتباطی در محیط کار و عادت به کنترل هیجان های خود در این محیط، بیش از دیگر اقشار شغلی در جامعه این پژوهش، توانایی دارند رفتارهای پرخاشگرانه را با برداشت از نمایش رسانه ای این نوع رفتارها در ورزش کنترل کنند، در حالی که طبق نظریه تمایز اجتماعی، دانشآموزانی که هم از نظر سنی و هم به لحاظ

۱- ۲۰.. Bandura.

۲- ۲۱.فصل نامه پژوهش های ارتباطی، ش ۸۴، ۱۳۹۰، صص ۷۱ ۱۰۵.

ص: ۱۲۱

نیاز، بیشتر به گروه های اجتماعی همسالان تعلق دارند، بیشتر تحت تأثیر پیام های رسانه ای و رفتارهای جمع قرار می گیرند.

بر اساس نظریه صنایع فرهنگی(۱) نیز، ورزش به عنوان پدیده ای فرهنگی سبب می شود جوانان، بیش از دیگر قشرهای جامعه، تحت تأثیر الگوهای ورزشی قرار گیرند؛ الگوهای محبوبی که جوانان، رفتارهای اخلاقی و غیراخلاقی آنان را می پذیرند.

ازاین رو، بزرگنمایی رفتارهای پرخاشگرانه و غیراخلاقی بازیکنان محبوب فوتبال در رسانه ملی سبب می شود جوانان از آنها الگو بپذیرند. بنابراین، رسانهها باید در نمایش رفتارهای بازیکنان و مسئولان فوتبال، موشکافانه و مسئولانه دقت کنند.

همان گونه که اشاره شد، رسانهها در ایجاد فرهنگ و الگوهای اجتماعی، نقش انکارناپذیری دارند و نمایش ورزش در رسانهها، با توجه به جلوههای جوانمردی و اخلاقی پنهان در آن، میتواند به حرکتهای سازنده و مثبت اجتماعی و معرفی الگوهای اخلاقی و ارزشی به جامعه، به ویژه جوانان و نوجوانان بینجامد، ولی نکته قابل توجه این است که: در عمل، شاهد رخ دادهایی هستیم که خلاف این ادعا را اثبات میکند. نمایش رسانهای مسابقههای فوتبال، نه تنها شناساننده اخلاقیات و ارزشهای پذیرفته شده در فرهنگ و اعتقادات ما را نشان می دهد، بلکه سبب هیجانهای منفی و رفتارهای ضد اجتماعی و آشوبگرانه علاقه

۱- نظریه صنایع فرهنگی: بر اساس نظریه صنایع فرهنگی، این دسته از صنایع مانند رسانه های جمعی، ورزش و سینما نقش اساسی در اجتماعی کردن افراد به ویژه جوانان دارند، الگوهای رفتاری، سبک زندگی، عقاید، ارزش ها و شیوه اندیشیدن از طریق صنایع فرهنگی انتقال می یابند و روی رفتار جوانان اثر می گذارند. (مقاله صنایع فرهنگی، بهروز سعیدی، وبلاگ فرشید خدادوست)

ص: ۱۲۲

مندان به آن میشود؛ به گونهای که سال هاست نه تنها در داخل کشور، بلکه در کشورهای دیگر جهان، کم و بیش، شاهدیم که چه رفتارهای ضد اجتماعی و پرخاشگرانهای از سوی بازیکنان، کادر فنی و تماشاچیان این رشته رخ میدهد.

با توجه به اینکه ورزش میتواند اثرهای مهمی مانند: رواج دادن ارزشـها، ایجاد همبسـتگی و احساس افتخار ملی بر مردم داشته باشد؛ و این اثرهـا از طریق رسـانه هـا و به ویژه رسانه ملی به جامعه منتقل میشود؛ و از سویی، رسانهها در ایجاد الگوهای رفتاری مناسب و نامنـاسب نقشـی اساسـی دارنـد؛ هر فردی که در رسانه و ورزش، به ویژه فوتبال، حضور دارد؛ بایـد در برابر ایجاد فضای اخلاقی در ورزش احساس مسئولیت کند، زیرا رفتارهای اخلاقی و حفظ ارزشها، بیشتر از قوانین و مقررات ورزشی ارزش دارند. این مسئولیت، بیشتر از همه، متوجه مدیران و ورزشـکاران است. ازاین رو، مسـئولان رسانه نباید اخلاق را فدای قوانین ورزشی و حتی فدای قوانین رسانه که با اصول اخلاقی در برخی موارد مخالف است، بکنند.

یکی از مشـکلاتی که تیمها و عوامل ورزشی برای رعایت نکتههای اخلاقی با آن روبهرو هستند، تفاوتهای فردی و تعیین اخلاقی یا غیراخلاقی بودن رفتارهاست؛ در حالی که در شـرع مقدس اسـلام و فرهنگ غنی ملی ما، اصول اخلاقی، مشـخص و موجود است و مشـخص بودن این اصول، جزو نکتههـای اولیه اخلاـقی است. بنابراین، در زمینه اخلاق ورزشـی، مسـئولان، مـدیران و مربیان وظیفه دارند قوانین و اصول اساسی اخلاق و منش و روش اخلاقمحور را مشخص سازند و در تعامل با مسئولان رسانه ملی، نسبت به رواج یافتن و تثبیت این قوانین بکوشند.

ص: ۱۲۳

از سویی دیگر، لازم است رسانه ملی افزون بر رعایت اساس نامه و آیین‌نامه‌های موجود، برای برنامه‌های ورزشی خود، منشوری اخلاقی تدوین کند، تا برنامه‌های پرمخاطب ورزشی، این چنین افسارگسیخته، ناهنجاری‌های ورزشی را رواج ندهند، بلکه به صورت ضابطه‌مند و در مدار اخلاق و معنویت، به تولید و پخش برنامه‌های ورزشی بپردازند.

جذابیت‌ها و پویایی ورزش به ویژه فوتبال، علت مهمی برای جذب تعداد بیشماری از تماشاچیان و مخاطبان است. همین امر، توجه بیشتر مسئولان و عوامل آموزش و پرورش، فرهنگ، مسئولان ورزش و رسانه های گروهی، به ویژه رسانه ملی را می‌طلبد تا ارزش‌های اخلاقی و انسانی را با نمایش ورزش و نخبگان اخلاق‌مدار ورزشی، در رسانه‌های جمعی نهادینه سازند.

بر همین اساس، لازم است رسانه‌های گروهی، به ویژه تلویزیون، که پرمخاطب‌ترین رسانه کشور است، در نمایش ورزش، به ویژه فوتبال، که محبوب‌ترین ورزش کشور به شمار می‌آید، به ارزش‌های اخلاقی ورزش و نیز ارزش‌های موجود در جامعه توجه ویژه داشته باشند و به جای نمایش دادن و اهمیت دادن به بداخلاقی‌های ورزشی و حاشیه‌های منفی و مچگیری از مدیران و بازیکنان؛ و به اصطلاح «نمایش زرد رسانه‌ای» و افشای اسرار اشخاص حقیقی و حقوقی و دیگر زشتی‌های ورزش، بر ارزش‌های اسلامی موجود در ورزش تأکید ورزند.

صفات مثبت و رفتارهای جوانمردانه، مانند: احسان و نیکوکاری ورزشکاران، زیبایی‌های اخلاق ورزش، که البته کم هم نیستند؛ و معرفی الگوهای اخلاق‌محور باید در رسانه، بزرگ و برجسته جلوه داده شود.

ص: ۱۲۴

انعکاس جریمه و تنبیه متخلفان میتواند افزون بر عبرت‌آموزی، سبب یادگیریهای اجتماعی در کسب رفتارهای مبتنی بر اخلاقیات و دوری از رفتارهای ضد اجتماعی و پرخاشگرانه شود.

۶. آسیب های برنامه های ورزشی در رسانه از بعد اخلاقی

پس از پرداختن به نقش رسانه ها در ورزش، اینک می توان نمونه هایی از آسیب های اخلاقی رسانه در ورزش را ذکر نمود.

الف) کم توجهی به ورزش های پایه (در کلیه رشته ها)، ورزش مادر (دومیدانی) و ورزش شهرستان ها که نوعی تبعیض محسوب می شود.

چنان چه رسانه ملی در عوض پخش مسابقات غیر مهم لیگ های اروپایی و یا پخش مسابقات رالی اتومبیل در مالزی و ایتالیا و ... رالی موتورسواری در کشورهای گوناگون، مسابقات شهرستان ها و رشته های مختلف ورزشی را پخش کند، می تواند به ورزش کشور کمک کند. این امر می تواند به صورت های گوناگونی عملی شود:

یک تشویق نوجوانان و جوانان به شرکت در رشته های مختلف سبب بروز استعدادهای نهفته آنان می شود و آن گروه از نوجوانان و جوانانی که به علل مختلف از حضور در تیم های فوتبال بازمانده اند، فرصت حضور در دیگر رشته ها را پیدا کنند. این بدان معناست که رسانه ها، از نظر موظفند از یک سو، جامعه و به ویژه نسل جدید و نوپای آن را به سوی ورزش راه نمایی کنند و از دیگر سو، در برنامه های متعدد و متنوع خویش، ویژگی ها و نتایج گرایش به ورزش های مختلف را توضیح دهند و آنان را به سمت ورزش هایی سوق دهند که استعدادهای شان در آن شکوفا می شود.

ص: ۱۲۵

دو وقتی مسابقات شهرستان ها و رشته هایی به غیر از فوتبال، آن هم فقط لیگ برتر، از رسانه ملی به تصویر درآید، شرکت های تبلیغاتی و صنایع، به عنوان حامی مالی و به اصطلاح اسپانسر، به حضور و شرکت در ورزش تشویق می شوند. همچنین با شرکت در تبلیغات میدانی، هم به معرفی و عرضه کالای خود می پردازند و هم از محل پرداخت حق تبلیغ، به رشته ورزشی و مکان ورزشی موردنظر کمک می کنند. این کار، علاوه بر کمک به تولید ملی، سبب تقویت دیگر تیم ها و به طور کلی سبب حضور بخش خصوصی در ورزش می شود و در نهایت به پیشرفت ورزش کشور کمک شایانی خواهد کرد. این جاست که رسانه ملی، در پویایی جامعه و نشاط آن که جامعه ای عاری از چالش های اجتماعی است، نقش آفرین می شود.

بدیهی است پر کردن اوقات فراغت، با به تصویر درآوردن ورزش شهرستان ها و رشته های مختلف ورزشی و نیز تشویق افراد جامعه به ورزش، باعث پاکی بیشتر جامعه از فساد نظیر: اعتیاد، فحشا و ... می شود. رسانه ملی، این گونه می تواند در زدودن پستی ها در جامعه و حاکمیت اخلاق در اجتماع ایفای نقش کند.

ب) مسئله دیگر صداهایی است که هنگام پخش مسابقه و یا بعد از آن، از محیط به گوش می رسد. پخش برخی سخنان سخیف و بی پایه و اَعمال برخی تماشاگرنماها، که ناشی از هیجان است آسیب هایی را در بر دارد.

به این موارد، می توان صحبت های برخی مربیان، مدیران و بازیکنان را افزود که معمولاً بعد از مسابقه انجام می شود. متأسفانه، برخی مربیان، به علل گوناگونی رشته کلام و زمام بیان را از دست می دهند و

ص: ۱۲۶

حرف هایی می زنند که نه تنها در شأن آنها، در جایگاه مربی و معلم نیست، بلکه سخنانی است که ممکن است آثار سویی برای آنان داشته باشد.

۷. رویکرد افراطی به ورزش

جوانان ما، که قشر عظیمی از جامعه را تشکیل می دهند، دارای گرایشی هستند که محور عمده آن، هیجان آوری و جنجالی بودن و ورزشِ همراه با فعالیت های شدید جسمی است. شاید در اثرگذاری از این گروه است که این گرایش، به گرایش بیشتر افراد جامعه، تبدیل شده است.

میان این گرایش و رسانه ملی، رابطه ای دوسویه برقرار است؛ به گونه‌ای که هر چه این گرایش قوی تر شود، رسانه ملی به آن بیشتر می پردازد و در این صورت، این گرایش طرف داران بی شماری پیدا می کند. ازاین رو، لازم است برنامه ریزان و برنامه سازان رسانه ملی، از عواقب منفی نگرش افراطی به این گرایش غافل نباشند.

در حقیقت، رسالت رسانه، انعکاس درست، آموزش اصولی، فرهنگ سازی متناسب با نیازها و بالا بردن تخصص مخاطبان در موضوعاتی پرفایده است.

آنچه مسلم است رسانه نباید تحت تأثیر گرایش های دروغین و گذرا، سیاست و رسالت خود را تغییر دهد. همچنین نباید سیاست های گروهی خاص را درباره ورزش دنبال کند. گرایش به خواست گذرا و نه چندان معقول جامعه، در برهه های خاص زمانی را، نیز نمی توان سیاست گذاری کلان رسانه درباره ورزش دانست.

آن چه اهمیت رسالت رسانه را دوچندان می کند، این است که: طیف

ص: ۱۲۷

گسترده مخاطبـان رسـانه و هواداران چنین برنامه هایی، با خواسـته های یکسان، در ظاهر، رسانه را تحت تأثیر قرار داده انـد؛ تا آنجا که، رسـالت رسـانه، به بیان پاسـخی مناسب با خواسـته های مردم تبـدیل شـده است! زشتی این کار، در این زمان بیشتر نمایان شـده است؛ زیرا ورزش امروز ما، دیگر شـباهت ریشه ای چندانی با ورزش سنتی و ملی ما ندارد. آنچه در جامعه ما به اسم ورزش شناخته میشود، تقلید کاملی از ورزش های غربی است.(۱)

لازم است رسانه ملی در برنامه های ورزشی خود رویکرد پهلوان پروری به جای قهرمان پروری را سرلوحه قرار دهد و به جای تقلید صرف از سبک برنامه سازی غربی، آیین های سنتی و ملی ورزش را از نظر دور ننماید.

۱- فرهنگ ورزشی در سیما، مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما، ۱۳۷۷.

ص: ۱۲۸

ص: ۱۲۹

فصل پنجم: بایدها و نبایدهایاخلاق ورزشی بانوان در رسانه

اشاره

فصل پنجم: بایدها و نبایدهایاخلاق ورزشی بانوان در رسانه

ص: ۱۳۰

ص: ۱۳۱

۱. ورزش بانوان در اسلام

اگر ورزش برای حفظ و کسب سلامتی و مقاومت در برابر بیماری ها است، زن و مرد در امر ورزش تفاوتی ندارند، اما همان گونه که اسلام برای ورزش مردان شرایطی قرار داده و نیز سازمان های ورزشی، مقررات و قوانین و محدودیت هایی را برای هر ورزشی اندیشیده اند، اسلام برای ورزش بانوان نیز شرایطی را مطرح کرده است.

از نظر اسلام، پرداختن بانوان به ورزش های گوناگون، تا آن جایی که برای آنها ضرری نداشته باشد و مستلزم فعل حرام دیگری نباشد، جایز است؛ زیرا هر کاری، تا زمانی که دلیلی بر حرمت آن نداشته باشیم، جایز خواهد بود.

اسلام نمی خواهد زنان را از ورزش منع کند، بلکه همان گونه که از فرمایش های حضرت علی علیه السلام خطاب به امام حسن علیه السلام فهمیده می شود،(۱) می خواهد تماس مردان نامحرم را با زنان به حداقل برساند؛ زیرا هر چه این تماس بیشتر باشد، خطر به فساد و سقوط کشیده شدن زنان و در نتیجه جامعه، بیشتر خواهد بود.

۱- نهج البلاغه، ترجمه: فیض الاسلام، نامه ۳۱.

ص: ۱۳۲

۲. مخالفان ورزش بانوان

شهید دکتر سید رضا پاک نژاد(۱) می گوید: «متخصصان امر عقیده دارند ۵۰ درصد زنان ورزشکار، روحیه زنانه خود را از دست می دهند و چون برای رسیدن به مقام قهرمانی بین المللی، متحمل ممارست و تمرین های مداوم و مشکلی شده اند، خواه ناخواه خشن، بار آمده اند و به درشتی حرف می زنند. زنان نباید فوتبال و راگبی بازی کنند. اینها ورزش های ظریف و زنانه نیستند، آنها باید والیبال و بسکتبال بازی کنند، بدون اینکه لطف زنانه خود را از دست بدهند».(۲)

نویسنده کتاب اولین دانشگاه و آخرین پیامبر در ادامه، درباره ورزش زنان می نویسد: روزنامه دیلی میرور در انگلستان، اعلام کرد، از نظر علمی ثابت شده است که: ورزش، زنان و دختران را بدترکیب و زشت می کند. زنان و دخترانی که ورزش می کنند، زیبایی اندام و برجستگی های زنانه خود را از دست می دهند و اندام و جثه ای قوی مانند مردان پیدا می کنند.

کسی که این نظریه را از ابتدا در نظر داشته و اخیراً آن را به اثبات رسانیده است، پروفسور دکتر لودویک پروکوپ، کارشناس پزشکی و ورزشی، است. این پزشک معروف، در مسابقات المپیک مکزیک، ۹۱۱ دختر ورزشکار را معاینه و مشاهده کرد بیش از نیمی از این دختران، زیبایی اندام خود را از دست داده و شبیه مردان شده اند.(۳)

۱- نماینده دوره اول یزد در مجلس شورای اسلامی که در حادثه انفجار حزب جمهوری اسلامی ایران در تیرماه سال ۱۳۶۰ به شهادت رسید.

۲- سید رضا پاک نژاد، اولین دانشگاه و آخرین پیامبر، ج ۱۴، صص ۱۶۴ و ۱۶۵.

۳- سید رضا پاک نژاد، اولین دانشگاه و آخرین پیامبر، ج ۱۴، صص ۱۶۶ ۱۶۹.

ص: ۱۳۳

از دیگر مخالفان ورزش بانوان، که خود از مسئولان ارشد ورزش در سطح بین المللی است، آقای خوزه کالیگال، رئیس انجمن بین المللی مدارس عالی تربیت بدنی است که می گوید:

من بـا مسابقـات و رقـابت های علنی و آشـکار بین زن و مرد مخالفم.... . من معتقـدم، ضـمن اینکه به هر عقیـده مخالف دیگری نیز احترام می گذارم، که یکی از بزرگ ترین دلایل زیستن ما در این عالم، آن است که زن و مرد با یکدیگر تفاوت دارند.(۱)

مشخص شـد ورزش کنترل شـده، برای شادابی، صـحت جسم و روح زن مفید است و اشـکال شـرعی ندارد، ولی همه اینها باید در پوشش و حجاب لازم، محیط سالم و امن و تحت کنترل و مراقبت انجام بگیرد.

با توجه به احکام شـرعی ای که ذکر کردیم، میتوان نتیجه گرفت: ورزشـکاران که خود بخشی از جامعه اسلامی هستند، میتوانند در مقـام عمـل به اعتقـادات خود، این مسائـل را در نظر بگیرنـد و رسـانه ملی نیز که به شـهرت و اعتبار آنان کمک می کنـد، با تکیه و تأکید بر این مسائل، الگوهای ورزشی مناسبی را به جوانان جامعه اسلامی معرفی می کند.

با توجه به انعکاس حضور بانوان در ورزش از طریق رسانه ملی، دست انـدرکاران این رسانه و نیز بانوان ورزشـکار بایـد به قواعـد و مسائلی توجه کنند که مبتنی بر فرهنگ اسلامی و دستورالعمل های صنفی رسانه است.

در این فصل به برخی از آنچه شایسته زنان ورزشکار است و

۱- فصل نامه ورزش، شماره سوم، صص ۴۲ و ۴۳.

ص: ۱۳۴

همچنین رفتارهـایی که این بانوان بایـد از آن پرهیز کننـد به همراه دسـتاوردهایی که این بایـدها و نبایـدها دارنـد و وظیفه رسانه در پوشش دادن یا پوشش ندادن این موارد را یادآور می شویم.

۳. بایدهای اخلاق ورزشی بانوان

خـانواده کوچک ترین واحـد اجتماعی است و اگر بناست فرهنگ جامعه سالم بمانـد و ارتقاء یابـد، بایـد نظام خانواده تثبیت شـده، محکم تر گردد و در این واحد کوچک اجتماعی، زن محور اصلی است.

توجه بیش از انـدازه به ورزش بانوان و ترویج ورزش قهرمانی زنان بدون توجه به نقش اساسـی آنان در اسـتحکام بنیان خانواده می تواند ریشه های جامعه را سـست کند و به تدریج باعث تغییر فرهنگ و زوال آداب و رسوم شایسـته موجود در جامعه اسلامی ایران شود. رهبر نظام، ورود زنان بر عرصه های مختلف اشـتغال را امری لازم و ضـروری می دانند اما شرایطی را نیز برای آن قائل هستند. این شرایط در بیان ایشان عبارتند از: «۱. تحت الشـعاع قرار نگرفتن وظایف اصلی زن از قبیل همسرداری، نقش مادری و... ۲. جدی گرفتن مسئله محرم و نامحرم».(۱)

رسالت رسانه ملی این است که به کمک کارشـناسان امور خانواده و نیز از طریق معرفی خانم های ورزشـکارِ موفق به تبیین وظایف همسری، خانه داری، فرزندپروری برای زنان ورزشکار و بیان جایگاه آنان در خانواده بپردازد:

۱- بخشی از بیانات مقام معظم رهبری، ۱۴/۱۰/۱۳۹۰.

ص: ۱۳۵

الف) توجه به ارتباط خوب بانوان ورزشکار و خانواده

الف) توجه به ارتباط خوب بانوان ورزشکار و خانواده

انعکـاس حضور بـانوان در عرصه ورزش بایـد به گونه ای باشـد که آنـان مجرد از خـانواده و فعّـال مـا یشاء معرفی نشونـد و همواره حضور خانواده زنانِ ورزشـکار به عنوان تشویق کننده، حامی، ناظر و مشاور در کنار آنان در برنامه های رسانه لحاظ شود. واضح و مشـخص است اگر زنان جامعه اسـلامی ما اراده حضور در ورزش [تفریحی قهرمانی] را داشـته باشـند، هماهنگی و همراهی خانواده آنان، نقش اصـلی در تحقق این خواسـته و موفقیت های بعـدی دارد. علاوه بر این مطلب، می توانـد از به هم گسـیختگی خانواده و ایجـاد ناهنجـاری هـایی که بر اثر حضـور بـدون حـد و مرز بـانوان در فعـالیت هـای اجتمـاعی، فرهنگی و ورزشـی به وجود می آید جلوگیری شود.

توجه به خانواده و اسـتفاده از حضور خانواده در کنار فعالیت های هر فرد، به خصوص ورزشـکار و خصوصاً ورزشکاران بانو نه تنها امری اخلاقی است بلکه منتهی به رفتارهای اخلاق مدار می شود.

ب) بازتاب صفات پسندیده و شایسته بانوانِ ورزشکار

ب) بازتاب صفات پسندیده و شایسته بانوانِ ورزشکار

ادب، تواضع، وظیفه شناسـی، ایثـار، تعـاون، اطـاعت از والـدین، احترام به مربی و پیشـکسوت و اهتمام به تعلیم و تربیت و تمکین از همسر از ویژگی های شایسته و بایسته بانوان ورزشکار است.

بـانوان ورزشـکاری که از این اوصـافِ پسـندیده برخوردارنـد بایـد در جایگاه شاخصِ زنِ مسـلمانِ ایرانی ورزشـکار معرفی شونـد؛ چراکه قابلیت الگو شدن برای دیگران را دارند.

تهیه کنندگان، کارگردانان و مصاحبه گیران با پشتیبانی مادی و معنویِ

ص: ۱۳۶

مدیران میانی و ارشد سازمان صدا و سیما بایستی این گونه ایده آل های اخلاقی را که در رفتار و گفتار و کردارِ زنان ورزشکار ظهور و بروز پیدا کرده، مبنای گزارش ها، مصاحبه ها و مستندهای خود قرار دهند تا گامی برای رسیدن به جامعه آرمانی بردارند.

ج) ترویج سبک زندگی اسلامی ایرانی

ج) ترویج سبک زندگی اسلامی ایرانی

هویت هر شخص، جزئی جدانشدنی از اوست، یعنی انسان فاقد هویت همواره سرگشته، حیران و فاقد روش و منش مشخص است. این هویت به اعتقادات دینی و فرهنگ هر جامعه باز می گردد. ورزشکاران محترم ایران اسلامی دارای پشتوانه ای غنی از فرهنگ و سنن و آداب با سابقه ای بیش از ۴۰۰۰ سال هستند و از نظر معنوی و دینی، مکتبی را که پیامبر خاتم، حضرت محمد صلی الله علیه و آله ، منادی آن است، قبول کرده اند؛ پس همواره باید بر این هویت متکی باشند و به آن ببالند. این هویت در شیوه و نوع زندگی، نوع تکلم، نحوه پوشش و آرایش افراد جامعه اثر می گذارد. ورزشکاری که به هویت خود افتخار می نماید، بایستی این افتخار را همواره به همراه خود در حرکات، رفتار و گفتار نشان بدهد و در عرصه های بین المللی به عنوان نماینده فرهنگ غنی اسلامی ایرانی، انعکاسی از سبک و نوع زندگی خود را نمایش داده و مدافع فرهنگ متعالی خودش باشد و در مواجهه با دوربین رسانه ها و گزارش های رسانه ای از سبک زندگی اسلامی ایرانی دفاع و آن را تبلیغ کرده و ترویج دهد.

نکته:تهیه ویژه برنامه هایی مخصوص بانوان ورزشکار که در آن آسیب ها و خطراتی را که از طریق ورزش متوجه آنان می شود بررسی

ص: ۱۳۷

کند و به بانوانِ ورزشکار، خطراتی که در حیطه مسائل آناتومیک فیزیولوژی، رفتار، اخلاق و امکان تضعیف حس زنانگی آنان وجود دارد را هشدار و اخطار دهد.

این ویژه برنامه های توصیه شده و نکات مورد تذکر در راستای تحقق یکی از اصلی ترین اصول اخلاقی یعنی سلامتی و «حفظ الصحه»(۱) است که شرع مقدس بر آن تأکید می کند.

د) کنترل احساسات و غلبه بر هیجان ها

د) کنترل احساسات و غلبه بر هیجان ها

از ویژگی بارز اغلب بانوان، احساسات شدید و بروز واکنش های احساسی، هیجانی و عاطفی نسبت به وقایع اتفاق افتاده پیرامون ایشان است.

این غلبه هیجان در برخی موارد تدبیر و خردورزی شان را تحت تأثیر خود قرار می دهد و در شرایط بروز خشم یا شَعف و ذوق به اظهارنظرهای احساسی یا رفتارهای خارج از عرف و شأن می انجامد و ناگوارتر آنکه این گونه اظهار احساسات که اغلب خارج از اخلاقیات است از طریق رسانه منعکس شود.

در کلامی منسوب به امام امیرالمؤمنین علی علیه السلام آمده، که می فرماید: «به هنگام خشم، نه تصمیم، نه تنبیه، نه دستور».(۲)

در مراتب شدیدتر و مذموم تر اینکه سخنان خصوصی و طبقه بندی شده که ورزشکار از آن مطلع است، در مواقع هیجان و غلبه احساسات بازگو شده که از دو جهت خلاف شرع و خلاف اخلاق است: یکی

۱- الصحهُ افضل النعم؛ سلامتی بالاترین نعمت می باشد. تمیمی آمدی، غررالحکم و دررالکلم، ج ۱، ص ۲۶۳.

۲- سایت راهکار مدیریت، ۲۸/۷/۱۳۸۷.

ص: ۱۳۸

اینکه إفشاء سرّ گناه است و دیگر اینکه به تعبیر روایات مجالس ، امانات(۱) هستند و باید حفظ امانت شود و نبایستی عصبانیت و هیجان، منتهی به افشاء سرّ و امانت شود و بر اثر افشاء و بازگویی مطالب مطرح شده «خیانت در امانت» اتفاق بیفتد.

از طرفی در صورت نیـل به قهرمـانی و افتخـارات ورزشـی و کسب سـهمیه هـای مسابقـات مختلف، برخی افراد و به خصوص بانوان محترم، به دلیـل خصوصـیات روحی، چنان دچار ذوق زدگی و شوق زائدالوصـفی می شونـد که امکان دارد این هیجان شورآفرین، آنـان را به مـدح و ثنای بی حـد و مرز از فدراسـیون مربوطه و یا اشـخاص و سازمان های گوناگون بکشانـد و این گونه ای از تملّق است که به شدت از نظر اخلاقی و شـرعی ناپسند شمرده شده است.(۲) یـا اینکه در اثر غرور و پیروزی فرصت انتقام گیری مناسبی از افراد حقیقی و یا سازمان هایی که با این ورزشـکار بی مهری نموده انـد به دست می آید. در هر حال بایستی ورزشـکاران عزیز و به خصوص بـانوان محترم در همه حـال و مخصوصاً در پی شـکست هـا یـا پیروزی های غرورآفرین، مسائل اخلاقی را که ریشه در شریعت مقدس اسلام دارد رعایت بنمایند.

وظیفه ورزشـکاران این است که هنگـام حضور در رسانه ملی مراقبت بیشتری نسـبت به گفتار و رفتار خود داشـته باشـند؛ چراکه در برنامه ای که بیننده و شنونده آن زیاد است، خطا و اشتباه بیشتر است.

۱- پیامبر اکرم۹: المجالس بالأمانه و إفشاءُ سِرِّ أخیکَ خیانَهٌ؛ محمدتقی مجلسی، بحارالانوار، ج ۷۷، ص ۸۹، ح ۳.

۲- لَیْسَ مِنْ أخلاقِ المؤمنِ التَمَلُّقْ؛ چاپلوسی از اخلاق مؤمن نیست: میرزا حسین نوری، مستدرک الوسائل، ج ۸، ص ۴۶۷، ح ۱۰۰۳۲.

ص: ۱۳۹

وظیفه رسانه هم این است که از مرحله ضبط و انجام مصاحبه تا مرحله پخش، همواره مصاحبه کننده تا مدیر شبکه، همگی مراقب عدم انعکاس سیّئات اخلاقی بوده و این گونه ثابت کنند که خود از اخلاق اسلامی و آداب اجتماعی برخوردار و با رعایت «اصول کلی» برنامه سازی سازمانی و رعایت «خط مشی کلی» و مقررات موجود در سازمان صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، گونه ای از اخلاق رسانه ای را که تبعیت از قوانین صنفی است به نمایش گذارند.

بدین ترتیب گامی در راستای تحقق اخلاق ورزشی بانوان در رسانه برداشته می شود.

مصاحبه ها و گفت وگوهای بی شماری از بانوان ورزشکار و قهرمانان ورزشکارِ زن ضبط و پخش شده و موجود است که همگی حاوی رعایت آداب گفت وگو، تواضع، حق شناسی، قدردانی، متانت و حُجب و حیای این دسته از ورزشکاران را دارد. بایسته است رسانه ملی این گونه گزارش ها را تحت عنوان «مستند» یا «تاریخ ورزشی بانوان» بازنمایی و بازپخش کند تا علاوه بر قدردانی از این گرامیان، نسبت به فرهنگ سازی و نیز گسترش فرهنگ حجاب و عفاف و معرفی الگوهای ورزشی زن موفق، وظیفه اخلاقی و صنفی خود را به طور شایسته عملی سازد.

ه) حفظ حجاب

اشاره

ه) حفظ حجاب

از دیگر بایدهای اخلاقی بانوان ورزشکار که بایستی در جامعه، به ویژه در رسانه ملی رعایت کنند حفظ حجاب و حیاست و صدا و سیما بر اساس تصریحات قانونی و صنفی (که در ادامه به فهرست آن اشاره

ص: ۱۴۰

می کنیم) باید از تولید و پخش هرگونه برنامه ای که منافی عفت، حیا و حجاب بانوان است جلوگیری کند.

توان بالای رسانه ملی و وظیفه او اقتضا می کند که به روش های مختلف و در برنامه های گوناگون و به خصوص برنامه هایی که اثر بیشتری بر مخاطب می گذارد، به بیان لزوم حفظ حجب و حیا و عفت همت گمارد و با الگوسازی مناسب از بانوان موفقی که توانسته اند در عرصه های مختلف اجتماع با رعایت حدود شرعی به موفقیت برسند فرهنگ حجاب را تقویت کند و سرانجام، جامعه سالم و آرمانی را به وجود آورند.

برلسون(۱) و جان ویتس(۲) در رابطه با اثرگذاری وسایل ارتباط جمعی می نویسند:

اثرگذاری وسایل ارتباط جمعی بسیار وسیع و گوناگون می باشد. این آثار ممکن است در درازمدت یا در کوتاه مدت بروز نماید. ممکن است قوی یا ضعیف باشد. این آثار ممکن است روانی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی باشد و همچنین احتمال دارد به روی عقاید، ارزش ها، مهارت ها سلیقه ها و رفتارهای ظاهری تأثیر بگذارد.(۳)

آنچه مسلّم است رادیو و تلویزیون (رسانه ملی) به دلیل فراگیری و جذابیت ها و سهل الوصول بودن می تواند سهم بیشتری در الگوسازی و فرهنگ آفرینی ایفا نماید. پس رسانه ملی می تواند با حذف رسانه ای زنانِ

۱- Berelson.

۲- Jan witz.

۳- کاظم معتمدنژاد، وسایل ارتباط جمعی، ص ۳۱.

ص: ۱۴۱

ورزشکار که نسبت به این واجب الهی (حجاب) بی توجه بوده و بر اثر ارشاد و راهنمایی متولیان امر حاضر نیستند حریم شرعی و باورهای اعتقادی جامعه اسلامی را رعایت کنند، از ترویج منکر از سوی این ورزشکاران جلوگیری کند. در مقابل با بزرگ نمایی و ارزشی جلوه دادن بانوان محجب و عفیف، که خوشبختانه در عرصه ورزش بسیارند، به الگوسازی مناسب و گسترش فرهنگ حجاب کمک کند و این سجیه اخلاقی و فضیلت رفتاری بانوان ورزشکار را ارج نهد و از جهت اشاعه معروف در مناسبت های مختلف، پوشش خبری دهد و به مصاحبه، تهیه مستند، برگزاری نشست های فرهنگی، معرفتی با این دسته از بانوان ورزشکار، اقدام کند.(۱)

یک حجاب در شریعت اسلامی

لزوم پوشش و حفظ حجاب برای زنان از ضروریات (بدیهیات واجبات) دین است که ریشه وجوب آن در قرآن(۲) و روایات و سیره معصومان علیهم السلام است. کتاب های تفسیر و اعتقادی، درباره این موضوع مفصل بحث کرده اند. درباره میزان پوشش زنان (خودپوشی زن از نامحرم)، در رساله های عملیه که راهنمای فقهی و شرعی مؤمنان است، حد واجب آن پوشاندن تمام بدن به جز قرص صورت و دو دست از مچ به پایین از نامحرم بیان شده است. علاوه بر حجاب که پوشاندن محسوب می شود باید شرم، عفاف و حیا و

۱- مقام معظم رهبری می فرمایند: همه باید قلباً از زنان ورزشکارمان که در میدان ها، با حجاب و عفاف و با متانت و با وقار حاضر می شوند تشکر کنند. (۳۰/۱۲/۹۱) نکته: تشکر رسانه می تواند با پوشش خبری و رسانه ای و ... صورت پذیرد.

۲- نور: ۳۰ و ۳۱.

ص: ۱۴۲

حفظ حریم زن از نامحرم که اصل عدم تبرّج(۱) که اصلی قرآنی است لحاظ شود. بنابراین شهید مطهری این گونه عنوان می کند: «پوشش و حجاب زن در اسلام این است که زن در معاشرت با مردان خود را بپوشاند و به جلوه گری و خودنمایی نپردازد».(۲)

پس مقصود از حجاب اسلامی، پوششی است که دارای دو ویژگی باشد:

۱. حدود شرعیِ پوشش در آن رعایت شده باشد؛ به گونه ای که طبق دستور قرآن کریم زیبایی بدن آشکار نشود.(۳) بنابراین، لباس های تنگ و چسبان که اندام زن در آن به خوبی نمایان است با وجود اینکه در ظاهر امر، بدن او را پوشانده ولی چون شکل و حجم و اندام بدن را نمایان می سازد، نمی تواند حجاب و پوشش اسلامی به شمار آید.

۲. با خودنمایی و جلب نظر نامحرمان همراه نباشد.

به عبارت دیگر، حجاب به معنای پوشش اسلامی بانوان دارای دو بُعد ایجابی و سلبی است. بُعد ایجابی آن، وجوب پوشش بدن و بُعد سلبی آن حرام بودن خودنمایی به نامحرم است و این دو بُعد باید در کنار هم قرار گیرند تا حجاب اسلامی محقق شود.(۴)

۱- تَبَرُّج: به معنای به جلوه در آوردن و زیبایی خود را نشان دادن است، مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۱۴، ص ۴۳۹؛ نشان دادن زینت و محاسن خود به مردان، دهخدا، ج ۴، ص ۶۳۶۳.

۲- مرتضی مطهری، مسئله حجاب، ص ۶۲.

۳- قرآن کریم در سوره نور آیه ۳۱ خطاب به زنان مؤمن می فرماید: «لایُبدینَ زِینَتَهُنَّ؛ زینت هایشان را آشکار نسازند»: مفسران مصداق زینت در آیه شریفه را بدن زن می دانند که وَجه (صورت) و کفین (دست ها تا مچ) از پوشاندن استثنا شده است. نک: ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۱۴، ص ۴۳۹.

۴- فریده پیشوایی و مریم رضایی، حجاب و عفاف در سیما، ص ۱۶.

ص: ۱۴۳

دو عفاف

بیان شد از بایسته های اخلاقی بانوان ورزشکار در مواجهه با دوربین های رسانه و حضور در رسانه ملی، حفظ حجاب به همراه عفاف است: بنابراین، ضروری است درباره مفهوم و انواع عفاف توضیح مختصری داده شود تا هم برای ورزشکاران محترم و نیز تهیه کنندگان و کارگردانان صدا و سیما یادآوری شود.

اول مفهوم عفاف

اول مفهوم عفاف

عفاف «حالت نفسانی است که انسان را از غلبه شهوت باز می دارد»(۱) و این واژه در قرآن به معنای خودنگهداری یا «خویشتن داری» آمده که خویشتن داری از شهوات (نور: ۳۳) و خویشتن داری در استفاده از مال حرام یا شبهه ناک (نساء: ۶) و عفت ورزی فقرا (بقره: ۲۷۳) در دامنه معانی لغت قرار می گیرند. دهخدا این گونه این واژه را تعریف می کند: عفاف یعنی پارسایی، پرهیزگاری، نهفتگی، پاکدامنی، خویشتن داری.(۲)

عفاف که امری درونی است، مانند حجاب اختصاص به بانوان ندارد و شامل مردان هم می شودولی چون زنان مظهر زیبایی، جمال و جاذبه هستند حفظ عفت از آنان بیشتر انتظار می رود.

دوم دامنه عفت

دوم دامنه عفت

۱. عفت در فکر: عالی ترین مرتبه عفت که متصف به آن در درجات بالای تقوی قرار دارد عفت در فکر است، به گونه ای که انسان حتی فکر گناه نکند و تمایلات قلبی و اندیشه خود را از گناه حفظ کند.

۱- علی اکبر قرشی، قاموس قرآن، ج ۵، ص ۱۸.

۲- علی اکبر دهخدا، لغت نامه دهخدا، ج ۳۰، ص ۳۳۲.

ص: ۱۴۴

۲. عفت در نگاه: خداونـد به مردان و زنان مؤمن دسـتور می دهـد چشـمان خود را از نامحرم بپوشاننـد،(۱) چراکه نگـاه آلوده زمینه ساز فحشا و آلودگی های اجتماعی است. همان گونه که امیرمؤمنان، علی علیه السلام ، تأکید دارد: «اَلْعُیونُ مَصائِدُ الشیطان؛ چشم ها، دام های شیطان هستند.»(۲) بنابراین فرموده است: «غَضُّ الطَّرْفِ مِنْ أفْضَلِ الوَرَعْ؛ پایین انداختن چشم از برترین پارسایی هاست».(۳)

سوم عفاف در گفتار

سوم عفاف در گفتار

با توجه به مفهوم عفت، گستره این بایـد اخلاقی در کلام و گفت وگو نیز کشیده می شود. خطاب قرآن کریم به همسران پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله این است:

پس به ناز سخن مگویید تا آنکه در دلش بیماری است طمع ورزد و گفتاری شایسته بگویید. (احزاب: ۳۲)

به عقیـده مفسـران قرآن کریم هرچند خطاب کلام الله به همسـران پیامبر است ولی بر اساس سیاق آیات قرآن و سیره و گفتار خود پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله این حکم عام است.(۴) زنان مسلمان نبایـد به گونه ای هوس انگیز سخن بگویند تا کسانی که در دلشان مرض است در آنان طمع کننـد. به عبارت دیگر، گفتاری که سبب به گناه افتادن دیگران باشـد خلاف گفتار عفیفانه بوده و حرام است.

پس لازم است بانوان ورزشکار که در رسانه ملی به اَشکال مختلف

۱- نور: ۳۰ و ۳۱.

۲- غررالحکم و دررالکلم، ج ۱، ص ۲۳۵.

۳- غررالحکم و دررالکلم، ج ۴، ص ۳۸۱.

۴- ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۱۷، ص ۲۹۰.

ص: ۱۴۵

حضور دارنـد، از هرگونه سـخن گفتن با ناز و غمزه صـدا و همراه با تغییر صـدا به شـکل تحریک آمیز، که زمینه ساز انحراف افراد شهوت ران است پرهیز نماینـد و بداننـد که چون اغلب مخاطبـان برنـامه های ورزشـی جواناننـد و آنها بیشتر در معرض وسوسه های شیاطین هسـتند و از نظر کمّیّ هم تعـداد قابل ملاحظه ای را تشـکیل می دهند، سـخن گفتن با شـرایط ذکر شده چیزی جز معصـیت الهی و برانگیختن خشم خداوند و ظلم به این دسته از مخاطبان را به همراه ندارد. هرچند یقین نداشته باشند که مخاطب به گناه می افتد ولی در همین حد که احتمال عقلایی مبنی بر به گناه انداختن بیننده و شنونده داشته باشند خلاف شرع است.(۱)

چهارم رفتار عفیفانه

اشاره

چهارم رفتار عفیفانه

بخشـی از حضور زنان در ورزش همراه است با معاشـرت با مردان نامحرم. اسلام اجازه حضور بانوان در عرصه های اجتماعی را می دهد ولی شرایطی برای آن قائل است که بایستی بانوان محترم (که اصول و قواعد اسلام را پذیرفته) آن را رعایت نمایند. این شرایط عبارتند از:

الف) صحبت و معاشرت در حد ضرورت

الف) صحبت و معاشرت در حد ضرورت

در داسـتان حضـرت موسـی علیه السـلام و دختران حضـرت شعیب می خوانیم که وقتی حضرت موسی علیه السلام از دختران شعیب پیامبر پرسـید: شـما اینجا چکار می کنید؟ و کار شما چیست؟ در جواب خیلی کوتاه گفتند: ما منتظریم تا دیگر چوپانان، گوسفندان خود را سیراب کنند و پس از اینکه از محل

۱- در فقه اسلامی احتمال عقلایی به اطمینان تفسیر می شود و اطمینان در حکم یقین می باشد.

ص: ۱۴۶

آب دور شدند ما گوسفندانمان را ببریم و سیراب کنیم». (قصص: ۲۳) و در توجیه اینکه چرا و به چه دلیل ما وظیفه چراندن گوسفندان را به عهده گرفته ایم گفتند: «و در حالی که پدر ما مردی سالخورده و از کار افتاده می باشد». (قصص: ۲۳)

همان گونه که از ظاهر آیات بر می آید گفت و گوی جناب موسی علیه السلام با دختران شعیب به دلیل زیر بوده است:

نخست بر اساس ضرورت بوده؛

دوم به مقدار ضرورت و کم انجام گرفته؛

سوم جواب دختران نیز کوتاه و به مقدار ضرورت بوده است؛

چهارم اینکه علت کار کردن خود (حضور در عرصه اجتماع و اشتغال) را سالخوردگی و ناتوانی پدر خود عنوان نموده اند (ضرورتِ حضور در فعالیت های اجتماعی اقتصادی)

ب) معاشرت همراه با متانت

ب) معاشرت همراه با متانت

برخی در رفتار و معاشرت خود هنگام صحبت نمودن از «زبان بدن» استفاده می نمایند که شامل حرکات موزون و نیز حرکات معنی دار اندام های بدن است. استفاده از حرکات ابرو، چشم، صورت و بالا انداختن شانه ها و... در مواقع انکار و تعجب و تأیید و تأکید مطلب، امری متداول در «دیالوگ های» روزمره است. بنابراین، لازم است زنان ورزشکار در استفاده از «زبان بدن» به حداقل اکتفا نموده، اگر احساس می نمایند و احتمال می دهند این گونه استفاده نمودن از بدن منجر به تحریک دیگران می شود، حکم رفتار غیر عفیفانه را دارد که علاوه بر اینکه خلاف شأن و کرامت بانویی وارسته است، فعلی حرام به شمار می آید.

ص: ۱۴۷

قرآن کریم در همان داستان حضرت موسی علیه السلام می فرماید: «یکی از دختران شعیب نزد موسی علیه السلام آمد در حالی که «حرکت می کرد با کمال حیا» تَمشی عَلَی اسْتِحْیا؛ با کمال حیا نزد موسی آمد». (قصص: ۲۵)

از این آیه استفاده می شود علاوه بر حفظ حجاب و کوتاهی سخن در برابر نامحرم، می بایست حتی راه رفتن زنان و حضور آنان همراه با عفاف و حیا باشد. قرآن با اشاره به این موضوع، پیام خاصی را به جامعه مخاطب منتقل می کند. یعنی قید «حیا» که در آیه آمده عاری از حکمت نیست و خدای حکیم بی جهت کلمه ای را در آیه ای نمی آورد.(۱)

ج) پرهیز از خلوت با نامحرم

ج) پرهیز از خلوت با نامحرم

یکی از دام ها و گام های شیطان که قرآن از آن به عنوان (خُطُوات) یاد می کند هنگامی است که مرد و زنی در خلوت با هم قرار می گیرند حضور در چنین موقعیتی خلاف «عفت رفتاری» بوده و طبق احکام فقهی به دلیل اینکه احتمال فساد و فحشاء وجود دارد عملی حرام است.(۲) پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می فرماید:

بر زنان است که دوست نداشته باشند در خلوت با مردان بنشینند.(۳)

بر بانوان ورزشکار لازم است که با تعبّد به احکام شرعی، تعهد خود به اخلاق اسلامی را به اثبات برسانند و رسانه ملی در پوشش خبری و تصویری خود دقت لازم را مبذول دارد؛ حتی از مواضعی که شخص در «مظان اتهام» واقع می شود باید احتراز نماید. امیرمؤمنان، علی علیه السلام ،

۱- نک: تفسیر المیزان و نمونه و نور ذیل تفسیر سوره قصص آیه ۲۵.

۲- سید مجتبی حسینی، رساله دانشجویی ش ۱۶، ص ۲۳۰ و توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۴۴۵.

۳- شیخ حر عاملی، وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۱۳۳.

ص: ۱۴۸

می فرماید: «إتَّقْ مِنْ مَواضِعِ التُّهَم حتّی التّهَمْ؛ از رفتارهایی که شما را در معرض اتهام قرار می دهند بپرهیزید».(۱)

د) دست ندادن

د) دست ندادن

لمس بدن زن و مرد نامحرم چه مسلمان و چه کافر برای مسلمان جایز نیست.(۲) چنانچه بانوان ورزشکار میهن اسلامی ما در مسابقات خارج از کشور شرکت کنند طبق معمولِ مسابقات بین المللی، داوران و برگزارکنندگان و مسئولان کنفدراسیون ها و فدراسیون های جهانی، بیش تر مرد هستند و هنگام مسابقه یا اهدای جوایز با ورزشکاران دست می دهند که طبق نظر فقهیِ ذکر شده(۳) مصافحه زنان مسلمان، فعلی حرام است. بنابراین شایسته است مسئولان ورزشی با تهیه بولتن ها و جزواتی، علاوه بر معرفی فرهنگ دینی اسلام، مخاطبان را نسبت به محدودیت شرعی این رفتار توجیه و آگاه نمایند تا خدای ناکرده برداشت های سوئی صورت نپذیرد. همچنین بانوان مسلمان نسبت به این احتمال و سبک و شیوه برخورد محترمانه با متولیان مسابقات بایستی آگاهی یافته، توجیه شوند و آموزش ببینند. بانوان ورزشکار با پرهیز از دست دادن با مردان نامحرم، امر الهی را انجام داده، رضایت

۱- شرح مصباح الشریعه، ص ۲۵۲.

۲- نک: استفتائات مراجع و مکارم شیرازی، استفتائات جدید، ج ۲، ص ۳۰۵، م ۱۰۲۴ و ۱۰۲۵.

۳- پرسش: هرگاه در منطقه یا محیطی رسم بر این باشد که هنگام برخورد با یکدیگر مصافحه می کنند (حتی زنان با مردان) و اگر این کار را ترک کنند، اهانت و اسائه ادب نسبت به طرف مقابل محسوب می شود، حکم دست دادن زن و مرد با این فرض چیست؟ پاسخ: (همه مراجع): دست دادن با زن نامحرم جائز نیست و شعائر دینی باید حفظ شود و با بیان حکم شرعی حمل آن بر اسائه ادب از بین می رود. (رساله دانشجویی، ش ۱۶، ص ۲۳۱)

ص: ۱۴۹

حضرت حق را فراهم آورده اند و باید به این شیوه عملکرد رفتاری و اعتقادی اخلاقی خود ببالند.

رسانه ملی بایستی حضور نجیبانه بانوان ایران اسلامی را که در عرصه های مختلف ورزشی، حافظ دین خود و معرّف فرهنگ اسلام عزیز هستند در قاب تصویر به نمایش بگذارد و با بازپخش چنین صحنه هایی افزون بر ارج نهادن به عفت پیشگی بانوان اسلامی که پرچمدار اخلاق اسلامی در ورزش هستند، به ارزشی جلوه دادن و احیاء امر حجاب و عفاف در میان بانوان (و به خصوص جامعه زنان ورزشکار) همت بگمارد. در ناپسندی مصافحه با نامحرم، پیامبر خدا فرموده:

هرکس به طور حرام با زنی مصافحه کند (با او دست بدهد) غضب حق تعالی را برای خود خریده است.(۱)

یادآوری این نکته قابل توجه است که «پای بندی اشخاص به اعتقاداتشان و عدم استحاله فرهنگی» در هر مکتب و از هر منظری، امری پسندیده و اخلاقی به حساب می آید. شایسته است ورزشکاران و رسانه ملی به عنوان تریبون رسمی نظام جمهوری اسلامی ایران، علاوه بر حفظ اعتقادات دینی و رسوم ملی در برابر سیل تهاجم فرهنگی و بلکه به تعبیر رهبری «شبیخون فرهنگی» مقاومت نمایند، شاهد نمایش دادن صحنه هایی از حجاب و عفاف در این رسانه فراگیر باشیم.

ه) پرهیز از خودنمایی «تَبَرُّجْ»

ه) پرهیز از خودنمایی «تَبَرُّجْ»

جلوه گری و خودنمایی و خودآرایی به وسیله گفتار، رفتار، طریقه

۱- حر عاملی، وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۱۳۳.

ص: ۱۵۰

پوشش که نوعی عقده حقارت و کمبود شخصیت است،(۱) از نظر شرع مقدس اسلام، حرام شمرده شده است.(۲) چه بسا زنانی که محدوده حجاب شرعی را رعایت می کنند ولی به همراه آرایش غلیظ و پوشیدن لباس های بدن نماست و از زیورآلات استفاده می کننـد و با کلمات و نوع گفتار خود، جلوه گری و به تعبیر دیگر عشوه گری می کننـد. در قرآن کریم این پدیـده مـذموم، نهی شده است. (احزاب: ۳۳)

پیامبر اکرم می فرمایـد: هر زنی که خود را خوشـبو کند و از خانه خارج شود، مورد لعنت قرار می گیرد تا زمانی که به خانه باز می گردد.(۳)

شایسته است رسانه ملی جلوه هایی از خودنمایی که برخی زنان ورزشکار [ناخواسته] در معرض بینندگان قرار می دهند حذف کند و عوامل دوربین و پخش نسبت به حفظ و اجرای احکام شرعی و اخلاق اسلامی توجیه شده، مواظبت بیشتری اِعمال نمایند.

سه حیا

این واژه در فارسی معادل شرم و آزرم آورده شده است.(۴) امام علی علیه السلام می فرماید:

۱- نـک: غلامعلی حـداد عـادل، فرهنـگ برهنگی و برهنگی فرهنگی، سـید رضـا پاک نژاد، اولین دانشـگاه و آخرین پیامبر، احمد صبور اردوباری، پوشاک در اسلام و دیگر کتب پیرامون حجاب و حیا.

۲- سید مجتبی حسینی، رساله دانشجویی، صص ۲۲۰ و ۲۲۱ (همه مراجع) و صص ۲۲۳ ۲۲۵ همه مراجع عظام تقلید.

۳- محمدباقر مجلسی، بحارالانوار، ج ۱۰۳، ص ۲۴۷.

۴- علی اکبر دهخدا، لغت نامه، ج ۱۸، ص ۸۴۳.

ص: ۱۵۱

شرم و حیا، جامه ای است دربرگیرنده و حجابی است بازدارنده (از گناه) و پوششی است نگاه دارنده از بدی ها. حیا گوهری است همراه با دین، برانگیزنده مهر و محبت و چشمی است مراقب و ازبین برنده فساد و تباهی و بازدارنده از فحشا و زشتی ها.

بانوان ورزشکار به دلیل اینکه بیشتر در معاشرت با مردان نامحرم و ارتباط مستمر با مسئولان فنی و اداری ورزش مربوطه هستند و از طرفی اقبال و توجه عموم مردم به آنها بیشتر است، بایستی این گوهر گرانبها را بیش از پیش حفظ کنند چراکه:

هنگامی که ملکه حیا در نفس انسان راسخ شود، در پی آن مهارت پاکدامنی و دوری از گناه در فرد به وجود می آید و فرد می تواند برای عدم بروز هیجان و احساس خاص خود در برابر نامحرم، نوعی کنترل ارادی بر رفتارش داشته باشد.(۱)

زنان ورزشکار در مواجهه با عوامل رسانه بایستی با رفتار و گفتار خویش حیای خود را که یادگاری از ایران باستان و فرهنگ کهن ملی ماست و مکتب انسان ساز اسلام بر آن تأکید و سفارش می کند به منصه ظهور برسانند؛ چراکه جامعه اسلامی ما، می خواهد الگوهایش پاکدامن و با کرامت باشد و لازمه پاکدامنی، تقویت قوه حیا در درون است. امیرالمؤمنین، علی علیه السلام ، می فرماید: «علت پاکدامنی حیاست».(۲)

به دلیل اینکه قوه حیا امری فطری است، هر مقدار که ورزشکاران ما باحیاتر باشند، مخاطب بیشتر توجه اقبال و تحسین می کند و رسانه ملی

۱- حجاب و عفاف در سیما، ص ۲۳.

۲- غررالحکم و دررالکلم، ج ۳، ص ۳۲۶.

ص: ۱۵۲

می تواند و باید الگوهایی را که متصف به این صفت اخلاقی هستند شناسایی و به جامعه معرفی نماید.

اگر بر اساس دستورالعمل ها و آیین نامه ها و نیز قانون اساسی قرار است صدا و سیما مروّج حجاب باشد، لازم است به مفهوم «حیا» هم توجه نماید.

هنگامی که ملکه حیا در جامعه ای در قلب مردم رسوخ کرد در پی آن عفاف و خودنگهداری درونی ایجاد می شود و سپس ثمره های عفاف یعنی حفظ حریم ها و حدود آشکار می شود. در این هنگام است که می توان شاهد فرهنگ عفاف و حجاب و پوشش صحیح بود. زمانی می توان حجاب حقیقی و پایدار را در جامعه مشاهده نمود که شالوده های آن یعنی «حیا» و «عفاف» به خوبی استوار شده باشد. در واقع ارتباط بین این سه، ارتباطی متوالی است نه متوازی؛ یعنی از پایین به بالا هر سطح پیش نیاز و مقدمه ایجاد سطح بعدی است.(۱)

با توجه به استدلال فوق و تجربه های اجتماعی می گوییم برای به ثمر رسیدن تلاش های رسانه برای گسترش حجاب و عفاف بایستی فرهنگ حیا تعمیق یابد، به این بیان که با عمیق شدن «حیا» در بدنه اجتماع، فرهنگ عفاف رشد نموده، تقویت می گردد و ثمره عفاف، خودپوشی یا حجاب است.

نکته: اگر چهره زنان ورزشکاری که پوشش غیرمعمولی و غیر متجانس با فرهنگ و دین رسمی کشور داشته باشند، از دریچه دوربین رسانه ملی ضبط و از جعبه جادویی پخش شود، رسانه دو عمل غیر

۱- ناهید طیبی، مقاله «هرم عفاف از حیا تا حجاب»، نشریه پیام زن، سال ۱۵ ش ۵، مرداد، ۱۳۸۵.

ص: ۱۵۳

اخلاقی و غیر مشروع انجام داده است. اول: نمایش تصاویر غیر شرعی دوم: اشاعه فحشا و منکر.

و اگر دو عمل یاد شده منتهی به زدودن قبح نمایش تصاویر غیرمتعارف (که حدود شرعی حجاب را رعایت نکرده اند) و معروف (پسندیده) جلوه دادن این گونه نمایش ها شود، رسانه همزمان سه عمل ضد اخلاقی مرتکب شده و اگر این گونه زنان را الگو معرفی کند نیز خلاف شرع چهارم را مرتکب شده است.

امام خمینی رحمه الله در تقبیح بدحجابی و حضور همراه با آرایش، تذکری دلسوزانه به بانوان داده اند. چون دوربین های خبری و رسانه ها به بانوان ورزشکار توجه بیشتری دارند و نیز محلِ توجه عموم مردم هستند بایستی متنبّه و متوجه بوده و سعی بیشتری در حفظ حجاب و عفاف خود بنمایند. ایشان می فرمایند:

خداوند شما را با کرامت خلق کرده است، خداوند همان طوری که قوانین را برای محدودیت مردها در حدود اینکه فساد بر آنها راه نیابد دارد، در زن هم دارد. همه برای اصلاح شماست. همه قوانین اسلامی برای صلاح جامعه است. آنها که می خواهند زنان را ملعبه (بازیچه) مردان و ملعبه جوانان فاسد قرار بدهند، خیانتکارند. زن ها نباید گول بخورند. زن ها نباید گمان کنند که این مقام زن است که باید بَزَکْ(۱) کرده بیرون برود یا سرِ باز و لخت. این عروسکِ بازی است، نه زن.(۲)

۱- بَزَکْ: آرایش کردن، دهخدا، ج ۳، ص ۴۷۱۲.

۲- صحیفه نور، ج ۱۱، ص ۲۵۴.

ص: ۱۵۴

چهار وظایف صدا و سیما پیرامون عفاف و حجاب

قبل از حضور برخی بانوان ورزشکار در رسانه که از نظر حجاب و عفاف وضعیت نامطلوب دارند و حضور آنان در رسانه سبب ایجاد چالش می شود و از طرفی اشاعه منکر و فعلی حرام است، مدیران رسانه بایستی از طریق دعوت بانوان ورزشکار محجبه و عفیف و نیز استفاده از نظرات کارشناسیِ کارشناسان دینی و روان شناسان و با کمک تهیه کننـدگان و برنامه سازان، اقداماتی را انجام دهند که به طور خلاصه به آن اشاره می کنیم:

اول قهرمان سازی

اول قهرمان سازی

در متن فیلم نامه یا در جریان تهیه سریال ها و مجموعه های تلویزیونی می توان شخصیت های قهرمان و نمونه ای را طراحی کرد و به عنوان الگو به مخاطب ارائه نمود و بر اساس اصل هم ذات پنداری و نظریه های ارتباط جمعی تأثیر مثبت در ذهن مخاطب گذاشت. و چون موضوع این برنامه ها و یا خود این سوژه ها بانوی ورزشکار است، بانوان ورزشکار رغبت و توجه بیشتری به این گونه برنامه ها نشان می دهند.

دوم آموزش و اطلاع رسانی

دوم آموزش و اطلاع رسانی

اولین قدم برای هر اقدام، آموزش و آگاهی دادن است. پیرامون این موضوع یادشده، هم عوامل رسانه و هم افرادی که از طریق رسانه مطرح می شوند (ورزشکاران) بایستی پیرامون مفاهیم، نظریات، محاسن و شیوه های رعایت حجاب و عفاف و نیز معایب و عواقب بی توجهی به این واجب الهی آموزش یافته، آگاهی کافی پیدا کنند.

ص: ۱۵۵

سوم الگودهی

سوم الگودهی

با استفاده از بانوان بی شماری که در عرصه ورزش، همراه با رعایت حجاب و عفاف در میادین ورزشی حضور دارند می توان به نسل جدید ورزشکاران زن، الگوهایی عینی و همجنس ارائه کرد.

چهارم تکریم الگوهای مثبت ورزشی

چهارم تکریم الگوهای مثبت ورزشی

تکریم فضیلت اخلاقی و تشکر از فاعلِ آن فضیلت، امری اخلاقی است. باید مدیران و رؤسای سازمان ورزش و مربیان ورزشی از بانوان ورزشکارِ عفیف تشکر کنند و رسانه ها، به خصوص صدا و سیما با استفاده از سازوکارهای موجود و اِعمال سلیقه های مثبت مانند برگزاری نشست های فرهنگی، برگزاری همایش ها و نیز دعوت از این بانوان در رسانه و برنامه های گفت وگو محور به تکریم و تجلیل از فضیلت اخلاقی و عاملِ آن بپردازند. در مقابل کسانی که با لجاجت و تمرد نسبت به احکام دینی و باورهای فرهنگی جامعه، چهره جامعه و نظام اسلامی را مخدوش کرده، رهنمودهای ائمه معصومان علیهم السلام ، امام خمینی رحمه الله و رهبری را نادیده انگاشته و به سُخره می گیرند، باید تحقیر و مطرود شوند. به عبارت دیگر، همان گونه که تجلیل و تکریم فاعلِ فضیلت، عملی اخلاقی است، تقبیح و تخریب و تحقیر گناه (به عنوان یکی مراحل نهی از منکر) نیز عملی در راه گسترش فضایل اخلاقی است.

پنجم جهت دهی افکار جامعه

پنجم جهت دهی افکار جامعه

رسانه با استفاده از نظرات قشر فرهیخته و مصاحبه با اقشار مختلف جامعه و خانواده های محترم شهدا و جانبازان جنگ تحمیلی و نخبگان

ص: ۱۵۶

جامعه، منجر به حمایت و اقبال عمومی جامعه زنان درباره حجاب شود؛ موضوعی که بتواند همه را همراه خود سازد، علاوه بر فراگیر بودن، هزینه و زمان کمتری دارد نسبت به آثار مثبت و فراوانی که در بر خواهد داشت. از جمله این نخبگان و اقشار جامعه، زنان ورزشکار متعهد و باحجاب هستند که می توانند در این جریان سازی به خصوص برای دیگر ورزشکاران، حضوری مؤثر داشته باشند.

پنج قوانین و بخشنامه ها

جهت آشنایی با سیاست های عفاف و حجاب در جمهوری اسلامی ایران و وظیفه صدا و سیما نسبت به این موضوع، عوامل رسانه ملی را به قوانین، مقررات، سیاست های کلی و ابلاغ شده به عوامل اجرایی ارجاع می دهیم. بخشی از این آیین ها و مصوبات به قرار ذیل می باشد:

۱. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران؛

۲. سند چشم انداز ۲۰ ساله کشور در افق ۱۴۰۴؛

۳. مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی مصوبه جلسه ۵۶۶ مورخ ۴/۵/۱۳۸۴؛

۴. اصول سیاست فرهنگ کشور؛

۵. سیاست های شورای فرهنگ عمومی برای صدا و سیما مصوب ۱۳/۱۰/۱۳۸۴؛

۶. سیاست های شورای فرهنگ عمومی برای وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.

وظایف رسانه ملی درباره حفظ و ترویج فرهنگ حجاب در موارد ذکر شده آشکارا اشاره شده است و در برخی موارد، الزامی بودن این مصوبات را برجسته نموده است.

ص: ۱۵۷

نویسنده معتقد است: جایگاه این مقررات و مصوبات و ابلاغیه ها در صدا و سیما، همان جایگاه نقش مدیر فنی در تیم های ورزشی می باشد.

۴. نبایدهای اخلاقی ورزش بانوان

زن مظهر جمال و جلال خداوند است و بایستی قدر این فضیلت و عنایت الهی را بداند. متأسفانه شناخت کم از خود (که مورد توصیه و تأکید شریعت اسلامی است)(۱) باعث می شود زن از گوهر وجودی خویش اطلاع دقیقی نداشته باشد و شأن و شخصیت خود را کمتر از آنچه اسلام برایش قائل است بداند. پیامبر اکرم می فرماید: «اَکْثَرُ الْخَیرِ فی النسَاء.»(۲) پیامبر صلی الله علیه و آله با این بیان از مقام زن تجلیل کرده است و باید بانوان متوجه منزلت خویش باشند. فعالیت های ورزشی جزیی از آن دسته رفتارهاست که می تواند مسیر غلط و آدرس اشتباه به ورزشکاران و به خصوص بانوان گرامی برای زندگی بدهد.

دوری از خانواده و انس و الفت کمتر با خانواده (به خصوص مادر) بر اثر حضور مداوم در باشگاه و تمرین و مسابقات ورزشی از طرفی انگیزه رقابت، غلبه و برتری طلبی برای رسیدن به سکوی قهرمانی از مسیرها و اهدافی هستند که به مرور زمان زن را از آنچه باید باشد دور و دورتر می کند و به تدریج ارزش او به عنوان گوهر گرانبها به موجودی ستیزه جو، برتری طلب و به دور از تربیت تبدیل می شود.

۱- مَنْ عَرَف نفسه فَقَد عَرَفَ رَبَّهْ؛ کسی که خود را شناخت، خداوند را شناخته است. (محمدباقر مجلسی، بحارالانوار، ج ۲، ص ۳۲).

۲- بیشترین خوبی نزد زنان است. حر عاملی، وسایل الشیعه، ج ۱۴، ص ۱۱.

ص: ۱۵۸

بر اثر ممارست ورزش، به خصوص برخی ورزش های رزمی و قهرمانی، بعضی از خصوصیات روحی و جسمی بانوان تغییر می کند که این اتفاق نمی تواند رویکردی مطلوب باشد.

باید بدانیم از نظر مکتب آسمانی اسلام ورزش و قهرمانی هدف نیست، بلکه وسیله ای است برای سلامتی روح و جسم و در نهایت ابزاری برای «قرب الی الله» و این هدف متعالی با وظیفه شناسی و رعایت احکام شرعی و اخلاقی محقق می شود.

شایسته است بانوان گرامی و ورزشکار، دقت کنند ویژگی های روحی زنانه آنان که موهبتی الهی است حفظ شود؛ چراکه در زندگی آینده آنان و تأثیراتی که بر اجتماع می گذارند مؤثر می باشد. برخی از ویژگی های مخصوص بانوان عبارتند از: تواضع، مهربانی، عاطفه، مهرورزی، ایثار، تعاون و... که همه این صفات از شاخص های برجسته اخلاقی هستند.

در اینجا به مواردی از نبایسته های اخلاقی در عرصه ورزش بانوان اشاره می گردد:

الف) پرهیز از ورزش های خشن

الف) پرهیز از ورزش های خشن

ورزش های سخت و خشن و نیز مردانه (نظیر فوتبال) که همراه با وارد آوردن ضربات سهمگین پا و دست است یا قوانین آن مختص توان مردان طراحی شده، برای زنان مناسب نیست و ترویج الگوی نامناسب، است.

رشته های ورزشی مانند تیراندازی با تفنگ و تپانچه و تیر و کمان(۱) که لازمه آن صبر، شکیبایی و دقت است و با روحیه زن همسو و با این حال

۱- افتخارآفرینی بانوان المپیکی و پاراالمپیکی در لندن در رشته های تیراندازی با تفنگ و تیر و کمان در مقایسه با رشته های پُر هزینه و فاقد افتخار تأیید این ادعاست.

ص: ۱۵۹

با کرامت زن و حفظ حجاب شرعی او سازگار است و نیز رشته های توپی انفرادی مانند پینگ پنگ، تنیس و بدمینتون که شرع و عرف و نظام اسلامی آنها را تأیید می کنند، از سوی رسانه ترویج شود. علاوه بر نکات یاد شده، این گونه رشته ها عاری از رذائل اخلاقی است و سازگارتر با اخلاق و شئون خانم هاست. در این ورزش ها، مبارزه برای غلبه بر حریف، همراه با ضربه زدن های متوالی یا ایجاد صدمات جسمانی که با خُلق و خوی زنانه و روح لطیف او ناسازگار است، وجود ندارد.

ب) پرهیز از آسیب رسانی بر کرامت زن

ب) پرهیز از آسیب رسانی بر کرامت زن

از ویژگی های اخلاق ورزشی برای بانوان باید این موضوع باشد که آنان کرامت جان و سلامت جسم و دیانت خود را به عنوان شاخصه های اخلاقی حفظ کنند و در توسعه کرامت و سلامت و دیانت خود و اطرافیان بکوشند.

رسانه ملی باید رشته های متناسب با شرایط روحی و جسمی بانوان را تبلیغ کند تا اخلاق ورزشی این قشر از جامعه را تقویت و جهت دهی نماید.

افراط و اصرار در انجام ورزش قهرمانی و خشن و انعکاس رسانه ای آن می تواند در بلندمدت باعث بروز ناهنجاری اجتماعی و اخلاقی شود. به خصوص که آموزش، تربیت و نظارت بایسته عموماً اِعمال نمی شود.

ج) دوری از حسد

ج) دوری از حسد

بدیهی است شیطان برای هر گروه سنی و هر یک از دو گروه زن و مرد و نیز برای هر شغل و صنفی لغزشگاه هایی را بیشتر مدنظر قرار داده

ص: ۱۶۰

است. از جمله صفات ناپسندی که بانوان را بیشتر در معرض آن قرار داده حسد است. (حداقل بر این باوریم که هرچند مردان حسود هم زیادند ولی بروز این صفت در زنان بیشتر مشاهده می شود).

این ویژگی ناپسند به خصوص در مواقعی که بحث رقابت و برتری جویی و افتخار و شهرت در میان باشد نمود بیشتری دارد.

اگر هنگام تهیه گزارش یا انجام مصاحبه، هوشمندی لازم صورت نگیرد، چه بسا با زبان صراحت یا کنایه، ورزشکاری نسبت به دیگری حسادت ورزیده، او را تحقیر و یا متهم می کند. دقت بالاتر در بین مصاحبه میان دو رقیب باید صورت پذیرد که اگر حسادتی در بین باشد، افتخار رقیب و قهرمانی او مهم تلقی نشده و با استفاده از واژه های مختلف، هم تیمی یا حریف خود و زحمات او را بی اهمیت می انگارد یا به استهزاء می کشد.

در مذمت این صفت ناپسند روایت داریم: «اَلْحَسَدُ يَأكُلُ الايمان كَما يَأكُلُ النّارَ الْحَطَبْ».(۱)

یکی از راه های مقابله با حسد، باور موفقیت محسود و نیز اقرار و اعتراف به برتری دیگران و تلقین این مطلب به خود است که برای موفقیت باید تلاش بیشتری انجام داد و نیز قبول شکست و عدم توفیقِ خود از روش های دیگر مقابله با حسد می باشد.

رسانه ملی نباید با تهیه گزارش ها و مصاحبه های ورزشی که بانوانِ ناموفق و شکست خورده رگه هایی از این ویژگی منفی را نمایان می سازند به این آسیب دامن بزنند.

۱- حسد ایمان را می خورد (از بین می برد) همان گونه که آتش چوب را می خورد (می سوزاند). محمد کلینی، اصول کافی، ج ۲، ص ۳۰۶.

ص: ۱۶۱

البته اینکه ورزشکاری آرزو کند، جایگاه بالاتری داشته باشد یا جایگاه قهرمانی رقیب خود را آرزو کند «غبطه»(۱) نامیده می شود که در علم اخلاق ناپسند نیست اما اگر جایگاه بهتر را فقط برای خود بخواهد و تحمل موفقیت دیگران و پیشی گرفتن از خود را نداشته باشد «حسد» نامیده شده و ناپسند است.

رسانه باید رفتارهای کریمانه بانوان و گفتارهای صادقانه آنان را که حاکی از تجلیل و تمجید رقیب و اذعان به ضعف خود است در پخش و نمایش شنیداری و دیداری برجسته تر سازد تا علاوه بر رفع اتهام از خود و دیگر بانوان به نوعی فرهنگ سازی کند، به گونه ای که احترام به رقیب و بزرگ شمردن حریف و قبول استحقاق تصاحب جایگاه برتر توسط غیره امری متداول، معمول و ارزشی شود.

د) پرهیز از مُدگرایی زنان ورزشکار

د) پرهیز از مُدگرایی زنان ورزشکار

آنچه امروزه بخشی از جامعه ما (به خصوص بانوان) را به خود مشغول نموده است توجه به مُد است.

«به طور کلی (مد) از نظر لغوی به معنی سلیقه، اسلوب، روش، شیوه، رسم، موافق رسم و باب روز است».(۲)

ولی از نظر اصطلاحی پدیده ای اجتماعی است که بنا به دلایلی (اقتصادی، فرهنگی، اعتقادی و حتی سیاسی) در یک بستر زمانی گسترش می یابد. البته برخی آن را نمی پذیرند و برخی تمایلات کمی

۱- ۲غِبطه: آرزو بردن به حال کسی به نیکویی. دهخدا، ج ۱۱، ص ۱۶۵۹۹.

۲- محمد بهشتی، فرهنگ صبا، ص ۹۷۱.

ص: ۱۶۲

نسبت به آن پیدا می کنند و برخی به شدت متمایل به این گونه الگوها و اسلوب ها می شوند.

به خودی خود مُد چه جنبه مادی و چه جنبه غیرمادی داشته باشد نه ارزش است و نه ضد ارزش و مدگرایی نه بار اخلاقی دارد و نه عملی ضد اخلاق است. بلکه چون از نظر ارزش های جامعه اسلامی هر چه با شرع مقدس هم سو بوده و با ارزش های دینی جامعه مغایر نباشد، غیر شرعی و غیر اخلاقی نیست، پس ملاک قبولی و رد مُد و مُدگرایی سنجش آن با اسلام ناب است.

برای نمونه مدهایی که با هنجارهای فرهنگی جامعه و ارزش های ملی و دینی کشور هم سو باشند، ضد ارزش نیستند. چه بسا تحسین برانگیز نیز باشند، مدهایی که جوشیده از درون جامعه دینی و منطبق با معیارهای فرهنگ اصیل اسلامی ایرانی است برای همگان قابل قبول و مورد پسند است.

چنانچه در تاریخ آمده «روزی حضرت امیرمؤمنان، علی علیه السلام ، دو جامه (لباس) خرید، جامه بهتر و زیباتر و گران تر را به غلام جوان خویش (قنبر) داده و فرمود: تو جوانی و مانند دیگر جوانان به زیبایی رغبت بسیار داری».(۱)

مد اگر تازگی، تنوع و نوآوری به همراه داشته باشد خوشایند است به شرطی که برخاسته از تفکر غلط و فرهنگ باطل و ناشی از ضعف های روحی انسان همچون احساس کمبود و حقارت نباشد. اگر پیام مُد اِبراز برتری از نظر ثروت و اَبزار حسادت و رقابت باشد، ناپسند است. «فرد

۱- شیخ طبرسی، مکارم الاخلاق، ج۱، ص ۲۲۴.

ص: ۱۶۳

وقتی نتواند از راه های منطقی و معقول، خود را ممتاز و مشخص کند به هر اقدام دیگری دست می زند تا خود را متمایز از دیگران نشان دهد.»(۱) و پناه جستن به مد یکی از این روش های غیر اخلاقی است.

رسول خدا فرمود: «هرکه جامه ای (لباسی) بپوشد که بدان مباهات کند و مردم بدو نگرند، خدا به او ننگرد تا آن لباس را بر کَنَد».(۲)

پیشوای ششم شیعیان امام صادق علیه السلام نیز فرمود:

«در خواری انسان، همین بس که لباسی به تن کُنَد یا مرکبی سوار شود که او را مشهور و انگشت نما سازد».(۳)

علاوه بر مطالبی که گذشت، اگر مدگرایی باعث اسراف، بروز شکاف طبقاتی و تقلید کورکورانه از فرهنگ بیگانه باشد، پدیده ای ضد ارزش و غیر اخلاقی است. بدیهی است تقلید کورکورانه نتیجه ای جز پوچی و پستی برای افرادِ مُدگرا نخواهد داشت. امام صادق علیه السلام می فرماید:

تا زمانی که جامعه اسلامی از الگوی مصرف بیگانگان تقلید نکند، در مسیر کمال و نیک بختی است حال آنکه، اگر به شیوه بی دینان لباس بپوشد و خوراک بخورد، به ذلت می افتد.(۴)

این ذلت و پوچی به قدری آشکار و اسفبار است که گاهی خود «مُدل»ها متأسف و متعجب می شوند.

آنجلا کورمن یکی از این مدل هاست. او می گوید:

۱- غلام علی حداد عادل، فرهنگ برهنگی و برهنگی فرهنگی، ص ۴۴.

۲- مرتضی فرید تنکابنی، نهج الفصاحه موضوعی (راهنمای انسانیت)، ص ۴۹۱، ح ۸۸۲.

۳- محمد کلینی، فروع کافی، به نقل از: فرهنگ برهنگی و برهنگی فرهنگی، ص ۴۵.

۴- آقا جمال خوانساری، ترجمه و شرح غررالحکم و درر الکلم، ج ۱، ص ۵۴۴.

ص: ۱۶۴

گاهی من جوانان شما را می بینم که شکل و شمایل ما را به خود داده اند، واقعاً حیرت می کنم. جوانان شما نیازی به این کارها ندارند... من با جوانی در تهران آشنا شدم که از خانواده مهمی بود ولی اگر قیافه او را نگاه می کردید فرقی میان او و من نمی یافتید. او به ظاهر کاملاً شبیه ما بود، ولی وقتی درونش را می کاویدی، تهی و پوچ بود.(۱)

براساس آیه شریفه قرآن «ما تَقْفُ ما لَیْسَ لَکَ بِه علم»(۲) پیروی از چیزی که به آن علم نداریم ناپسند شمرده شده و نهی گردیده است. متأسفانه بر اثر تبلیغات سوء دشمنان کم کاری در حوزه فعالیت های فکری و فرهنگی، عده ای کورکورانه به دنبال مدگرایی و تغییر هر روزه خود بر اساس الگوهایی هستند که بیگانگان به جوانان ایران اسلامی ارائه می کنند و با این روش درصددند شبیخون فرهنگی را تحقق بخشند.

بر اساس آنچه بیان شد وظیفه اخلاقی و شرعی بانوان ورزشکار این است که در همه عرصه های اجتماعی و به خصوص در میادین ورزشی و در رویارویی با دوربین های وسایل ارتباط جمعی به حفظ هویت اسلامی ایرانی خود که همواره پیام آور عفاف، پاکدامنی و متانت بوده تأکید ورزند و از نمایاندن جلوه های مُد غربی و باطل در چهره، رفتار و گفتار و نوع پوشش خودداری ورزند. متولیان رسانه ملی نیز با هوشیاری و عِرق دینی، مانع از ضبط و پخش صحنه هایی شوند که مروّج مدهای غیر شرعی و مبتذل است.

۱- مصطفی زمانی، نردبان ترقی، ص ۴۶.

۲- اسراء: ۲۶.

ص: ۱۶۵

د) پرهیز از سیاست زدگی

د) پرهیز از سیاست زدگی

آنچه مسلّم است ورزش امروزه در اغلب موارد وسیله ای در دست سیاست بازان و دستمایه سیاست بازی افراد و گروه های سیاسی شده است. از طرفی این افراد به ورزشکاران که جزیی از طیف اثرگذار بر جامعه هستند توجه این گونه دارند. زنان ورزشکار به دلیل اثرپذیری نسبتاً زیاد از جریانات سیاسی و همچنین به دلیل اثرگذاری بیشتر به خصوص روی قشر همجنس خود، در معرض سوء استفاده از شهرتشان هستند. جهت گیری سیاسی لَه یا علیه شخصی یا گروه خاصی اگر همراه با بینش صحیح نباشد روشی غیر اخلاقی و خارج از اصول و قواعد و ارزش های اسلامی است و چه بسا باعث تقویت باطل و تضعیف جبهه حق می شود که امری نامشروع از نظر دینی و مذموم از نظر اخلاقی است.

ازاین رو، از اصول اخلاقی ورزشکاران و به خصوص زنانِ ورزشکار، بالا بردن بینش سیاسی خود و اتخاذ مواضع صحیح و منطبق با آرمان های اسلامی است و باید در شرایط حضور در رسانه؛ چه به صورت حضور در استودیو یا شرکت در مصاحبه ها و اماکن و میادین ورزشی، بصیرت سیاسی خود را نشان داده یا دست کم اگر هنوز به شناخت لازم نرسیده اند، اخلاق فردی و نیز اخلاق صنفی و رسانه ای حکم می کند که ورود به این گونه مباحث ننمایند. امیر مؤمنان، علی علیه السلام ، می فرماید: «لاتَقُلْ ما لا تَعْلَمْ بَل لاتَقُلْ کُلَّ ما تَعْلَمْ؛ آنچه نمی دانی مگو، بلکه همه آنچه را می دانی نیز مگو».(۱)

۱- نهج البلاغه قصار الحکم، ص ۷۲۲، حکمت ۳۸۲.

ص: ۱۶۶

رسانه نیز در این موارد باید حساسیت های لازم را برای بازتاب این گونه سخنان و تأثیرات را به خرج دهد.

۵. دست آوردهای بانوان ورزشکار و اخلاق محور

الف) گسترش فرهنگ دینی و باور حجاب

الف) گسترش فرهنگ دینی و باور حجاب

حضور بانوان عفیف با حجاب اسلامی و حیای ایرانی می تواند این باور را نهادینه سازد که فعالیت های ورزشیِ زن مسلمان همراه با حجاب و عفت امکان دارد و توفیقات ورزشی نیز به همراه دارد و می تواند باعث گسترش فرهنگ دینی و معرفی اسلام به عنوان آیین برتر شود.

درباره حضور عفیفانه و محترمانه بانوان در مسابقات آسیایی و جهانی، رهبر انقلاب می فرماید:

حضور بانوان و دختران ورزشکار با رعایت حجاب شرعی، در میدان های بین المللی اقدامی فوق العاده و بسیار مهم و باارزش است.(۱)

ایشان اضافه می کنند:

همه باید قلباً قدردان زنان ورزشکاری باشند که با حجاب و متانت و وقار در میدان های بین المللی ورزشی حاضر می شوند.(۲)

مشخص است مخاطب کلام رهبری «همه» هستند. مسئولان فدراسیون ها و وزارت ورزش و جوانان به گونه ای و رسانه ملی به گونه ای فراتر و اثرگذارتر باید با طراحی برنامه هایی این قدردانی قلبی را به منصه ظهور برسانند. تهیه مستندهای ورزشی، گزارش های ورزشی،

۱- در دیدار با جمعی از پیشکسوتان، مدیران و مسئولان وزارت ورزش و جوانان، ۲۱/۱۲/۱۳۹۱.

۲- در دیدار با جمعی از پیشکسوتان، مدیران و مسئولان وزارت ورزش و جوانان، ۲۱/۱۲/۱۳۹۱.

ص: ۱۶۷

پوشش های خبری و گنجاندن حضور بانوان با حجاب ورزشکار در آرم ابتدایی یا انتهایی اخبار ورزشی و برنامه های پُر مخاطب ورزشی می تواند بخشی از قدردانی رسانه ملی از این ورزشکاران باشد.

قدردانی از فاعلِ فعلِ خوب، خوب است و سپاس گزاری از عاملِ به عمل اخلاقی، عملی اخلاقی است که رسانه باید به آن اهتمام ورزد.

در اهمیت حضور بانوان با حجاب اسلامی در مسابقات بین المللی رهبر انقلاب با اشاره به موارد قتل، تعرض و تهدید رسمی زنان محجبه در اروپا اظهار داشتند:

در شرایطی که یک زن مسلمان ایرانی و دارای حجاب برتر (چادر) بر سکوی قهرمانی ایستاده و همه را وادار به تکریم می کند، کار با عظمتی انجام شده است.(۱)

شایسته است که صدا و سیمای جمهوری اسلامی به عنوان بلندگوی نظام و رسانه تحت اشراف رهبر معظم، منویات رهبری را مدنظر قرار داده عملی نماید و با پوششی تلویزیونی و رادیوییِ این رویدادها [در حد مطلوب] خواسته رهبری را عملی نماید که: «از همه ورزشکاران زن که عفاف دینی را رعایت می کنند صمیمانه تشکر می کنم».(۲)

ب) حفظ هویت فردی، اسلامی و ملی

ب) حفظ هویت فردی، اسلامی و ملی

از دیگر دستاوردهای حضور بانوان ورزشکار در رسانه که در شرایط گوناگون، اخلاق ورزشکاری خود را به اثبات رسانده اند تثبیت و ترویج این باور است که حضور بانوی اسلامی در فعالیت های اجتماعی

۱- در دیدار با جمعی از پیشکسوتان، مدیران و مسئولان وزارت ورزش و جوانان، ۲۱/۱۲/۱۳۹۱.

۲- در دیدار با جمعی از پیشکسوتان، مدیران و مسئولان وزارت ورزش و جوانان، ۲۱/۱۲/۱۳۹۱. تشکر رسانه باید ترویج تفکر و عملکرد اسلامی این بانوان باشد.

ص: ۱۶۸

(ورزشی) نمی تواند مانع عمل کردن به رسالت اصلی خود باشد. به عبارت دیگر، نمایش زنان ورزشکار متخلق به اخلاق که جایگاه جنسیتی خود را خوب درک نموده و از آن محافظت می کنند و در پی شناخت موقعیت اجتماعی خویش، وظایف فردی و اجتماعی و خانوادگی خود را به خوبی عمل می نمایند، می تواند الگوی مناسبی برای زنان باشد.

یعنی ورزش هدفمند و متعارف و در عین حال التزام به رعایت مبانی شرعی، نه تنها نامشروع نیست بلکه منافاتی با زندگی روزمره و انجام وظایف زنانه ندارد. به عبارت دیگر، اخلاق ورزشی در زنان حکم می کند این باور را داشته باشند که زنان در عین اینکه در عرصه های ورزشی شرکت می کنند و سکوهای قهرمانی و افتخارات جهانی را به دست می آوردند، باید رسالت های خاص زنانه خود را عملی نمایند.

زن مسلمان ایرانی می تواند با حفظ هویت اسلامی و انجام وظایف خانوادگی، به عرصه های فرهنگی اجتماعی نظیر ورزش ورود موفقی داشته باشد. گسترش این باور باید از طریق رسانه ملی صورت پذیرد.

ج) مقابله با تبلیغات فمنیستی غرب

ج) مقابله با تبلیغات فمنیستی غرب

در مقابل بزرگ نمایی شرکت زنان غیر مسلمان و مکشفه در میادین ورزشی و تبلیغ پیرامون برتری نگاه غرب و فرهنگ غرب به زن بایستی نگاه ابزاری غرب به جنس زن و فلسفه ترویج فرهنگ فمنیستی در غرب بیان شود. اینکه زنان در غرب اجازه یافتند بدون محدودیت در رشته های مختلف ورزشی به رقابت بپردازند، نه برای حفظ سلامتی آنان و نه از سرِ خیرخواهی برای آنان است، بلکه زن به دلیل جاذبه های جنسیتی که دارد مخاطب بیشتری به ورزش جلب کند و مُبلِّغ بهتری برای کالاها و

ص: ۱۶۹

خدمات غول های اقتصادی و استثمارگر است که امروزه گردش چرخ ورزش به دست آنان است. برگزاری مسابقات مختلط مردان و زنان که به گفته کارشناسان تربیت بدنی، حتی در غرب نیز فاقد وجاهت ورزشی است، مؤید این مطلب است.

حضور همراه با معنویت و رعایت نکات اخلاقی و حفظ کرامت و شرافت زنان ورزشکار مسلمان و رسانه ای کردن این رویداد خط بطلانی بر ادعای غرب مبنی بر اهمیت به زن می کشد؛ چراکه غرب زن را ابزاری برای استثمار و منافع شخصی و اقتصادی می بیند، در صورتی که حضور بانوان محجبه و با اخلاق اسلامی و کرامت انسانی در عرصه های مختلف اجتماعی، نگاه متعالی اسلام به زن را نشان می دهد که ضمن حضور در اجتماع، حافظ عفت و دیانت مورد تأیید اسلام است.

ص: ۱۷۰

ص: ۱۷۱

فصل ششم: راهکارهای ترویج اخلاق ورزشی در رسانه

اشاره

فصل ششم: راهکارهای ترویج اخلاق ورزشی در رسانه

ص: ۱۷۲

ص: ۱۷۳

برای ترویج اخلاق ورزشی، رسانه باید به موضوعات متعددی اهتمام داشته باشد که برخی از مهم ترین آنها عبارتند از:

۱. ورزش همگانی

الف) موانع و مشکلات اجتماعی در شکل گیری ورزش همگانی

الف) موانع و مشکلات اجتماعی در شکل گیری ورزش همگانی

یک ناآگاهی و بی توجهی نسبت به جنبه های گوناگون ورزش

متأسفانه برای بیشتر مردم، ورزش، تنها موضوعی سرگرم کننده است؛ در حالی که بی تردید ورزش، آثار مثبت فراوانی برای روح و جسم و زندگی اجتماعی انسان دارد.

دو کمبود امکانات

باید دانست بدون فراهم بودن امکانات ضروری ورزش، انتظار شکلگیری ورزش همگانی، انتظار نابه جایی است. به عبارتی دیگر، بدون دست رسی به فضاهای مناسب برای بانوان و آقایان و امکانات اولیه ورزشی و نیز با توجه به مشکلات و ماهیت زندگی شهرنشینی و آپارتمان نشینی، شکلگیری ورزش همگانی امکانپذیر نمی شود.

ص: ۱۷۴

سه کم توجهی به ورزش مدارس

ساعت های مشخصی که برای ورزش مدرسه‌ها در نظر گرفته شده است، باید همراه با برنامه درست و هدفمند باشد تا بیشترین استفاده از آن بشود. هر دانش آموز، حدود ۱۲ سال و در هر هفته، ۱ ساعت، فرصت ورزش دارد. اگر این زمان که به نسبت، زمان زیادی است، در فضای مناسب، همراه با آگاهی بخشی صورت گیرد، بخشی از هدف بلندِ ورزش همگانی برآورده می شود.

چهار توجه بیش از اندازه به ورزش قهرمانی

هر چند ورزش قهرمانی بر ورزش همگانی اثرگذاری سازنده‌ای دارد و سبب میشود شمار بیشتری از جوانان به ورزش روی آورند، ولی اگر بیش از اندازه به آن توجه و برایش سرمایه گذاری شود، در بیشتر موارد، همچون عاملی منفی در برابر گسترش ورزش همگانی قرار می گیرد؛ زیرا بخش زیادی از بودجه ورزشی کشور و سازمان های مربوط به آن را به خود اختصاص می دهد و در نتیجه، سهم ناچیز برای ورزش همگانی باقی خواهد ماند.

با این روند، همچنین احتمال بروز ناهنجاری های اخلاقی و ورزشی، که متأسفانه در ورزش قهرمانی دنیا معمول و متداول است، در فضای ورزشی کشور بیشتر خواهد شد و در نتیجه، نگرش برخی مردم به ورزش، منفی خواهد شد.

همچنین ممکن است شمار زیادی از علاقه مندان ورزش، از آنجا که آرمان خویش را در ورزش قهرمانی می بینند و از سویی دیگر، رسیدن به

ص: ۱۷۵

قهرمانی را برای خود ناممکن می دانند، دیگر به ورزش نپردازند و همانند بسیاری از مردم، تنها به تماشای مسابقات و برنامه های ورزشی بسنده کنند.

پنج هزینه بالا، زمان کم

مشکلات اقتصادی، گرانی خدمات و بالا رفتن سطح انتظار مردم، سبب شده است افراد از روی میل یا به ناچار، همه وقت خود را برای تأمین و بهبود زندگی خود صرف کنند.

شش نگرش منفی نسبت به مکان های ورزشی

در گذشته، مکانهای ورزشی از نظر حاکمیت ارزش ها و باورهای اسلامی و انسانی، بسیار نامناسب بودند. بسیاری از مردم نه تنها به این مکان ها پای نمی گذاشتند، بلکه از حضور فرزندان خود در این مکانها نیز جلوگیری می کردند. مسئولان ورزشی و مدیران باید این مکانها را به گونهای آماده سازند که رضایت و اطمینان کامل مردم را به همراه داشته باشد.

هفت مشغله فراوان مسئولان و مدیران

چند شغل داشتن و اضافه کاری، فرصت اندیشیدن به ورزش و رفتن به سوی آن را از انسان می گیرد. برخی اوقات، دیده می شود افرادی از صبح زود تا شامگاه، حتی در روزهای تعطیل، مشغول کار هستند.

عوامل بیان شده، بیشتر مربوط به مشکلات اجتماعی است، ولی

ص: ۱۷۶

عواملی مانند تنبلی، سستی، بی حوصلگی و میل به راحت طلبی، از عوامل فردی شکل نگرفتن ورزش همگانی است.

ب) راه کارهای شکل گیری ورزش همگانی

ب) راه کارهای شکل گیری ورزش همگانی

یک آشنا کردن مردم با جنبه ها و آثار گوناگون ورزش

رسانه های گروهی، ابزار مناسبی برای آشنا ساختن مردم با جنبههای مختلف ورزش است. بیشتر جراید و شبکه های مختلف صدا و سیما، بخشی از فعالیت های خود را به ورزش اختصاص داده اند که البته بیشترِ فعالیت آنها در انعکاس خبرهای ورزشی خلاصه می شود. چنانچه در کنار اخبار ورزشی، مسائل دیگر ورزشی و فایدههای فردی و اجتماعی آن بیان شود، بی شک اثر خوبی در گرایش مردم به ورزش خواهد داشت.

دو فراهم کردن مکان های ورزشی

زمین های خالی و بی استفاده و پراکنده ای که در گوشه و کنار شهرها فراوان دیده می شوند، با هزینه کردن کمترین بودجه، قابلیت تبدیل شدن به مکانهای ورزشی مناسب و قابل استفاده را دارند. در این راه، صدا و سیما می تواند با اطلاع رسانی، سازمان های مسئول را آگاه سازد تا امکانات لازم برای آماده سازی و بهره وری از این فضاها را فراهم آورند. در همین زمینه، رسانه ملی می تواند اخبار و دیدگاههای مردم را منعکس سازد.

سه توجه به ورزش بانوان

زنان نیمی از جمعیت جامعه هستند باید بتوانند در فضاهایی که امنیت

ص: ۱۷۷

اخلاقی آنها تأمین است، ورزش کنند و تا فضایی مناسب برای این نیروی مولد جامعه آماده نشود، نمی توان انتظار داشت در جامعه مذهبی و سنتی ما، ورزش همگانی بانوان شکل گیرد؛ زیرا بر اساس فرهنگ ملی و دینی ما، پاک دامنی و حجب و حیای بانوان، مقدم بر ورزش است که در فصلی مستقل به آن پرداخته شده است.

چهار رسیدگی بیشتر به ورزش مدارس و مراکز آموزشی عالی

بخش زیادی از وقت مردم در مکان هایی همچون مدرسه، دانشگاه، کارخانه و اداره، به صورت جمعی سپری می شود. تهیه و اجرای برنامه های ورزشی در چنین اجتماعهایی می تواند ما را به مقصود برساند. افزون بر اینکه مزیت ها و فایدههای دیگری هم در برخواهد داشت. پر نمودن اوقات فراغت، ایجاد و حفظ تندرستی افراد و تخلیه انرژی نهفته در بدن افراد، در کنار هدف اصلی که ارتقاء سطح یادگیری و علم آموزی است از جمله این فواید است.

پنج گسترش ورزش همگانی

ورزش در شهرستان های کوچک و روستاها، در مقایسه با امکانات ورزشی شهرهای بزرگ، به ویژه تهران، با تنگناهای جدی تر و بیشتری روبه رو است. یکی از راه کارهای گسترش ورزش، رسیدگی هر چه بیشتر به ورزش شهرستان ها، به ویژه مناطق و شهرستان هایی است که با توجه به شرایط اقلیمی و طبیعی خود، آمادگی گسترش رشته ورزشی خاصی را دارند. ازاین رو، وظیفه رسانه ملی اقتضا می کند برای تعدیل و رواج ورزش همگانی، در این زمینه توجه کافی داشته باشد.

ص: ۱۷۸

شش احیای ورزش های بومی و محلی

یکی از راه کارهـای رواج اخلاـق در رسانه و نیز گسترش ورزش همگانی، توجه به ورزش های محلی است. کشور ما، دارای بازی هـای زیبـا و پرنشـاط بومی است که ویژگی هـای مثبت فراوانی در خود گرد آورده انـد؛ زیرا هم نوعی بـازی و سـرگرمی به شـمار میآینـد و هم بـاعث پرورش جسم و روح و هم گسـترش فتوت و مردانگی می شونـد و بـا ارزش هـای دینی و ملی مـا سازگارترنـد. وظیفه رسانه ملی، شناسایی و رواج این گونه ورزش هاست.

هفت توجه منطقی به ورزش قهرمانی

هنگامی که موفقیت ورزشـکاران خود در رقابت های جهانی را مینگریم، احساس شادی و افتخار می کنیم. شاید جوانان آرزو کنند که: «ای کـاش مـا نیز چنین بودیم!» در نتیجه، تحت تـأثیر قرار گیرنـد و وارد میـدان ورزش شونـد. ازاین رو، ورزش قهرمانی، عامل مؤثری است که بر جذابیت ورزش می افزاید.

هشت گسترش رشته های ورزشی

گوناگونی رشـته های ورزشی، در واقع، پاسخی به سلیقه های مختلف و غریزه تنوع طلبی انسان است. هر اندازه که شمار رشته های ورزشـی بیشتر شود، گروه هـای بیشتری از مردم، به ویژه جوانـان، تحت تأثیر قرار میگیرنـد. البته بایـد توجه داشت برخی رشـته های متداول در جهان، با امکانات و شرایط و در برخی موارد، با فرهنگ و ارزش های ما در تضادند و به هیچ روی نمیتوان آنها را رواج داد.

ص: ۱۷۹

نه بسیج همگانی

شکلگیری هر موضوع مهمی که در زندگانی همه افراد جامعه مؤثر است، بدون مشارکت، یعنی «بسیج همگانی» امکان پذیر نیست. خوش بختانه در کشور ما نمونه های فراوانی از بسیج همگانی در زمینه های گوناگون دیده میشود که ما نتیجه ارزنده آن را بارها به چشم خود دیده ایم.

وظیفه سازمان ها، به ویژه رسانه های گروهی و در این میان، صدا و سیما، بسیار قابل توجه است؛ زیرا فراگیرترین و مؤثرترین ابزار انتقال پیام، رسانه ملی است.

۲. راهکارهای رواج اخلاق ورزشی از طریق رسانه ملی

روش های رواج اخلاق در رسانه ملی، می تواند محتوایی، قالبی و ... باشد. رواج اخلاق به عنوان یک پیام، باید در دل هر نوع قالب بنشیند. قالب باید ساده باشد. قالب باید برای اثرگذاری بیشتر، واقع گرا باشد و پیام اخلاقی، محور قرار بگیرد و در قسمت های مختلف به آن توجه شود.

این قالبها، شامل: فیلم(مستند، سینمایی، سریال)، داستان و حتی طراحی دکور و ... است.

الف) فیلم

الف) فیلم

شامل فیلم هایی با موضوع مستقل ورزش و اخلاق و فیلم هایی با موضوع اجتماعی، با اشاره به مطالب اخلاقی در ورزش است. در فیلم داستانی، محتوای داستان الگوساز و رواج دهنده الگوهای مثبت موجود است و همچنین ارزش های موجود را که دربردارنده بایدهای اخلاقی در ورزش است، معرفی کند.

ص: ۱۸۰

ب) داستان

اشاره

ب) داستان

بدیهی است ورزش نیز همچون هر پیام مستقیم یا غیرمستقیم دیگر، باید در دل داستان بنشیند که البته این امر، همت والای هنرمندان رسانه را می طلبد. موارد زیر پیشنهادهایی است که نویسندگان و برنامه سازان محترم می توانند بیشتر به آنها توجه کنند.

۱. ورزش و شخصیت های داستان

۱. ورزش و شخصیت های داستان

اول می توان بروز مشکلات جسمی و روحی را با مسئله بی توجهی به ورزش در ارتباط دانست.

دوم می توان در تحول شخصیت افراد و رشد و تعالی اجتماعی آنان، از ورزش بهره گرفت.

سوم می توان میان علل زوال شخصیت منفی داستان و ترک ورزش، ارتباط برقرار کرد؛ برای مثال: میان کسلی و خمودی، که خود نمونه ای از عوارض منفی در جامعه است، با بی تحرکی، ارتباط مستقیمی برقرار ساخت یا میان ترک اعتیاد و ورزش، ارتباط معناداری را نشان داد.

چهارم می توان چنین نشان داد که شخصیت های غیرمحوری داستان یا بی تأثیر در اصل داستان، نیز به ورزش تمایل دارند.

پنجم در طول داستان، ورزش کردن امری فراگیر باشد، به گونهای که شخصیت های داستان، همواره در پی فرصتی برای ورزش کردن باشند و در مکان های مناسب با استفاده از فرصت موجود در داستان، ورزش کنند.

ششم روند داستان به گونه ای است که آمادگی جسمانی قهرمان

ص: ۱۸۱

داستان، تأثیر مستقیمی در موفقیت او داشته باشد؛ زیرا ورزش، تأثیر قابل توجهی در ارتقای جایگاه شخصیتهای داستان دارد.

هفتم در روند داستان، بر شادابی، امیدواری و رشد معنوی شخصیت های مثبت ورزشی تأکید شود.

۲. الگوسازی در داستان

۲. الگوسازی در داستان

یکی از شیوه های مؤثر در نهادینه کردن پیام، استفاده از الگو است. الگوهای زیر یا مشابه آن، می توانـد در قالب داستان یا در حاشیه داستان بیان شوند.

اول رخ دادهای ورزشی ماندگار، مانند داستان معروف زندگی پوریای ولی، قهرمانی های جهان پهلوان تختی و شکستن رکوردهای وزنه برداری دنیا به دست حسین رضازاده.

دوم تأکید بر شهدای ورزشکاری همچون مجید طوقانی، قهرمان رشته پهلوانی و زورخانه ای، شهید حیدریان، شهید ابراهیم هادی و نیز تیم فوتبال زمین خاکی دزفول و شهادت آنها به وسیله موشک رژیم بعثی.

سوم ورزش کردن و نقش آن در روحیه اسیران ایرانی در اردوگاه های عراق در زمان جنگ.

چهارم بهره گیری از ورزش های عمومی در پارک ها، ادارهها و کوه پیمایی سالمندان و روحانیان.

پنجم توجه شخصیت های مهم مملکتی و مذهبی مانند رهبر انقلاب و برخی مراجع تقلید به ورزش.

ششم نمایش بُعد عبادی ورزشکاران معروف و سجده شکر مربیان

ص: ۱۸۲

و ورزشکاران در موقعیت های بزرگ و توجه به جنبه های عاطفی و نوع مخاطب در انتخاب الگوها.

هفتم توجه به جذابیت نمایش قهرمانی ورزشکاران مسلمان، به ویژه ورزشکاران ایرانی در داستان به عنوان الگو.

هشتم اشاره به نمایش جذاب و قهرمانی ورزشکاران تازه مسلمان.

نهم نمایش و یادآوری ورزش معلولان، جانبازان و سالمندان در متن داستان به عنوان الگو.

دهم گنجاندن تصاویر ورزش کردن در مکان های عمومی در خلال داستان.

۳. توجه به ارزش و اهمیت ورزش در داستان

اشاره

۳. توجه به ارزش و اهمیت ورزش در داستان

اول در ساختار و ماجراهای داستان، تنبلی و بیتحرکی سبب بروز ناهنجاری های روحی و اخلاقی شود.

دوم در روند داستان، جوان یا نوجوانانی ترسیم شوند که نسبت به ورزش اهتمام دارند و ورزش را وسیله ای برای پیشرفت خود قرار داده اند.

سوم در داستان، تأکیدها و تشویقهای پدران و مادران به ورزش در مدنظر قرار گیرد.

چهارم نقش بازیکنانِ بااخلاق در انسجام تیم ها برجسته شود. این نقش می تواند از راه ایجاد همدلی، تقویت روحیه و اراده، جلب حمایت هوادار و دیگر امور صورت پذیرد.

چند داستان

اینک به چند داستان واقعی که در بر دارنده نقش تربیتی و الگوبخشی ورزشکاران است، اشاره میکنیم.

ص: ۱۸۳

پهلوان جوانمرد

پهلوان جوانمرد

یکی از کشتی هـای قابـل توجه غلاـم رضا تختی، با پنکوف سـیراکف، قهرمان نام دار بلغارسـتان است. غلام رضا در این کشتی، از حریـف زیر گرفـت و او را خـاک کرد و پـای او را در کشـکک، تحت فشـار قرار داد. دقیقه سـوم کشـتی، فشـار کشـکک مـوجب ناراحتی شدید پای سیراکف شد؛ او با دست به پایش اشاره کرد. تختی که متوجه ناراحتی او شده بود، سیراکف را رها کرد و از جا بلنـد شـد. فریاد اعتراض تماشاچیان بلنـد شـد که چرا این کار را کردی؟ سـیراکف که این عمل جوانمردانه را از حریف دید، منتظر داور نشد و دست تختی را به عنوان برنده بلند کرد.

روایتی دیگر از پهلوانی

روایتی دیگر از پهلوانی

یکی از حریفـان تختی، کولاـیف روسـی بود. شب قبل از مسابقه، انگشـتان دست کولایف لای آسـیب دیـد. در روز مسابقه، تختی حتی یک بار هم به دست مجروح او کوچک ترین فشاری وارد نکرد.

ارزشمندترین نشان

ارزشمندترین نشان

تختی، مرد جـاودانه کشـتی، در دفـتر افتخـارات خود، ۱۰ نشـان را ثبـت کرده اسـت. بـا ایـن حـال، نزد او شـادی قلب یـک انسـان، ارزشـمندتر از نشان های دریافتی بود. ماجرای زیر بیانگر این موضوع است. پس از دریافت نشان طلای ملبورن، خبرنگاری از تختی سؤال کرد: باارزش ترین نشانی که تاکنون گرفته ای کدام است؟ او پاسخ داد: «بزرگ ترین پاداش و عالی ترین هدیه ای که گرفتم نشان طلا و نقره نبود؛ قلب یک انسان بیش از هزار نشان طلا ارزش دارد و من می دانم که هزاران نفر از مردم حق شناس

ص: ۱۸۴

میهنم در قلب مهربان خودشان جای کوچکی هم برای من ذخیره کرده اند».

حضور در هیئت های مذهبی و احترام پدر

حضور در هیئت های مذهبی و احترام پدر

آل حسینی، بچه محل قدیمی تختی که اکنون در خانه قدیمی تختی در نارمک زندگی می کند، درباره حضور غلام رضا تختی در هیئتهای مذهبی می گوید: «یادم هست ایام ماه مبارک رمضان بود و من و تختی در جلسات هیئت مذهبی خانی آباد شرکت می کردیم ولی او به من می گفت: اول بیا برویم بیمارستان به بابا سری بزنیم، بعد برویم هیئت».(۱)

عشق و ارادت تختی به اهل بیت علیهم السلام

عشق و ارادت تختی به اهل بیت علیهم السلام

تختی یک بار در پاسخ به ابراز محبت روحانی مسجد که بالای منبر از او تجلیل کرد گفت: «آقا! از شما تشکر می کنم که به من محبت کردید. این را بدانید که من نه تنها به علت اینکه اسمم غلام رضا است، غلامِ حضرت رضا علیه السلام هستم، بلکه غلام همه ائمه اطهارم و از خدا می خواهم که تا پایان عمر توفیق انجام دادن فرایض مذهبی را داشته باشم و یک مسلمان واقعی باشم».(۲)

ساده مثل همیشه

ساده مثل همیشه

«تختی در سال ۱۳۲۹ در مسابقات قهرمانی کشور کشتی گرفت و در هر

۱- محمدعلی سفری، حماسه جهان پهلوان تختی، ص ۱۰۰.

۲- محمدعلی سفری، حماسه جهان پهلوان تختی، ص ۹۸.

ص: ۱۸۵

دو رشته آزاد و فرنگی اول شد. با کسب این مقام، ساقه های امید در دل قهرمان جوان ریشه دواند و رؤیای بزرگش جان گرفت. با این حال، در روحیه و رفتار متواضعانه غلام رضا هیچ تغییری به وجود نیامد. این را می شد از جمله ای که او در دفترچه اش نوشته بود، فهمید: «متوجه شدم هیچ کاری نکرده ام. چیزی هم به من اضافه نشده؛ فقط آنهایی که به من سلام می کردند، بیشتر شده اند!» تختی بعدها مدارج رشد و پیشرفت را یک به یک پشت سر نهاد، اما هیچ گاه منشور پهلوانی را از پیش رو برنداشت».(۱)

این گونه تختی، الگوی ورزشکاران ما می شود و همواره از او به نیکی یاد می کنیم و جامعه ما به پاس منش پهلوانی اش او را گرامی میدارد و کمتر شهری یافت می شود که نام تختی در خیابان ها، میدانها و ورزشگاه های آن ندرخشد. تختی نشان داد افزون بر قهرمان ورزشی، یک قهرمان اخلاقی است که مقام و نشان، او را دچار خودبزرگ بینی نمی کند و درخت پُرباری است که هر چه بر او افزوده شود، فروتنی آن بیشتر می گردد.

نماز و قرآن

نماز و قرآن

از سجایای اخلاقی ورزشکاران ما، اهمیت دادن آنها به نماز و اُنس با قرآن است. این رفتار پسندیده، متأسفانه کمتر انعکاس یافته و گزارش آن در رسانه های ما مغفول مانده است. قهرمانی ها و احیاناً ناکامی ورزشکاران و حواشی ای که رسانه ها به ویژه رسانه ملی بیشتر به آن می پردازند، باعث کم رنگ جلوه گر شدن فضایل اخلاقی ورزشکاران ایران اسلامی شده است.

۱- عبدالله نیازی، مقاله «علت مرگ بعداً تعیین می شود!»، ماه نامه دیدار آشنا، ۱۳۸۶، ش ۸۸. ص ۵۰.

ص: ۱۸۶

اسطوره های بزرگ ورزش ما هیچ گاه از مقدسات دور نبوده و علاوه بر تمسک به قرآن و نماز نسبت به ائمه اطهار علیهم السلام نیز ارادت خاصی داشته اند و این ارادت، علاوه بر اینکه افتخار همنامی با بزرگان دین بوده ذکر لبشان یا لباس رسمی ورزشی شان نیز مزین به اسم های مقدسه بوده است.

به ذکر دو خاطره کوتاه، ولی خواندنی از جهان پهلوان تختی در این باره می پردازیم. «مشهدی علی دلال باشی، سرایدار سالن کشتی می گوید: همین که تمرین غلام رضا تمام می شد، مهر و لنگ مخصوص را می داد دست او، بعد بی اعتنا به کسانی که آنها را زیرچشمی می پاییدند، می ایستادند به نماز. در المپیک ملبورن استرالیا هم که آمریکایی ها و روس ها را شکست داد و طلا گرفت، هنگام برگشت، وقتی در فرودگاه مهرآباد خبرنگاری بی مقدمه از او پرسید: آقای تختی شنیده ام شما و خانواده تان اعتقادات مذهبی محکمی دارید، آیا از این نظر چیزی همراه خودتان به ملبورن بردید؟» صورت جهان پهلوان تختی به یک باره باز شد و گفت: «من همیشه با خودم قرآن دارم».(۱)

کظم غیظ (فروخوردن خشم)

کظم غیظ (فروخوردن خشم)

گاهی پیش می آید قهرمانان ورزشی با سوءاستفاده از شهرت و قدرت خود، به حقوق دیگران تجاوز می کنند و با سوءاستفاده از جایگاه اجتماعی و نفوذ خود، افزون بر زیاده خواهی، ستم به دیگران را نیز امری معمول می پندارند، ولی پهلوانان آراسته به اخلاق اسلامی، این گونه عمل نمی کنند؛ زیرا مردم داری، صبر و جوانمردی و گذشت، شیوه رفتاری آنان

۱- عبدالله نیازی، مقاله «علت مرگ بعداً تعیین می شود!»، ماه نامه دیدار آشنا، ۱۳۸۶، ش ۸۸. ص ۵۰.

ص: ۱۸۷

است. پیش آمدی که برای پهلوان نامدار ایران اسلامی اتفاق افتاد، نمونه ای از این گذشت و صبوری بود.

«سلاخ ها حال طبیعی نداشتند. مست بودند و داشتند تشت جگرها را هم می زدند که مرد آمد جلو پیش خوان و گفت: احمدآقا! بی زحمت دو تا جگری را که سفارش داده بودیم، بیاور! یکی از سلاخ ها خودش را به مرد رساند، یک کشیده محکم خواباند توی گوشش و همان طور یک ریز به او فحش داد. یکی از همراهان مرد پرید جلو، سلاخ را محکم کوبید [به دیوار] و داد زد: «مرتیکه! تو گوش آقاتختی می زنی؟!» اسم تختی که آمد، انگار مستی سلاخ از سرش پرید! تختی اما آن طرف نشسته بود روی زمین، دو تا دست هایش را گذاشته بود روی صورتش و زیر لب چیزی می گفت تا غیظش بخوابد. سلاخ ها حلقه زدند دورش و خواستند دستش را ببوسند، ولی پهلوان پیش دستی کرد و صورت آنها را بوسید و برخاست».(۱)

پلاستیک به جای ساک ورزشی

پلاستیک به جای ساک ورزشی(۲)

حدود سال ۱۳۵۴، مشغول تمرین بودیم که ابراهیم وارد سالن شد و یکی از دوستان هم بعد از او به سالن آمد و بی مقدمه گفت: «داداش ابراهیم! تیپ و هیکلت خیلی جالب شده، وقتی داشتی تو راه می آمدی، دو تا دختر پشت سرت بودن و مرتب از تو حرف می زدن. شلوار و پیراهن شیکی که پوشیده بودی و از ساک ورزشی که دستت بود، کاملاً مشخص بود که ورزشکاری.»

۱- عبدالله نیازی، مقاله «علت مرگ بعداً تعیین می شود!»، ماه نامه دیدار آشنا، ۱۳۸۶، ش ۸۸. ص ۵۰.

۲- سلام بر ابراهیم (زندگی نامه و خاطرات شهید ابراهیم هادی)، ص ۴۱.

ص: ۱۸۸

ابراهیم بـا شـنیدن این حرف هـا یـک لحظه جا خورد. انگار توقع چنین حرفی را نـداشت و خیلی تو فکر رفت. ابراهیم از آن روز به بعد پیراهن بلند و شـلوار گشادی می پوشید و هیچ وقت هم ساک ورزشی همراه نمی آورد و لباس هایش را داخل کیسه پلاستیکی می ریخت. هر چنـد خیلی از بچه ها می گفتند: «بابا! تو دیگه چه جور آدمی هستی؟! ما باشـگاه می آییم تا هیکل ورزشـکاری پیدا کنیـم. تـو بـا ایـن هیکـل رو فرم، ایـن چـه لبـاس هـایی است که می پوشـی؟!» ابراهیم هم به حرف هـای آنهـا اهمیـتی نمی داد و به دوسـتانش توصـیه می کرد: «اگر ورزش را برای خـدا انجـام بـدین، عبـادت است و اما اگر به هر نیت دیگری باشـین، ضـرر خواهید کرد».

والیبال

والیبال

ابراهیم به قدری والیبال را خوب بازی می کرد و سرویس های محکم و قدرتمندی می زد که همواره تیم برنده، تیم او بود. یک بار تک نفره در مقابل یک تیم شـش نفره بازی کرد؛ فقط اجازه داشت سه ضـربه به توپ بزنـد! همه ما، از جمله معلم ورزش ما، شاهد بودیم که چه طور پیروز شد.

یک بار چنـد مینی بوس از متولیان ورزش و ورزشـکاران برای بازدید از مناطق جنگی به گیلان غرب آمدند که مسئول آنها، آقای داوودی، رئیس سازمان تربیت بـدنی بود. ایشان مقداری وسایل ورزشـی به ابراهیم داد و گفت: «هر طور صـلاح می دانید، مصـرف کنید.»

آقـای داوودی گفت: «چنـد تـا از بچه هـای هیئت والیبـال تهران بـا مـا هسـتند؛ نظرت با برگزاری مسابقه چیست؟» ساعت سه عصـر مسابقه

ص: ۱۸۹

شروع شـد. پنـج نفر که سه نفرشان والیبالیست حرفه ای بودند، یک طرف و ابراهیم به تنهایی یک طرف. ابراهیم طبق معمول با پای برهنه و پـاچه هـای بالازده شـلوار کُردی و زیرپیراهنی، مقابـل آنها قرار گرفت. به قـدری خوب بازی کرد که کمتر کسـی باور می کرد. بازی آنها یک نیمه بیشتر نـداشت و با اختلاف ده امتیاز به پایان رسـید. آنها با ابراهیم عکس یادگاری گرفتند و باورشان نمی شد که رزمنده ساده، مثل حرفه ای ترین ورزشکاران بازی کند.(۱)

شرط بندی

شرط بندی

تقریباً سال ۱۳۵۴ بود. یک روز صبح جمعه مشغول بازی بودیم. سه نفر غریبه آمدند، گفتند: «ما از بچه های غرب تهرانیم. ابراهیم کیه؟» بعد گفتند: «بیا بازی سر ۲۰۰ تومان!» دقایقی بعـد بازی شـروع شـد. ابراهیم تک و آنها سه نفر، ولی به ابراهیم باختند! همان روز به یکی از محله های جنوب شهر رفتیم، سر هفتصد تومان شرط بستیم. بازی خوبی بود و سریع برنده شدیم. موقع پرداخت پول، ابراهیم فهمیـد آنهـا مشـغول قرض گرفتن هسـتند تا پول ما را جور کننـد. یک دفعه گفت: «آقا! یکی بیاد تکی با من بازی کنه، اگر برنده شد، پول نمی گیریم!» یکی از آنها جلو آمد و شروع به بازی کرد. ابراهیم ضعیف بازی کرد، آن قدر که بازنده شد و حریف برنده. همه آنها خوشحال از آن جا رفتند.

من هم که خیلی عصـبانی بودم، به ابراهیم گفتم: «چرا این جوری بـازی کردی؟» بـا تعجب نگاهم کرد و گفت: «می خواسـتم ضایع نشن! همه اینها روی هم صد تومن تو جیبشون نبود!»

۱- سلام بر ابراهیم (زندگی نامه و خاطرات شهید ابراهیم هادی)، ص ۳۰.

ص: ۱۹۰

هفته بعـد، دوبـاره همان بچه های غرب با دو نفر دیگر از دوسـتانشان آمدنـد. آنها پنـج نفره با ابراهیم سـر ۵۰۰ تومان بازی کردند. ابراهیم پـاچه های شـلوارش را بالا زد و با پای برهنه بازی می کرد. آن چنان بازی می کرد، آن چنان به توپ ضـربه می زد که هیچ کس نمی توانست آن را جمع کند. آن روز هم ابراهیم با اختلاف زیاد برنده شد. با ابراهیم رفته بودیم مسـجد. بعد از نماز، روحانی مسـجد احکام می گفت. از شـرط بنـدی و پول حرام می گفت که پیامبر می فرمایـد: «هر کس پول نامشـروع به دست آورد، در راه باطل و حوادث سـخت از دست می دهد.»(۱) و نیز فرموده: «کسـی که لقمه ای حرام بخورد، نمـاز چهـل شب و دعای چهل روز او پذیرفته نمی شود».(۲)

ابراهیم بـا دقت به صـحبت ها گوش می کرد. بعـد رفتیم پیش حاج آقا و گفت: «من امروز سـر والیبال ۵۰۰ تومان شرط بندی برنده شدم.» و گفت: «البته این پول را به یک خانواده مسـتحق بخشـیدم.» حاج آقا هم گفت: «از این به بعد مواظب باش؛ ورزش بکن، اما شرط بندی نکن!»

هفته بعـد دوباره همان افراد آمدنـد. این دفعه با چنـد یار قوی تر، بعد گفتند: «این دفعه بازی سـر هزار تومان!» ابراهیم گفت: «من با شرط بنـدی بـازی نمی کنم!» آنهـا هم شـروع کردنـد به مسـخره کردن و تحریک. یکی می گفت: ابراهیم «می دونه می بازه!» یکی دیگه گفت: «پول نـداره!» و ... ابراهیم برگشت و گفت: «شـرط بندی حرومه! پول شـما را هم دادم به فقیر. اگر دوست دارین بدون شرط بندی بازی می کنیم.»

با اینکه بعد از آن ابراهیم هادی به ما بسیار توصیه می کرد که

۱- سید محمد ابن حسن، مواعظ عددیه، ص ۲۵.

۲- کنزالعمال، ج۴، ص ۱۵.

ص: ۱۹۱

شرط بندی نکنید، اما یک بار با بچه های نازی آباد بازی کردیم و مبلغ سنگینی را باختیم. آخر بازی بود که ابراهیم آمد. به خاطر شرط بندی از دست ما عصبانی شد. از طرفی ما چنین مبلغی نداشتیم که پرداخت کنیم. وقتی بازی تمام شد، ابراهیم جلو آمد و گفت: «کسی هست که بیاد و تک به تک بزنیم؟» از بچه های نازی آباد کسی بود. بنام «ح. ق.» که عضو تیم ملی و کاپیتان تیم برق بود با غرور خاصی آمد جلو و گفت: «سَر چی؟!» ابراهیم گفت: «اگه باختی، از این بچه ها پول نگیری.» او هم قبول کرد. ابراهیم به قدری خوب بازی کرد که همه ما تعجب کردیم. او با اختلاف زیاد حریفش را شکست داد، اما بعد از آن حسابی با ما دعوا کرد.

ورزش وسیله است

ورزش وسیله است

ابراهیم کشتی را در وزن ۵۳ کیلو گرم در باشگاهی در اطراف میدان خراسان شروع کرد. آقایان گودرزی و محمدی، مربیان خوب ابراهیم در آن دوران بودند. آقای محمدی، ابراهیم را به خاطر اخلاق و رفتارش خیلی دوست می داشت و آقای گودرزی خیلی خوب کشتی را به ابراهیم می آموخت. خیلی مواقع می گفت: «یه روز این پسر را تو مسابقات جهانی می بینید. مطمئن باشید.» اسمش را گذاشته بود «پلنگ خفته»! در ۱۵سالگی در سال های اول دهه ۵۰، در مسابقات قهرمانی نوجوانان تهران شرکت کرد و برای مسابقات کشوری انتخاب شد.

در مسابقات قهرمانی آموزشگاه ها شرکت کرد و قهرمان شد. در سال بعد، وقتی دید دوست صمیمی خودش در وزن او یعنی ۶۸کیلو گرم شرکت کرده است، یک وزن بالاتر رفت و در ۷۴

ص: ۱۹۲

کیلوگرم شرکت کرد. این جوان ۱۸ساله، قهرمان ۷۴کیلوگرم آموزشگاه ها شد.

یـک روز ابراهیم چنـد کشتی در مسابقـات تهران گرفت و به نیمه نهـایی رسـید. بلنـدگو اعلام کرد: کشتی نیمه نهایی وزن ۷۴کیلو آقایـان ابراهیم هادی و تهرانی. ابراهیم سـمت تشک رفت. ما حسابی داد می زدیم و تشویق می کردیم. مربی ابراهیم هم داد می زد که: چه کـاری بکن چه کاری نکن؛ ولی ابراهیم فقط دفاع می کرد. مربی که خیلی عصـبانی شـده بود، داد زد: «ابراهیم! چرا کشتی نمی گیری؟! بزن دیگه!» ابراهیم هم بـا یـک فن زیبـا حریـف را از روی زمین بلنـد کرد و یکی دو دور چرخیـد و محکم او را روی تشک کوبید.

هنوز کشتی تمام نشـده بود که از جا بلند شد و از تشک خارج شد. در راه برگشت صـحبت می کردیم، گفت: «آدم باید ورزش را برای قوی شـدن انجـام بـده، نه قهرمـان شـدن! من هم اگر تو مسابقـات شـرکت می کنم برای یاد گرفتن فنون مختلف است؛ هـدف دیگری ندارم.» گفتم: «مگه بده آدم قهرمان و مشهور بشه، همه بشناسنش؟!» بعد از چند لحظه ای سکوت، گفت: «هر کسی ظرفیت مشـهور شدن را نداره. از مشـهور شدن مهمتر اینه که آدم بشیم!» آن روز ابراهیم به فینال رسید، اما قبل از مسابقه نهایی، همراه ما به خانه برگشت. او عملاً ثابت کرد که رتبه و مقام برایش اهمیت ندارد!(۱)

قهرمان

قهرمان

مسابقات قهرمانی ۷۴کیلوگرم باشگاه ها بود. ابراهیم در نیمهنهایی خیلی

۱- سلام بر ابراهیم، ص ۳۲.

ص: ۱۹۳

بد کشتی گرفت. بالاخره با یک امتیاز کشتی را واگذار کرد. آن سال ابراهیم مقام سوم را کسب کرد، اما سال ها بعد، همان پسری که حریف نیمه نهایی ابراهیم بود، آمده بود به ابراهیم سر بزند. آن آقا از خاطرات خودش با ابراهیم تعریف می کرد. همه ما هم گوش می کردیم تا اینکه رسید به ماجرای آشنایی خودش با ابراهیم و گفت: «آشنایی ما برمی گردد به مسابقات نیمه نهایی وزن ۷۴کیلوگرم باشگاه ها. قرار بود من با ابراهیم کشتی بگیرم... .» اما هر چه خواست آن ماجرا را تعریف کند، ابراهیم بحث را عوض می کرد. آخر هم نگذاشت که ماجرا را تعریف کند. روز بعد همان آقا را دیدم و گفتم: «اگه می شه قضیه کشتی خودتان را تعریف کنید.» او هم نگاهی به من کرد، نفس عمیقی کشید و گفت: «آن سال من در نیمه نهایی، حریف ابراهیم شدم، اما یکی از پاهایم آسیب دیده بود. به ابراهیم که تا آن موقع نمی شناختمش گفتم: رفیق! این پای من آسیب دیده؛ هوای ما را داشته باش! ابراهیم گفت: باشه داداش! چَشم. بازی های او را دیده بودم؛ توی کشتی استاد بود. با اینکه شگرد ابراهیم فنهایی بود که روی پا می زد، اما اصلاً به پای من نزدیک نشد، ولی من با کمال نامردی یه خاک ازش گرفتم و خوش حال از این پیروزی به فینال رفتم! ابراهیم با اینکه راحت می تونست من رو شکست بده و قهرمان بشه، ولی این کار را نکرد.» بعد ادامه داد: «البته فکر می کنم او از قصد کاری کرد که من برنده بشم. از شکست خودش هم ناراحت نبود».

بی جهت نبود که در مقر سپاه گیلان غرب روی یکی از دیوارها برای هر کدام از رزمنده ها جمله ای نوشته بودند. در مورد ابراهیم نوشته بودند: ابراهیم هادی، رزمنده ای با خصایص پوریای ولی.(۱)

۱- سلام بر ابراهیم، ص ۳۵.

ص: ۱۹۴

پوریای ولی

پوریای ولی

مسابقات قهرمانی باشگاه ها بود. سال ۵۵ مقام اول مسابقات، هم جایزه نقـدی می گرفت، هم به انتخابی کشور می رفت. ابراهیم در اوج آمـادگی بود. هر کس یک مسابقه از او می دیـد، این مطلب را تأییـد می کرد. مربیان می گفتنـد امسال در ۷۴ کیلوگرم کسی حریف ابراهیم نیست.

مسابقات شـروع شد. ابراهیم یکییکی همه را از پیش رو برمی داشت. با چهار کشتی که برگزار کرد، به نیمه نهایی رسـید. کشتی ها را یا ضـربه می کرد یا با امتیاز بالا می برد. در دیدار نیمه نهایی با اینکه حریفش خیلی مطرح بود، ولی برنده شد. ابراهیم با اقتدار به فینال رفت.

حریف پایـانی او، محمود. ک بود. ایشان همان سال، قهرمان مسابقات ارتش های جهان شـده بود. قبل از شـروع فینال، پیش ابراهیم در رخت کن رفتم و گفتم: «من مسـابقه هـای حریف را دیـده ام؛ خیلی ضـعیفه. فقط ابرام جون! تو رو خـدا دقت کن. خوب کشتی بگیر. من مطمئن هسـتم امسـال برای تیم ملی انتخـاب می شـی.» مربی آخرین توصـیه ها را به ابراهیم گوشـزد می کرد، در حالی که ابراهیم بندهای کفشـش را می بست. بعد با هم سمت تشک رفتند. من سریع رفتم میان تماشاگران نشستم. ابراهیم روی تشک رفت. حریف ابراهیم هم وارد شد. داور هنوز نیامده بود. ابراهیم جلو رفت و با لبخند به حریفش سلام کرد و دست داد.

حریف ابراهیم چیزی گفت که متوجه نشـدم، امـا ابراهیم سـرش را به علامـت تأییـد تکان داد. بعـد هم حریف او جایی را در بالای سالن میان تماشاگرها به او نشان داد. من هم برگشـتم و نگاه کردم. دیدم پیرزنی تنها تسبیح به دست بالای سـکوها نشسته. نفهمیدم چه گفتند و چه شد، اما ابراهیم خیلی بد کشتی را شروع کرد؛ همه اش دفاع می کرد. بیچاره مربی

ص: ۱۹۵

ابراهیم این قـدر داد زد و راهنمایی کرد که صـدایش گرفت. ابراهیم انگار چیزی از فریادهای مربی و حتی داد زدن های من را نمی شنیـد. فقـط وقت را تلـف می کرد! حریف ابراهیم بـا اینکه در ابتـدا خیلی ترسـیده بود، امـا جرئت پیـدا کرد؛ مرتب حمله می کنـد. ابراهیم هم با خونسـردی مشـغول دفاع بود. داور اولین اخطار و بعـد دومین اخطار را به ابراهیم داد. در پایان، ابراهیم باخت و حریف ابراهیم قهرمان وزن ۷۴ کیلوگرم شـد. وقتی داور دست حریف ابراهیم را بالاـ می برد، ابراهیم خوش حال بود. انگار خودش قهرمان شده! بعد هر دو کشتی گیر یکدیگر را بغل کردند.

حریف ابراهیم در حـالی که از خوشـحالی گریه می کرد، خم شـد و دست ابراهیم را بوسـید. دو کشتی گیر در حال خروج از سالن بودنـد. از بالای سـکوها پریدم پایین. با عصـبانیت سـمت ابراهیم آمدم، داد زدم و گفتم: «آدم عاقل! این چه وضع کشتی بود؟!» بعد هم از زور عصبانیت با مشت زدم به بازوی ابراهیم و گفتم: «آخه اگه نمی خواهی کشتی بگیری، بگو ما رو هم معطل نکن!» ابراهیم خیلی آرام با لبخنـد همیشـگی گفت: «این قدر حرص نخور!» بعد سـریع رفت تو رخت کن، لباس هایش را پوشـید، سـرش را پایین انـداخت و رفت. از زور عصـبانیت به در و دیوار مشت می زدم. یک گوشه نشسـتم. نیم ساعتی گذشت. کمی آرام شدم، راه افتادم که بروم.

جلوی در ورزشـگاه هنوز شـلوغ بود. همـان حریف فینال ابراهیم با مادر و کلی از فامیل ها دور هم ایسـتاده بودنـد. خیلی خوشـحال بودند. یک دفعه همان حریف من را صدا کرد. برگشـتم و با اخم گفتم: «بله!» آمد به سـمت من و گفت: «شما رفیق آقاابرام هستید؛ درسته؟» با عصبانیت گفتم: «فرمایش؟!» بی مقدمه گفت: «آقا! عجب رفیق بامرامی دارید! من

ص: ۱۹۶

قبل از مسابقه به آقاابراهیم گفتم: شک ندارم که از شما می خورم؛ اما هوای ما را داشته باش! مادر و برادرم بالای سالن نشسته اند. کاری کن که خیلی ضایع نشیم!» بعد ادامه داد: «رفیقتون سنگ تموم گذاشت؛ نمی دونی مادرم چه قدر خوش حاله.» بعد هم گریه اش گرفت و گفت: «من تازه ازدواج کرده ام. به جایزه نقدی مسابقه هم خیلی احتیاج داشتم. نمی دونی چه قدر خوش حالم!» مانده بودم که چه بگویم. کمی سکوت کردم و به چهره اش نگاه کردم. بعد گفتم: «رفیق جون! اگه من جای داش ابرام بودم، با این همه تمرین و سختی کشیدن، این کارو نمی کردم. این کار، مخصوص آدم های بزرگی مثل آقاابرامه!» از آن پسر خداحافظی کردم. در راه به کار ابراهیم فکر می کردم. این طور گذشت کردن، اصلاً با عقل جور درنمی آید.

با خودم فکر می کردم پوریای ولی وقتی فهمید حریفش به قهرمانی در مسابقه احتیاج دارد و حاکم شهر آنها را اذیت کرده، به حریفش باخت، اما ابراهیم ... .

یاد تمرین های سختی اقتادم که ابراهیم در این مدت انجام داده بود. یاد لب خندهای پیرزن و خوشحالی آن جوان. یکدفعه گریه ام گرفت. «عجب آدمیه این ابراهیم!»(۱)

توپ و توپخانه

توپ و توپخانه

شهید حسن غازی در سال ۱۳۳۸ در اصفهان به دنیا آمد. خوب درس می خواند و خوب فوتبال بازی می کرد. توی محل، برا سرش دعوا می کردند که در کدام تیم بازی کند. به هر تیمی که می رفت، برد آن تیم

۱- سلام بر ابراهیم (زندگی نامه و خاطرات شهید ابراهیم هادی)، ص ۳۰.

ص: ۱۹۷

حتمی بود. در دوران دبیرستان هم، جزو تیم نوجوانان اصفهان بود و در شانزده سالگی کاپیتان تیم جوانان سپاهان شد.

***

اعضای تیم، به خاطر بازی خوب و اخلاق جوانمردانه اش دوستش داشتند. بعد از دیپلم، رشته پزشکی قبول شد؛ اما دانشگاه را رها کرد و رفت کردستان و با شروع جنگ خود را به خوزستان رساند.

***

دوره امدادگری را گذرانده بود؛ کارهای فرهنگی انجام می داد و در جنگ، مسئول آتش بار توپ خانه شد. اولین گروه توپ خانه سپاه را راه اندازی و فرماندهی کرد.

در جنگ هم، سر و کارش با توپ بود. هم فوتبال بازی می کرد و پا به توپ بود و هم با توپ خانه، دشمن را مستأصل می کرد. سرانجام در عملیات خیبر (اسفندماه ۱۳۶۲) از پروردگارش جام قهرمانی را دریافت کرد.

***

دهه اول محرم، نوای «یا ابن الحسن» پیچیده بود توی کوچه. صدای گریه نوزاد با صدایی که از «بیت الزهرا علیها السلام »(۱) می آمد، قاطی شد. زن، چشم هایش داشت بسته می شد. توی خواب و بیداری فکر کرد اسمش را می گذارم «حسن».

***

«حسن» که عضو باشگاه سپاهان شد، ناراحت شدم. گفتم: «دیگر نمی آید توی محل بازی کنیم، برایش افت دارد!» اسم خیابانمان «مَلِک»

۱- نام حسینیه ای در اصفهان.

ص: ۱۹۸

بود. وقتی آمد و گفت: «تیم راه می اندازیم. اسمش را می گذاریم تیم پاس ملک.»؛ سر و صورتش را بوسیدم. گفتم: «خیلی آقایی!»

***

گفتم: «مادر چرا این قدر با لات و لختی ها می ری و می آی؟ تو که این قدر رفیق خوب داری!»

گفت: «با اون ها هم می رم و می آم! اما این بچه ها هم فطرتشون پاکه. اگه اینها رو رها کنم، ممکنه دنبال چیزهای دیگه برند.»

***

خسته و کوفته از فوتبال برگشته بود خانه. کارگر داشتند. گفت: «ناهار این کارگرها را بدهید ببرم.»

مادرش جواب داد: «بیا تو ناهارت را بخور. به آنها ناهار نمی دهیم.»

لبخندش محو شد. راهش را کشید که برود: «من هم ناهار نمی خورم!»

مادر خندید: «شوخی کردم. ناهار کارگرها را برادرت برده.» دوباره خنده آمد روی لب هایش. برگشت توی آشپزخانه

***

گفت: «این چه وضعی است؟! مملکت ماست، اما فقط خارجی ها حق دارند از پیاده روی جلوی هتل رد بشن!»

پرید روی چرخ. جلوی هتل عباسی(۱) جلو چشم پاسبان ها تک چرخ زد، ویراژ داد و فرار کرد. تا سر خیابان چهارباغ بیشتر نتوانستند تعقیبش کنند.

۱- معروف ترین و گران ترین هتل اصفهان.

ص: ۱۹۹

***

بعد از تمرین، مثل همیشه نبود. گرفته به نظر می رسید. ایستاد و دستش را گرفت به پایش. شروع کرد به ماساژ دادن. گفتم: «چی شده؟ مشکلی داری؟»

گفت: «پایم ناراحت است. درد دارد.»

گفتم: «قبل از تمرین می گفتی.» همان طور که از درد اخم کرده بود، خندید. گفت: «خجالت کشیدم بهانه بیاورم.»

***

گفتم: «مادر! آخر توی این سنّ و سال، چه قدر نماز و دعا می خوانی! گریه می کنی! تو جوانی، هنوز گناه نکرده ای!»

گفت: «مادر! اینها عصای دست پیری است!»

***

مسابقات فوتبال نوجوانان بود. صبح روز اول، همه با صدای اذان پسربچه ای از خواب بیدار شدند.

رئیس شهربانی دزفول، مسئولان تیم نوجوانان اصفهان را خواسته و به آنها با تندی گفته بود: «شما نباید بگذارید بچه هاتون مزاحم خواب بقیه بشوند».

***

همه بچه های اصفهان می دانستند کار چه کسی است، اما صدایشان درنمی آمد. مسئولان برگزاری مسابقه، کلافه شده بودند. ساواک دست از سرشان برنمی داشت. هر روز چند نفری می آمدند و می رفتند. مربی تیم نوجوانان سپاهان بیشتر از همه نگران بود. نمی خواست کاپیتان تیمش را

ص: ۲۰۰

از دست بدهد؛ اما کاپیتان، انگار نه انگار، باز هم صبح ها روی ماسه های ساحل می نوشت: «مرگ بر شاه».

***

نگاه می کنم به کتابخانه اش. یک عالمه کتاب. عجب حال و حوصله ای دارد این حسن. یک طرف اصول کافی، منتهی الآمال، شرح کشف الاسرار و ... یک طرف تاریخ فلسفه در ایران، بررسی نظریه فروید، نقدی بر مارکسیسم و ... .

اسمش را گذاشته ایم «شیخ حسن». مامان همیشه بهش می گوید «می خواهی دکتر بشوی؟»

***

چند روز بیشتر نیست که متوجه شده ام حسن این طوری نماز می خواند. در ازای هر نماز واجب، یک نماز دو رکعتی. «شاید نافله است. باید از خودش بپرسم.» دارد جانمازش را جمع می کند.

«حسن! این نمازها چیه می خونی؟ نماز مستحبیه؟»

نگاه می کند به چشم هایم. لبخند می زند. سرش را می اندازد پایین: «می دونی، هر نمازی که می خونم دو رکعت هم برای بابا می خونم. هر چی باشه این اتاق، این خونه مال باباست».

***

گفتم: «دوباره که اینها را پوشیدی! مگه دیروز لباس نخریدم برات؟»

گفت: «با همین قدیمی ها راحت ترم.»

گفتم: «تو گفتی و من هم باور کردم! این دفعه لباس هایت را به کی دادی؟»

سرخ شد. بلند شد و رفت لباس های نو را آورد، گذاشت جلویم.

ص: ۲۰۱

مرتب و تاکرده. گفت: «هنوز کسی را پیدا نکرده ام. شما زحمتش را بکش بده به یک مستحق!».

***

روزنامه دست به دست می چرخد. بچه ها اسم «غازی» را پیدا کرده اند. توی مدرسه، مثل توپ صدا کرده. «پزشکی اصفهان!»

روزنامه ای در کار نیست. خبر دهان به دهان می چرخد.

غازی قید پزشکی را زده!!!

چرا؟!

رفته جبهه.

پزشکی را رها کرد؛ رفت امدادگر شد. کردستان که رفت امدادگری را هم رها کرد رفت معلم شد. دبستان راهنمایی و دبیرستان. همه جا دینی درس می داد. گفت: «این جا به یک مبلّغ شیعه که فکر مردم را درمان کند، بیشتر احتیاج است تا امدادگری که فقط به جسم مردم بپردازد!»

***

پست هافبک بازی می کرد. کاپیتان تیم بود. وقتی رفت جبهه دروازه بان شد. بچه ها می گفتند: «توپ خانه مثل دروازه است. اگر گلی زده شود، کسی اسمی از دروازه بان نمی برد؛ اما وقتی گلی خورده می شود، می گویند دروازه بان گل خورد».

توپ های غنیمت گرفته شده، پراکنده بودند توی گردان ها. دستور جمع آوری شان رسید. چند تا از بچه های سپاه هم فرستاده شدند ارتش، برای دیدن آموزش توپ خانه. به همین سادگی، اولین گروه توپ خانه سپاه شکل گرفت و حسن غازی هم شد فرمانده اش. چند وقت بعد،

ص: ۲۰۲

غازی مدام مأموریت داشت. هر دفعه یک جا به خاطر راه اندازی یک توپ خانه.

***

گفتم: «حسن جان! مـدیر قبلی تربیت بدنی اسـتعفا داده. هنوز هم هیچ کس جایش را نگرفته. همه هم می گویند: فقط غازی به درد این کار می خورد».

قبول نکرد. گفت: «امام گفته اند: جنگ در رأس امور است!»

***

بعـد از عملیات مهران بود. روحیه ها خراب، بـدن ها خسـته و مجروح. فرسـتاد بچه ها یک جای خوش آب و هوا پیـدا کردند. کنار رودخانه گیلان غرب، سـرسبز و پردرخت. بیست روزی گردان را مسـتقر کرد آنجا. هم فوتبال و هم کوه نوردی و ماهی گیری، هم دعا و برنامه های عقیدتی سیاسی. خستگی از تن همه درآمد. آن بیست روز را هیچ کدام فراموش نکردیم.

***

پشت موضع توپ خانه مان یک میدان ورزشی بود. عصرها که می شد، بچه ها را جمع می کرد. آن جا هم دست بردار نبود. فوتبال راه می انـداخت. ده دقیقه مانـده به اذان مغرب، بازی را تمام می کرد. همه آن هایی که باهاش بازی می کردند، وضو می گرفتند و می آمدند می ایستادند پشت سرش به نماز.

همیشه دفترچه اش همراهش بود. همه چیز توی آن می نوشت. از شـعر و آیـات قرآن گرفته تـا نظرهـایش در مورد توپ خانه. توی همان دفترچه اش چیزهایی نوشته بود که بعضی بعد از قطع نامه فهمیدند! «این توپ خانه باید موشکی شود» و خیلی چیزهای دیگر.

ص: ۲۰۳

***

بچه ها را جمع می کرد؛ می نشستیم دور هم، دایره وار. می گفت: «بسم الله. هر کس هر چی به ذهنش می رسد، بگوید.» خودش هم اول شروع می کرد. بچه ها هر کدام چیزی می گفتند. کم کم نطق همه باز شد. جواب بچه ها را با یک بیت شعر می داد. همه قانع می شدند. مشتش پر بود از این شعرها. دو تا چیز همیشه همراهش بود، یکی همین شعرها، یکی هم لب خند گوشه لبش.

***

بازیکنان تیم سپاهان که وارد زمین شدند، پارچه بزرگی دستشان بود: «حسن جان! شهادتت مبارك.» فکر کردم: «حیف که رفت، اگر مانده بود حتماً رفته بود تیم ملی.» از فکر خودم خجالت کشیدم: «خوش به حالش که رفت».

***

در اصفهان پدر و مادری هستند که از اسفند ۶۲ تا امروز فرزندشان را ندیده اند. از او جز چند صفحه مصاحبه با مربیان و بازیکنان فوتبال هیچ نشانه دیگری نمانده است. آنها می دانند که فرزندشان از مال دنیا، حتی قبر را هم از خود مضایقه کرد.(۱)

۳. نقش فرد و اجرا در ترویج اخلاق ورزشی از رسانه

الف) گوینده

اشاره

الف) گوینده

حضور گوینده در برنامه به عنوان عامل مستقیم ارتباط میان مخاطب و

۱- دروازه بان، خاطرات حسن غازی، صص ۵۵ ۶۶.

ص: ۲۰۴

ورزش، بسیار بااهمیت است. گوینـده، که یکی از عوامل کلیدی رسانه است، نقش ارتباط دهنده میان مخاطب و ورزش را ایفا می کند.

مخاطبان پُرشـمار رادیو و تلویزیون از سویی و محبوبیت ورزش در جامعه، از سوی دیگر، سـبب اثرگـذاری بیشتر مجری شده است. مجری به این افراد گفته می شود:

گوینده اخبار ورزشی رادیو و تلویزیون؛

مجری برنامه های ورزشـی رادیویی و تلویزیونی (گوینـده، نه گزارشـگر ورزشـی رادیو و تلویزیون). اجراکننـده و اداره کننـده یک برنامه ورزشی در رسانه؛

کارشناس مجری ورزشی رادیو و تلویزیون (خبرنگار ورزشی رادیو تلویزیون)؛

گوینده و گزارشگر ورزشی تلویزیون؛

متن خوان ورزشی (کسی که متن مربوط به تصاویر برنامه های ورزشی را می خواند)؛

خبرنگار ورزشی تلویزیون. (گزارش گیر مسابقه ها و مراسم ورزشی).

اول نکته هایی درباره گویندگان

اول نکته هایی درباره گویندگان

یک استفاده از گویندگان آراسته به اخلاق نیکو؛

دو استفاده مجری از ادبیات متناسب با فرهنگ فاخر اسلامی، ایرانی؛

اول پرهیز از به کارگیری ادبیات سخیف؛

دوم پرهیز از به کارگیری کلمههای بیگانه (جز اصطلاحات رایج ورزشی)؛

ص: ۲۰۵

سه وارد نشدن به مسائل حاشیه ای و جنجالی که برای اخلاق و ورزش زیان بار است؛

چهار پرهیز از مجادله با میهمان و رعایت ادب و احترام نسبت به او؛

پنج استفاده از ادبیات معنوی؛

اول یادآوری مناسبت های مذهبی.

دوم استفاده از کلام بزرگان دین و نظام.

سوم به جا آوردن حمد و سپاس و ستایش خداوند با کلمههای گوناگون و به مناسبت های مختلف.

چهارم رواج اخلاق و معنویت به هنگام اجرا.

شش پرهیز از برجسته کردن افراد خاص بدون هیچ گونه برجستگی اخلاقی؛

هفت پرهیز از بزرگ نمایی منکرات و زدودن قُبح ناهنجاری های ورزشی؛

هشت استفاده از پوشش مناسب؛

نه استفاده مناسب از زبان بدن؛

ده پوزش خواستن صادقانه در صورت بروز اشتباه؛

یازده حذف گویندگانی که با مدیران و عوامل ورزش، ارتباط ناسالم دارند؛ مانند:

اول خراب کردن وجهه اجتماعی مدیر، مربی یا ورزشکار به سفارش دیگران.

دوم برجسته و مطرح کردن مدیر، مربی یا ورزشکار به سفارش دیگران.

دوازده استفاده مناسب از آهنگ صدا.

ص: ۲۰۶

دوم آسیب شناسی اجرای گویندگان

دوم آسیب شناسی اجرای گویندگان

یک حذف نام (سانسور خبری) عوامل ارزشی در ورزش.

دو یادآوری نکردن رویدادهای مثبت در ورزش.

سه برجسته کردن بازیکنان، مربیان و مدیران جنجالی و بی اخلاق.

چهار تعبیر و تفسیر غیرواقعی صحنه های ورزشی یا خراب کردن غیرواقعی وجهه افراد.

پنج منعکس نکردن نظر مردم و سلیقه ای عمل کردن نسبت به آن.

شش نظرسازی به جای نظرسنجی. (در نظرسنجیهای پیامکی بیشتر دیده میشود.)

هفت قطع مداوم کلام کارشناس یا میهمان برنامه.

هشت سوق دادن برنامه به سوی هدف های غیراخلاقی.

نه ورود به مسائل مدیریتی و فنی که خارج از وظیفه و تخصص مجریان است.

ده بیانصافی و بیعدالتی در تقسیم زمان.

یازده تبعیض نسبت به تیمها، شهرها، بازیکنان، مدیران و رشته های ورزشی.

خلاصه آنچه در باب مجری و کارشناس مجری آمد، می توان این گونه مطرح نمود که: اجرا و مجری، دارای جایگاهی خاص هستند و عملکرد آنها از لحاظ اخلاقی هم، زیر ذره بین نگاه بینندگان است؛ بینندگانی که معمولاً این سری برنامه ها را پی می گیرند. بر این اساس، تأثیرپذیری مثبت برنامه های ورزشی از یکدیگر و از طرفی،

ص: ۲۰۷

تأثیرپذیری منفی از یکدیگر، نمونه ای از بداخلاقی های این گونه برنامه هاست.

برای مثال: در برخی برنامه های ورزشی، کارشناس خبره حاضر می شود و مجری برنامه، علاوه بر اینکه فرصت کافی در اختیار وی قرار می دهد، کلام او را قطع نمی نماید. همچنین نسبت به کارشناس حاضر در برنامه و یا کارشناس تلفنی برنامه یا افرادی که نامی از آنها به میان می آید، از الفاظ وزین (آقا، آقای، شما و ...) و پسوند جمع و ... استفاده می نماید. این روش بسیار پسندیده و منطبق بر اخلاقیات است که شایسته است تهیه کنندگان و مجریان، در این گونه برنامه ها، از همدیگر الگو بگیرند.

همچنین، در نقطه مقابل قضیه فوق، در بعضی برنامه ها کارشناس دعوت می شود و نه تنها فرصت کافی به او داده نمی شود، بلکه به دفعات متعدد، مجری کلام وی را قطع می کند و می کوشد آنچه مجری یا تهیه کننده اراده کرده، بازگو شود یا اینکه مجری نسبت به کارشناس مربوط، آداب اجتماعی (اصول اخلاقی) را رعایت نمی کند؛ که کمترینِ این بی احترامی، یاد کردن نام او به شکلی غیرمحترمانه است؛ و متأسفانه باید بگوییم: این نوع بداخلاقی، رو به گسترش است.

بنابراین، افراد حاضر در برنامه و یا اشخاص مخاطب در برنامه ها، علاوه بر شخصیت حقیقی ای که دارند، شخصیت حقوقی نیز دارند؛ مثلاً رئیس فدراسیونی یا مدیر ورزشی یا چهره ای ملی (مربی، بازیکن) هستند که نماینده و منتخب مردم به حساب می آیند و وجاهت خاصی دارند که باید شأن آنان محفوظ بماند.

ص: ۲۰۸

ب) مصاحبه ها

اشاره

ب) مصاحبه ها

مصاحبه، از متداول ترین شیوههای کسب خبر و انتقال پیام است. اخبار ورزشی که در سطح رسانه ها منتشر می شود، بیشتر شامل مصاحبه و گفت وگو با مسئولان و شخصیت های ورزشی است. ازاین رو، میتواند یکی از قسمتهای جنجالی برنامههای ورزشی باشد.

در مصاحبهها، با سه رکن اساسی روبهرو هستیم که عبارتند از:

الف) مصاحبه کننده؛

ب) مصاحبه شونده؛

ج) موضوع مصاحبه.

در مصاحبههای ورزشی، هر سه رکن باید ویژگی های اخلاقی مربوط به خود را داشته باشد.

اول مصاحبه کننده

اشاره

اول مصاحبه کننده

مصاحبهکننده، باید مصاحبه را با آداب اسلامی و فرهنگی آغاز کند. آغاز سخن با سلام باشد و سپس تعارفهای معمول اجتماعی (بیان تبریک مناسبتها یا تسلیت ایام سوگواری.) مصاحبهکننده برای پاسخ گویی به مصاحبه شونده، از کلمات محترمانه و خواهشی استفاده کند، نه الفاظ آمرانه و تند.

مصاحبهکننده باید پوششی وزین و متناسب با فرهنگ اسلامی ایرانی داشته باشد و از مسخره کردن افراد یا حرکتهای اضافی دست و بدن برای ابراز شگفتی خود بپرهیزد.

موارد دیگری که فرد مصاحبه کننده باید در نظر داشته باشد، عبارتند از:

ص: ۲۰۹

یک رعایت ادب دو گفتار و رفتار نیکو

یک رعایت ادب دو گفتار و رفتار نیکو

مصاحبه‌کننده باید خوش برخورد و خوش سخن و دارای روابط عمومی خوب باشد؛ زیرا شیوایی در گفتار، هنگامی که با روابط عمومی بالا همراه باشد، سبب میشود مصاحبه شونده با انگیزه بیشتر و اطمینان خاطر بالاتر در مصاحبه حاضر شود و شنوندگان یا بینندگان، شوق بیشتری نسبت به دیدن و شنیدن مصاحبه از خود نشان دهند. از سویی دیگر، این رفتار در کردار و گفتار مصاحبه‌شونده و در نهایت، رواج حسن سلوک و آموزش آداب معاشرت که از ویژگیهای اخلاق است، اثر دارد.

سه دوری از چاپلوسی

سه دوری از چاپلوسی

رعایت احترام، نباید به اندازهای باشد که به چاپلوسی بینجامد. گاهی متأسفانه مصاحبه کننده برای رسیدن به پاسخ مطلوب خود، اقدام به چاپلوسی و بزرگنماییهایی می کند که در شأن رسانه ملی نیست. رعایت احترام به مخاطب باید همراه با اعتدال باشد تا به چاپلوسی نینجامد. گاهی مصاحبه کننده هنگام روبهرو شدن با مصاحبه‌شونده، دچار شیفتگی میشود و جایگاه صنفی خود را فراموش می کند و در تعریف از طرف مقابل زیاده‌روی میکند.

آموزههای دینی، این صفت زشت را نکوهش میکند. اینک، به اختصار به چند مورد آن اشاره میکنیم تا مسئولان نسبت به گسترش این پدیده نکوهیده در رسانه دقت بیشتری بکنند.

پروردگار متعال در قرآن کریم می فرماید:

بعضی مردم از گفتار دلفریب خود، تو را به شگفت آوردند که

ص: ۲۱۰

از چرب زبانی و دروغ، به متاع دنیا رسند و از راه نادرستی، خدا را بر خود گواه گیرند و این کس بدترین دشمن است. (بقره: ۲۰۴)

رسول گرامی اسلام فرمود: «هر نابه کاری را که بستایند، عرش خدا به لرزه درافتد و پروردگار خشمگین شود».

حضرت علی علیه السلام فرموده است:

بپرهیز از کسی که تو را ستایش کند به آنچه که در تو نیست؛ زیرا روزی تو را متهم میکند به آنچه که در تو نیست! بپرهیز از اینکه کسی را به آنچه در او نیست، ستایش کنی؛ زیرا کردار او، حقیقت را آشکار میکند و دروغ تو پیدا میشود.

پیشوای ششم، امام صادق علیه السلام فرموده است: «آن کس که فریب ستایشگران و چاپلوسان خورد، که زشتِ او را به زیبایی بیارایند، از جمله نادانان است».

کنفوسیوس، حکیم چینی میگوید: «تملق با کرامت اخلاق به ندرت در یک جا جمع می شود».(۱)

چهار استفاده از ادبیات و الفاظ مناسب

چهار استفاده از ادبیات و الفاظ مناسب

استفاده از ضمیرهای جمع و پیشوندها و پسوندهای فاخر نسبت به مصاحبه شونده و افرادی که اسم آنها در مصاحبه بیان می شود، از وظایف دیگر مصاحبه کننده است.

۱- یحیی برقعی، چکیده اندیشه ها، صص ۱۴۱ و ۱۴۲.

ص: ۲۱۱

پنج دادن فرصت مناسب به مصاحبه شونده برای پاسخ گویی

پنج دادن فرصت مناسب به مصاحبه شونده برای پاسخ گویی

یکی از نمونه های بداخلاقی که در برخی مصاحبهها، دیده میشود در اصطلاح «سؤال پیچ کردن» مخاطب است که گاهی هدفهای خاصی در آن دنبال میشود. برای مثال: مصاحبهشونده در میان پاسخ هایش مطلبی را در اصطلاح «درز» دهد یا اینکه مطلبی خلاف واقع بیان کند تا سوژههای دیگری برای گزارش پدید آورد. مصاحبه کننده پس از بیان پرسش، باید اجازه دهد مصاحبهشونده کلامش را به پایان برد و اگر قانع نشد، بار دیگر بپرسد یا پرسش بعدی را بیان کند.

شش استفاده نکردن از پرسش های تکراری

شش استفاده نکردن از پرسش های تکراری

پرسش تکراری، یا نشانه بیتوجهی پرسش گر نسبت به پاسخهایی پیشین است یا مصاحبه کننده در پی آن است که پاسخی متضاد آن پاسخ قبلی بشنود تا در اصطلاح از مخاطب «مچگیری» کند در هر دو صورت، خلاف اخلاق حرفهای و مخالف با آموزشهای اسلامی است.

هفت وارد نشدن به حریم شخصی مصاحبه شونده

هفت وارد نشدن به حریم شخصی مصاحبه شونده

ورود به حریم شخصی افراد، افزون بر اینکه بر اساس موازین شرعی که تجسس و افشای راز را گناه کبیره میداند، ممنوع است،(۱) از جمله جرایم حرفهای رسانهای نیز به شمار میآید. قانون برای شخصی که به حریم خصوصیاش وارد شدهاند، حق شکایت و پیگیری در نظر گرفته است.(۲)

۱- حجرات: ۱۲.

۲- رجوع شود به: اعلامیه حقوق بشر ماده ۱۲.

ص: ۲۱۲

هشت وارد نکردن مصاحبه شونده در مسائل شخصی و حاشیه ای

هشت وارد نکردن مصاحبه شونده در مسائل شخصی و حاشیه ای

اگر مصاحبه از پیش طراحی شده و موضوع آن مشخص باشد و پرسش نیز هدفمند باشد، مصاحبه به سوی مسائل شخصی نمیرود.

نه آگاهی داشتن مصاحبه کننده نسبت به پرسش های مصاحبه

نه آگاهی داشتن مصاحبه کننده نسبت به پرسش های مصاحبه

مصاحبه کننده باید آگاهی لازم از پرسش های مصاحبه داشته باشد؛ زیرا در غیر این صورت، نوعی توهین به مصاحبهشونده و مخاطبان مصاحبه است. بنا بر این، از جمله موارد زشتِ اخلاقی برخی از برنامه های ورزشی، کم بود آگاهی مجری یا گزارشگر یا مصاحبهگر است. ازاین رو، مسئولان رسانه باید در جذب افراد آگاه بکوشند یا با برگزاری کارگاه و اجبار افراد به شرکت در آن، توان آنها را ارتقا بخشند.

ده گسترش دایره لغت مصاحبه کننده

ده گسترش دایره لغت مصاحبه کننده

مصاحبه کننده باید در بهرهگیری از لغتها، توانایی لازم را داشته باشد؛ زیرا به کارگیری لغتهای سخیف، در شأن رسانه ملی نیست.

یازده رابطه مستقیم میان سطح آگاهی مصاحبه شونده و مصاحبهگر

یازده رابطه مستقیم میان سطح آگاهی مصاحبه شونده و مصاحبهگر

آنچه در عرصه رسانه متداول است، این است که برای مصاحبه با شخصیتهای بزرگ، باید از خبرنگارانی بهره گرفت که ورزیدگی لازم و اعتبار بینالمللی و رسانهای کافی داشته باشند. مانند مصاحبه حسنین هیکل، روزنامه نگار کهنهکار مصری و مصاحبه اوریانا فالاچی ایتالیایی با امام خمینی رحمه الله .

در برخی مصاحبه های ورزشی، دیده میشود عوامل تازهکار که

ص: ۲۱۳

پختگی و ورزیدگی لازم را ندارند، با مدیران ارشد ورزشی مصاحبه می کنند. اخلاق حرفهای و ادب اجتماعی حکم میکند هر چه سطح مصاحبه شونده و مصاحبه کننده از سطح و توان یکسانی برخودار باشند.

دوازده شناسایی کارشناسان پیش از مصاحبه (تعدد مصاحبه شونده)

دوازده شناسایی کارشناسان پیش از مصاحبه (تعدد مصاحبه شونده)

شرط انصاف و شیوه اداره مصاحبه و اطلاع رسانی درست، اقتضا میکند گزینههای متفاوتی برای یک موضوع واحد در نظر گرفته شوند تا هم نسبت به کارشناسان عدالت رعایت شود و هم محتوای مصاحبه و قضاوت و پیام مصاحبه، یکجانبه نباشد. تعدد مصاحبهشونده، سبب می شود:

اول اگر بر سر موضوعی اختلافی بود، یعنی شماری موافق و برخی مخالف طرح یا برنامهای بودند، هر دو گروه، نظر خود را بیان کنند و رسانه تنها پیام یک گروه را بازتاب ندهد.

دوم اگر کارشناس در آخرین لحظه از مصاحبه سر باز زد، گزینه های دیگری وجود داشته باشند.

سوم اگر پاسخ کارشناس کافی نبود و شنونده را قانع نکرد، از دیگر کارشناسان استفاده شود.

چهارم اگر پاسخهای مصاحبهشونده یا چهره و ادبیات او قابل استفاده در رسانه نبود، گزینههای جایگزین وجود داشته باشند.

سیزده یادآوری مناسبتهای ملی مذهبی در خلال مصاحبه

سیزده یادآوری مناسبتهای ملی مذهبی در خلال مصاحبه

اگر ضبط یا پخش مصاحبه با ایام مذهبی یا مناسبتهای ملی هم زمان باشد و در خلال مصاحبه، به آن اشاره نشود، نوعی بیتوجهی به آن

ص: ۲۱۴

رویداد، قلمداد میشود که از نظر عرف اجتماعی و اخلاق، پذیرفتنی نیست؛ زیرا در اصل، ورزش وسیله است و مصاحبه ورزشی هم میتواند وسیلهای برای رساندن پیامهای مذهبی و تربیتی باشد. بنابراین، هم زمانی مناسبتها با ضبط و پخش مصاحبه، فرصت مناسبی برای رسیدن به این هدف است.

چهارده برداشت های اخلاقی از مصاحبه

چهارده برداشت های اخلاقی از مصاحبه

هر چند اصل مصاحبه، فنی و ورزشی است، ولی مصاحبهگرِ کاردان و باهوش که انگیزه های اخلاقی را در مصاحبه در نظر دارد، میتواند سمت و سوی کلام کارشناس یا مصاحبهشونده را به اشارههای اخلاقی، هر چند از بُعد فنی و آییننامهای ببرد.

دوم مصاحبه شونده

دوم مصاحبه شونده

یک در پاسخ گویی، ادب را رعایت کند؛

دو متین و باادب و آشنا به شئونات ملی و اسلامی باشد؛

سه پوشش مناسبی داشته باشد (هم بانوان و هم آقایان)؛

چهار نسبت به پرسش و ورزش مورد مصاحبه، آگاهی لازم را داشته باشد؛

پنج از به کارگیری الفاظ و اصطلاحهای سخیف بپرهیزد؛

شش مشکلات اخلاقی و رفتاری نداشته باشد؛

هفت خطوط قرمز مصاحبه را رعایت کند (در برنامه های زنده)؛

هشت شفاف گویی، راستی در گفتار و درستی آمار داده شده، از دیگر ویژگیهای مصاحبه شونده است.

ص: ۲۱۵

سوم موضوع مصاحبه

سوم موضوع مصاحبه

هدف خاص و پسندیده ای را دنبال کند؛

در مکان مناسب انجام شود. (دور از جنجال و هیاهو و سوءاستفاده دیگران)؛

ضروری باشد؛

مصاحبه، سبب ناهنجاری و بداخلاقی نشود؛

ضبط و پخش آن، در زمان مناسب صورت گیرد؛

ج) گزارش های ورزشی

اشاره

ج) گزارش های ورزشی

منظور از گزارش ورزشی در رسانه ها، بیان اخبار و رویدادهایی است که مخاطب در قالب متن یا تصویر از طریق رادیو و تلویزیون، از آنها آگاه می شود.

اول گزارشگران

اول گزارشگران

همه مواردی که مجریان ورزشی باید رعایت کنند تا برنامه های ورزشی به سوی اخلاق محوری حرکت کنند، درباره گزارشگران نیز صادق است:

یک از ادبیات و اصطلاحهایی که سبب بروز قوم گرایی می شود، باید بپرهیزند و به یاد داشته باشند گزارشی که از رسانه پخش می شود، گزارشی ملی است که مربوط به منطقه و قوم خاصی نمیشود.

دو کلمهها و ادبیاتی که برخی گزارشگران ورزشی به کار می برند، سبب جنگ لفظی رسانه ای با کشورهای همسایه می شود که از این امر به عنوان اخلاق نکوهیده ورزشی در رسانه یاد میشود.

ص: ۲۱۶

دوم گزارش های ورزشی تصویری و شنیداری

دوم گزارش های ورزشی تصویری و شنیداری

یک به تصویر کشیدن حوادث مثبت در ورزش مانند: خواندن قرآن مجید در آغاز مسابقهها؛

دو توکل عوامل ورزشی و هیئت های ورزشی به خداوند و توسل به پیشوایان معصوم علیهم السلام در قالب گزارش منعکس شود؛

سه پرهیز از تخریب چهره های ورزشی (مدیر، مربی و بازیکن) با تصاویر ضبط شده یا گزارش های منتشرشده؛

چهار عدم پخش موضع گیری های شخصی و هدفدار؛

پنج تجلیل از پیشکسوتان؛ بهویژه آن دسته از پیشکسوتانی که در دوران ورزشی خود، نمادی از اخلاق مداری بوده یا رفتارهای ارزشی و اخلاقی خاصی داشته اند؛

شش گزارش ساخت مکانهای ورزشی به دست افراد نیکوکار؛

هفت گزارش ورزش همگانی و رواج آن به عنوان یک عمل نیک و معروف؛

هشت احسان ورزشکاران در کارهای خیر مانند: جشن نیکوکاری، کمک به قحطیزدگان و سیل زدگان و زلزله زدگان؛

نه برجسته کردن خوبی ها و ارزش های موجود در ورزش، مانند: ترسیم شعارهای ارزشی در ورزشگاه ها، نشان دادن عکس شهدا به منظور زنده نگه داشتن یاد آنان، نمایش حضور جانبازان در استادیوم های ورزشی، برگزاری مراسم مذهبی در ورزشگاه ها و نمایش نمازخانه های ورزشگاه ها و استقبال تماشاچیان از نمازخانه، نصب پرچم های آراسته به اسمای مقدس در ورزشگاه ها، دیوارنویسی ها و نوشتن شعارهای انقلابی ارزشی در مکانهای ورزشی؛

ص: ۲۱۷

ده تهیه گزارش ورزشی از قشرهای مختلف مردم، مانند: سالمندان، نابینایان، جانبازان، روحانیان، نمایندگان مجلس، کارگران و معلولان ذهنی و جسمی؛

یازده حذف صحنه هایی که در آنها بی بند و باری رواج داده می شود. برای مثال: نمایش حضور خانم ها با حجاب زننده در میان تماشاگران یا تصویر ورزشکاران زن از نمای نزدیک که سبب گسترش فحشا می شود؛

دوازده در گزارش های رادیویی باید گزارشگر به توضیح صحنه هایی بپردازد که در بر دارنده نکته‌های اخلاقی است، و این رویدادها را برای شنونده، پردازش کند. برای مثال: اشاره به فضای ورزشگاه و شعارها و تراکت های اخلاقی ارزشی موجود در محیط ورزشی، دست دادن ورزشکاران با یکدیگر، در آغوش گرفتن مربیان دو تیم، تبریک گفتن مربی تیم بازنده به مربی تیم برنده، تشویق عوامل تیم برنده و تماشاگران حاضر در ورزشگاه تیم بازنده، سجده شکر مربی یا ورزشکاران و احترام به پیشکسوتان؛

سیزده گزارش ورزشی باید با هدف تحکیم وحدت ملی صورت گیرد. در حقیقت، یکی از هدفهای ورزش، انسجام ملی و نمایش همدلی مردم است. متأسفانه برخی گزارش های ورزشی یا انعکاس برخی شعارهای موجود در سکوهای ورزشگاه ها، سبب قومیت گرایی و حمایت از قوم و زبان خاصی می شود. ازاین رو، وظیفه رسانه ملی، حذف شعارهای ناسیونالیستی است که برخی اوقات به صورت افراطی بیان می شوند که این کار رسانه، کمک به تحکیم وحدت است؛

چهارده حذف صحنه های غیراخلاقی مانند: نشان دادن چهره های

ص: ۲۱۸

بزک کرده که دون شأن ملت بافرهنگ ایران اسلامی و خلاف عرف جامعه است و نیز حذف چهره هایی که نمی توانند الگوی مناسبی برای گروه مخاطب باشند. نمایش چهره ها و صحنه هایی که نشانه غربزدگی و بی هویتی فرهنگی است و از عناصر بداخلاقی به شمار میآیند، نیز موضوع دیگری است که مدیران میانی و حوزه تولید رسانه باید نسبت به آن حساس باشند؛

پانزده شعارهای مذهبی و ارزشی که در ورزشگاه ها هست، کمتر به تصویر کشیده می شود. ورزشکاران، به ویژه تیم های لیگ برتر فوتبال، قبل از مسابقه، برای شنیدن قرآن در کنار هم قرار می گیرند و بیشتر به مناسبت هایی که در آن هفته وجود دارد، پیام های تبلیغاتی که نظیر تبریک، تسلیت، حمایت و ... است در دست دارند، متأسفانه انعکاس حداقلی هم ندارند. از این نمونه کم توجهی ها در رسانه بسیار مشاهده می شود. برای مثال: زمانی که قرآنسوزی و توهین به ساحت مقدس پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله توسط صهیونیسم جهانی صورت گرفت، باشگاه ها، ورزشکاران، کانون های هواداری و تماشاگران ورزشی، هر کدام به نحوی این اعمال را محکوم کردند که متأسفانه این اقدامات، بازتاب مناسبی در رسانه ملی نداشت؛ در صورتی که رسانه ملی می توانست و می باید این رفتار کاملاً اخلاقی ارزشی را که ورزشکاران، ورزش دوستان و در یک سخن «جامعه ورزشی» انجام دادند، نه تنها حین پخش مستقیم، بلکه در کلام مجری و گزارشگر و نیز در برنامه های مختلفِ حتی غیرورزشی، بازتاب دهد.

شانزده بی توجهی به رفتارهای ارزشی و پسندیده ای که ارکان مختلف ورزش انجام می دهد، عملی ضد اخلاقی است که

ص: ۲۱۹

برنامه ریزان، تهیه کنندگان و کارگردانان برنامه های ورزشی در قبال این سهل انگاری مسئولند از آن جا که وظیفه رسانه ملی، فرهنگ سازی و ترویج فرهنگ دینی است، می باید محور اصلی این برنامه ها، اخلاق باشد و در کنار آن، سرگرمی مدنظر قرار گیرد؛ چراکه جامعه سرگرمِ بدون اخلاق، هیچ گاه راه کمال را طی نمیکند.

سوم کارشناسان

اشاره

سوم کارشناسان

زیر فصل ها

۱. تعریفی از کارشناس ورزش

۲. ویژگی ها و شرایط کارشناس

۱. تعریفی از کارشناس ورزش

۱. تعریفی از کارشناس ورزش

به متخصصینی که درباره علوم تربیت بدنی و رشته های ورزشی، اطلاعات کافی دارند و با قوانین و ساختار ورزش آشنا هستند، کارشناس ورزشی گفته می شود.

گاهی در برخی از برنامه های ورزشی، از افرادی به عنوان کارشناس ورزشی استفاده می شود که هیچ گونه سابقه فنی و مدیریتی در ورزش ندارند و فقط به سبب اینکه ورزشی نویس هستند، دیدگاه های کارشناسانه آنان به جامعه منتقل می شود. متأسفانه، دیده می شود افرادی به عنوان کارشناس به اظهارنظر فنی و مدیریتی می پردازند که میانگین سنی آنان حتی به ۲۵ سال هم نمی رسد. این گونه کارها سبب می شود اصحاب جراید، فراتر از بعد نظارتی حمایتی، به عنوان کارشناس فنی در ورزش کشور اثرگذار شوند که این اتفاق، هم از نظر حرفه ای، غیرقابل قبول است و هم اینکه باعث پسرفت ورزش کشور می شود.

چنین کارهایی، همچنین بی احترامی و توهین به پیشکسوتان ورزش مربوط است؛ چراکه یک روزنامه نگار، می تواند به عنوان کارشناس، به اظهار نظر فنی بپردازد، در حالی که موسفیدها و استخوان خردکرده های

ص: ۲۲۰

ورزش، از دایره صاحب نظران دور مانده اند. این تضییع حقوق کارشناسان واقعی ورزش، از بی اخلاقی های برنامه های ورزشی است که عوامل برنامه ساز، یا از روی روابط با همکاران رسانه ای خود یا به سبب دسترسی آسان به اصحاب رسانه، زحمت هماهنگی و دست رسی به پیشکسوت کارشناس را برای حضور در برنامه به خود نمی دهند.

۲. ویژگی ها و شرایط کارشناس

۲. ویژگی ها و شرایط کارشناس

حضور کارشناس در برنامه، برای بهبود کیفی برنامه ورزشی و جذب مخاطب و اقناع مخاطبان است، ضمن اینکه اگر حضور این کارشناس، بار آموزشی و فنی برنامه را بالا ببرد برنامه ورزشی، مطلوب تر می شود.

برای اینکه برنامه ورزشی و شبکه مربوط و به طور کلی رسانه ملی، وجاهت خود را حفظ و ارزش خود را بالاتر ببرد، لازم است دقت ها و ملاحظات متعددی در همه جوانب بشود. به عبارت دیگر، کارشناس حاضر در برنامه یا کارشناس غیرحضوری، باید شرایطی را دارا باشد. از جمله ویژگی های کارشناس مطلوب برای برنامه های ورزشی رسانه، عبارتند از: (برای تبیین شروط ذکرشده، درباره هر کدام از موارد، توضیح مختصری نیز داده می شود).

الف) جزو نخبگان رشته ورزشی مربوط باشد. (نه الزاماً قهرمان ورزشی)

الف) جزو نخبگان رشته ورزشی مربوط باشد. (نه الزاماً قهرمان ورزشی)

حضور فرد عادی ورزشی در برنامه، اثرهایی نامطلوب به همراه خواهد داشت، از آن جمله، می توان یادآور شد:

امکان انتقال اطلاعات غلط به مخاطب افزایش می یابد؛

ص: ۲۲۱

جای گزینی فرد صالح به جای اصلح، عملی است ناپسند و خلاف بدیهیات؛

سبب پایین آمدن جایگاه برنامه نزد مخاطب خاص و حتی عام خواهد شد؛

سبب دل خوری و کدورتِ خاطر نخبگان ورزش مربوط می شود؛

سبب بروز و ظهور بی انصافی و بی عدالتی در رسانه ملی می شود؛

اعتماد مخاطبان به برنامه، پایین می آید؛

کارشناسان ورزشی به سطح معمولی خود اکتفا می کنند و به ارتقای معلومات و دانش تشویق نمی کنند.

منجر به گسترش ارتباط ناسالم اصحاب رسانه ملی با بدنه ورزش کشور می شود.

منظور از «نخبه ورزشی»، ورزشکار، مدیر، مربی و اصحاب جراید هستند که به لحاظ امتیازاتی که دارند، می توانند در جامعه اثر گذار باشند. به عبارتی دیگر، وقتی هر ورزشکار، به سبب کسب عناوین مختلف قهرمانی و پهلوانی و همچنین هر مدیر، به لحاظ بهبود کیفیت و کمیت مجموعه تحت مدیریتش، در جامعه مدیر موفق قلمداد می شوند، جزو نخبگان هستند. بنابراین، معلوم می شود کارشناس نخبه، الزاماً نباید ورزشکار باشد. همچنین ورزشی نویسان، خبرنگاران، سردبیران و مدیران مسئول رسانه های مکتوب و رسانه ملی و در یک کلام، «اصحاب رسانه» هم می توانند جزو نخبگان ورزشی قرار گیرند؛ فقط دامنه نظردهی و کارشناسی آنان باید مسائلی باشد که در آن تخصص داشته باشند، نه اینکه یک ورزشی نویس، صرف ارتباط با تهیه کننده یا قلم شیوایی که دارد، جایگاه کارشناس داوری را بگیرد یا به تحلیل و بررسی مسابقه بپردازد.

ص: ۲۲۲

ب) آگاهی از اطلاعات فنی و معلومات پیرامون رشته مربوطه

ب) آگاهی از اطلاعات فنی و معلومات پیرامون رشته مربوطه

ویژگی کارشناس موفق این است که علاوه بر دانش فنی، نسبت به قوانین، مقررات، آمار و رکوردها و سابقه آن ورزش و نیز جایگاه ورزش مربوط در سطح آسیا و جهان مطلع باشد. کارشناسی که از این مطالب بی بهره است یا بهره کمی از دانشِ پیرامونی داشته باشد، با حضور خود در رسانه، علاوه بر پایین آوردن سطح برنامه، به سبب اتلاف وقت مردم حقوق آنان را نیز تضییع می کند که بدی و نتایج ناخوش آیند این عمل، علاوه بر کارشناس مربوط، متوجه مسئولان رسانه نیز می شود.

ج) آشنایی با ساختار ورزش در سطح کشور، آسیا و جهان

ج) آشنایی با ساختار ورزش در سطح کشور، آسیا و جهان

منظور از ساختار، چارت سازمانی و نمودار تشکیلاتی است که هر نهادی برای مشخص کردن شرح وظایف ارکان همان سازمان ترسیم می کند. برخی کارشناسان ورزشی که از پیشکسوتان و ورزشکاران محترم نیز هستند، به سبب به روز نبودن، از تغییرات ساختار و شرح وظایف جدید سازمان و نیز نهادهای تازه تأسیس سازمان های ورزشی در ایران و در سطح کنفدراسیون های آسیایی و فدراسیون های جهانی اطلاع دقیقی ندارند.

این ضعف اطلاع که گاه بر اثر اشراف نداشتن به ساختار ورزش نیز هست، وقتی در اظهار نظر کارشناسانه بروز پیدا کند، ابتدا موجب خجالت زدگی خود کارشناس می شود، سپس باعث اعتراض مسئولان ارشد ورزش می شود، در نهایت با دادن اطلاع ناصحیح به مخاطب، علاوه بر سلب اعتماد از وی، در برخی موارد باعث جوانه زدن التهاباتی در جامعه

ص: ۲۲۳

ورزشی می شود. پس بهتر است برای جلوگیری از این خجالت زدگی و کدورت خاطر، که شاید به ناراحتی و دشمنی هم کشیده می شود، تهیه کنندگان برنامه های ورزشی، از اشراف کامل کارشناس نسبت به این امور آگاه باشند.

د) قدرت بر انتقال و بیان مطالب و نظریات کارشناس

د) قدرت بر انتقال و بیان مطالب و نظریات کارشناس

آگاهی از مقررات، قوانین، رکوردها و ساختار ورزش، برای هر کارشناس شرط لازم است، ولی شرط کافی نیست. در این میان، توان انتقال این آگاهی ها و قدرت تفهیم آنها به مخاطب نیز لازم است. کارشناسی که این ویژگی را نداشته باشد، برای رسانه ملی مناسب نیست، بلکه می توان از او به عنوان مشاور و محقق یا در بخش های دیگر استفاده کرد. شایسته است کارشناس از میان افرادی انتخاب شود که جامع جهات باشد.

مشاور به افرادی گفته می شود که در برنامه حضور ندارند و به طور مستقیم با مخاطب روبه رو نیستند، ولی مدیریت علمی و نظارت محتوایی برنامه را بر عهده دارند.

محقق به افرادی گفته می شود که سامان دهی و پشتوانه علمی برنامه را بر عهده دارند و نتیجه کارشان به صورت نوشتاری در اختیار برنامه سازان قرار می گیرد.

ه) استفاده نکردن از اصطلاحات بیگانه (غیر از اصطلاحات رایج ورزشی)

ه) استفاده نکردن از اصطلاحات بیگانه (غیر از اصطلاحات رایج ورزشی)

گاهی شنیده می شود کارشناس، برای فخرفروشی یا از سر غفلت و از آن رو که در حوزه ورزش، شخصیتی دانشگاهی یا بین المللی است،

ص: ۲۲۴

از لغات و اصطلاحاتی استفاده می کند که معانی آنها دور از ذهن شنونده است. استفاده از اصطلاحات غیرمتداول در برنامه هایی که مخاطبان غیرتخصصی دارند، عملی شایسته نیست و زیبنده است در رسانه ای فراگیر همچون صدا و سیما، با زبان عامه مردم سخن گفته شود.

و) عدم حضور اصحاب ورزش که دارای شخصیتی غیرموجه هستند در برنامه های رسانه

و) عدم حضور اصحاب ورزش که دارای شخصیتی غیرموجه هستند در برنامه های رسانه

حضور افراد محکوم و مجرم به فساد، تبانی، باندبازی و ارتباط ناسالم و... همان گونه که در ورزش کشور دارای مسئله و پی آمدهای نامطلوب است در رسانه ملی نیز می تواند به قیمت مخدوش شدن شأن رسانه تمام شود.

تطهیر و پاک سازی شخصیت افراد ناسالم در ورزش، به وسیله رسانه ملی، از بی اخلاقی ها و بی مروتی هایی است که رسانه در معرض آن قرار گرفته و می گیرد.

از این رو نباید چنین افرادی به عنوان میهمان یا کارشناس و حتی جهت دفاع از اعمال غیراخلاقی خویش به برنامه های رسانه دعوت شوند.

ز) رعایت آداب معاشرت در گفتار و رفتار

ز) رعایت آداب معاشرت در گفتار و رفتار

از نمادهای آداب معاشرت اسلامی که در فرهنگ دینی و ملی ما جایگاه ویژه ای دارد، احترام به مخاطب است. کارشناس باید کلام خود را با نام و یاد خدا آغاز کند و پس از سلام و احترام به مخاطب، اگر آن

ص: ۲۲۵

برنامه، بعد از رویدادی یا در آستانه مناسبتی (مذهبی، ملی، جهانی) پخش می شود، به اندازه لازم به یادکرد آن مناسبت بپردازد.

در پاسخ به سؤالات مخاطبان یا مجری برنامه، جواب های مبهم و نامربوط ندهد.

از الفاظ و ادبیات متناسب با فرهنگ غنی اسلامی ایرانی استفاده کند.

رعایت انصاف و مروت را بکند و از غیبت، تهمت و نشر خلاف واقع بپرهیزد.

نوع پوشش و ظاهر او متناسب با فرهنگ کشور باشد.

گفتار او مروج فرهنگ اباحه گری یا مکاتب نوظهور نباشد.

بتواند با مخاطب ارتباطی عاطفی و دوسویه برقرار کند.

از تکنیک های «روابط عمومی» به خوبی استفاده کند.

ح) وابسته نبودن به جریان های سیاسی و دسته بندی های ورزشی

ح) وابسته نبودن به جریان های سیاسی و دسته بندی های ورزشی

حضور کارشناسان ورزشی که وابستگی تشکیلاتی یا عملی با احزاب سیاسی دارند، موجب جبهه گیری دیگر گروه های سیاسی می شود و واکنش های منفی آنان، باعث به چالش کشیده شدن رسانه و ورزش می شود.

حضور کارشناسان ورزشی که عملکردی سیاسی دارند، باعث سیاسی شدن ورزش می شود و ورزش در خدمت سیاست قرار می گیرد، که متأسفانه در همه سطوح ملی، جهانی و المپیک این گونه شده است که در نهایت باعث افت ورزش کشور می شود؛ چراکه عزل و نصب های ورزشی همگی سیاسی می شود، نه بر اساس لیاقت و شایستگی.

ص: ۲۲۶

ط) رعایت عدالت و مروت

ط) رعایت عدالت و مروت

در بیان کارشناسی و نقد و انتقادش، رعایت عدالت، مروت (احترام به نظر دیگران و تحمیل نکردن نظر خود) و انصاف (رعایت زمان در اختیارش) را بکند؛

از اصول مسلّم اخلاقی، رعایت عدالت فردی و اجتماعی است. مروت، صورتی از عدالت است و انصاف، صفتی ممتاز است و شخصی که متصف به این صفات باشد، محبوب قلوب می شود. در نتیجه، سخنش نافذ است. اگر کارشناسی در تحلیل و بررسی رویدادی ورزشی یا تشریح مسابقه ای یا نقد وضعِ فنی ورزشکاری، حب و بغضِ غیرمنطقی بورزد و آنچه مطابق با میل و خواهش نفسانی خویش است، بیان کند:

الف) از مرز عدالت و انصاف خارج شده است؛

ب) اعتبار خود نزد اهل خبره را از دست می دهد؛

ج) مرتکب گناه و معصیت بزرگی می شود، چراکه ذهن صدها هزار یا میلیون ها مخاطب را با مطالب غیرواقع (هر چند ورزشی) منحرف ساخته است؛

د) از حسن ظن رسانه ملی سوءاستفاده نموده است؛

ه) به اعتماد مسئولان برنامه ورزشی خیانت کرده است؛

و) باید نسبت به کسانی که به ایشان اتهام زده یا در حقشان بی انصافی کرده است، حلالیت بطلبد.

کارشناس ورزشی، برای رعایت اصول اخلاقی، باید به نظر مخالفان احترام بگذارد و با دلیل منطقی و مستند، حرف مخالفان را رد کند و اگر نظر مخالفان صحیح باشد، متواضعانه و به صراحت آن را بپذیرد.

اگر کارشناسی غیراز او در برنامه حضور دارد، علاوه بر احترام به

ص: ۲۲۷

شخصیت حقیقی و ورزشی او، تمام وقت برنامه را با اظهارات خود نگیرد، بلکه به همکار خود هم فرصت اظهارنظر بدهد.

ی) رعایت مراتب حضور در رسانه

ی) رعایت مراتب حضور در رسانه

ترتیب حضور کارشناس در رسانه، بر اساس قاعده این گونه است ابتدا به صورت غیرحضوری در برنامه های شنیداری (رادیو) حضور یابد و سپس در برنامه زنده رادیویی و آن گاه به صورت غیرزنده در سیما حضور یابد و در بالاترین مرحله و رتبه، در برنامه زنده تلویزیونی حاضر شود. توصیه می شود در عین اینکه این ترتیب از نظر نوع رسانه و پخش مستقیم رعایت می شود، به لحاظ کمیت مخاطب هم مدنظر قرار گیرد.

کارشناسی که این سلسله مراتب حضور در رسانه را رعایت کند، وقتی در برنامه پرمخاطب زنده تلویزیونی حضور می یابد، اشتباهات فنی، رفتاری و گفتاری اش کاهش می یابد. ضمن اینکه به خاطر تجارب قبلی می تواند از مدت زمانی که به او اختصاص داده اند، بهترین استفاده را کند.

ک) دارا بودن ضوابط عمومی کارشناس از نظر رسانه ملی

ک) دارا بودن ضوابط عمومی کارشناس از نظر رسانه ملی

هر سازمانی برای به کارگیری افراد، قواعد و ضوابطی را تدوین می کند. رسانه ملی نیز در آیین نامه ها و اساس نامه و دیگر مقررات داخلی خود، شروطی تحت عناوین مختلف، برای حضور افراد در رسانه، دارد. برخی ضوابط کلی که هر کارشناس باید داشته باشد، بدین قرار است:

معتقد به نظام جمهوری اسلامی باشد و از گروه های معاند نظام نباشد.

ص: ۲۲۸

مجرم قضایی نباشد، سوءسابقه نداشته باشد. (مبرا از اعتیاد، رشاء و ارتشاء و فساد اخلاقی باشد.)

حضور فرد در رسانه، موجب تضعیف نظام نباشد.

وابسته به فرقه های ضاله نباشد.

ل) عدم استفاده دائم از کارشناسان دولتی و مسئول

اشاره

ل) عدم استفاده دائم از کارشناسان دولتی و مسئول

استفاده از افرادی به عنوان کارشناس، که در بدنه ورزش مسئولیتی دارند و اظهار نظر یک طرفه ایشان که بیشتر به حمایت از دستگاه و سیاست گذاری های ورزشی و توجیه تصمیم ها و عملکردهای سازمان مربوط می پردازند، همانند مثال «یک طرفه قاضی رفتن» است! برای عادلانه بودن کارشناسی برنامه، لازم است کارشناسی دیگر که مستقل و غیروابسته است، در آن برنامه حاضر باشد و با دلایل و توجیهات مناسب، از تحلیل های غلط، که در حقیقت نوعی بی احترامی به مخاطب است، مانع شود.

نکاتی درباره کارشناسی ورزشی و ارتباط آن با اخلاق ورزشی

نکاتی درباره کارشناسی ورزشی و ارتباط آن با اخلاق ورزشی

اول استفاده از افرادی که در بدنه ورزش، مسئولیت های اثرگذاری دارند، گاهی باعث حضور متقابل مجری یا تهیه کننده در ورزش شده است. این رابطه دوطرفه، اغلب ناسالم و غیرورزشی است.

دوم حضور کارشناسانی منصف و واقع بین، باعث افزایش اعتبار رسانه و جلب اعتماد مخاطب می شود و در نهایت به ورزش کشور کمک شایانی می شود.

سوم بیشتر وقت ها بعد از شکست های تیم های ملی یا شکست های

ص: ۲۲۹

قهرمانان در رشته های فردی، کارشناسانی دعوت می شوند که منتقد فدراسیون و مربی ناکام مربوط هستند. برخی این فرصت را برای تخریب و هتک حرمت و انتقام گیری و نقد غیرمنصفانه مناسب می بینند و با استفاده از یأس و سرخوردگی جامعه و ایجاد زمینه برای انتقاد، به نقد و تحلیل غیر واقعی اقدام می کنند.

از طرف دیگر، چون ناکامان مورد بحث، در استودیو یا کشور حضور ندارند، فرصت دفاع از خود را ندارند و این نوع ظلم، غیبت، تهمت و در کل، خلاف شرع و بداخلاقی فردی و رسانه ای است.

چهارم کارشناس باید از قبل بداند که چه می گوید و مخاطب از او چه توقعی دارد. اگر آنچه از کارشناس توقع است، بیان نکند، در حق بیننده و شنونده جفا کرده است.

پیشنهاد درباره بخش کارشناسی

پیشنهاد درباره بخش کارشناسی

صدا و سیما در جایگاه گسترده ترین و فراگیرترین رسانه ارتباطی، همانند دانشگاهی است که در گسترش آگاهی و رشد جامعه در زمینه های گوناگون فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی نقش بسزایی دارد. (نگاه به فصول سوم تا هفتم «قانون خط مشی کلی و اصول برنامه های صدا و سیما» ضرورت مطلب فوق را البته به عنوان دستورالعمل صنفی یادآور می شود. وظیفه ارکان مختلف رسانه ملی است که این اصول را در برنامه ریزی رعایت و عملی سازند.) ورزش هم از مقوله فرهنگ و هم مرتبط با مسائل اجتماعی و اقتصادی است؛ پس برای تحقق این امر، می توان با بهره گیری نظام مند از کارشناسان آگاه و توانا، در کنار برنامه سازان متعهد، برای مدیریت و هدایت افکار عمومی جامعه، اقدام

ص: ۲۳۰

به جهت دهی مؤثر و کارآمد برنامه ها و انتقال رساترین پیام در بهترین قالب به مخاطب کرد.

برای تأمین این نیاز، پیشنهاد می گردد «بانک اطلاعات کارشناسان، مشاوران، و محققان ورزشی» در رسانه ملی با اهداف زیر تشکیل گردد.

۱. شناسایی کارشناسان، مشاوران و محققان علوم تربیت بدنی؛

۲. ایجاد زمینه های لازم برای به کارگیری نظام مند و بهینه این افراد در برنامه های رسانه؛

۳. طبقه بندی کارشناسان بر اساس نیاز رسانه (نوع برنامه، نوع شبکه، نوع رسانه و ...)؛

۴. پیش گیری از استفاده افراد غیرمتخصص در برنامه های صدا و سیما؛

۵. پیش گیری از اِعمال سلیقه و ارتباط ناسالم عوامل رسانه با عوامل ورزشی؛

۶. ایجاد زمینه لازم برای آشنایی کارشناسان با مقتضیات رسانه و ایجاد انگیزه برای مشارکت آنها در برنامه های صدا و سیما؛

۷. پاسخ گویی به نیاز واحدهای برنامه ساز و مدیران سازمان به کارشناسان تربیت بدنی.

د) تعامل ورزش با دیگر برنامه ها

اشاره

د) تعامل ورزش با دیگر برنامه ها

زیر فصل ها

چهار پرداختن به ورزش با مفاهیم اخلاقی در برنامه های اجتماعی رسانه ملی

پنج گفت و گوهای مردمی درباره ورزش

یک ورزش و برنامه کودک و نوجوان

یک ورزش و برنامه کودک و نوجوان

بسیاری بر این باورند ورزش باید از سنین کودکی و نوجوانی آغاز شود. از سویی، اقتضای سن کودک و نوجوان، حکم می کند مفاهیم اخلاقی مانند: ایثار، جوانمردی، بخشش و فروتنی در خلال برنامه های ورزشی

ص: ۲۳۱

کودکان به آنان آموزش داده شود تا پایه های معنویت و اخلاق در ذهن و روح آنان محکم شود.

نمایش برنامه های آموزشی ویژه کودک و نوجوان، برنامه های تصویری ویژه کودک و نوجوان (گزارش تصویری) و برنامه های مسابقه ای و بازی ویژه کودک و نوجوان، از موارد دیگری است که می تواند مناسب این گروه سنی باشد.

دو ورزش و گزارش های خبری

دو ورزش و گزارش های خبری

آگاهی بخشی، یکی از نقش های برجسته رسانه ملی است. یکی از راه های اصلی اطلاع رسانی، تولید و انتشار اخبار است. خبرهای ورزشی منتشرشده در صدا و سیما، باید اولویت و اهمیت خاصی داشته باشند. اخباری که به رواج فرهنگ ملی و اسلامی که شامل اخلاق و معنویت است، میپردازند، باید در اولویت قرار گیرند و جای آنها خبرهایی مانند اخبار مسابقه های مثلاً لیگ برتر بلژیک، آن هم مسابقههای نه چندان مهم، یا بسکتبال انِ بی ای (NBA) آمریکا پخش شود. خبرهایی بیارزش مانند: «لغو مسابقه تیم های فیورنتینا با پارما از سری A ایتالیا به سبب بارش برف» یا اخبار مسابقات بسکتبال کنفدراسیون شرق یا گزارش مفصّل خبری از مسابقات رالی موتورسواری در کشورهای مختلف و به صورت کلی، خبرهایی از این دست نیز باید حذف شود.

به صورت معمول، اخبار ورزشی به ۴ روش، به آگاهی مخاطبان می رسد که باید در هر ۴ روش، نکتههای اخلاقی رعایت شود:

گزارش های خبری مربوط به ورزش؛

ص: ۲۳۲

گزارش های خبری مربوط به مکانهای ورزشی؛

گزارش های خبری مربوط به ورزشکاران؛

گزارش های خبری مربوط به سازمان ها و نهادهای ورزشی؛

نکته های اخلاقی در خبرنویسی

نکته های اخلاقی در خبرنویسی

یک بیان منبع خبر؛

دو رعایت حریم خصوصی افراد؛

سه پرهیز از تهمت به دیگران: مشاهده شده که در برخی برنامه ها و اخبار ورزشی، نقل قول هایی از برخی سایت ها، به عنوان استناد خبر، بیان می شود که در حقیقت، اصل خبر یا کذب محض است یا اینکه سایت مزبور، خبر را به گونه ای بازگو کرده که قطعاً منظور از آن، چیزی غیر از انعکاس صرف خبر است. به عبارت دیگر، برخی اصحاب جراید، با تقطیع کلمات، خبر را تغییر می دهند یا فقط بخش منفی و جنجالی مصاحبه یا خبر را منعکس می کنند.

متاسفانه در برخی موارد نیز پس از آن که خبری تکذیب می شود، خبر تکذیب آن منعکس نمی گردد؛ در صورتی که از حقوق اصلی افراد این است که از طریق همان رسانه ای که به آنان تهمت زده شده یا هتک حرمت شده اند، اعاده حیثیت نمایند. (رجوع کنید به قانون مطبوعات).

به عنوان نمونه جریان سازی برای برکناری مربی یا مدیر ورزشی که گاهی در برخی برنامه های ورزشی صورت می گیرد، تهمت و افترا و غیبت به شمار می آید. این فشار روانی و تبلیغاتی، که با نظرسنجی و نظرسازی از طریق پیامک و پخش نظر مخالفان فرد یادشده و برجسته کردن نقاط ضعف و سوابق وی، نمایش شعارهای مخالف که از روی

ص: ۲۳۳

سکوها انجام می شود و در شکل های مختلف دیگر صورت می گیرد، نوعی باج خواهی رسانه ای در درون این جریان سازی به حساب می آید که از منظر شرع مقدس اشکال دارد.

سه ورزش و برنامه های مستند اول مستند ورزش و ورزشکاران

سه ورزش و برنامه های مستند اول مستند ورزش و ورزشکاران

یک مستندسازی برای ورزشکاران فعلی و پیشکسوتان؛ مانند: شرح حال دوران ورزشی آنان (از آغاز تا قهرمانی)، بیان نام مربیان و مشوقان آنان، نام و تاریخ تورنمنت ها و مسابقههای کشوری و جهانی و مقام های به دست آمده آنها و بیان حواشی مثبت و خاطره های مربوط به آنها و سفارش هایی پندآموز به ورزشکاران جوان.

دو مستندسازی برای پهلوانان و نام آورانِ درگذشته؛ مانند: پهلوانان تهران که پادشاهان قاجار بازوبند پهلوانی به دست آنها می بستند، پهلوان ناصر خراسانی، پهلوان رضا یزدی و جهان پهلوان تختی (با بهرهگیری از تاریخ معاصر و تاریخ گویان زبردست).

سه مستندسازی برای ورزشکارانی که دوران قهرمانی ورزشی خود را سپری می کنند مانند: بیان شرححال کودکی و نوجوانی آنان، مربیان و استادان ایشان، نوع برخورد آنان با مردم، نمایش گوشه هایی از مسابقهها و قهرمانی های آنان، مصاحبه با مربیان و هم تیمی های آنها و برجسته کردن ویژگیهای مثبت اخلاقی آنان.

چهار مستندسازی برای نشان دادن تمرین های تیم های مختلف ملی و مصاحبه با مربیان تیم ها با روی کرد آموزشی، مانند: بیان نوع تمرین های پیش از مسابقه، مرور تاکتیک ها، تغذیه و تمرینهای بازیابی (ریکاوری).

ص: ۲۳۴

پنج مستندسازی برای نشان دادن عبادت، توسل و دیگر ویژگی های مذهبی ورزشکاران، نمایش حضور در نمازهای جماعت، خواندن قرآن و ادعیه، زیارت مکانهای مقدس (عتبات عالیات، مشهد مقدس و قم).

شش مستندسازی برای ورزش قشرهای مختلف مردم مانند ورزش حوزویان، ورزش نمایندگان مجلس، ورزش جانبازان و معلولان، ورزش نابینایان.

هفت مستندسازی برای معرفی ورزش های بومی و ملی، مانند چوگان، ورزش باستانی و ورزش های محلی. با جهانی شدن مسابقه های ورزشی و اهمیت سیاسی اقتصادی ورزش های جهانی، این نگرانی وجود دارد که ورزش های محلی کشور ما، ورزشهایی که نماد هویت ملی و پشتوانه فرهنگ ما هستند، فراموش شوند. با توجه به اینکه در ورزش های بومی، رفتارهای اخلاقی نیکی نهفته است، لازم است صدا و سیما، برای زنده کردن یا زنده نگه داشتن این ورزش ها همت بیشتری گمارد.

هشت مستندسازی برای ورزشکارانی که با داشتن شایستگی، از حضور در مقابل ورزشکاران رژیم اشغالگر قدس خودداری کردند و از کسب مقام و نشان بیبهره ماندند.

نه تهیه مستندی درباره اهدای نشان ها و لوح های قهرمانی ورزشکاران که به موزه آستان قدس رضوی علیه السلام اهدا شده است.

ده تهیه مستندی درباره هیئت عزاداری ورزشکاران که متشکل از قهرمانان و ورزشکاران و مربیان و سایر عوامل ورزشی است و در آستانه مناسبت های مذهبی پخش شود.

یازده مستندسازی برای جشن گل ریزان که به همت برخی قهرمانان

ص: ۲۳۵

و پهلوانان، برای جمع آوری کمک به زندانیان بی گناه و نیز افراد بی بضاعت انجام می گیرد.

دوازده مستند درباره حضور مرحوم سید احمد خمینی رحمه الله در مسابقات ورزشی (فوتبال) و برجستگی های اخلاقی نامبرده هنگام ورزش، قبل و بعد از آن.

دوم مستند رویدادهای ورزشی

دوم مستند رویدادهای ورزشی

یک ساخت مستندِ بازی فوتبال دو تیم پرسپولیس تاج (استقلال) در سال ۱۳۵۲ با نتیجه ماندنی ۶ ۰ و نمایش پشت صحنه های آن، مصاحبه با بازیکنان هر دو تیم و مراجعه به جراید و اصحاب رسانه در این زمینه. [لازم به یادآوری است که همان مسابقه از منظر اخلاقی ویژگی های ممتازی داشته که می توان نسبت به واکاوی آن و برجسته سازی آن رفتارهای اخلاقی، اقدام و برنامه سازی نمود.]

دو مستندسازی صعود ایران به جام جهانی ۱۹۹۸فرانسه و بازی «پلی آف» با تیم قدرتمند استرالیا و حوادث مربوط به برکناری سرمربی وقت تیم، و رئیس وقت فدراسیون، با نظر به کتاب خاطرات محمد مایلی کهن و مهندس هاشمی طبا، رئیس وقت سازمان ورزش، مراجعه به جراید و خاطرات فوتبالیست های آن تیم و استفاده از خاطرات مردم و نمایش همدلی و شور و نشاط پس از صعود.

سه تهیه مستند رکوردشکنی پهلوان حسین رضازاده در المپیک آتن با استفاده از خاطرات وی، مسئولان، اصحاب رسانه و پخش دوباره رکوردشکنی های وی، تمرینها، نوع تغذیه و شیوه های رکوردزنی او و یادآوری توکل او به خداوند و توسل وی به معصومان علیهم السلام .

ص: ۲۳۶

چهار ساخت مستندِ تاریخچه ورزش در ایران معاصر (توضیح درباره نخستین کلوپ های ورزشی، تشکیل تیم ها و سازمان های تربیت بدنی).

پنج مستند حضور بانوان ورزشکار با حجاب اسلامی در میادین ورزشی و سکوهای قهرمانی.

سوم مستند مکان ها و سازمان های ورزشی

سوم مستند مکان ها و سازمان های ورزشی

یک معرفی مکانهای مهم ورزشی و تاریخچه آنها، رویدادهای اتفاق افتاده در آنها و نیز کاربری های آن ها.

دو معرفی آن دسته از مکانهای ورزشی که آنها را افراد نیکوکار ساخته اند. (به منظور ارج نهادن به نیت خیر آنان و تشویق دیگران برای ساخت ساختمان های ورزشی دیگر).

سه مستندسازی برای مکان های ورزشی ای که بر اثر بی تدبیری به خرابه ای تبدیل شده یا کاربری آنها تغییر یافته است.

چهار مستندسازی برای مکانهای ورزشی نیمه سازی که سال ها پیش کلنگ ساخت پروژه آنها زده شده، ولی سال هاست که ساخت و ساز آنها راکد مانده است.

پنج ساخت مستندی درباره کارکردهای مکان های ورزشی، مانند: وفاق ملی، همدلی و دل جویی از محرومان جامعه.

شش ساخت مستندی درباره وضعیت نمازخانه ها، آب خوری ها، سرویس های بهداشتی و بوفه ها، بیان کاستیها و مزیتهای آن ها.

هفت ساخت مستندی برای معرفی مکانهای مدرن و امکانات پیشرفته ورزشی خارج از کشور.

ص: ۲۳۷

هشت ساخت مستندی برای بیان حوادث مثبتی که در مکانهای ورزشی رخ می دهد؛ مانند: شروع تمرینها و مسابقهها با خواندن قرآن، رفع کدورت میان مربیان و بازیکنان، بازی جوانمردانه و استفاده از تصویرهای شهدا یا انعکاس شعارهای ارزشی و وجود نظم و انضباط در ورزشکاران.

نه تهیه مستندی درباره عملکرد فرهنگی سازمان و وزارت ورزش و جوانان و نیز کمیته های فرهنگی فدراسیون ها و باشگاه های فرهنگی ورزشی.

ده ساخت مستندی درباره «منشور اخلاقی» فوتبال و تأثیر آن در تغییر رفتار بازیکنان و مربیان و همچنین معرفی وظایف کمیته های فرهنگی و انضباطی و آیین نامه ها و بخش نامه های فرهنگی و کار گاه ها و جلسات فرهنگ محور که در بدنه ورزش اتفاق می افتد.

چهار پرداختن به ورزش با مفاهیم اخلاقی در برنامه های اجتماعی رسانه ملی

چهار پرداختن به ورزش با مفاهیم اخلاقی در برنامه های اجتماعی رسانه ملی

اول گفتارهای مجری؛

دوم گزارش های اجتماعی مرتبط با ورزش؛

سوم مصاحبه های مردمی یا مصاحبه با کارشناسان اجتماعی درباره جامعه و ارتباط آن با ورزش.

پنج گفت وگوهای مردمی درباره ورزش

پنج گفت وگوهای مردمی درباره ورزش

اول اهمیت ورزش و فایدههای جسمی و روحی آن؛

دوم آسیب های ورزش (هدف واقع شدن ورزش، ارتباطهای ناسالم ورزشی، ورزش و کم رنگ شدن ارزش ها)؛

ص: ۲۳۸

سوم طرح ها و پیشنهادهایی برای گسترش ورزش همگانی، پهلوانی و قهرمانی؛

چهارم خواستههای مردم از مسئولان در زمینه:

یک گسترش ورزش.

دو بی اهمیت شدن ورزش.

سه مبارزه با فساد و باندبازی در ورزش (ورزش پاک).

و) تیتراژ «آرم برنامه»

و) تیتراژ «آرم برنامه»

در تعریف «تیتراژ» گفته اند: «هر کلمه ای که روی پرده ظاهر شود و جزیی از صحنه نباشد، بلکه تمهیدی برای رساندن اطلاعات به تماشاگر باشد.»(۱) به نظر می رسد، تیتراژهای برنامه ها و اخبار ورزشی، که به آن آرم برنامه نیز می گویند در شروع و پایان، بدون برجستگی اخلاقی است. در تیتراژها، می توان از سجده های شکر ورزشکاران پس از پیروزی ها و نیز رکوردشکنی ها یا حضور خواهران محجبه در میادین ورزشی استفاده کرد. همچنین اهتزاز پرچم مقدس جمهوری اسلامی که نمایش عزت ایران اسلامی و باعث افتخار ملی است، می تواند در تیتراژ برنامه ها جای گیرد.

نمایش تصاویری از جهان پهلوان تختی یا مرحوم نام جو و محمد نصیری (در وزنه برداری) و نیز هادی ساعی (پرافتخارترین ورزشکار المپیکی)، آرش میراسماعیلی (پرافتخارترین جودوکار ایران)، سید مهدی سیدصالحی (که همواره پس از گل زنی، از خداوند شکرگزاری می کند) و

۱- آیرا کینگزبرگ، فرهنگ کامل فیلم، ص۹۲۳.

ص: ۲۳۹

دیگران، از نظر اخلاقی می تواند نشانه تشکر از زحمات این قهرمانان باشد که هم مصداق «مَنْ لَمْ یشْکُرِ المَخْلُوق لَمْ یشْکُرِ الخَالِقْ» (۱) است و هم می تواند به عنوان الگوهای ورزشی به جامعه معرفی گردند.

ز) زیرنویس ها و کلام مجری

اشاره

ز) زیرنویس ها و کلام مجری

بـا اسـتفاده از زیرنویس هـا، افزون بر انتقال پیام به صورت مکتوب، که مزیتها و ویژگی های خاص خود را دارد، می توان از فضای تصویری بیشترین بهره را برد. زیرنویس بایـد کوتـاه، رسـا و روان باشـد. اگر نوع پیـام و محتوای زیرنویس، بـا برنامه در حال پخش متناسب باشـد، پیام زیرنویس رساتر و اثرگـذارتر خواهد بود. گوینـدگان و گزارشـگران می توانند در خلال اجرا و گزارش خود، از پیام های زیرنویس استفاده کنند و اجرا و گزارش خود را پربارتر سازند. به بخشی از زیرنویس هایی که در سه گروه احادیث، کلام بزرگان و سفارش متخصصان بهداشت و سلامت بیان شده است، اشاره می کنیم.

سخن بزرگان درباره ورزش

سخن بزرگان درباره ورزش

ورزشکاران باید به علی علیه السلام اقتدا کنند. (امام خمینی رحمه الله)(۲)

من ورزشکار نیستم، ولی ورزشکاران را دوست دارم. (امام خمینی رحمه الله)(۳)

ورزش، همان طور که بدن را تربیت می کند و سالم می کند، عقل را هم سالم می کند. (امام خمینی رحمه الله)(۴)

۱- «کسی که شکرگزار الطاف بندگان خدا نباشد، نمی تواند شکرگذار نعمت های الهی باشد».

۲- صحیفه نور، ج ۴، ص ۱۴۵، (۲۳/۲/۱۳۵۸).

۳- صحیفه امام، ج ۱۶، ص ۸۰، (۱۶/۱۲/۱۳۶۰).

۴- صحیفه نور، ج ۴، ص ۱۴۴، (۲۳/۲/۱۳۵۸).

ص: ۲۴۰

امر به ورزش، امر به معروف است. (مقام معظم رهبری)(۱)

ورزش، دروازه طلایی صدور معنویت است. (مقام معظم رهبری)(۲)

سفارش من به جوانان این است: تحصیل، تهذیب، ورزش.(۳)

ورزش همگانی موجب نشاط، تحرک و آمادگی بیشتر جامعه برای تلاش و پیشرفت فردی و عمومی است.(۴)

ورزشکاران باید به بردباری آراسته باشند.

یکی از بیماری های ورزش، «شهرت طلبی» است.

ورزش، ابزار موفقیت های اجتماعی است.

سلامتی جسم مقدم بر تحصیل و شغل است.

«حفظ الصحه» (سالم نگه داشتن خود)، از اصول اسلام و دستور دین است.

در ورزش، «قصد قربت» ما را به خداوند نزدیک تر می کند.

در دعای ابوحمزه ثمالی می خوانیم که: «خدایا! به من صحت و سلامت در جسم و قدرت در بدن عطا فرما».

هدف های عمده تربیت بدنی عبارتند از: حفظ سلامت، تعمیم بهداشت، تقویت قوای جسمی، کسب شادابی و نشاط، ایجاد میل به موفقیت در وظایف حرفه ای و شغلی.

ورزش، حرکتی تابع اراده است. (ابن سینا)(۵)

۱- سایت وزارت ورزش و جوانان.

۲- سایت وزارت ورزش و جوانان.

۳- بیانات مقام معظم رهبری، ۷/۲/۱۳۷۷.

۴- بیانات مقام معظم رهبری، ۱/۱/۱۳۸۸.

۵- حسین صبوری، ورزش در اسلام، ص ۲۵.

ص: ۲۴۱

بدانید از اینکه قوای خود را تقویت کنید، در هیچ کاری پشیمان نمی شوید. (سقراط)(۱)

اسلام، مشوّق ورزش است. (شهید بهشتی)

اسلام، آیینی است که به سلامت و رشد تن و روان اهمیت می دهد. (شهید بهشتی)

ما به ورزش سازنده اهمیت می دهیم. (شهید بهشتی)

ورزش تن، اگر با ورزش روح، همراه گردد، نتیجه اش عالی می شود.(۲)

و جملاتی دیگر:

ایمان و پرواپیشگی، عفو و گذشت از اخلاق باارزش هر ورزشکار است.

دوراندیشی، تواضع و فروتنی، از مرام ورزشکاری است.

میانه روی و بردباری، ویژگی مثبت هر ورزشکار و از رمزهای موفقیت اوست.

از زیورهای ارزنده ورزشکار، صبر، حوصله و میانه روی است.

تأمین سلامت بدن در سایه ورزش.

استفاده از فرصت ها، در موفقیت هر ورزشکار، بسیار کارساز است.

در هر روز، برای ورزش، زمان خاصی را در نظر بگیرید.

اگر دچار بیماری خاصی هستید، پیش از شروع ورزش با پزشک خود مشورت کنید.

از ورزش در ساعت های بسیار گرم روز بپرهیزید.

۱- محمدحسین توحیدی اقدم، درآمدی به ورزش در اسلام، ص ۲۴.

۲- شهید بهشتی، روزنامه جمهوری اسلامی، ۶/۴/۱۳۷۳.

ص: ۲۴۲

با پوشیدن لباس های نخی در هوای گرم، کارایی ورزشی خود را افزایش دهید.

از ورزش در محیط های آلوده و ساعت های پرترافیک روز خودداری کنید.

اگر مشکل مَفصل دارید، از زانوبند و مچ بند استفاده کنید.

در ایران باستان ورزش و مسئولیت اخلاقی همواره همراه و مکمل هم بوده اند.

یکی از ویژگی های ورزشکار مسلمان یاری ستمدیدگان است.

غرور، آفت پیروزی و توانایی است.

ورزشکار مسلمان باید امین باشد.

ورزشکار مسلمان باید رفتار و کردار ائمه معصوم علیهم السلام را همیشه در نظر داشته باشد.

ورزش باید برای یک مسلمان وسیله ای برای بالا بردن خلق و خوی نیکو باشد.

ورزشکار مسلمان باید اخلاق و رفتارش مطابق موازین شرع مقدس باشد.

ورزشکار مسلمان باید از جهت علمی نیز توانا و نیرومند باشد.

ورزشکار مسلمان باید به مسابقه در امور خیریه و برنده شدن در آن بیش از برنده شدن در مسابقات اهمیت دهد.

ورزشکار قوی کسی است که با درس و عبرت گرفتن از تاریخ در خدمت کلمه الله باشد و حق را در جامعه اعتلاء بخشد.

یکی از ویژگی های ورزشکار مسلمان تقویت قوای روحی برای خودسازی و رسیدن به سعادت دنیوی و اخروی است.

ص: ۲۴۳

ورزش می تواند نقش مهمی در هویت فردی ایفا کند پس ما به عنوان یک مسلمان باید اخلاق و منش ائمه علیهم السلام را در نظر داشته باشیم.

ورزش وسیله ای است برای خدمت به خلق خدا.

ورزشکاران باید بعد از تقویت اخلاق اسلامی به فکر تقویت بُعد قهرمانی در ورزش باشند.

یکی از مهم ترین انتظارات از قهرمانان ورزشی، توسعه و گسترش اخلاق و معنویات در ورزش است.

رعایت اخلاق اسلامی از ویژگی های ورزشکاران متقی است.

ورزشکار مسلمان باید دارای دانش و بینش وسیع باشد.

عاقبت غرور، شکست و سقوط است.

خشونت در ورزش بر اثر ضعف اخلاقی به وجود آمده است.

یک ورزشکار مسلمان باید آراسته به بهترین اخلاق جوانمردی باشد.

ورزش باید برای بالا بردن خلق و خوی نیکو باشد.

همچنان یک ورزشکار مسابقه ورزشی می دهد در اعمال خیر نیز باید سبقت بگیرد.

اولین خصوصیت یک ورزشکار مسلمان، ایمان و تقوای اوست.

نیرومند بودن به تنهایی از نظر اسلام ارزشی ندارد. آنچه معیار ارزش است، تقوا است.

در روایات اسلامی به دانش پژوهی ورزشکار اهمیت داده شده است.

پیش از هر چیز، ورزشکار باید باایمان باشد.

ورزشکار مسلمان باید امین باشد.

ص: ۲۴۴

علم آموزی و بینش وسیع و صحیح از صفات ورزشکار مسلمان است.

آفت پیروزی و توانایی غرور است.

شکرانه بازوی توانا گرفتن دست ناتوان است.

ورزشکار باید در همه امور میانه روی پیشه نماید.

امام علی علیه السلام در توصیه ای می فرماید: «سیره زندگی مؤمن میانه روی و روش او بالندگی است».(۱)

با برنامه ریزی و نظم می توان به موفقیت های بیشتری نائل آمد.

امام علی علیه السلام می فرماید: غیرت، ثمره و حاصل شجاعت و قهرمانی است.(۲)

حضور ورزشکاران مسلمان ایرانی در میدان های بین المللی، تبلیغ جهانی ارزش ها و صفات برجسته ملت ایران است.

حضور یک زن مسلمان ایرانی و دارای حجاب در میدان های ورزشی بین المللی و ایستادن بر سکوی قهرمانی در شرایطی که قتل، توهین و تهدید رسمی زنان مسلمان محجبه در اروپا صورت می گیرد نشان عظمت روح ایرانی است.

قهرمانان و پهلوانان ورزشی کشور سفیران هویت، تشخص، عزم راسخ، هوش بالا، ایمان و پای بندی به شریعت ملت ایران هستند.

زنده نگه داشتن شعائر دینی و معنوی در میدان های بین المللی توسط ورزشکاران قهرمان یکی از نشانه های اقتدار ملت ایران است.

۱- میزان الحکمه، ج ۱۰، ص ۴۸۹.
۲- غررالحکم و دررالکلم، ج ۴، ص ۳۱۱.

ص: ۲۴۵

انصراف ورزشکاران ایرانی از مسابقه با ورزشکاران رژیم صهیونیستی مشتی است محکم بر دهان دشمنان انسان و اسلام.

حضور مؤمنانه در مسابقات بین المللی ورزش، تجلی حضور تعالیم انسان بخش اسلام است.

یکی از مهم ترین وظایف ورزشکاران در عرصه مسابقات جهانی، حفظ آبرو و عزت ملی و دینی است.

جوانان ورزشکار در عرصه بین المللی به عنوان الگو و نماد جمهوری اسلامی، پاسدار دستاوردهای انقلاب بزرگ ایران و خون شهیدانند.

اخلاق اسلامی ورزشکاران مسلمان بهترین تبلیغ برای اسلام است.

ورزشکاران ایرانی در رعایت اخلاق اسلامی، الگوی همه ورزشکاران دنیا هستند.

ورزشکاران ایرانی در فتوت، جوانمردی و رعایت اخلاق اسلامی سرآمد همه ورزشکاران دنیا هستند

جوانان منتخب در بازی های ورزشی بین المللی نمایندگان فرهنگ و آداب و رسوم اصیل ایرانند.

جوانان منتخب در مسابقه های ورزشی بین المللی، سمبل عزت و ایمان و عظمت پرچم سه رنگ جمهوری اسلامی ایرانند.

هر جوان ورزشکار با حضور در عرصه های بین المللی، می تواند آینه صداقت، شجاعت و جوانمردی باشد.

زن مسلمان با حفظ حجاب و عفاف خود همچون سفیری توانا، در مجامع ورزشی شرکت می کند.

حضور بانوان محجبه ایرانی در عرصه مسابقه های بین المللی بسیار اثرگذار است.

ص: ۲۴۶

حضور بانوان محجبه، تصویر واقعی بانوی ایرانی را به همه جهان نشان می دهد.

بر زبان آوردن نام امامان معصوم علیهم السلام و نقش بستن نام زیبایشان بر پیراهن ورزشکاران، نشانه ایمان راسخ و عشق به اسلام است.

ح) اشعار ورزشی

ح) اشعار ورزشی

شعر، بیان لطیفِ یک پیام است. از دیرباز، شعر در فرهنگ مردم جایگاه خاصی داشته است. برخی شاعران، کم و بیش به نیرومندی و قدرت و جوانمردی که از ویژگی های ورزش و ورزشکار است، اشاره کرده اند. ازاین رو، مجری یا گزارشگر باید شعرهای ورزشی را پیش از پخش برنامه، زمان پخش یا بعد از پخش برنامه، در زمان مناسب بخواند یا به صورت زیرنویس درآید تا مخاطب در هر صورت از آن بهره برد.

ز نیرو بُود مرد را راستی

ز سستی کژی آید و کاستی(۱)

***

شکرانه بازوی توانا

بگْرفتن دست ناتوان است

***

برو قوی شو اگر راحت جهان طلبی

که در دیار طبیعت، ضعیف پامال است

***

چیست ورزش؟ رشد جسم و رشد روح

پای داری در حوادث، همچو نوح

***

۱- فردوسی.

ص: ۲۴۷

ورزش انسان را پرستو می کند

آشنای کوی بی سو می کند

هست ورزش سیره پیغمبران

اهل بیت عصمت آن نام آوران

ورزش این دارو و درمان مفید

اهل خود را می کند بس روسفید

ورزش این سرگرمی نوع بشر

رافع سستی و بی حالی شر

ورزش و تن پروری از هم جداست

روح ورزش سلم در نزد خداست

ز غرور و از منی خالی شدن

بنده بودن جمله ربانی شدن

پیشتازی سوی نیکی ها و علم

اهل ایمان و امانت روح علم

دستگیری از ضعیفان دم به دم

رفع ظلم ظالم و اهل ستم

پهلوان را این چنین خلقی نکوست

چون پی شرع منوّر مو به موست

در دل او غیر حق خُرد است و ریز

باشد او را از هواهایش گریز

بهره مندی از غذاهای حلال

دوری از اندیشه اهل ضلال

فرد کامل بودن و صبر تمام

ناتمامان را کند جمله، تمام(۱)

***

مردی، گمان مبر که به پنجه است و زور کتف

با نفس اگر برآیی، دانم که شاطری(۲)

***

بر دامن «گل» دست توسل نزدیم

از حرف به میدان عمل «پُل» نزدیم

افسوس که فرصت به تماشا بگذشت

صد «گیم» تمام گشت و ما «گل» نزدیم!(۳)

***

۱- درآمدی بر ورزش در اسلام.

۲- شاطر: زرنگ و چابک و توانا.

۳- جواد محدثی.

ص: ۲۴۸

بگذشت زمان، دست به کاری نزدی

بر گردن لحظه ها مهاری نزدی

صد «توپ» زدی، تمام را کردی «اوت»

صد «پاس» گرفته، آبشاری نزدی!(۱)

***

گر بر سر نفس خود امیری مردی

بر کور و کر ار نکته نگیری مردی

مردی نبود فتاده را پای زدن

گر دست فتاده ای بگیری مردی(۲)

نکته: اشعار فراوانی در طی قرون متمادی توسط شاعران و غزل سرایان درباره ورزش و رعایت اخلاق و پهلوانی در ورزش و اهمیت آن سروده شده که می توان به دیوان های مربوطه و نرم افزارهای تهیه شده مراجعه کرد.

ارتباط بین جسم و جان: با توجه به ارتباطی که بین جسم و جان وجود دارد، ورزش می تواند تعادل مناسبی را بین تن و روان به وجود آورد و این نکته، روشن است که تعادل شخصیت روانی، اساس دست یابی به کمالات معنوی به شمار می آید و اگر چنین تعادلی نباشد، تکاملی وجود نخواهد داشت.

این دیدگاه را شاعری خوش ذوق به شعر درآورده که به صورت مناظره بین دو پهلوان بیان شده است.

دو تن پهلوان سخن در میان،

سخن بودشان از تن و از روان

یکی گفت: بایست نیروی تن

که گفتار فردوسی است این سخن

«ز نیرو بود مرد را راستی

ز سستی کژی زاید و کاستی»

۱- جواد محدثی.

۲- پوریای ولی.

ص: ۲۴۹

یکی گفت: پرورد باید روان

که فرمود آن شاعر پاک جان

«توانا بود هر که دانا بود

ز دانش، دل پیر برنا بود»

سخن بس به پیرایه آراستند

خود از بنده، سنجیدنش خواستند

بگفتم که در این ره، آن رهروان،

بسی ره سپردند اندر جهان

دو رهرو که مانند ایشان کم است

همانا که فردوسی و رستم است

ببینیم از این هر دو در روزگار،

چه مانْد از هنر سال ها یادگار؟

ببینیم باشد که را برتری

ز تن پروری وز روان پروری؟

برِ مرد دانا، روان، دانش است

تن ار پروری، بهر دانش خوش است

نگویم مپرور تن ای پهلوان!

بپرور، ولی هم تن و هم روان

نبود ار که فردوسی نیک خوی،

چه نامی بُد از رستم جنگ جوی؟!(۱)

ط) قطعه های ادبی در کلام مجری

ط) قطعه های ادبی در کلام مجری

روز را بـا ورزش می توان آغـاز کرد. آهنـگ ورزش، یعنی آهنـگ سـلامت و آهنگ سـلامت، یعنی آهنگ حرکت؛ حرکت برای رسیدن؛ رسیدن به پایان یک راه و آغاز راهی جدید.

(با ورزش، می توان قله های بلند سلامت را فتح کرد. با ورزش، می توان پشت حریف سرسخت سستی را به خاک مالید. با ورزش می توان ... . اما سـلامت فقط با ورزشِ تن حاصل نمی شود؛ گاه روح هم به دنبال سلامت است. گاه روح نیز به دنبال فتح قله های بلند است. گاه روح نیز به دنبال جام قهرمانی و قهرمان شدن است.

(زندگی، مثل یک زمین بازی است. زمینی که هم می تواند بزرگ

۱- صغیر اصفهانی، دیوان شعر، ص ۴۲۱.

ص: ۲۵۰

باشد هم کوچک، هم خاکی باشد و هم چمن، هم پر از تماشاچی باشد و هم خالی از تماشاچی. زندگی مثل یک زمین بازی است که در آن، یک طرف می برد و یک طرف می بازد.

(زندگی، مثل یک زمین بازی است که می توان در آن هم به جنگ با نفس رفت و هم به جنگ با سستی.

(زندگی، مثل یک زمین بازی است که می توان در چمن سبز آن، به تمرین اراده پرداخت. می توان به اوج قله های سعادت فکر کرد.(۱) می توان با خدا آشتی کرد؛ آشتی کرد و سالم ماند.

(پس بیا تا دیر نشده، تا داور سوت پایان بازی زندگی مان را نزده، به عوض کردن نتیجه بازی فکر کنیم. بیا فرصت ها را از دست ندهیم. بیا با کسب حتی یک امتیاز، زمین بازی زندگی مان را ترک کنیم.(۲)

ی) کتاب شناسی (معرفی کتاب)

ی) کتاب شناسی (معرفی کتاب)

احمد صبور اردوباری، ورزش و تندرستی.

احمد مسکویه، تهذیب الاخلاق و تطهیر الاعراق.

اسماعیل شفیعی سروستانی، داستان ورزش غرب (سیر تحول تاریخی و ورزشی غرب).

امین انورالخولی، ورزش و جامعه، ترجمه: حمیدرضا شیخی.

پروین کدیور، روان شناسی اخلاق.

تژا میرفخرایی، ذهنیت اجتماعی در گفتمان ورزشی.

۱- نک: غررالحکم، ج ۱، ح ۷۸.

۲- لعیای اعتمادی، نشریه گل برگ.

ص: ۲۵۱

حسن هاشمی نوربخش، ورزش از دیدگاه اسلام.

حسین حق جو، ورزش و ورزشکار.

حسین صبوری، اخلاق در کاراته.

، ورزش در اسلام.

دکتر رجبعلی مظلومی، تربیت ورزشی، اداره کل آموزش و پرورش تهران.

، بازنگری بر فعالیت های ورزشی، تهران، نشر آفاق، بهمن ۱۳۷۰.

دکتر غلامعلی حداد عادل، فرهنگ برهنگی و برهنگی فرهنگی، سروش، ۱۳۷۴.

رضی الدین طَبْرِسی، مکارم الاخلاق، ترجمه: حیدری.

ریموند توماس، روا نشناسی ورزش.

سید رضا تقوی، تربیت بدنی از دیدگاه اندیشمندان اسلامی.

، چهل حدیث ورزشی.

سید رضا پاک نژاد، اولین دانشگاه و آخرین پیامبر.

عباس قنبری نیاکی، تربیت بدنی از نگاه اندیشمندان غرب.

، نگاهی به تاریخ تربیت بدنی جهان.

عبدالحمید سلامه، الریاضه و مظاهرها: السیاسیه و الأجتماعیه و التربویه، یونسکو.

عبدالعظیم کریمی، مراحل شکل گیری اخلاق در کودک.

عبدالفتاح لطفی و ابراهیم سلامه، المدخل فی اصول التربیه الریاضیه و تاریخها.

ص: ۲۵۲

عصام عبدالوهاب الهلالی، العوامل البدنیه و النفسیه و الاجتماعیه المرتبط بالمکانه الاجتماعیه فی الجماعات الریاضیه.

علی شریعت مداری، تعلیم و تربیت اسلامی.

علی شلاچیان، «اخلاق و ورزش»، مجموعه مقالات سمینار فرهنگ و تبلیغات در ورزش.

گروهی از نویسندگان، زن و ورزش.

گزارش نظرسنجی تلفنی بررسی دیدگاه های مردم تهران درباره پی آمدهای بازی های جام جهانی فوتبال، پژوهشگاه فرهنگ، هنر، ارتباطات.

لُعبت درخشانی، کتابشناسی اخلاق در ورزش، کمیته ملی المپیک، ۱۳۸۵.

مبانی تربیت بدنی، ترجمه: احمد آزاد.

محمدعلی محمد، وقت الفراغ فی المجتمع الحدیث.

محمدباقر حجتی، تعلیم و تربیت در اسلام، شرح و تفسیر کتاب «منیه المرید»، نوشته: شهید ثانی.

محمدتقی مصباح، اخلاق کاربری.

محمدحسین توحیدی اقدم، درآمدی بر ورزش در اسلام.

محمدصادق شجاعی، بازی کودک در اسلام.

ورزش و فرهنگ ورزشی در سیما مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما.»

مورگان، ویلیام جی، اخلاق در ورزش، ترجمه: سید محمد رضوی، انتشارات کمیته ملی المپیک.

هوشنگ فتحی، فوتبال، خشونت و سیاست.

ص: ۲۵۳

، ورزش و تبلیغات.

مریم سقلاطونی، پویش (پیام های کوتاه و زیرنویس)، مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما.

۴. بیان وظایف، محورهای کلی و سفارش های اساسی به برنامه سازان

در نوشتار حاضر، هر گاه ورزش و نقش اثرگذار آن در ورزش بررسی شد، راه کارهایی نیز برای آن بیان شد. با این حال، در این فصل وظایف، محورهای کلی و سفارش های اساسی به برنامه سازان بیان می شود، امید که مورد قبول افتد.

الف) محورهای قابل توجه در برنامه ریزی کلان رسانه

اشاره

الف) محورهای قابل توجه در برنامه ریزی کلان رسانه

یک اولویت دادن به ورزش

با نگاهی به احادیث پیامبر و سیره نبوی، به جایگاه سلامت جسم و اهمیت تربیت بدنی در رسیدن به هدف بلند سلامت جسم و روح پی می بریم.

سفارش پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله ، پیشوایان معصوم علیهم السلام و نیز بزرگان دین به حفظ سلامتی، به گونه ای است که در مسائل فقهی «حفظ الصِّحه» از واجبات شمرده می شود. در این میان، ورزش ارتباط مستقیمی با حفظ سلامت دارد که متأسفانه در برنامه های صدا و سیما به این بعد کمتر توجه شده است. برجسته کردن این دستور اسلامی در خلال برنامه های اجتماعی و خانواده و حتی، ورزشی، رسالتی بزرگ برای تهیه کنندگان و برنامهریزان رسانه ملی است.

ص: ۲۵۴

دو یادآوری پیوسته جایگاه ورزش به مدیران، کارمندان، تهیه کنندگان و عوامل دیگر برنامه ساز

روزمر گی و سرگرم شدن به مشاغل و گرفتاری های شغلی و غیرآن، عامل فراموشی و فاصله گرفتن مدیران از اهتمام به امر ورزش است. در جوامع ماشینی امروز که جنب و جوش و فعالیت بدنی به کمترین مقدار خود رسیده است، توجه به تربیت بدنی افزون بر حفظ سلامت جسم کارمندان و مدیران، سبب نشاط روحی و افزایش کارایی مجموعه تحت نظارت آنان می شود.

یکی از رسالت های برنامه ریزان و تهیه کنندگان صدا و سیما، این است که همواره اهمیت ورزش را از جنبه های گوناگون به مدیران کشور یادآور شوند و نقش ورزش در افزایش راندمان و بهره وری واحد صنعتی یا مدیریتی را با استفاده از مصاحبه ها و گزارش های علمی و تجربههای دیگرواحدها نشان دهند. البته این مهم تحقق نخواهد یافت مگر اینکه خود مدیران ارشد رسانه ملی از نقش تربیت بدنی در ارتقای روحی، جسمی و اقتصادی جامعه آگاهی یابند. به نظر می رسد در این زمینه، نقش مدیران ورزشی رسانه ملی بسیار اهمیت دارد.

سه توجه به ورزش در برنامه های گوناگون

ورزش، به عنوان نماد پویایی، بایـد در برنامه های گوناگون صـدا و سیما جای گیرد؛ زیرا امروزه کارکردهای ورزش فراتر از حفظ سلامت فردی است و زمینه های مختلفی همچون اقتصاد، سیاست و امنیت را نیز شامل می شود. به همین علت، نه تنها در همه نوع

ص: ۲۵۵

برنامه ای می تواند مطرح شود، بلکه باید با در نظر گرفتن ابعاد مختلف آن، از این واقعیت اجتماعی، استفاده بهینه شود.

به عبارت دیگر: ورزش، این قابلیت را خواهد داشت که در همه سال و هر گونه شبکه و برنامه ای با توجه به کارکرد همان زمان و موضوع مطرح شود. برای مثال: در برنامه های اقتصادی، نقش ورزش و پشتیبان های مالی، تحلیل و بیان شود که چه ارتباطی میان ورزش و رشد اقتصادی فرد و جامعه وجود دارد؟ یا راه های اقتصادی کردن و پول سازی ورزش بررسی شود.

همچنین در مناسبت های خاص، مانند: ایام سوگواری حضرت امام حسین علیه السلام ، حضور ورزشکاران و نقش آنان به تصویر کشیده شود یا جهت گیری ها سیاسی آنان در رویدادهایی همچون ۱۲بهمن، روز جهانی قدس یا روبهرو نشدن ورزشکاران ایرانی با ورزشکاران رژیم اشغالگر قدس، منعکس شود.

به کارگیری صحنه های ماندگار ورزشی در تیتراژهای برنامههای مختلفِ حتی غیرورزشی، مانند: رکوردزنی پهلوان حسین رضازاده، پهلوان علی رضا سلیمانی و شکست دادن حریف آمریکایی خود، اهتزاز پرچم مقدس جمهوری اسلامی بالاتر از دیگر کشورها و نیز حماسه ملبورن و گلهای خداداد عزیزی و حمید استیلی به استرالیا و آمریکا در بازی های مقدماتی جام جهانی و خود آن جام، که سبب افتخار ملی و افزایش خودباوری مردم و ورزشکاران شد.

چهار پرهیز از پخش برنامه های ورزشی هم زمان با پخش اذان

نماز، اصلی ترین دستور دینی ما مسلمانان است. توجه به نماز و رواج

ص: ۲۵۶

فرهنگ نماز، سبب رشد و بالندگی معنوی جامعه می شود. شعار نماز، اذان است و با ندای اذان، دعوت به نماز به ذهن متبادر می گردد. مسئولان رسانه ملی می توانند به هنگام یکی شدن زمان پخش مستقیم مسابقه ها و رویدادهای ورزشی با زمان پخش اذان لحظاتی صدا یا حتی تصویر گزارش ورزشی را قطع و به جای آن صدای اذان یا تصویر نماز جماعت تیم های ورزشی یا نماز جماعتی که برخی از ورزشکاران در آن حضور دارند را پخش کنند.

پنج معرفی ورزش به عنوان یک ارزش و تأکید بر آن

ناهنجاری، پدیده ای شوم است که بر سر جوامع سایه افکنده است. متأسفانه هر چه جوامع بشری از نظر صنعتی و اقتصادی بیشتر پیش می روند، مشکلات روحی و رفتاری آنها بیشتر می شود. این جاست که سرپرستان جامعه باید به روش های مختلف، ناهنجاری ها را کنترل کنند. یکی از ابزارهای مهم در غلبه بر نابه سامانی های اجتماعی، ورزش است. اگر ورزش در جامعه ما به عنوان امری پسندیده معرفی شود و اهتمام به آن، کاری نیکو جلوه کند، کمک شایانی به سرپرستان جامعه می شود. سمت و سوی برنامه های رسانه ملی باید به سمت برجسته کردن مزیت ها و فایده های توجه به امر تربیت بدنی باشد. برای نمونه: نشان دادن میزان کم بزه کاری در میان ورزشکاران. موارد زیر می تواند ورزش را به عنوان هنجار معرفی کند.

اول وحدت و همدلی مردم

اول وحدت و همدلی مردم

در رخ دادهای مهم ورزشی، توجه عامه مردم به سوی موفقیت و سربلندی ورزشکار یا تیم ورزشی موردنظر خود است.

ص: ۲۵۷

دوم برجسته شدن عِرق دینی و ملی

دوم برجسته شدن عِرق دینی و ملی

عشق و علاقه به وطن، دستور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله است، که در روایتها از آن به عنوان «حب الوطن» یاد میشود. هنگامی که مسابقه ای ورزشی در پیش است، وطن دوستی و اعتلای پرچم مقدس جمهوری اسلامی سبب می شود همگان متوجه این رویداد شوند و حتی آن هایی که هیچ رابطه ای با ورزش و ارتباطی با آن ورزش خاص ندارند، سربلندی تیم یا ورزشکار موردنظر را از درگاه پروردگار خواستارند. برای نمونه: بازی مرحله پلی آف جام جهانی ۱۹۹۸ میان تیم فوتبال جمهوری اسلامی ایران و تیم ملی استرالیا که همه ملت، حتی زنان خانه دار و هم وطنان غیرمسلمان هم آرزوی پیروزی تیم فوتبال ایران را داشتند و چه بسیار ادعیه و نذر که مردم سراسر ایران انجام دادند.

شش پرهیز از بی توجهی به ورزش

برنامه ریزان باید در کنار سفارش و توجه به امر تربیت بدنی، نسبت به پی آمدهای ناشی از بی تحرکی و تنبلی نیز برنامه هایی مستند و علمی تهیه کنند. برای نمونه می توان با استفاده از متخصصان تغذیه، قلب و عروق و نیز استفاده از کارشناسان تربیت بدنی، رابطه مستقیم چاقی و سکته های قلبی و کم تحرّکی را نشان داد. نیز می توان تجربه افراد چاق و مشکلات آنان یا کسانی را که توانسته اند با ممارست در ورزش از چاقی مفرط و پی آمدهای آن مانند سایید گی زانوها و جا به جایی مهره کمر رهایی یابند، به تصویر کشید. می توان در برنامه ای علمی، ضربان قلب و کارکرد دیگر اندام بدن ورزشکار

ص: ۲۵۸

را با فردی که نسبت به ورزش بیتوجه است، مقایسه کرد و هشدارهای لازم را به مخاطبان داد. از دیگر راه کارهایی که می توان در نظر داشت، این است که: بسیاری از افسردگی ها و ناهنجاری های فردی و اجتماعی، مانند: اعتیاد و ناآرامیها، از اوقات فراغت و تنهایی و بی کاری ناشی می شود که می توان با ورزش آن را جبران کرد.

در هر حال، آنچه مهم است، جدی نشان دادن خطر بی توجهی مدیران جامعه و عموم مردم به ورزش است که باید در رأس کارهای برنامه ریزان، کارگردانان و تهیه کنندگان رسانه ملی قرار گیرد.

هفت ایجاد و تقویت انگیزه

هنگامی که قرار است پدیده ای در جامعه نهادینه شود و گسترش یابد، باید از روش های مختلف بهره گرفت. تشویق و برجسته کردنِ پی آمدهای بی توجهی به آن پدیده، دو ضلع این مثلث و ایجاد انگیزه، ضلع سوم این مثلث است که پیوسته می تواند با توجه به دو گزینه دیگر، به گسترش آن پدیده اجتماعی کمک شایانی کند.

اگر قرار است ورزش به عنوان نوعی هنجار به جامعه معرفی شود و گسترش یابد، افزون بر بیان امتیازهای آن، به عنوان تشویق و یادآوری خطر بی توجهی به آن، به عنوان هشدار، باید با روش های گوناگون دیگری، انگیزه لازم برای عمل به ورزش را در افراد ایجاد کنیم. رسانه ملی می تواند این انگیزه ها را به شیوه آشکار و مستقیم یا در قالب مصاحبه ها، مستندها، تیزرها، زیرنویس ها یا شکل های دیگری، در زمینه های مختلفی مانند: انگیزه های مالی و اقتصادی،

خیرخواهانه، اشتهار، دینی (اِن الله یحب الرجل القوی)،(۱) سیاسی و ترویج دهد.

آنچه مهم است، این است که: بایـد انگیزه هـای مختلف، بـا روش هـای متفـاوت و برای گروه هـای مختلف ایجـاد شود. به عبـارتی دیگر، بایـد برای هر گروه از مخاطبـان، بر اسـاس روان شناسـی همـان گروه انگیزه ایجـاد شود. برای مثـال: برای گروه میـان سـال و بزرگ سال، انگیزه هایی مانند: حفظ سلامتی؛ و برای گروهی دیگر، باید انگیزه های مالی و اقتصادی را برجسته ساخت.

نمایش و گزارش امور خیر و عام المنفعهای که به دست ورزشـکاران بنام انجام می پـذیرد، میتوانـد انگیزه ای برای افراد نیکوکار به شمار آیـد؛ یا برای قشـرهای مذهبی مانند: طلاب و روحانیان، انگیزه های دینی، که همان قصد قربت و «حفظ الصـحه» است، بسـیار مناسب است. بنابراین، ایجاد انگیزه باید متناسب با شرایط سنی و اقلیمی مخاطب باشد تا استمرار یابد.

هشت افزایش سطح آگاهی عمومی نسبت به ورزش و ارتباط آن با سلامت جسمی

سفـارش به امر تربیت جسـمانی، زمـانی سودمنـد است که با آموزش همراه باشـد. به عبارتی، تنها، تشویق به ورزش، بـدون توجه به افزایش سـطح آگـاهی مخـاطب نسـبت به ورزش، چه بسا زیانبار هم باشـد و هـدف مورد نظر حاصل نیایـد؛ یعنی اگر برنامهسازان، مسائل عمومی

۱- بحارالانوار، ج ۶۱، ص ۱۸۴.

ص: ۲۶۰

تربیت بدنی را آموزش ندهند و مخاطب، بدون کمترین دانش نسبت به شرایط جسم و تن و نوع ورزش، به آن بپردازد، نتیجه ای در بر نخواهد داشت. منظور از آگاهی عمومی، اطلاع رسانی درباره امور اولیه ورزش است که افراد باید آن را در نظر داشته باشند. برخی آگاهی های عمومی در ورزش که باید از طریق صدا و سیما به مخاطب داده شود، بدین قرار است:

الف) استفاده از مشاور ورزشی؛

ب) در نظر گرفتن شرایط سنی؛

ج) مدنظر گرفتن شرایط جوی (فصل تابستان یا زمستان)؛

د) لباس و کفش متناسب؛

ه) گرم کردن و سرد کردن بدن؛

و) مدت زمان فعالیت ورزشی؛

ز) نداشتن بیماری های جسمانی (مشورت با پزشک)؛

ح) علایم هشداردهنده ورزشی (تپش قلب، عطش، گرمازدگی و مانند اینها)؛

ط) آسیب های ورزشی و چگونگی مداوای اولیه آنها؛

ی) روش آغاز و پایان تمرینها و فعالیت های ورزشی؛

ک) آموزش استفاده از تجهیزات ورزشی موجود در فضاهای عمومی و پارک ها.

انتقال این آگاهی های عمومی می تواند در برنامه های مستقل، در خلال نمایش فیلم یا به عنوان سفارش های ورزشی در خلال برنامه های پر بینندهای همچون اخبار صورت پذیرد که به برخی ازاین روش های انتقال در ذیل اشاره می شود:

ص: ۲۶۱

۱. تهیه برنامه های مستقل با همین رویکرد؛

۲. از طریق فیلم و نمایش نامه (به صورت مستقیم)؛

۳. از طریق فیلم و سریال و نمایش نامه به صورت غیرمستقیم؛ (شخصیت فیلم، مشغول گرم کردن بدن یا به پایان بردن تمرین است.)

۴. در خلال برنامه های پُر بیننده مانند اخبار؛ (بیان نظر محققان و متخصصان ورزشی درباره موضوع)؛

۵. پیش از شروع برنامه های پُر بیننده مانند: اخبار یا سریال های تلویزیونی؛

۶. به صورت زیرنویس؛

۷. به عنوان بخشی از آگهی های تبلیغاتی؛

۸. از طریق برنامه های رادیویی؛

۹. پخش نماهنگ؛

۱۰. پخش برنامه های مستند (تمرین رشته های مختلف ورزشی، یا مستند ورزش در پارک ها)؛

۱۱. بیان خاطرههای پیشکسوتان و مربیان ورزشی.

نه نقش آفرینی خانواده و دوستان

در جامعه اسلامی و ملی ما، خانواده، نقش مهمی در پرورش و آموزش فرزندان دارد. رفتار و گفتار و تشویقهای خانواده، می تواند فرزند را به سمت و سویی خاص حرکت دهد. از نظر ورزشکاران، یکی از عوامل مهم موفقیت آنان، حمایت ها و دل گرمی های خانواده، به ویژه پدر خانواده است. بسیاری از نشان آوران مسابقههای جهانی و المپیک، در کنار دیگر عوامل دیگر، قهرمانی خود را مدیون خانواده می دانند. این

ص: ۲۶۲

تأثیر بر دوستان و همسالان، به ویژه در دوران نوجوانی و جوانی نیز دیده می شود.

تهیهکنندگان و برنامه ریزان می توانند با استفاده از فیلم و سریال، تهیه مستند، مصاحبه با ورزشکاران و جامعه شناسان، توجه تک تک افراد جامعه را به این سو بکشانند که آنان نیز میتوانند نقش آفرین باشند. انعکاس این مطلب بسیار مهم است که هر حرکتی که به پشتوانه خانواده باشد، به موفقیت نزدیک تر است؛ همچنین باید پدران و مادران را، به عنوان راه نمایانی که نسبت به فرزندان، از افق دید بالاتری برخوردارند، به این نکته توجه کرد که باید نسبت به تشویق فرزندان به ورزش بکوشند. این کار، مقدمه ای برای ورود خود والدین به عرصه ورزش خواهد بود.

ده تک بُعدی نبودن ورزش

این نکته مهم باید به مخاطب القا شود ورزش، تنها پرورش جسم نیست، بلکه ورزش عملی جامع و کامل است.

فایدههای ورزش عبارتند از:

الف) پر کردن اوقات فراغت؛

ب) پرهیز از کسلی؛

ج) توجه به ابعاد روحی و روانی ورزش؛

د) فرار از دام اعتیاد و تباهی؛

ه) تأثیر مثبت در افزایش هوش؛

و) ارتقای ارتباط عمومی و جامعیت پیدا کردن فرد؛

ز) تأثیر مثبت در کارنامه تحصیلی (به شرط اینکه: ورزش با هدف و برنامهای خاص انجام پذیرد)؛

ص: ۲۶۳

ح) تقویت ایمان و اراده؛

ط) درآمدزایی؛

ی) افزایش سلامت؛

ک) مبارزه با چاقی و عوارض آن.

برنامه ریزان و کارگردانان باید خود به همه این موارد توجه کنند و توجه جامعه را نیز به ابعاد گوناگون ورزش جلب نمایند.

یازده توجه همه جانبه به عوامل ترک یا سهل انگاری در ورزش

تهیه کنندگان برنامه های اجتماعی و ورزشی باید از راه مشورت با کارشناسان تربیت بدنی و معلمان ورزش و مربیان و مدیران ورزشی، عوامل جدایی ورزشکار از ورزش را ریشه یابی کنند، مدیران میانی، راه کار آن را بیان کنند و صدا و سیما، به عنوان حلقه واسط میان مدیران میانی ورزش و مقامات ارشد و مسئول نظام عمل کند. افزون بر عوامل جدایی ورزشکار از ورزش، یا به تعبیر دیگر، مشکلات موجود بر سر راه ورزشکاران، عوامل بی توجهی و دل سردی عموم مردم نسبت به امر تربیت بدنی نیز کالبد و موشکافی شود که در ذیل به برخی از این عوامل اشاره می شود.

یک هزینه بالای ورزش؛ (تجهیزات، اجاره سالن و زمین ورزشی، کم بود فضاهای متناسب، گرانی هزینه ورودی مکانهای ورزشی و آموزش ورزش.)

دو ناامنی اخلاقی در برخی فضاهای ورزشی؛

سه ناهنجاری های ورزشی؛ (مانند: تبانی، رشوه گیری، سکوهای پرآشوبِ به دور از مسائل اخلاقی و تبعیض.)

ص: ۲۶۴

چهار مشغله کاری مردم و گرفتار روزمرگی بودن؛

پنج آسیبها و صدمات ورزشی؛

شش نبودن انگیزه یا از دست رفتن آن.

برنـامه ریزان میتواننـد بـا تهیه سلسـله برنـامه هایی، هر یک از عوامل ترک ورزش یا دل زدگی از ورزش را بیان کننـد و از مـدیران مربوط بـازخواست کننـد و در پایـان، بـا اسـتفاده از نظرهـا، تجربههـا و اطلاعات علمی و آماری موجود، راه کاری مناسب برای آن عامل بیان؛ و در برنامه های بعدی آن را پی گیری کنند.

دوازده پیام رسانی دایمی

امر به ورزش، باید پیوسته و متناسب با شرایط مخاطب باشد. رایج ترین و در دسترس ترین نوع پیام رسانی در رسانه ملی، استفاده از زیرنویس هـاست؛ به گونهـای که می توان در میـان پخش هر برنـامه ای، زیرنویس متنـاسب با آن برنامه و مخاطبان آن پخش شود. برای مثال: در برنامه های آشپزی صدا و سـیما، زیرنویس های ورزشـی در زمینه چاقی برای گروه مخاطب خانم های خانه دار یا در برنامه کودک و نوجوان، زیرنویس های مناسب برنامه و گروه مخاطب کودک پخش شود.

میتوان از گوینـدگان محبوب و اثرگـذار برنامه ها، برای رساندن پیام های ورزشـی و تشویق به آن، به گونهای شایسـته بهره گرفت. برای مثال: «عمو پورنگ» و یا «برنامه آشپزی بهونه»، پیام های کوتاهی به مخاطب بدهند که این کار، قطعاً تأثیر بسـیاری دارد. نمونه ای از زیرنویس ها و پیام ها در قسمت های پیشین آمده است.

ص: ۲۶۵

سیزده فراخواندن مخاطبان ورزشی به حضور در مکان های مذهبی

با نظر به اینکه بیشتر مخاطبان برنامه های ورزشی، گروه نوجوان و جوان هستند و تربیت دینی و تعلیم معنویت در فرهنگ اسلامی ما، مقدم بر ورزش است، باید با استفاده از روش های به دور از هیاهو و غیرمستقیم، و در برخی موارد آشکارا، مخاطبان را به نماز فراخوانیم (البته با توجه به زمان پخش برنامه با زمان ادای نماز).

این دعوت، می تواند با نمایش نمازگزاران مسلمان حاضر در لیگ های فوتبال اروپا و بسکتبال امریکا، یا با تصویر کشیدن نماز جماعتِ تیم های ورزشی کشورمان همراه شود که در این صورت، نتیجه بسیار مثبتی بر بیننده دارد.

چهارده تشکیل دبیرخانه شورای عالی ورزش در رسانه

با توجه به مطالبی که در این مجموعه به آن اشاره شد، به ویژه با نظر به نقش اثرگذار رسانه، می توان دریافت ایجاد پُست و مسئولیتی که شاهد حاکمیت اخلاق در فعالیت های ورزشی رسانه باشد، لازم است. در حقیقت، می توان مسئولیت این نهاد را سیاست گذاری کلان، رصد رفتارهای ارزشی و نهایتاً استفاده از تشویق و تنبیه دانست. بر این اساس، تشکیل دبیرخانه شورای عالی ورزش صدا و سیما، امری ضروری است و یکی از اعضای این تشکل، باید با عنوان مسئول کمیته اخلاق ورزش رسانه، پیوسته افزون بر رصد فعالیت های ورزشی رسانه ملی، مصوبات قانو نمند و اخلاق محور شورای عالی ورزشی صدا و سیما را در برنامه های رسانه ملی به اجرا درآورد.

در واقع، صدا و سیما، مهمترین ابزار تبلیغی و ارتباطی نظام است که

ص: ۲۶۶

با آن، می توان گرایش مردم را به امور مختلف کم یا زیاد کرد. افزون بر مطالب بیان شده پیشین درباره وظایف صدا و سیما، باید به این موارد نیز توجه داشت.

پانزده هدف دهی درست

رسانه ملی بایـد مردم را با هـدف های درست، به سوی ورزش سوق دهـد و از قهرمان پروری های کاذب، ایجاد حب و بغض های غیرالهی، گروهی، شهری، قومی، باشگاهی، جوسازی ها و ایجاد تب ورزشی، ایجاد خودپسندی در قهرمان ورزشی و مسائلی از این دست بپرهیزد. به مخاطبـان نیز بفهمانـد ورزش برای سـلامت جسم، تجدیـد روحیه برای فعـالیت دوبـاره، تمرین همکاری اجتماعی، صدور فرهنگ انقلاب و مبارزه با مفاسد اجتماعی است. به همین علت، ورزش، ابزاری در خدمت هدفهای بالاتر است و نباید خود، هدف بشود و مردم، به ویژه جوانان را از امور اساسـی کشور و هدفهای بلند اسـلامی و انسانی غافل سازد. باید میان ورزش کردن و طرفداری از ورزش خاص یا ورزشکار خاص تفاوت گذاشت.

بایـد به مخـاطب القا شود آنچه مطلوب است ورزشـکاری است، نه ورزش دوستی. بایـد در ذهن بیننـده و شـنونده گزارش ورزشـی گنجانده شود. تماشای مسابقهها یا شنیدن گزارش ورزشی، جای ورزش کردن را نمی گیرد.

نوجوانـان و جوانـان، از طریـق رسـانه ملی بایـد بیاموزنـد هـدفهای درسـت ورزش برای آنـان، در ورزش کردن محقـق می شـود، نه پرداختن به مسائل حاشیه ای آن.

ص: ۲۶۷

شانزده کمیت مناسب

در رسانه ملی، پرداختن به ورزش باید میزان مناسبی داشته باشد؛ یعنی میزان کمی پخش برنامه های ورزشی با برنامه های دیگر، به گونه ای تناسب داشته باشد تا صدا و سیما را از دانشگاه عمومی به وسیلهای برای وقت گذرانی تبدیل نسازد (هرچند شبکه ای به نام «ورزش» ایجاد شود). به عبارتی، پخش برنامه ها و مسابقههای ورزشی، بایـد بار آموزشی و تشویقی داشته باشد تا مخاطب را آموزش دهد و گروهی دیگر را به سوی ورزش بکشاند.

بایـد گفت، هم بر ورزش و هم بر سیاست های ورزشِ صـدا و سیما، باید سیاست های واحد و پسندیدهای حاکم باشد و از هرج ومرج و روزمره گی و پی روی از جو جهانی یا حتی داخلی به شدت پرهیز شود. کمیت و کیفیت هر برنامه، بایـد با سیاست های تعیین شده مناسب داشته باشد. پس از هر دوره برگزاری بازی های ورزشی، یا تبلیغ و نمایش ورزشی در صدا و سیما، بایـد با شاخص های مناسب، به تجزیه و تحلیل نتیجههای به دست آمده، همت گماشت تا بدانیم آیا هدفها تحقق یافته اند یا خیر؟

هفده الگوسازی مناسب

رسانه ملی، باید در معرفی قهرمانان، دقت لازم را به کار برد تا افراد ضعیف النفس، خودخواه و مغرور را به جای قهرمانان واقعی به مردم، به ویژه به جوانان و نوجوانان معرفی نکند. در ورزش های قهرمانی، بایـد بر صفات پهلوانی همچون: جوانمردی، درست کاری و ایثار ورزشکار تأکیدی ویژه داشت.

ص: ۲۶۸

هجده آموزش های ورزشی

رسانه می توانـد بـا آموزش درست ورزشـی، ورزش دوسـتان را بـا اصول درست ورزش کردن آشـنا سـازد تا به روح و جسم آنان آسیبی نرسد.

بـدین وسـیله، می تـوان ورزش هـای خـاص، از جملـه ورزش هـای اسـلامی و ملی را گسـترش داد و پرورش روحی را بـا آمـوزش درآمیخت تا ورزشکار، از همان ابتدا با ورزش رابطه درستی داشته باشد و با منش پهلوانی انس بگیرد.

نوزده خبرهای ورزشی مناسب

اخبـار نیز یکی از قـالب هـای مفیـد برای جهـت دهی به امر ورزش و ایجـاد گرایش درست در ورزشـکاران است. نکته مهم در این باره، این است که باید به اخبار ورزش بانوان نیز توجه شود. ازاین رو، اگر تصاویر خبری تهیه شده از مسابقهها، با شئون زن مسلمان مخالف نباشد، می توان این اخبار را پخش کرد.

ب) سفارش های اساسی به برنامه سازان

اشاره

ب) سفارش های اساسی به برنامه سازان

با وجود اینکه ورزش، به عنوان یکی از عوامل پیش گیری از فساد، اعتیاد و تن پروری در عرف امروز شـناخته شـده است، ولی باید دید دامن زدن و ایجاد بحران در میان قشر جوان، تا چه اندازه به صلاح جامعه و تضمین کننده سلامت روانی و اجتماعی است.

وظیفه رسانه فراگیری همچون صدا و سیما، در زنده کردن ارزش ها و آمادگی روحی و روانی جامعه، این است که بداند چگونه و با چه شیوه هایی افکار جامعه را متوجه این امر سازد که ورزش،

ص: ۲۶۹

وسیله ای است تا ورزشکاران و ورزش دوستان ما از هدف اصلی بازنمانند و همیشه ورزش را هدفی مناسب و اولیه در خدمت مردم بدانند، نه آنکه هیجان های ورزشی، همه فضای زندگی آنان را اشغال کند و هدف اصلی و متعالی را به فراموشی بسپارند.

وظیفه برنامه ریزان، تهیه کنندگان و کارگردانان در برابر اصول برنامه های سازمان صدا و سیما

تهیه کنندگان، برنامه ریزان و کارگردانان، باید برای ضابطه مند کردن تولیدات اخلاق محور خود، «خط مشی کلی و اصول برنامه های سازمان صدا و سیما» را رعایت کنند. اکنون به گزیده‌ای از اصول برنامه های سازمان صدا و سیما اشاره می کنیم.

گزیده قانون «خط مشی کلی و اصول برنامه های سازمان صدا و سیما»

ماده ۱: حاکمیت اسلام بر کلیه برنامه ها و پرهیز از پخش برنامه هایی که مخالف معیارهای اسلامی باشد.

ماده ۲: حاکمیت روح انقلاب و قانون اسلامی بر برنامه ها که در شعار استقلال، آزادی و جمهوری اسلامی متبلور است.

ماده ۵: صدا و سیما باید به مثابه یک دانشگاه عمومی، به گسترش آگاهی و رشد جامعه در زمینه های گوناگون مکتبی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و نظامی کمک کند.

ماده ۶: ارج نهادن به حیثیت انسانی افراد و پرهیز از هتک حرمت آنان طبق ضوابط اسلام.

ماده ۸: به موجب آیه شریفه: «وَ اعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللهِ جَمیعًا وَ لا

ص: ۲۷۰

تَفَرقُوا»(۱) حرکت کلی صدا و سیما باید برای وحدت و انسجام هر چه بیشتر جامعه و بر حذر داشتن مردم از پراکندگی و تفرقه باشد.

ماده ۹: پذیرش انتقادات و نظرات سازنده مردم و ایجاد رابطه متقابل با جامعه.

ماده ۱۲: تقویت روحیه امید، اعتماد، تلاش، ایثار و استقامت در جامعه و توجه به نیازهای معنوی و روحی مردم.

ماده ۱۹: در کلیه برنامه ها، به ویژه اخبار، مسائلی که حاوی نکات زیر باشد، قابل پخش نیست:

۱. جزو اسرار نظامی و ... باشد؛

۲. تهمت به نهادها و ارگان های رسمی کشور و گروه ها و جمعیت ها و... باشد؛

۳. پخش آن موجب فساد اخلاقی و هتک حرمت جامعه شود؛

۴. انتشار آن موجب لطمه زدن به احساسات دینی، وحدت ملی و ایجاد تشنج در جامعه گردد؛

ماده ۲۱: بالا بردن سطح بینش اسلامی مردم و آشنا ساختن اقشار مختلف جامعه با اصول و مبانی و احکام اسلام به شیوه های رسا و بدون ابهام.

ماده ۲۹: کوشش در ایجاد محیط مساعد برای تعالی انسان و رشد فضایل اخلاقی، تزکیه نفس و بسط معنویت در جامعه.

ماده ۳۳: بالا بردن سطح دانش عمومی و ... .

ماده ۳۵: اجرای برنامه های تفریحی سالم و شادی آفرین به منظور بارور ساختن اوقات فراغت مردم و تأمین شادابی و سلامت تن و روان.

۱- آل عمران:۱۰۳.

ص: ۲۷۱

ماده ۳۶: اولویت دادن به ورزش هایی که علاوه بر سلامتی جسم، نقش مقدماتی برای تمرین های رزمی و آمادگی دفاعی دارند.

ماده ۳۷: پرهیز از ترویج ورزش ها و سرگرمی هایی که با معیارهای اسلامی مخالفت دارد.

ماده ۴۷: تأکید بر آموزش عمومی مردم، نسبت به اصول بهداشت و شیوه های پیش گیری درمانی.

با توجه به خط مشی کلی سازمان، که به گزیده ای از آن اشاره شد و نیز ماده ۹ اساس نامه و قانون اداره سازمان صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، عوامل مسئول در صدا و سیما، وظیفه دارند اخلاق و معنویت را از راه های مختلف بهویژه ورزش، رواج و گسترش دهند.

ماده ۹ اساس نامه و قانون اداره سازمان صدا و سیما

ماده ۹ اساس نامه و قانون اداره سازمان صدا و سیما

هدف اصلی سازمان به عنوان یک دانشگاه عمومی، نشر فرهنگ اسلامی، ایجاد محیط مساعد برای تزکیه و تعلیم انسان، رشد فضایل اخلاقی و شتاب بخشیدن به حرکت انقلاب اسلامی در سراسر جهان است. این هدف ها در چارچوب برنامه های ارشادی، آموزشی، خبری و تفریحی تأمین می شود.

۵. چکیده ای از چند راهکار عملی و برنامه ای

الف) نگاه تخصصی و علمی و در عین حال اسلامی به مقوله اخلاق و تربیت در ورزش توسط رسانه ملی

الف) نگاه تخصصی و علمی و در عین حال اسلامی به مقوله اخلاق و تربیت در ورزش توسط رسانه ملی

زیر فصل ها

ب) نهادینه کردن فرهنگ عاشورایی، مذهبی در جامعه ورزشی

ب) نهادینه کردن فرهنگ عاشورایی، مذهبی در جامعه ورزشی

عاشورا از رویدادها و پدیده های اثرگذار و غیر قابل انکار در رفتار و بینش حتی غیر مسلمانان است.

ص: ۲۷۲

پیام های عاشورا واضح، عمیق و کارساز است. تمسک به این فرهنگ در طول تاریخ نجات بخش و احیاگر و در عین حال اصلاح کننده بوده است. هنر رسانه این است که از این فرصت به گونه شایسته ای استفاده می کند و به گسترش فضائل اخلاقی در جامعه کمک می کند. حتی استفاده از «شور حسینی» که بیشترین اثر را بر عواطف و احساسات مخاطب می گذارد و از پرنفوذ ترین و مقبول ترین روش های گسترش اخلاق است.(۱) البته جامعه ورزش، هواداران و طرفداران ورزش نیز خود از ارادتمندان به سالار شهیدان حضرت «حسین بن علی علیه السلام » بوده، اثرپذیری بالایی از فرهنگ عاشورایی دارند.

ج) رسانه ای کردن ورزشکاران متخلق به اخلاق و برجسته نمودن ویژگی رفتاری این گونه ورزشکاران

ج) رسانه ای کردن ورزشکاران متخلق به اخلاق و برجسته نمودن ویژگی رفتاری این گونه ورزشکاران

در راستای الگودهی و نیز اشاعه معروف و رسالت صدا وسیما، رسانه ملی باید با استفاده از اطلاعاتی که از مراکز مربوطه دریافت می کند و البته مشورت با اهل خبره و برنامه ریزی دقیق و اتخاذ سازوکاری واحد و متقن و رعایت جوانب امر، این شاخص های فرهنگی را به تصویر کشد و در گزارش به مخاطب، بیاورد.

وسائل ارتباط جمعی با توجه به الگوپذیری نوجوانان و جوانان در این دوران، نقش اساسی آموزش اطلاع رسانی و سرگرمی را ایفا می کند.

۱- کاهش مراجعه به محاکم قضایی در ماه های رمضان و محرم جهت تشکیل پرونده های کیفری خود گویای تأثیر مثبت فضای معنوی جامعه بر رفتارهای افراد جامعه و آرامش روانی آنان است.

ص: ۲۷۳

رسانه ها به ویژه تلویزیون به علت جاذبه و اثرگذاری خود می تواند ارتباط برتری با مخاطبان خود برقرار کرده، نیازهای آموزش آنها را به طور غیر مستقیم برطرف سازند. تلویزیون از منابع عمده تقلید به شمار می رود؛ زیرا گستردگی و فراگیری آن بیشتر است و از طرفی ارتباط بیشتر و نزدیک تر با مقاطع گوناگون سنی داشته و دست یافتنی تر است.

جدایی جوان ایرانی از فرهنگ اصیل اسلامی و تغییر نظام ارزشی جوانان ایران اسلامی از عمده ترین اهداف بلندمدت امپریالیسم غرب است که با برنامه های دقیق و بلندمدت خود و غفلت متولیان فرهنگ و نفوذ عناصر مُعاند در حال اجرا شدن است. همان گونه که رهبری نظام اشاره کردند این عملیات غرب به شکل شبیخون فرهنگ ملت مسلمان ما را مورد تهاجم قرار داده است.

از روش های این تهاجم الگودهی و اسطوره سازی نامناسب برای جوانان است.

صدا و سیما باید ضعف نظام تربیتی و پرورشی ما در آموزش و پرورش و دانشگاه ها و نهادهای فرهنگی را با فراگیر کردن افراد با اخلاق و رفتارهای همراه با فضیلت جبران نماید.

تأکید و اصرار رسانه در ارائه الگوهای بومی به گونه ای باید باشد که الگوها و مدل های غربی جایی در ذهن و رفتار جوانی فرهیخته نداشته باشد.

اگر قرار است جوان ایرانی مدگرا باشد که بخشی از این نیز میل فطری است چه بهتر که با رعایت حریم شرعی(۱) و مدلی بومی باشد.

۱- منظور از حریم شرعی رعایت احکام فقهی مترتب بر مدگرایی است. این احکام شامل مسائلی نظیر اسراف، تبذیر و فخر فروشی و تشبث به کفار است.

ص: ۲۷۴

رهبری نظام می فرماید: «در همه برنامه ها، جهت کلی مقابله با تهاجم تبلیغاتی و فرهنگی و خبری استکبار باشد».(۱)

د) توجه ویژه به سیره و اخلاق شهدای ورزشکار

د) توجه ویژه به سیره و اخلاق شهدای ورزشکار

جامعه ورزشی، همانند دیگر اقشار ملت، همزمان با جنگ تحمیلی در جبهه های مبارزه با دشمن و دفاع از آرمان های اسلام و انقلاب حضور چشم گیری داشته است. متأسفانه این بُعد از ورزش که شامل پیام های اخلاق ورزشی یعنی حمایت از حق و مبارزه با ظلم و جانفشانی در راه عقیده است از سوی بیشتر متولیان ورزشی و رسانه، نادیده گرفته، یا حداقل مورد کم توجهی واقع شده است. (البته اخیراً برنامه هایی مانند نمایشگاه عکس و تجلیل از شهدای وزشکار اجرا گردیده و می توان آنها را گامی هایی نخست در این زمینه دانست که جای تشکر از متولیان امر دارد).

برجستگی های رفتاری شهیدان در عرصه ورزش نیز باید مدنظر باشد: تواضع، جوانمردی، رعایت احکام شرعی، ایثار و نوع دوستی و ... ضمن اینکه آنها دارای صفات برجسته و پسندیده دیگر نیز بوده اند ولی به دلیل خصلت ورزشکار بودن و منش پهلوانی، بروز صفات عالیه انسانی آنها در ویژگی های یاد شده است.

از طرفی مشکل جوان امروزی ما، نداشتن الگو و اسطوره متناسب با زمان و سن اوست و از سوی دیگر بر اساس دستور العمل های ابلاغیه در صدا و سیما، وظیفه این رسانه ترویج فرهنگ و ارائه الگوهای اسلامی و بومی است. همان گونه که در ماده ۴۶ از اصول کلی برنامه های سیاسی

۱- حکم انتصاب آقای علی لاریجانی به سمت ریاست سازمان صدا وسیما ۲۴/۱۱/۷۲.

ص: ۲۷۵

و اجتماعی سازمان صدا و سیما مصوب سال ۱۳۶۱ آمده است.(۱) پس رسانه ملی به خوبی می تواند از این شهدا، الگو و اسطوره هایی بسازد که مخاطب ورزشی به علت هم جنس بودن [ورزشی بودن] و هم سن بودن [جوان بودن] و [حاکمیت رسانه ها] و نزدیکی به زمان معاصر اثرپذیری لازم را داشته باشد. ترویج ندادن هویت دینی و ملی که پشتوانه ای از وحی الهی و تاریخ متمدن و کهن ایران دارد باعث شده که جوان امروزی در پی یافتن الگوی خود در میان بیگانگان باشد.

ه) تهیه مستندها و برنامه های ویژه ورزشی با محور اخلاق

ه) تهیه مستندها و برنامه های ویژه ورزشی با محور اخلاق

برنامه های مستند معمولاً مخاطبان خاصی دارند و چون با استناد به رویدادهای واقعی تهیه می شوند بی پیرایه و تأثیرگذارترند. واژه هایی نظیر جوانمردی، پهلوانی، مرام ورزشکاری، بازی جوانمردانه fair play تحت این ویژه برنامه ها می توانـد بازتعریف شود و مخاطب و ورزشکاران را به شکل محسوس با رفتارهای مثبت ورزشی آشنا سازد.

و) مبارزه جدی و روشنگرانه رسانه با پدیده های مذموم در ورزش

و) مبارزه جدی و روشنگرانه رسانه با پدیده های مذموم در ورزش

پدیده هایی نظیر دوپینگ، تقلب، تبانی، باندبازی، رشاء و ارتشاء علاوه بر مردود بودن در شریعت اسلامی از نظر حقوقی و کیفری جرم محسوب شده و از نظر حقوق بین الملل ورزشی، اعمالی غیر اخلاقی و قابل تعقیب است. رسانه باید از طریق برنامه هایی چون گفت وگو با

۱- ارج نهادن به فضیلت ها و فداکاری ها و زنده نگاه داشتن خاطره غرورآفرین شهیدان اسلامی و جانبازان انقلاب که سازنده و تداوم بخش انقلاب اسلامی بوده و بر تارک افتخارات اسلامی و ایران می درخشد.

ص: ۲۷۶

کارشناسان دینی و ورزشی و همچنین حقوق دانان عواقب و مخاطرات و مضرات این گونه رفتارهای غیر اخلاقی را به مدیران ورزشی و عوامل درگیر در این پدیده های مجرمانه بشناساند.

ز) نقدپذیری رسانه ملی

ز) نقدپذیری رسانه ملی

به حکم شرع «قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ» (تحریم: ۶) و اخلاق، رسانه بایستی اصلاح و تربیت را از خود شروع کند بازنگری در روند برنامه ها، تفکرِ حاکم بر برنامه سازی، ارشاد مجریان و عوامل اجرایی برنامه های ورزشی و حذف افراد ناسالم از برنامه های مرتبط با ورزش امری لازم و اجتناب ناپذیر است.

طبق توصیه های اسلامی محاسبه و مراقبه و نقدِ خود همواره راهگشا بوده و مسیر کمال را هموار می سازد. حرکت کلی برنامه های صدا و سیما از جمله برنامه های ورزشی بایستی به سمت تکامل اخلاقی و فرهنگی باشد.

در ماده ۴۰ از اصول کلی برنامه های سیاسی، اجتماعی سازمان صدا و سیما آمده است:(۱) در جهت تحقق رسالت «امر به معروف و نهی از منکر» در جامعه، صدا و سیما باید روحیه انتقاد سالم و سازنده و انتقاد پذیری متواضعانه در بین مردم، مسئولان و دست اندرکاران ایجاد کند، انتقادهای مردم از مسئولان و توقعات آنها از مردم را بازگو نماید و با نفی روش های تخریبی و ضد اسلامی، زمینه مناسبی برای جلسات بحث و

۱- جزوه: سیاست ها و اصول پیشنهادی برنامه سازی گروه مطبوعات واحد پژوهش معاونت سیاسی صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، مهر ۱۳۷۷.

ص: ۲۷۷

گفت وگوی آزاد و برخورد سالم اندیشه ها فراهم آورد تا مردم خود به انتخاب «احسن» اقدام نمایند.

در بررسی ماهیت انتقاد به دو نکته اساسی باید توجه داشت. ۱. حقانیت انتقاد؛ ۲. بیان انتقاد. در ایراد انتقاد یا توصیه به انتقادپذیری مقصود این نیست که همواره انتقادها حق هستند ولی قائل هستیم که در بسیاری از موارد سازنده هستند.

دلسوزان فرهنگی هیچ منافعی در رسانه ندارند، منصفانه تر قضاوت کرده و می کنند. گفته شد که در صورت پذیرش، انتقاد عمل به رفتاری اخلاقی می شود و به عبارت شیواتر، انتقادپذیری فضلیت است.

این ادعا دارای دو دلیل اصلی است نخست اینکه نوعی اعتراف به نقص و محدودیت دانشی و معرفتی پذیرنده انتقاد است و دیگر اینکه نشان از کمال جویی آن شخص دارد که هر دو بر اساس تعالیم اسلامی جزء صفات پسندیده به حساب می آیند.

امیرمؤمنان، علی علیه السلام ، در بیانی می فرماید: «شَرُ الامور الرضا عنِ النفس؛ بدترین چیزها ازخودراضی بودن است».(۱)

و باز ایشان فرمود: «العُجب رأس الجهل؛ خودشیفتگی ریشه جهل است».(۲)

انسانی که واقع بین بوده و از خودشیفتگی به دور باشد بیشتر متوجه نقصان وجودی خویش است و این به سیر کمالی او که مطلوب آفریدگار است کمک می نماید.

۱- غرر الحکم، ۱۳۶۶، سخن ۵۷۲۳

۲- غرر الحکم، ۱۳۶۶، سخن ۴۱۴.

ص: ۲۷۸

امام صادق علیه السلام فرمود: «اَحَبُّ اِخوانی اِلَیَّ مَن اَهدیٰ اِلَیَّ عُیوبی؛ محبوب ترین برادرانم نزد من کسی است که عیب هایم را به من هدیه نماید».(۱)

بدین ترتیب یکی از لوازم فضیلت انتقادپذیری است این که انسان خود را کامل ندانسته و همواره در پی رشد و بازآموزی و دانش افزایی خویش باشد.

ح) تولیدات فرهنگی

ح) تولیدات فرهنگی

تولید و اجرای تیزرها و نماهنگ هایی با مضامین مذهبی و فرهنگی که در مناسبت های یادشده از رسانه پخش می شود، می تواند بر فضای ذهنی مخاطب اثر گذارد. این اتفاق مثبت چندین بار در رسانه مشاهده و شنیده شده که گویای وجود دغدغه های فرهنگی بیشتر عوامل رسانه ملی است. تیزرهایی با محتوای مولودی خوانی، مراثی و ادعیه که بین گزارش های ورزشی یا مسابقات ورزشی پخش می شود شاهد بر این ادعا است. اثرات روحی مثبت و اثرگذار این گونه از تبلیغات مذهبی در رسانه ملی زیاد است.

ط) یارانه فرهنگی

ط) یارانه فرهنگی

رسانه ملی می تواند با تصویبِ تخفیف ویژه برای تبلیغات بازرگانی، کالاها و خدمات فرهنگی که هنگام برنامه ها پخش می شود و به تعبیر دیگر اختصاص یارانه فرهنگی برای این گونه تبلیغات، فضای برنامه ها را

۱- محمد بن یعقوب کلینی، اصول کافی، ۱۳۶۵، ج ۲، ص ۶۳۹.

ص: ۲۷۹

فرهنگی و در نهایت اخلاقی تر نموده، حضور فرهنگ و اخلاق در رسانه را ملموس تر نماید.

ی) آموزش فرهنگی

ی) آموزش فرهنگی

تهیه برنامه هایی که چیستی ورزش، تفاوت نگاه به ورزش در مکاتب الهی و غیر الهی و نیز نگاه متعالی اسلام به ورزش و همچنین فلسفه مربی گری و ورزشکاری را برای مخاطب تبیین کند، راهکاری برای ارزشی کردن و ارزشمند نمودن ورزش در جامعه است و می تواند اثرات مستقیم رفتاری روی طیف های مختلف موجود در دایره ورزش بگذارد.

ک) معرفت ورزشی

ک) معرفت ورزشی

طراحی و تهیه برنامه هایی ویژه مدیران، مربیان و ورزشکاران که به صورت اختصاصی به بیان مسائل اخلاقی و معرفتی پیرامون آنان بپردازد و در آخر لازم است در چند بازه زمانی کیفیت به معنای واقعی بر کمیت مقدم دانسته شود؛ یعنی اصل بر کیفی سازی برنامه ها در عمل قرار داده شود. این راه کار روش خاصی را می طلبد که آن بازنگری دوره ای روی کل برنامه ها از نظر محتوا، هدف، اجرا، تأثیر و بازخورد است و دیگر آنکه در همه کارها و فعالیت های رسانه ای قصد قربت به ذات باری تعالی و اخلاص در نیت می تواند اثر معنوی تولیدها را ارتقا دهد و این اصیل ترین راه کار جهت ترویج اخلاق در ورزش است.

ص: ۲۸۰

ص: ۲۸۱

جمع بندی

جمع بندی

در این نوشتار، پس از شناخت ورزش و تعریفها و جایگاه آن از دیدگاه اسلام، به آثار مهم و اساسی ورزش همچون: اطاعت و بندگی و تقویت روح و جسم پرداختیم. در ادامه، کوشیدیم تا اخلاق ورزشی و تعامل آن با رسانه را بررسی کنیم و در این مسیر به راه کارهای بسیاری همچون داستان، فیلم، اجرا، گزارش و زیرنویس اشاره کردیم. سرانجام، در ۱۴ بند، محورهای قابل توجه برنامهسازان بیان شد.

با این حال، به نظر میرسد مطالب ذکرشده، به یک جمعبندی کلی نیاز داشته باشد. به ویژه آنکه از تلفیق و جمع مسائلی مستقل، مانند رسانه، ورزش و اخلاق در مقام عمل، بحث «الگوسازی» به میان می آید. پس بهتر آنکه در این زمینه مطالبی بیان کنیم تا تفاوت ورزش در دنیای بدون رسانه و جهان معاصر معلوم شود.

این که افراد خود را ورزشکار می دانند به این دلایل که ساعت های فراغت یا تعطیلی آخر هفته خود را با تماشای مسابقه فوتبال از تلویزیون می گذرانند یا به این خاطر که اسم همه بازیکنان مطرح بازی های المپیک را می دانند! در این مورد، نوعی هم ذات پنداری با بازیگر مطرح است، به این علت که شغل ورزشکار در سلسله مراتب

ص: ۲۸۲

اجتماعی خاصی که مبنای اسطوره‌های دارد، قرار میگیرد. بیتردید شوق توده مردم برای تماشای ورزش، چیز جدیدی نیست. این شوق را می توان در جوامع اولیه دید که مراسم و آداب رقابتها در بین آنان، در عین حال تماشایی نیز هست.

با این حال، ویژگی عصر جدید «ستاره شدن» و «حرفهای شدنِ» قهرمانان است. سر و کار ما با تمدنی است که در آن، از قدرتهای بدنی، تنها در عالم فراغت یا میدان بازی استفاده نمی شود، بلکه این قدرتها در رقابت موجود در زندگی واقعی نیز نقش اساسی دارند.

در عصر جدید، تماشای ورزش نیز مانند گذشته نیست، بهرهبرداری از سادگی مردم، بازرگانی و صنعتی شدن ورزش، اهمیت بیاندازه افتخارهای ورزشی، همه مسائلی هستند که به خوبی خود را نشان می دهند.

مسئله، نفی فواید ورزش تمرین بدنی نیست و ضرب المثل قدیمی «عقل سالم در بدن سالم است»، هنوز سر زبان هاست. میتوان نوعی زیبایی یا نوعی عظمت در روحیه المپیکی، به شرحی که یونانیان به آن باور داشتند، در ورزش سراغ گرفت؛ زیرا در این مجموعه شرایط، صحنه تماشا از فرهنگ اساسی جامعه جدا نیست.

مسئله این نیست که شایستگی قهرمانان را نفی کنیم؛ زیرا کسی که در هر زمینهای تلاش میکند تا به موفقیتی دست یابد، شایسته تحسین است. اشتباه از وقتی آغاز میشود که این تحسین، بر تفکر و شخصیت وی غلبه میکند؛ و این همان مسئله قهرمانپرستی است.

این روند، (قهرمان پرستی) که اهمیت بیاندازهای در اجتماع ما پیدا کرده است، مبتنی بر گرایش الگوسازی است. به عبارتی: پهلوانان و

ص: ۲۸۳

بازیگران مشهور، به شخصیتهایی دستنیافتنی تبدیل می شوند؛ یعنی نیمه خدایانی که عقیده آنان در زمینه دنیا، سیاست و اخلاق در نظر گرفته میشود. مردم به زندگی خصوصی آنها علاقه نشان میدهند، موقعیت آنها را در خانواده توجیه میکنند یا با علاقه بسیاری درباره ماجراهای عاشقانه آنها سخن میگویند.

ایتالیاییها در مراسم سنتی «کامپیونیسیمو»(۱) مثال جالب توجهی از این بت پرستی عجولانه را ترسیم کرده اند. اگر بخواهیم دقیق شویم، باید بگوییم در کشورهای دیگر نیز وضع، کم و بیش، همین گونه است و قهرمان ورزشی، سرنوشت دیگر ستارگان را دارد، چه در زمینه سینما و چه در زمینه موسیقی. قهرمان ورزشی، ویژگی خاص دیگری نیز دارد: وی به علت قدرت بدنی، مقام بالایی پیدا کرده و شهرت او به این است که زیباترین و باهوشترین فرد است؛ حتی این خطر وجود دارد که بیش از ستارگان دیگر تحسین شود؛ زیرا اعتبار وی در عمل، با ابتداییترین لایههای عالم تخیل سر و کار دارد.

در این زمینه، مطبوعات، تکیه زیادی بر این گونه ارزشها میکنند؛ برای مثال: حساب کردهاند شمار سطرهای درشتی که در مطبوعات به یک قهرمان دومیدانی اختصاص داده شده بود، بیش از هر هنرپیشه سینما در آن زمان بود. این موارد کم نیست. اگر رادیو و تلویزیون را نیز به حساب بیاوریم، موارد بسیاری می شود.

افکار عمومی، که به این شکل، با تکیه بر وسایل انتشار جمعی، حالت شرطی پیدا میکند و به دلایلی که گفتیم، زمینه را برای تورم تماشای ورزشی آماده میکند، به یقین در این بازی دخالت اساسی دارد.

۱- Campionissimo.

ص: ۲۸۴

برای نمونه: نشان دادهاند زمانی که در کوبا مسابقههای جهانی انجام می شد، گفتوگوها در خیابان و مترو در مجموع روی مسابقهها دور میزد.

ستاره عالیمقامِ الگو برای همه و پهلوان و قهرمان از هر نظر، در ردیف بالای سلسله مراتب اجتماعی قرار میگیرد. وی مشهور است، تحسین می شود، با افتخار زندگی میکند و نیز ثروتمند است، بی آنکه وی را بدین سبب سرزنش کنند؛ حتی با وجود ثروت، محبوبیت نیز دارد.

خلاصه آنکه قهرمانپرستی در عالم ورزش نشان میدهد چگونه تحول طبیعی بازی و نمایش و زندگی جدید میتواند سلسله مراتب اجتماعی جدیدی از ارزشها را به وجود آورد و چگونه این ارزشها از ضد و نقیضهای موجود در موفقیت و ارتقا در زمینههای دیگر بر کنار میمانند. بدین ترتیب، فرهنگ با اینکه در مشارکت موجود در فعالیت های گذرانِ اوقات فراغت دگرگون میشود، سرشار از مفاهیم نو میشود.

طبیعی است که گروه بسیاری علاقهمند شوند، رقابتهای ورزشی را پی گیرند و این نمایشی است که از یک نظر ممکن است با دیگر نمایش ها رقابت کند. آنچه در زمینه روابط میان سلسله مراتب فرهنگی و اجتماعی، ابهام و پیچیدگی به وجود می آورد، آن است که مردم فراموش میکنند که مسئله بیان شده، تنها نمایش است. این ورزشکاران را می توانند از طریق اعتبار اجتماعی و ثروت، به مراتب نخست اجتماعی صعود کنند: کسانی که هیچ سهمی در پیشرفت جامعه بشری ندارند، ولی مقامی در ردیف اساطیر پیدا میکنند. با

ص: ۲۸۵

توجه به این، به تحولی برمی خوریم که در حال تغییر مسیر است، بی آنکه کسی به آن توجه داشته باشد؛ یعنی مسئله ساختهای جدید اجتماعی.

مطلب آخر

چکیده ای از آنچه در ورزش و رسانه از بعد اخلاقی باید مورد توجه واقع شود، به همراه اهمیت موضوع و چند نمونه راهکار دیگر را در پایان کتاب بیان می نماییم:

در کنار رشد و پیشرفت ورزشی باید اخلاق در ورزش نیز توسعه یافته و مورد توجه رسانه باشد.

از شاخصه های اخلاق ورزشی که باید در رسانه رعایت شود بُعد نظارتی رسانه است. رسانه ها و به خصوص رسانه ملی هرگاه که حرکت ورزشی کشور دچار انحراف، رکود و یا افراط شد، موظف است به وظیفه اخلاقی خود که نظارت بر حرکت صحیح ورزش است عمل و مدیران ارشد جامعه و ورزش را آگاه کند.

تشکیل کارگروه برای تدوین مبانی فرهنگی و اخلاقی در حوزه ورزش از ضروریات رسانه ملی است و نگارش منشور اخلاق ورزشی ویژه رسانه ملی نیز باید در رسانه ملی و برای رسانه انجام پذیرد.

توجه جدی به تقویت اخلاق، فرهنگ و معنویت در ورزش، محور مطالبه جامعه ورزش و مسئولان ارشد نظام است که بر طبق قانونِ «خط مشی و اصول برنامه های صدا و سیما» و همچنین ماده ۹ اساس نامه و قانون اداره سازمان صدا و سیما، وظیفه رسانه ملی پاسخ به این مطالبه به حق و شایسته است.

ص: ۲۸۶

با توجه به آموزه های دینی، اخلاق ورزشی در ایران فراتر از اخلاق ورزشی در دنیاست و این مسئله اهتمام ویژه رسانه ملی را می طلبد بنابراین لازم است تغییر نگرش در ورزش و اخلاق بر اساس مبانی اسلامی و باورهای دینی هم در دستگاه ورزش و هم در رسانه صورت پذیرد.

مثلث مدیران، ورزشکاران و رسانه می توانند ورزش را اخلاق محور نمایند.

از آنجایی که تأثیر برنامه های رسانه در هدایت جامعه و مخاطب به سوی اخلاق مداری انکارناپذیر است، نخست برنامه های ورزش اخلاق مدار باشند نه به خاطر جذب مخاطب بیشتر اخلاق گریز. دوم رعایت آداب و احترام از سوی مجریان، گزارشگران و مصاحبه کنندگان به طور شایسته صورت پذیرد. و در پایان از انعکاس گفتار و رفتار کسانی که رعایت مسائل اخلاقی و فرهنگی را نمی نمایند جلوگیری شود و… .

اکنون، جای آن است که پرسشهایی را فرا روی خود و دیگران قرار دهیم و ببینیم:

۱. آیا ورزش ما تنها مجموعه حرکتهایی برای سلامت جسم است؟

۲. آیا ورزش ما در پی قهرمانسازی و نشانآوری است یا پهلوان شناسی و الگوسازی؟

۳. آیا میان ورزشکاران و اخلاق، رابطه ای وجود دارد؟

۴. آیا ورزشکاران به مناسبت وجهه مناسب اخلاقی یا ضد اخلاقی خود به جامعه معرفی می شوند؟

ص: ۲۸۷

۵. آیا رسانه‌های گوناگون اعم از مکتوب و شفاهی، در الگوسازی با محوریت پهلوانان اخلاقی عرصه ورزش، کوشیده‌اند؟

۶. آیا رسانه ملی، خود را موظف به الگوسازی (در بحث حاضر) در عرصه ورزش میداند؟

۷. آیا رسانه ملی، میتواند الگوهای ورزشی معرفی شده از طریق خود را نماد اخلاق در جامعه دینی بداند؟

ص: ۲۸۸

ص: ۲۸۹

منابع

منابع

الف) کتاب

قرآن کریم

نهج البلاغه

آمدی تمیمی، عبدالواحد بن محمد، تصنیف غرر الحکم، ترجمه: جلال الدین حسینی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۶۶.

برقعی، یحیی، چکیده اندیشه ها، قم، انتشارات حکمت، [بی تا]

بهشتی، محمد، فرهنگ صبا، نشر صبا، تهران، ۱۳۶۶.

بیهقی، احمد بن حسین، سنن کبری، دارالکتب العلمیه، بیروت.

پاک نژاد، سید رضا، اولین دانشگاه و آخرین پیامبر، تهران، کتاب فروشی اسلامیه ۱۳۵۴.

پاینده، ابوالقاسم، نهج الفصاحه، تهران، اشرفی، ۱۳۷۹.

پیشوایی، فریده و مریم رضایی، حجاب و عفاف در سیما، مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما، قم، ۱۳۸۶.

تقوی، سید رضا، چهل حدیث ورزشی، تهران، انتشارات نخیل، ۱۳۸۷.

توحیدی اقدم، محمدحسین، درآمدی بر ورزش در اسلام، قم، دارالثقلین، چاپ اول، ۱۳۷۸.

ص: ۲۹۰

حداد عادل، غلامعلی، فرهنگ برهنگی، برهنگی فرهنگی، انتشارات سروش، چاپ ششم، تهران، ۱۳۷۴.

حر عاملی، محمدبن حسن، وسائل الشیعه، تهران، کتابفروشی اسلامی، ۱۳۶۲.

حرانی، ابن شعبه، تحف العقول، ترجمه: پرویز اتابکی، تهران، فرزان روز، ۱۳۷۶.

حسینی، سید مجتبی، رساله دانشجویی، دفتر نشر معارف، پاییز ۱۳۹۰.

حق جو، حسین، ورزش و ورزشکار، قم، مرکز فرهنگ المهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف ، ۱۳۷۶.

خمینی، سید روح الله، تحریرالوسیله، ترجمه: علی اسلامی، قم، دفتر انتشارات اسلامی، [بی تا].

، صحیفه نور.

خوئی، میرزا حبیب الله، منهاج البراعه فی شرح نهج البلاغه، قم، بنیاد فرهنگی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف ،۱۳۷۲.

دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، تهران، سازمان دهخدا، ۱۳۴۱.

دیلمی احمد و مسعود آذربایجانی، اخلاق اسلامی، قم، دفتر نشر و پخش معارف، ۱۳۷۹.

دیلمی، حسن بن محمد، ارشاد القلوب، تهران، انتشارات اسلامیه، ۱۳۷۷.

زمانی، مصطفی، نردبان ترقی، نشر تهران، تهران [بی تا]

پیر، ژانه، اخلاق، ترجمه: بدرالدین کتابی، اصفهان، اداره کل آموزش و پرورش، اصفهان، ۱۳۷۳.

سبحانی، محمدتقی، موانع حضور اخلاق در صحنه مطبوعات، تهران، مرکز مطالعات و تحقیقات رسانهها، ۱۳۷۵.

ص: ۲۹۱

سفری، محمدعلی، حماسه جهان پهلوان تختی، تهران، نشر نامک، ۱۳۷۶.

سید محمد بن حسن، الاثنی عشریه فی مواعظ عددیه، آستان قدس رضوی، مشهد، ۱۳۹۰.

شهید ثانی، زین الدین بن علی، منیه المرید فی ادب المفید و المستفید، ترجمه: سید روح الله طاهری، قم، نشر الهادی، چاپ اول، ۱۳۸۰.

شیخ شجاع، تصحیح: ایرج افشار، ناشر: علمی، فرهنگی، ۱۳۷۴.

صافی گلپایگانی، لطف الله، جامع الاحکام، قم، انتشارات حضرت معصومه علیها السلام ، ۱۳۸۰.

صبوری، حسین، ورزش در اسلام، قم، انتشارات صبوری، چاپ چهارم، ۱۳۸۹.

صدوق، محمد، امالی صدوق، تهران، نشر کتابچی، ۱۳۷۶.

صغیر اصفهانی، محمد حسین، دیوان اشعار، اصفهان، انتشارات صغیر، چاپ هفدهم، ۱۳۷۹.

طباطبایی، محمدحسین، المیزان، ترجمه: بنیاد علمی و فکری علامه طباطبایی، ۱۳۶۴.

طبرسی، امین الدین ابوعلی، تفسیر جوامع الجامع، ترجمه: صاحبی، عبدالعلی، مشهد، آستان قدس رضوی، ۱۳۷۷.

عطایی، زینب، دروازه بان، کنگره سرداران و ۲۳ هزار شهید اصفهان، اصفهان، فدک، ۱۳۸۶.

عمید، حسن، فرهنگ عمید، تهران، مؤسسه انتشارات امیرکبیر، ۱۳۶۹.

فاضل لنکرانی، محمد، جامع المسائل، قم، امیرالعلم، ۱۳۸۰.

فرید تنکابنی، محمد، نهج الفصاحه موضوعی (راهنمای انسانیت).

قرشی، علی اکبر، قاموس قرآن، تهران، دارالکتب الاسلامیه، چاپ هشتم، ۱۳۷۸.

ص: ۲۹۲

قنبری نیاکی، عباس، تربیت بدنی از دیدگاه اندیشمندان اسلامی، تهران، سازمان تربیت بدنی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۶۷.

کارل الکسیس، انسان موجود ناشناخته، تهران، شرکت افست تهران، ۱۳۵۴.

کلینی، محمدبن یعقوب، فروع الکافی، تهران، اهل البیت علیهم السلام ، ۱۳۶۳.

کنیگز برگ، آیرا، فرهنگ کامل فیلم، تهران، پژوهشگاه فرهنگ و هنر اسلامی، ۱۳۷۹.

گروه فرهنگی شهید ابراهیم هادی، سلام بر ابراهیم، تهران، انتشارات پیام آزادی، ۱۳۹۰.

متقی علی بن حسام الدین، کنز العمال، بیروت، مؤسسه الرساله، ۱۳۷۲.

مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، تهران، دارالکتب الاسلامیه.

محسنی تبریزی، علی رضا، وندالیسم، تهران، نشر آن.

محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، ترجمه: حمیدرضا شیخی، قم، دارالحدیث، ۱۳۷۹.

مرکز پژوهشهای اسلامی صدا و سیما، ورزش و فرهنگ ورزشی در سیما، قم، تیرماه ۱۳۷۷.

، ویژهنامه ورزش، قم، مهرماه ۱۳۷۷.

مطهری، مرتضی، اسلام و مقتضیات زمان (جلد ۲)، تهران، صدرا، ۱۳۷۲.

، مجموعه آثار (جلد ۳)، تهران، صدرا، ۱۳۷۰.

، مسئله حجاب، تهران، صدرا، ۱۳۷۵.

مظفری، امیراحمد و حسین پورسلطانی زرندی، اصول و فلسفه تربیت بدنی، تهران، بامداد کتاب، ۱۳۸۶.

معتمدنژاد، کاظم، وسایل ارتباط جمعی، دانشگاه تهران، دانشکده علوم ارتباطات، ۱۳۵۵.

ص: ۲۹۳

مفید، شیخ محمد، الاختصاص، مکتبه صدوق، تهران، ۱۳۷۹ ه .ق.

مکارم شیرازی، ناصر و دیگران، تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب الاسلامیه.

، استفتائات جدید، انتشارات علی ابن ابیطالب علیه السلام ، قم، ۱۳۹۰.

، زندگی در پرتوِ اخلاق، قم، سرور، ۱۳۸۴.

نوری طبرسی، میرزا حسین، مستدرک وسائل الشیعه، تحقیق مؤسسه آل البیت علیهم السلام ، بیروت، انتشارات آل البیت علیهم السلام لإحیاءالتراث، ۱۴۰۸ ه .ق.

ورام، مسعود بن عیسی، تنبیه الخواطر و نزهه النواظر (مجموعه ورام)، مشهد، آستان قدس رضوی، ۱۳۶۹.

هاشمی نوربخش، حسن، ورزش از دیدگاه اسلام، قم، انتشارات سبط النبی صلی الله علیه و آله ، چاپ دوم، ۱۳۸۸.

یثربی کاشانی، میر سید محمد، سیری در رساله حقوق امام سجاد علیه السلام ، قم، انتشارات فرهنگ آفتاب، چاپ دوم، ۱۳۸۳.

ب) نشریه

ای. وایت رابرت، «عوامل اجتماعی و سیاسی اخلاق ارتباطات»، ترجمه: اسماعیل بشری، فصل نامه رسانه، شماره ۶۶.

جبلی، پیمان، «اخلاق حرفه ای خبر در اسلام»، مجله پژوهشی دانشگاه امام صادق علیه السلام ، شماره ۲۱، بهار ۱۳۸۳.

جعفری مقدم، سعید، «ورزش رسانهای»، فصل نامه فرهنگ عمومی.

جعفری نژاد، ابوالفضل، «بررسی برخی از حیطههای اخلاق حرفهای و رسانه»، مجله رسانه، شماره ۶۶، تابستان ۱۳۸۵.

خجسته، حسن و عبدالحمید احمدی، «اصول اخلاقی حرفه ای خبرنگاران و

ص: ۲۹۴

رسانه های ارتباط جمعی در مدیریت بحران، فصل نامه، پژوهش های ارتباطی، ش ۵۶.

خوش فر، غلامرضا، «بررسی تأثیر وسایل ارتباط جمعی بر اخلاق اجتماعی»، فصل نامه پژوهش های ارتباطی، ۱۳۸۷، شماره ۶۸.

رحمانی نیا، فرهاد و رحیم رمضانی نژاد و اعظم فضلی درزی، «تأثیر حضور تماشاچیان مرد و زن بر میزان بروز رفتارهای پرخاشگرانه ورزشکاران»، مجله حرکت. تابستان ۱۳۸۸.

ژانورن، پاتریس، «وندالیسم، بیماری خراب کاری»، مجله دانشمند، ترجمه: فرخ ماهان، ۱۳۶۷.

شکرخواه، یونس، «فوتبال رسانهای»، هفته نامه بزرگ راه فن آوری، تهران، ۱۳۸۵، ص ۱۰۰.

طیبی، ناهید، «هرم عفاف از حیا تا حجاب»، نشریه پیام زن، سال ۱۵، ش ۵، مرداد ۱۳۸۵.

عنبری، موسی، «بررسی علل خشونتگرایی در میان تماشاگران فوتبال»، اداره کل مطالعات اجتماعی ناجا.

غلامعلی کارگر و سارا کشکر و رضا خورشیدی، «نقش رسانه ها در انتقال ارزش های اخلاقی و رابطه آن با «وندالیسم» در فوتبال»، فصل نامه علمی، پژوهشی، پژوهش های ارتباطی، ۱۳۹۰، شماره ۸۴.

فاضلی، نعمت الله، «نگاهی به رسانه ای شدن فوتبال در ایران»، فصل نامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات. سال دوم، شماره ۶.

فتحی نیا، محمد، عبدالرحمان علی زاده، «خشونتگرایی تماشاگران فوتبال و نقش رسانهها در کنترل آن»، مجله سنجش و پژوهش، ۱۳۸۴.

نیازی، عبدالله، «علت مرگ بعداً تعیین می شود»، ماهنامه دیدار آشنا، ۱۳۸۶، شماره ۸۸.

ص: ۲۹۵

ج) سایت

سایت آفتاب، پیشگامان جامعه شناسی ورزشی، لیدا فخری، ۸/۹/۱۳۸۶.

سایت ابنا «خبرگزاری اهل بیت»، ۱۳/۹/۱۳۹۰.

سایت تابناک، کد خبر ۱۶۴۷۲، ۷/۴/۱۳۸۹

سایت تشریفات برتر

وبلاگ ۱/۶/۱۳۹۰، hejab.

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ یَسْتَوِی الَّذِینَ یَعْلَمُونَ وَالَّذِینَ لَا یَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ.ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول
وب سایت: www.ghbook.ir
ایمیل: Info@ghbook.ir
تلفن دفتر مرکزی: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹
دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱
بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹
امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانه ای
قائمیه
اصفهان
WWW
برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشـــانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹